

Архитектонски
факултет
Универзитета у
Београду

Истраживачко
пословни центар

Општина Бојник

Нацрт просторног плана јединице локалне самоуправе Бојник 2025.

БЕОГРАД, 2011.

САДРЖАЈ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ЈЕДИНИЦЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ БОЈНИК**0.0. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА****0.1. ЦИЉЕВИ****0.2. ИЗВОД ИЗ ТЕКСТУАЛНОГ ДЕЛА УСВОЈЕНОГ КОНЦЕПТА ПЛАНА****1.0. ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ЈЕДИНИЦЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ**

- 1.1. Заштита, уређење, коришћење и развој природних система и ресурса**
 - 1.1.1. Регионални аспект развоја општине
 - 1.1.2. Пољопривредно земљиште
 - 1.1.3. Рурална подручја
 - 1.1.4. Хидролошки и геолошки ресурси
- 1.2. Просторни развој и дистрибуција становништва, насеља и јавних служби**
 - 1.2.1. Социодемографске и урбоекономске основе
 - 1.2.2. Однос градских и сеоских насеља и функционално повезивање насеља и центара
 - 1.2.3. Организација јавних служби и верских објеката
 - 1.2.4. Планска решења развоја становања
- 1.3. Просторни развој и дистрибуција привредних делатности**
 - 1.3.1. Продукциони системи
 - 1.3.2. Централне функције и услужни и пословни проуизводни системи
- 1.4. Развој туризма, организација и уређење туристичких и рекреативних простора**
 - 1.4.1. Планско решење развоја туризма
 - 1.4.2. Планско решење развоја спорта и рекреације
- 1.5. Просторни развој саобраћаја и инфраструктурних система, повезивање са регионалним инфраструктурним мрежама**
 - 1.5.1. Саобраћај
 - 1.5.2. Водопривредна инфраструктура
 - 1.5.3. Електроенергетска инфраструктура
 - 1.5.4. Телекомуникациона инфраструктура
 - 1.5.5. Алтернативни облици енергије
 - 1.5.6. Гасификација
 - 1.5.7. Комуналне површине и објекти
- 1.6. Заштита животне средине, предела, природних и културних добара**
 - 1.6.1. Заштита животне средине и заштита, уређење и унапређење предела
 - 1.6.2. Заштита, уређење и унапређење културних добара
 - 1.6.3. Организација простора од интереса за одбрану земље и заштиту од елементарних непогода
- 1.7. Намена простора (пољопривредно, шумско, водно и грађевинско земљиште)**
 - 1.7.1. Просторни развој насеља – намена простора
 - 1.7.2. Границе грађевинских подручја насељених места на територији општине

2.0. 3.0. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА

- 2.0. Правила уређења**
- 2.1. Општа правила уређења**
 - 2.1.1. Општа правила уређења ван граница грађевинских подручја
 - 2.1.2. Посебна правила уређења - тематска
- 2.2. Правила грађења**
 - 2.2.1. Општа правила грађења ван граница грађевинских подручја
 - 2.2.2. Општа правила грађења за насеља за које је предвиђена обавезна израда урбанистичких планова
 - 2.2.3. Посебна правила грађења – тематска
- 3. Шематски приказ уређења и грађења за делове територије за које није предвиђена израда урбанистичког плана**
- 3.0. Општа правила уређења за насеља за која се ради шематски приказ уређења и зоне за директну примену плана**
- 3.1. Општа правила грађења за насеља за која се ради шематски приказ уређења и зоне за директну примену плана**

4.0. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

- 4.1. Мере за подстицање равномерног територијалног развоја и кооперације са суседним јединицама локалне самоуправе**
- 4.2. Смернице за израду урбанистичких планова и друге развојне документације за подручје плана**
- 4.3. Приоритетна планска решења и пројекти**
- 4.4. Учесници у имплементацији**
- 4.5. Мере и инструменти за имплементацију**

5. ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ - РЕФЕРАЛНЕ КАРТЕ:

1. Реферална карта број 1 „Намена простора”

- 1.1. пољопривредно земљиште
- 1.2. шуме и шумско земљиште
- 1.3. воде и водно земљиште
- 1.4. грађевинско земљиште

2. Реферална карта број 2 „Мрежа насеља и инфраструктурни системи”

- 2.1. мрежа насеља и центара
- 2.2. јавне службе
- 2.3. распоред основних привредних делатности
- 2.4. инфраструктурни системи

3. Реферална карта број 3 „Туризам и заштита простора”

- 3.1. туристичке зоне и локације
- 3.2. зоне угрожености и активности на заштити животне средине
- 3.3. природна и непокретна културна добра са прописаним зонама и режимима заштите

4. Реферална карта број 4 „Карта спровођења”

- 4.1. зоне и насеља за која постоји планска документација
- 4.2. зоне и насеља за која је предвиђена обавезна израда урбанистичког плана
- 4.3. зоне и насеља за која су предвиђене измене и допуне постојеће планске документације
- 4.4. зоне и насеља за која се ради шематски приказ уређења и зоне за директну примену плана

6. ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ – ШЕМАТСКИ ПРИКАЗ УРЕЂЕЊА НАСЕЉА

- 1. Основна планирана намена простора насељеног места са зонама и целинама за које важе иста правила грађења

7. ДОКУМЕНТАЦИЈА

0.0. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА

0.1. ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА.....

0.1.1. ОПШТИ ЦИЉЕВИ

Генерални циљ као основ планске концепције:

Препознавање, дефинисање и ангажовање свих просторних могућности општине Бојник, ради обезбеђења услова за дугорочни, уравнотежени и одрживи економски и социјални развој, усмерен ка процесима европских интеграција.

Општи циљеви Плана

- Ефикасно, рационално и организовано коришћење људских, природних и изграђених потенцијала у социоекономском, просторном и еколошком погледу на основама одрживог развоја уз минимизирање конфликта у простору,
- Интензивирање економског развоја стварањем јасних и економски повољних услова за привређивање и стварање добити, односно подстицајем развоја пољопривреде, туризма и производње као основних ослонаца развоја;
- Заштита и унапређење стања животне средине, са нагласком на подручјима од посебног интереса - подручја интензивног развоја пољопривреде, експлоатације сировина, индустрије и шире подручје насеља Бојник,
- Смањење просторних ограничења за развој минимизирањем ширења непланске градње, развојем мреже инфраструктуре и јавних служби и обезбеђењем услова за уређење и изградњу простора и насеља;
- Унапређење квалитета живљења и задовољења потреба становника подизањем нивоа опремљености насеља, остваривањем веће атрактивности простора и насеља за живот;
- Интензивније учешће локалног становништва у креирању политике развоја и дефинисању мера спровођења;
- Подстицање пословног и технолошког развоја општине;
- Омогућавање ефикасног и рационалног саобраћајног повезивања унутар општине као и са атрактивним општинама и регионима и осталим областима Републике;
- Изградња и развој информационе основе за лакше и ефикасније планирање и праћење развоја;
- Ефективност и ефикасност у доношењу одлука у простору и контроли развоја у будућности и операционализација планских процеса – избора праваца развоја, усмеравања, подстицања и контрола развоја.

Оперативни циљеви Плана

- Оптимално активирање и стимулисање недовољно развијених подручја, у циљу смањења разлика између појединих области општине, подстицањем функционалне трансформације сеоских насеља уз јачање делатности терцијарног сектора (ради пружања услуга становништву и њиховог запошљавања; последично, стварање мреже микроразвојних центара у насељима одговарајућег ранга са циљем успоравања иселавања становништва у Бојник или центре рада у ширем регионалном окружењу, као и са циљем јачања процеса функционалне децентрализације општине);
- Повезивање изграђене инфраструктуре у системе и стварање услова за изградњу нове;
- Стимулисање повољних тржишних принципа и токова (субвенције, кредити, итд.)

- Формирање привредних зона и њихово инфраструктурно опремање, са акцентом на даљем развоју пољопривреде;
- Утврђивање биланса природних ресурса, њихов обим, правила коришћења и заштите;
- Обезбеђивање услова за комплементарност развоја пољопривреде и других делатности сеоског становништва како би се успорио процес депопулације села,
- Интензивирање јавног саобраћаја,
- Дефинисање коридора за објекте и мреже од јавног интереса;
- Дефинисање мера заштите од елементарних непогода;
- Подстицање развоја мреже јавних служби и простора за спорт и рекреацију као једног од најбитнијих чинилаца квалитета живота у насељима и услова опстанка ових насеља.
- Комплементаран развој туризма, услуга и угоститељства, као и културе
- Дефинисање рационалног размештаја комуналних објеката у служби развоја насеља и привредних зона.
- Подстицање развоја постојећих културно историјских језгра која имају изузетну вредност као градитељско наслеђе и културно - амбијенталне целине, односно као градитељска и културна баштина, стварањем услова за очување и валоризацију природне и културно-историјске баштине и амбијенталних целина;

Основни задаци Плана

Основни задаци Плана су да:

- Понуди концепцију дугорочног просторног развоја подручја општине;
- Дефинише појасеве, правце и облике просторног развоја;
- Пропише правила просторног уређења и грађења, као и опремања, а такође и да пропише смернице код израде планова хијерархијски нижег нивоа;
- Резервише коридоре за инфраструктурне правце, саобраћајнице, комуналну инфраструктуру;
- Предвиди очување елемената заштићене природне средине и вредног културног наслеђа;
- Унапреди видове регионалне сарадње на ниво непосредног и ширег међународног окружења;
- Предложи правила за просторни развој и размештај производно-пословних делатности, услужних делатности, јавних и комуналних служби;
- Обезбеди рестриктивне, али стимулативне механизме и инструменте подршке појединим програмима на појединим подручјима, усмеравањем развоја у правцу и на начин који би представљао општи интерес и био у функцији будућег квалитета живота;
- Определи приоритете уз могућност квалитетне разраде и интегрисања конкретних програма у планове развоја, ригорознију оцену друштвено-економске и финансијске подобности и еколошке прихватљивости;
- Успостави адекватну просторну и функционалну хијерархију мреже насеља и центара управе.

0.1.2. СЕКТОРСКИ ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

0.1.2.1 РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ

Циљеви развоја

У складу са савременим тенденцијама просторног развоја и напретка, просторни план општине Бојник би требало да успостави адекватне услове за достизање неопходног нивоа регионалне умрежености, али и јачање индивидуалне препознатљивости, атрактивности и одрживости. Управо зато, циљеви развоја су усклађени са специфичностима како локалног, тако и регионалног и националног нивоа, истовремено рефлектујући потребе и захтеве које намеће актуелни тренутак и визије развоја.

Главни императиви, који трасирају успешно креирање и имплементацију плана, везани су пре свега за:

- формирање флексибилног и динамичног окружења које би било способно да прихвати и спроведе планиране промене;
- олакшани приступ свим информацијама и њихово благовремено допуњавање;
- увођење савремених технологија на свим нивоима;
- укључивање свих група корисника у нове комуникационе мреже;
- јачање невладиног сектора као цивилне подршке свим планираним иницијативама;
- успостављање интер и интра регионалне мреже урбаних и руралних центара која би била под сталним мониторингом експерата свих профила неопходних за доследно спровођење плана и евентуалне итеративне процесе.

Идеја регионалног развоја мора бити подржана и посебним циљевима, као што су:

- полицентричан приступ регионалном умрежавању;
- повећање и осавремењавање саобраћајне и технолошке конективности и приступачности;
- успостављање и јачање тачака и зона атрактивности и препознатљивости;
- симултано јачање локалног и регионалног идентитета;
- формирање флексибилне и прилагодљиве привредне структуре;
- јачање институција;
- уважавање принципа одрживости уз јачање еколошке свести.

0.1.2.2. ПРИРОДНИ РЕСУРСИ

Општи циљ

Очување, унапређење и плански контролисано експлоатисање природних ресурса и добара, као предуслов развоја трајно одрживог простора.

Приоритетни циљеви:

1) Очување и унапређење еко потенцијала подручја

Предеоне целине и релативно очуван пејзаж, хидрографија, биодиверзитет и аутохтони биосистеми чине посматрано подручје еколошки изузетно вредним што, као окосницу његовог даљег развоја, претпоставља:

- заштиту природних процеса и органске структуре природног предела, у циљу одрживости његових функција,
- афирмацију постојећих природних вредности (препознатих као потенцијал развоја), у значењу просторних репера, како би се унапредио квалитет датих просторно-функционалних целина и њиховог непосредног окружења и, што је најважније, обезбедила доступност свакој појединачној локацији.

2) Истраживање и експлоатација природних богатстава и сировина подручја, у складу са принципима одрживог развоја

Систематска рејонизација пољопривредних и шумских површина у складу са конфигурацијом терена, климатским одликама, структуром педолошког покривача, хидролошким особеностима подручја, како би се истакле природне вредности подручја (шуме, ливаде, пашњаци, воћњаци) и нашле своју примену кроз интензиван развој привредних делатности, односно, пољопривреде и шумарства. Адекватном рејонизацијом површина предупредили би се изузетно присутни различити облици ерозија и бујица и неутралисале последице њихове дугогодишње појаве. Истовремено, контролисана експлоатација сировина и планско истраживање потенцијала подручја њихова заштита, треба да представљају основ дугорочног развоја индустријске производње и трајно одрживог животног простора.

Оперативни циљеви развоја:

1) Рејонизација пољопривредних и шумских површина у складу са:

- конфигурацијом терена (нагибом и експозицијом),
- климатским одликама (осунчање, ваздушна струјања...),
- структуром педолошког покривача,
- карактером и јачином водотока,

Оваквим третманом пољопривредних и шумских површина, истакле би се вредности појединачних рејона и спречила даља деградација услед:

- неусклађености типа производње, односно, гајене биљне културе и геоморфолошких одлика подручја,
- неконтролисаног и неусаглашеног коришћења пољопривредних и шумских површина.

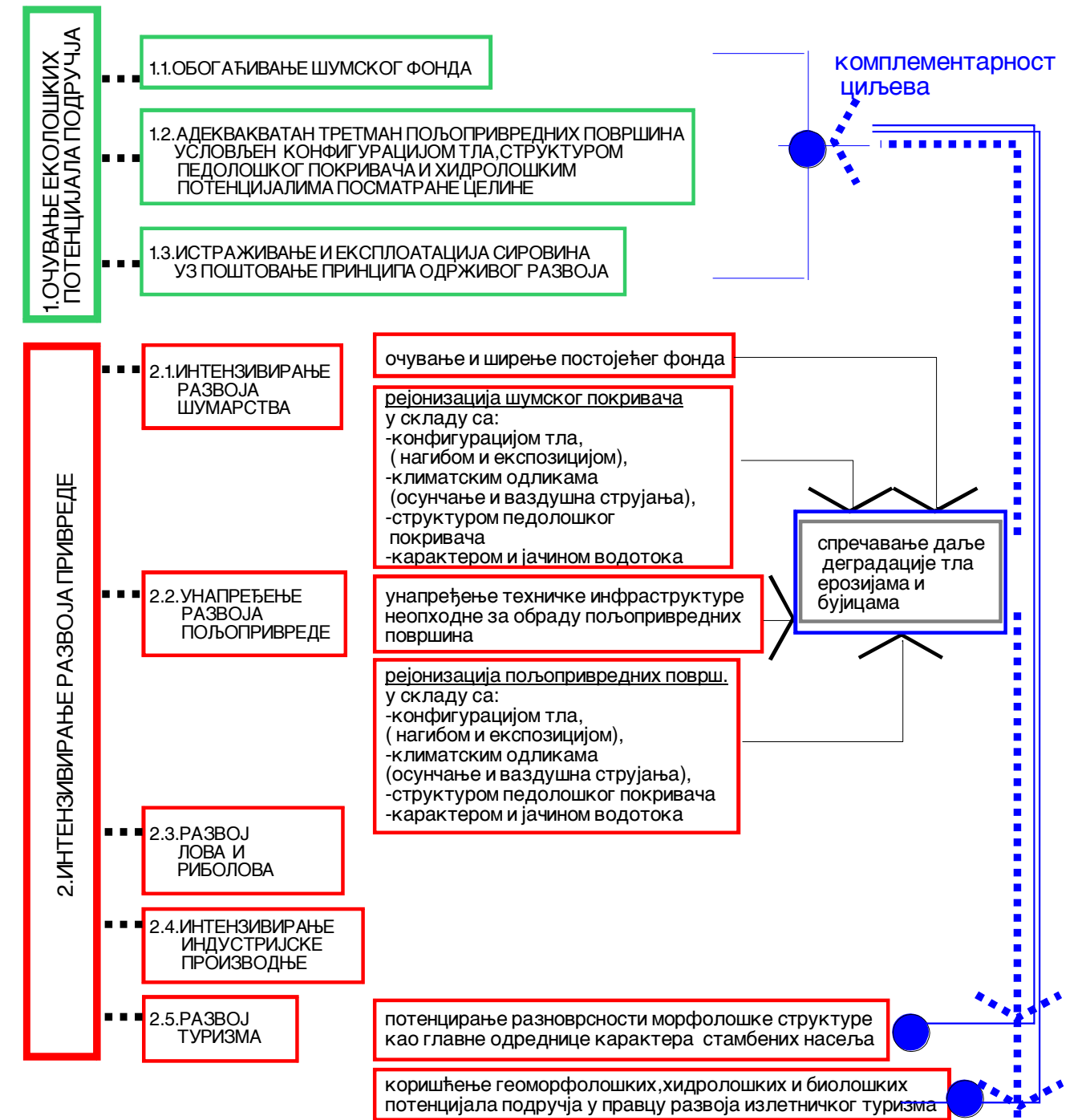
а) Обезбеђење најрационалније просторне организације за пољопривредну производњу и прилагођавање захтевима заштите животне средине и природних вредности:

- базни принцип дугорочног развоја пољопривреде је **да се очувају физичка, хемијска и биолошка својства педолошког слоја**, која чине простор погодним за коришћење у пољопривредне сврхе, чиме се штити и способност земљишта за апсорбовање и неутрализовање загађивача животне средине, што је један од основних критеријума рационалног коришћења свих обновљивих природних ресурса;
- усклађивање начина и интензитета обраде земљишта и других агротехничких мера са бонитетним погодностима и ограничењима, нарочито у погледу нагиба терена, и повећаним органским ђубрењем ради очувања плодности земљишта;
- афирмација производње **"здраве хране"**.

б) Унапређење постојећих шума и пошумљавање деградираног земљишта, у складу са еколошким карактеристикама станишта, уз коришћење аутохтоних врста дрвећа;

2) Идентификација деградираних простора који се кроз **мере ревитализације** могу привести новим наменама.

- 3) **Спречавање неконтролисаног ширења насеља** на површинама земљишта високих бонитетних класа и шумског земљишта.
- 4) Уклањање, ублажавање и спречавање нових конфликтних ситуација у простору и минимално штетно деловање на природу, уз максимално очување **биодиверзитета**:
 - мерама заштите природе и неге предела утицати на заштиту и побољшање климе односно микро-климе појединих подручја, сузбијање ерозије, санацију клизишта, смањење емисије штетних гасова;
 - заштита станишта појединих врста кроз контролисану сечу, контролисане друге физичке акције у природи (примена хемијских средстава у пољопривреди, сезонско паљење вегетације, истраживање и експлоатација сировина и сл.);
 - очување предела посебне вредности пејзажно-амбијенталних целина, њихово уређење и повезивање у систем зеленила, као и њихова туристичка валоризација.
- 5) Евидентирање и заштита **природних добара**.
- 6) Обезбеђење предуслова за развој разгранате и функционално дефинисане **мреже комуникација**.
- 7) Унапређење **комуналне опремљености** подручја.
- 8) Уређење **обала река**: побољшање доступности обала, њихово профилисање и комунално опремање.

Мрежа циљева и њихова комплементарност

0.1.2.3. ЦИЉЕВИ СОЦИОДЕМОГРАФСКОГ РАЗВОЈА

Планска решења је потребно дефинисати на начин да допринесу остваривању следећих **циљева** у демографском развоју, и то:

- ублажавање и спречавање депопулације применом мера економске и социјалне политике
- смањивању миграција село-град и задржавању младог становништва, посебно усеоским подручју; јачањем економске позиције пољопривреде и пољопривредних произвођача
- развој инфраструктурног и подизање комуналног и јавног стандарда
- подизању образовне структуре становништва;
- перманентно смањивању незапослености;

Основна планска решења је потребно дефинисати у правцу :

- унапређења квалитета становања, инфраструктуре, јавних служби и услужног сектора;
- ангажовању неупослене радне снаге;
- обуке, преквалификације и специјализације пољопривредног становништва, првенствено у области увођења еколошких стандарда и агро-туристичких услуга;
- утврђивања демографске политике Општине са конкретним смерницама за њену имплементацију и посебним сегментом за најугроженије делове;
- дефинисања неопходних образовних профила за локалну привреду и образовањатих кадрова;
- обуке становништва за рад у терцијарним делатностима, посебно услугама;
- социјално-здравствене заштите и помоћи старијим грађанима и старачким домаћинствима; и
- дефинисања дугорочног, социјално прихватљивог програма насељавања становништва и откупа земљишта у вези будућих потреба развоја пољопривреде - производња воћа, поврћа и развоја сеоског туризма..

0.1.2.4. ЦИЉЕВИ УРБОЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА

На основу извршених анализа у оквиру израде Просторног плана општине Бојник **основни стратешки циљ** би био: развој локалне привреде коришћењем свих расположивих потенцијала на планском подручју који обезбеђују формирање конкурентне привреде, просперитет и препознатљивост, уз поштовање принципа одрживог развоја.

Реализација основног стратешког циља је уско повезана са остваривањем следећих **оперативних циљева**:

- убрзати реструктурирање привреде и прилагођавање тржишним условима привређивања, узимајући у обзир потенцијале и ограничења за развој појединих привредних и услужних делатности;
- повећање економског значаја општине и привлачење инвестиција и средстава финансирања, кроз развој и промоцију планског подручја као предузетничку и иновативну средину, са повољним пословним амбијентом;
- равномернији размештај производних и услужних капацитета, сходно локационо развојном потенцијалу и ограничењима простора (у оквиру мањих предузетничких локалитета или појединачних локација у општинском центру, као и у насељима на руралном подручју), уз стављање акцента на развој малих и средњих предузећа;
- повећање конкурентности привреде обезбеђивањем подршке великим фирмама и њиховим повезивањем са малим, средњим и микро предузећима, као и повезивањем фирми у региону Јужне и Источне Србије и формирањем кластера;

- побољшање технолошког нивоа опреме фирми и целокупне локалне привреде, подстицање лобирања у циљу обезбеђивања прихватљих и повољних извора финансирања;
- наставити развој квалитетног партнерства између јавног, приватног и цивилног сектора, развијајући различите моделе сарадње, и
- подстицати убрзани развој међуопштинске и регионалне сарадње, дефинишући заједничке интересе, приоритете, програме и пројекте.

Специфични стратешки циљеви за појединачне приоритетне области су:

- **За развој пољопривреде и села:** 1) Развој примарне производње у складу са пољопривредном рејонизацијом, 2) Подизање стручности пољопривредних произвођача кроз редовно информисање и едукацију; 3) Стварање услова за профитабилну и тржишно усмерену производњу; 4) Унапређење организационих елемената (задругарства, откупа, складиштења, пружања различитих стручних, едукативних и других услуга)
- **За развој предузетништва и малих и средњих предузећа** су: 1) Подршка и финансирање развоја предузетништва, малих и средњих предузећа, породичних бизниса и кроз поступак реструктурирања постојећих предузећа; 2) Успостављање ефикасне комуникације и дугорочне сарадње између пословних субјеката/заједница и боље организоване општинске управе; 3) Подршка производњи, брендирању и продаји здраве хране уз примену маркетинга; 4) Подршка развоју услужних делатности;
- **За привлачење инвестиција** су: 1) Континуелно унапређење квалификација и способности локалне радне снаге и прилагођавање потребама тржишта; 2) Успостављање повољног пословног окружења; 3) Припрема маркетиншке стратегије и промоција општине у Србији и региону.

0.1.2.5. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА МРЕЖЕ И ФУНКЦИЈА НАСЕЉА

Општи циљеви

Развој, афирмација и повезивање тачака, целина и насеља у оквиру општине Бојник, као и непосредној зони додира са суседним општинама, представљају основ за образовање добро постављене мреже насеља.

У том смислу, неопходно је успоставити сложенији систем веза, којим се омогућава одрживи развој, пре свега, сеоских насеља, кроз јаснију диференцијацију и афирмацију појединих центара насеља, али и њихово повезивање у систем вишеслојне понуде садржаја и активности, који, у зависности од посебности појединих насеља и подручја, могу бити доминантно привредни, пословни, туристички, услужни, итд.

Основни циљ којим се обезбеђује одговарајући и афирмативан развој мреже насеља у оквиру система, а који почива на начелима одрживог развоја, представљао би:

Преструктурирање постојеће мреже насеља, у циљу постизања рационалнијег и усклађенијег система, децентрализације и равномерног размештаја центара и активности, уз смањење разлика у условима и стандардима коришћења.

Посебни и конкретни циљеви проистекли из примарног, односе се на:

- Подизање степена централитета и значаја општинског центра Бојника у мрежи центара на нивоу функционалног подручја и шире (округ, регија, Република);

- Развој система насељских центара у складу са расположивим просторним и организационим потенцијалима - већи степен функционалне повезаности насељских центара са непосредним окружењем и новопланираним центрима окупљања;
- Развој мреже саобраћајне и комуналне инфраструктуре на нивоу целокупног простора општине, као услов за успостављање квалитетних релација на нивоу умрежавања насеља или појединих тачака и зона, као и постојећих и предвиђених садржаја.
- Уочавање и афирмација идентитета сваког насеља како би се потенцијали насеља јасније уочили и брже искористили.
- Очување аутохтоног карактера руралних насеља један је од услова за афирмацију, пре свега, туристичке понуде на овом простору. Повезивање треба спровести преко нових туристичких центара и зона.
- Образовање / развој сеоских центара, као вишефункционалних простора, сходно броју становника који у њима живе или им посредно или непосредно гравитирају.
- Развој специјализованих центара (пословних, привредних, транзитних, туристичких, спортско-рекреативних, едукативних, културно-историјских, итд.) регионалног значаја, у циљу јачања појединих пунктова и проширења њихове зоне утицаја.
- Развој јавних служби у складу са демографским и социјалним потребана насеља.
- Афирмација природне и културне баштине као тачака препознатљивости и изузетности ширег подручја, а у циљу проширења туристичке понуде и развоја образовних програма.
- Стварање услова за развој садржаја и делатности везаних за село - сеоског, еко- и етно-туризма, органске пољопривреде, народне радионости, делатности везане за шумарство и обраду дрвета, које представљају добар спој традиције и саврмених токова развоја.
- Стварање погодне климе за привредни просперитет и ново запошљавање, подстицајући развој постојећег и афирмацију слободног предузетништва и стварање за градњу везану за ову област.
- Успостављање функционалне усаглашености са суседним регијама – стварање заједничких осовина и појасева развоја, ослоњених на културним посебностима и географском положају.
- Истицање предности подручја, у складу са расположивим ресурсима и потенцијалима, и успостављање мрежа заснованих на сарадњи на превазилажењу заједничких проблема и покретању различитих иницијатива и спровођењу заједничких пројеката.

Оперативни циљеви

На основу опште постављених циљева изведени су оперативни циљеви. Њихова улога је да усмере дате циљеве ка конкретним правилима, мерама и акцијама.

- Боље повезивање општинског средишта Бојника са околним градовима и подручјима, нарочито ка западу и северозападу (ка Куршумлији и Прокупљу). Повезивање треба вршити на свим пољима (инфраструктурно, кроз заједничке акције, дешавања, заједничко учествовање за добијање средстава на вишим нивоима и сл.);
- Непосредно повезивање општинских центара секундарног значаја (сеоских центара - Косанчић, Брестовац, Оране) без коришћења праваца кроз град Бојник, првенствено на пољу децентрализације инфраструктуре и стварања попречних веза („саобраћајних прстенова“) око града;
- Повезивање сеоских насеља са непосредним окружењем, посебно са насељима са којима дата села деле сличне особености, погодности и ограничења - нпр. сва села у једној долини, сва села испод исте планине и сл. Повезивање треба вршити на свим пољима

(инфраструктурно, кроз заједничке акције, дешавања, заједничко учествовање за добијање средстава на вишим нивоима и сл.);

- Стварање специфичног идентитета сваког насеља или дела Општине, где би се искористиле све предности и препознатљивости краја. Овим се стварају услови за развој бројних активности и садржаја везаних за идентитет насеља. Повезивањем идентитета са идентитетом датог краја или Општине добијају се услови за „културно умрежавање“ и јачање привреде (посебно туризма);
- Јачање / успостављање средишта окупљања насеља код села разбијеног вида како би се унапредио живот месног становништва. Приликом деловања на овом пољу пожељно је у датим тачкама остварити повезивање саобраћајних праваца и груписање централно одређених намена и јавних служби;
- Образовање средишта посебног типа (радне зоне, туристичке целине, зоне рекреације) на местима која имају добру приступачност и одговарајућу концентрацију и гравитацију становништва;
- Стварање услова за ново коришћење напуштених села и заселака - развој сезонског становања, подршка делатностима које могу покренути њихов развој (нпр. летње школе, радионице у природи, посебни видови туризма и сл.), као и спречавање непрописне градње.
- Развој туристичке мреже засноване на претходно успостављеним мрежама (саобраћајна мрежа, културна мрежа) и на постојећој традицији, као и на тематском повезивању са блиским туристичким подручјима у окружењу (међусобна усаглашеност, заједничке туристичке трасе и коридори и сл., туристичка препознатљивост целе области).

0.1.2.6. КОРИШЋЕЊЕ ЗЕМЉИШТА И ТЕРИТОРИЈАЛНИ РАЗВОЈ

Основни циљ развоја представља адекватно коришћење простора општине Бојник и ефикасан територијални развој општине, у складу са принципима одрживог развоја.

Плански усмерен развој територије општине са становишта подизања квалитета и интензитета коришћења земљишта подразумева:

- 1) Очување и унапређење зона квалитетног пољопривредног земљишта и интензивирање пољопривредне производње кроз укрупњавање поседа у равничарском делу општине.
- 2) Очување, обогаћивање и контролисана експлоатација шумског фонда.
- 3) Очување и ефикасније коришћење водних ресурса општине за развој туризма и привредних функција.
- 4) Контролисан развој насеља (ширење грађевинских реона у складу са демографским трендовима, као и оним које диктира тржиште), усмерен на подизање квалитета живота у насељима, кроз развој адекватне инфраструктуре, разноврсност и квалитет функција, формирање нових пословно-радних зона, итд.

Да би остварили основни циљеви територијалног развоја и адекватног коришћења земљишта на подручју општине потребно је:

- развијати различите инструменте земљишне политике и
- успоставити модел управљања земљиштем који уважава тржиште и поштује принцип пословања јавног сектора.

0.1.2.7. РУРАЛНА ПОДРУЧЈА

Општи дугорочни циљ заштите и коришћења пољопривредног земљишта јесте очување екосистемских, економских, социокултурних и других важних функција земљишта, пружање

подршке развоју мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима одрживог коришћења и заштите природних ресурса.

Оперативни циљеви

Из наведеног општег циља произлазе следећи **оперативни циљеви**:

- заштита пољопривредног земљишта од ерозије, смањивања нивоа органских материја и других видова деградације природним и антропогеним факторима, као и заузимање пољопривредних површина за потребе развоја туризма – успостављањем повољнијих односа између интензивних култура, травњака и шума, усклађивањем начина обраде пољопривредног земљишта са нагибом терена и применом других еколошки прикладних агротехничких и заштитних мера и контролисаном стамбеном градњом;
- заштита пољопривредног земљишта, вода и ваздуха од загађења опасним и штетним материјама из пољопривреде, непречишћених комуналних отпадних вода и нерегулисано одложеног отпада – изградњом постројења за пречишћавање отпадних вода, утврђивањем и применом урбанистичких стандарда уређења насеља и предела, одређивањем адекватних локација сточних фарми и прерадних капацитета, појачаним инспекцијским надзором складиштења, примене и уништавања агрохемикалија и њихове амбалаже, посебно у окружењу водоакумулације "Брестовац", као и будућих акумулација на планском подручју и применом других адекватних мера и активности;
- очување воде, ваздуха, климе и генетског, специјског и екосистемског биодиверзитета (укључујући агробидиверзитет) – прихватањем специфичних конзервацијских производних пракси тзв. "пољопривреде ради заштите", која доприноси очувању тла, воде, ваздуха и климе и биљних и животињских врста и станишта са статусом законски заштићених природних вредности и реткости;
- побољшање производно-економског потенцијала пољопривредног земљишта – укрупњавањем земљишних поседа, спровођењем агромилиорација, уређењем ливада и пашњака и коришћењем земљишта у складу са правилима кодекса добре пољопривредне праксе;
- унапређење производње, прераде и пласмана традиционалних локалних пољопривредних производа, познатог имена порекла и квалитета (регионално брендирање), у садејству са развојем руралног, бањског, рекреативног и културног туризма, обновом и развојем сеоске архитектуре и инфраструктуре и неговањем културно-историјског наслеђа;
- успостављање и развој локалних парнерстава за спровођење интегралних развојних стратегија/програма у пољопривреди, заштити природних ресурса и животне средине и одрживом регионалном развоју.

0.1.2.8. ПОЉОПРИВРЕДА

Општи циљ је очување, унапређење и плански контролисано експлоатисање природних ресурса и добара (пре свега земљишта и вода) , као предуслов развоја трајно одрживог простора.

Приоритетни циљеви:

а) Очување и унапређење еко потенцијала подручја

Целине природних предела и релативно очуван пејзаж, хидрографија, биодиверзитет и аутохтони биосистеми чине посматрано подручје еколошки изузетно вредним, што, као основ даљег развоја, претпоставља:

- заштиту природних процеса и органске структуре природних предела, у циљу одрживости његових функција,
- афирмацију постојећих природних вредности (препознатих као потенцијал развоја), у значењу просторних репера, како би се унапредио квалитет датих просторно-функционалних целина и њиховог непосредног окружења и, што је најважније, обезбедила доступност свакој појединачној локацији.

б) Истраживање и експлоатација природних богатстава и сировина подручја, у складу са принципима одрживог развоја

Систематска рејонизација пољопривредних и шумских површина у складу са конфигурацијом терена, климатским одликама, структуром педолошког покривача, хидролошким особеностима подручја, како би се истакле природне вредности подручја (шуме, ливаде, пашњаци, воћњаци) и нашле своју примену кроз интензиван развој привредних делатности, односно, пољопривреде и шумарства. Адекватном рејонизацијом површина предупредили би се изузетно присутни различити облици ерозија и бујица и неутралисале последице њихове дугогодишње појаве. Истовремено, контролисана експлоатација сировина и планско истраживање потенцијала подручја њихова заштита, треба да представљају основ дугорочног развоја индустријске производње и трајно одрживог животног простора.

Оперативни циљеви развоја пољопривреде општине Бојник

Оперативни циљеви развоја пољопривреде општине Бојник су:

а) Рејонизација пољопривредних и шумских површина у складу са:

- Конфигурацијом терена (нагибом и експозицијом),
- Климатским одликама (осунчање , ваздушна струјања...),
- Структуром земљишног покривача,
- карактером и јачином водотока,

Оваквим третманом пољопривредних и шумских површина, истакле би се вредности појединачних рејона и спречила даља деградација услед:

- Неусклађености типа производње, односно, гајене биљне културе и геоморфолошких одлика подручја,
- Неконтролисаног и неусаглашеног и нестручног коришћења пољопривредних и шумских површина.

б) Обезбеђење најрационалније просторне организације за пољопривредну производњу и прилагођавање захтевима заштите животне средине и природних вредности:

- Основни принцип дугорочног развоја пољопривреде је **да се очувају физичка, хемијска и биолошка својства педолошког слоја**, која чине простор погодним за коришћење у пољопривредне сврхе, чиме се штити и способност земљишта за апсорбовање и неутрализовање загађивача животне средине, што је један од основних критеријума рационалног коришћења свих обновљивих природних ресурса;
- Усклађивање начина и интензитета обраде земљишта и других агротехничких мера са бонитетним погодностима и ограничењима, нарочито у погледу нагиба терена, и повећаним органским ђубрењем ради очувања плодности земљишта;
- афирмација производње органских производа, као **-здраве хране**.

с) Унапређење постојећих шума и пошумљавање деградираног земљишта, у складу са еколошким карактеристикама станишта, уз коришћење аутохтоних врста дрвећа;

- Идентификација деградираних простора који се кроз **мере ревитализације** могу привести новим наменама.
 - Спречавање неконтролисаног ширења насеља на површинама земљишта високих бонитетних класа и пре свега, шумског земљишта.
 - Уклањање, ублажавање и спречавање нових конфликтних ситуација у простору и минимално штетно деловање на природу, уз највеће могуће очување **биодиверзитета**:
 - мерама заштите природе и неге предела утицати на заштиту и побољшање климе односно микро-климе појединих подручја, сузбијање ерозије, санацију клизишта, смањење емисије штетних гасова;
 - заштита станишта појединих врста кроз контролисану сечу, контролисане друге физичке акције у природи (примена хемијских средстава у пољопривреди, сезонско паљење вегетације, истраживање и експлоатација сировина и сл.);
 - очување предела посебне вредности пејзажно-амбијенталних целина (на пример, Ђавола варош), њихово уређење и повезивање у систем зеленила, као и њихова туристичка валоризација.
- д) Евидентирање и заштита **природних добара**.
- е) Обезбеђење предуслова за развој разгранате и функционално дефинисане **мреже комуникација**.
- ф) Унапређење **комуналне опремљености** подручја.
- г) Уређење **обала водотокова**: побољшање доступности обала, њихово профилисање и комунално опремање.

Основни циљ развоја представља адекватно коришћење простора општине Бојник и ефикасан територијални развој општине, у складу са принципима одрживог развоја.

Плански усмерен развој територије општине, са аспекта подизања квалитета и интензитета коришћења земљишта, подразумева:

- 5) Очување и унапређење зона квалитетног пољопривредног земљишта и интензивирање пољопривредне производње кроз укрупњавање поседа у равничарском делу општине.
- 6) Очување, обогаћивање и контролисана експлоатација шумског фонда.
- 7) Очување и ефикасније коришћење водних ресурса општине за развој туризма и привредних функција.
- 8) Контролисан развој насеља (ширење грађевинских реона у складу са демографским трендовима, као и оним које диктира тржиште), усмерен на подизање квалитета живота у насељима, кроз развој адекватне инфраструктуре, разноврсност и квалитет функција, формирање нових пословно-радних зона, итд.

За остварење основних циљева територијалног развоја и адекватног коришћења земљишта на подручју општине Бојник, потребно је:

- Развијати различите инструменте земљишне политике,
- Поставити модел управљања земљиштем који уважава тржиште и поштује принцип пословања јавног сектора.

Општи дугорочни циљ заштите и коришћења пољопривредног земљишта јесте очување екосистемских, економских, социокултурних и других важних функција земљишта, пружање подршке развоју мултифункционалне пољопривредне засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима одрживог коришћења и заштите природних ресурса. Из наведеног општег циља, произлазе следећи **оперативни циљеви**:

- Заштита пољопривредног земљишта од ерозије, смањивања нивоа органских материја и других видова деградације природним и антропогеним факторима, као и заузимање пољопривредних површина за потребе развоја туризма – успостављањем повољнијих односа између интензивних култура, травњака и шума, усклађивањем начина обраде пољопривредног земљишта са нагибом терена и применом других еколошки прикладних агротехничких и заштитних мера и контролисаном стамбеном градњом;
- Заштита пољопривредног земљишта, вода и ваздуха од загађења опасним и штетним материјама из пољопривреде, непречишћених комуналних отпадних вода и нерегулисано одложеног отпада – изградњом постројења за пречишћавање отпадних вода, утврђивањем и применом урбанистичких стандарда уређења насеља и предела, одређивањем адекватних локација сточних фарми и прерадних капацитета, појачаним инспекцијским надзором складиштења, примене и уништавања агрохемикалија и њихове амбалаже, посебно у окружењу водоакумулације -Брестовац, као и будућих акумулација на планском подручју и применом других адекватних мера и активности;
- Обавезно очување воде, ваздуха, климе и генетског, специјског и екосистемског биодиверзитета (укључујући агробиодиверзитет) – прихватањем специфичних конзервацијских производних пракси, односно, . - заштитном, пољопривредом, која доприноси очувању тла, воде, ваздуха и климе и биљних и животињских врста и станишта са статусом законски заштићених природних вредности и реткости;
- Побољшање производно-економског потенцијала пољопривредног земљишта – укрупњавањем земљишних поседа, спровођењем агромилиорација, уређењем ливада и пашњака и коришћењем земљишта у складу са правилима кодекса добре пољопривредне праксе;
- Унапређење производње, прераде и пласмана традиционалних локалних пољопривредних производа, познатог имена порекла и квалитета (регионално брендирање), у садејству са развојем руралног, бањског, рекреативног и културног туризма, обновом и развојем сеоске архитектуре и инфраструктуре и неговањем културно-историјског наслеђа;
- Организовање и развој локалних партнерстава за спровођење интегралних развојних стратегија/програма у пољопривреди, заштити природних ресурса и животне средине и одрживом регионалном развоју.

0.1.2.9. ПРОДУКЦИОНИ СИСТЕМИ

Примарни циљ развоја продукционих система на подручју општине Бојник **јесте ревитализације локалне економије и формирање подстицајног окружења за развој привреде, са циљем повећања запослености становништва, проналажења нових могућности за економски развој и повећања укупног производног дохода. Његово остварење постиже се, вршењем адекватне просторне дистрибуције продукционих делатности и формирањем привлачних производних зона, уз максимално искоришћење расположивих потенцијала по принципима одрживог развоја и поштовања заштите природних и створених вредности и животне средине, и међузависности са осталим функцијама у простору.**

За остварење циљева општина Бојник се може ослонити на два могућа покретача привредних активности: иностране инвестиције или унутрашњи предузетнички и производни потенцијал друштва. Стога се могу додати два важна укупна циља:

- подизање инвестиционе привлачности општине Бојник за отварање нових производних делатности;
- стварање оптималних услова за подстицање локалног предузетништва, локалне креативности и производње.

С обзиром да је ниво страних инвестиција у Србију, а поготово у општину Бојник мали, као поузданије и одрживо решење је максимално коришћење унутрашњих привредног и социјалног капитала. Циљеви у овом плану биће више усмерени ка подстицању унутрашње снаге општине Бојник, за њено прерастање у конкуритивну и успешну општину, истовремено не искључујући ни значај страних инвестиција и потреба за јачање привлачности општине за њих.

Општи циљ развоја продукционих система, захвата велики број различитих сектора. Главни фокус у овом поглављу ставиће се могућност његовог остварења кроз активирање продукционих делатности секундарног сектора, односно производних делатности. Посматрајући реалности ситуације и реалитвну могућност пројекције у очекиваном временском оквиру Плана, општи циљ се може поделити на следеће оперативне циљеве:

- пораст обима и ефикасности производне делатности и пораст запослености, на претпоставкама њеног реструктурирања, диверсификације, модернизације и ефикаснијег коришћења природних ресурса;
- реструктурирање привреде и прилагођавање савременим глобалним тржишним условима привређивања, следећи потенцијале и ограничења за развој појединих привредних и услужних делатности;
- повећање конкурентности привреде на регионалном и глобалном нивоу, подстицање размене знања и иновација;
- повећање привредне сарадње и повезаности са Лесковцем, као главним носиоцем привреде овог региона, и коришћење његове економске моћи и привлачности за подизање нивоа атрактивности општине Бојник;
- потпуно искоришћење геостратешког положаја, близине коридора X и два регионална пута која повезују општину на најзначајнији међународну саобраћајницу Србије, активирањем простора око ових саобраћајница за развој производних система;
- ставарање просторних могућности за интензивнији развој предузетништва, планирањем нових радних зона и простора;
- формирање хијерархијске мреже центара производних делатности у општини Бојник, са најзначајнијим центром у насељу Бојник, уз активирање сада производно неактивних насеља и њиховим умрежавањем, са циљем подстицања равномерног развоја општине;
- подстицање међусобног повезивања и сарадње фирми, пре свега малих и средњих предузећа развојем мреже производних кластера, са циљем веће укупне конкурентности ових привредних субјеката;
- потенцирање започетог тренда развоја производних делатности у појединим насељима;
- максимално коришћење природних и створених потенцијала општине Бојник кроз јасно усмеравање типова производње и дистрибуције типова производних кластера, који су у складу са ресурсима и стратегијама развоја различитих делова општине;
- формирање нових индустријских зона на полу развоја од Бојника ка везама са аутопутем;
- изградња недостајуће основне регионалне и локалне саобраћајне, телекомуникационе и комуналне инфраструктуре, неопходне за привредни развој;
- селективност у смештају појединих производних погона, посебно због еколошких амбијенталних разлога, заштите природних и културних добара;
- максимално искоришћење великих пољопривредних потенцијала општине кроз стварање просторних услова за развој прехранбене индустрије;
- максимално коришћење руралних ресурса општине стварањем просторних услова за развој породичних малих фирми за производњу прехранбених традиционалних и органских производа у селима општине, и подстицање њиховог организовања фаворизовањем принципа пољопривредних-производних кластера;
- максимално искоришћење туристичких потенцијала општине Бојник, пре свега планине Радан, и планираног туристичког скијашког центра на овој планини, за активирање

производних делатности у општини, формирањем мреже производних кластера у подножју планине Радан који би своју производњу усмеравали ка етно занатским и прехранбеним артиклима, а пласман усмерили ка туристима. Очекивани крајњи циљ би било стварање додатне препознате туристичке понуде кроз производни систем, и креирање препознатог бренда производа;

- коришћење потенцијала културног наслеђа простора формирањем мањих производних етно кластера у њиховој одговарајућој близини.

0.1.2.10. ЦЕНТРАЛНЕ ФУНКЦИЈЕ И УСЛУЖНИ И ПОСЛОВНО - ПРОИЗВОДНИ СИСТЕМИ

Пољопривреда

- унапређење организације пољопривредних површина укрупњавањем и стварањем већих специјализованих пољопривредних комплекса и агро-туризма у приватном власништву;
- рејонизација пољопривредних површина;
- остваривање тржишно оријентисане и стабилније пољопривредне продукције (регулација речних токова, заштита од поплава, изградња мелиорационих система, дренажа терена, коришћење савремених искустава технологије, и средстава, као и механизације ради смањења неизвесности приноса, коришћење високопродуктивних сетвених врста...);
- развој саобраћајне и комуналне инфраструктуре као основног генератора развоја;
- развој одређених типова пољопривредне производње – специјализација.

Индустрија

- усмеравање индустрије ка тржишним потребама процесом приватизације и понудом разноврсних типова индустријске производње у зависности од потребе тржишта;
- унапређење индустријске производње стварањем мањих специјализованих индустријских комплекса – погона у приватном сектору, дуж значајних путних и других праваца;
- рејонизација индустрије према природним ресурсима (минерална и друга налазишта) и створеним условима (саобраћај, већ постојеће структуре...);
- остваривање тржишно оријентисане и стабилније индустријске продукције (коришћење савремених искустава, технологије, и средстава, увођење чистих еколошких технологија);
- развој саобраћајне и комуналне инфраструктуре као основног генератора развоја индустрије;
- развој одређених типова индустрије (прерада пољопривредних производа, израда полупроизвода и производа од дрвета, експлоатација минералних сировина...).

Правци – приоритети

Генерално, неопходни предуслови за остварење горе наведених циљева односе се на развој и унапређење примарног и секундарног привредног сектора, односно пољопривреде као окоснице развоја општине. Развој агро и сеоског туризма може у овом тренутку бити пратећа полуга функције развоја. Терцијарне делатности, и то пре свега трговина, могу бити само један од покретача. Тек са подизањем стопе раста друштвеног дохода створиће се услови за развој друштвене инфраструктуре у насељским центрима.

Структурално стање мреже центара на општини Бојник одговара са једне стране логици спонтаног развоја централних функција (концентрација и централитет расте уз главе путне правце и зоне већих густина становништва). Препуштање развоја искључиво тржишној логици, као и супротни став о свеобухватном планирању, воде неуравнотеженом просторном развоју,

све до одумирања активности у неким подручјима. Успешан развој привреде у општини захтева и један и други приступ при лоцирању и избору привредних активности и капацитета.

Основни приоритет будућег развоја и организације мреже центара Општине Бојник су:

1. **Стимулисање развоја и имплементације нових специјализованих центара регионалног значаја** у функцији пољопривреде и индустрије и кластерког удруживања ради пласмана пољопривредних производа на домаће и страно тржиште на отималним локацијама у општинским насељима у циљу стварања нових полуга економског и просторног развоја општине.

Основни правци будућег развоја и организације мреже центара Општине Бојник су:

2. **Промена структуре мреже центара имплементацијом нове концепције степеновања концентracије и променом централитета** насељских центара и њиховим ефективнијим функционалним међусобним повезивањем у циљу стимулисања децентрализације мреже насеља, и стварања мултифункционалне структуре насеља, ради ублажавања тренда депопулације села;
3. **Стимулисање развоја специјализованих централних активности у структури насељских центара** понаособ, како би се постигла диверсификована понуда активности у систему центара и повећао степен централитета сваког насеља понаособ;
4. **Стимулисање започетих трендова и даљи развој постојећих општих центара у општинским насељима**, у циљу задовољења свакодневних потреба становништва и подизања комфора и квалитета живота у насељима, уз контролисан просторни развој центара;
5. **Унапређење просторно-функционалних карактеристика мреже јавних служби, друштвене и комуналне** инфраструктуре у насељским центрима, као и на просторима од значаја за функционално повезивање центара у систем.

0.1.2.11. ЈАВНЕ СЛУЖБЕ И ВЕРСКИ ОБЈЕКТИ

1. Обезбеђивање равноправног остваривања потреба становништва Бојника у домену јавних служби
2. Уједначавање квалитета услуга јавних служби
3. Развој јавних служби који подржава централитет Бојника у односу на трибутарно подручје, као и
4. Развој јавних служби који подржава аутономност града Бојника у односу на регионално окружење на рационалан начин
5. Оживљавање делатности јавних служби укључивањем приватне иницијативе и деловањем тржишних односа у овом домену.

0.1.2.12. СТАНОВАЊЕ

Циљеви развоја

- Инфраструктурно и комунално опремање насеља;
- Подизање нивоа уређености и опремљености насеља;
- Унапређење и заокружење постојеће путне мреже у циљу лакше доступности и проточности простора и међусобног повезивања насеља;
- Обезбедити подизање квалитета опремања успостављањем оптималне концентрације и организације централних активности;

- Очување, унапређење и модернизација постојећег стамбеног фонда (конзервација, рестаурација, обнова, реконструкција, ревитализација);
- Активирање руралних изворних насеља;
- Увођење нових облика становања у циљу додатног активирања простора, као нпр: викенд насеља, етно насеља, еко насеља идр.;
- Активирање тржишне димензије у становању;
- Успостављање управљачких механизма развоја становања;

Оперативни циљеви

- Омогућити активирање руралних изворних насеља;
- Омогућити развој нових облика становања, као нпр: викенд насеља, етно насеља, еко насеља, прилагођених природно- морфолошким карактеристикама терена;
- Организовати просторну дистрибуцију туристичког становања, у деловима Општине са посебним квалитетима за развој туризма;
- Створити услове за изградњу станова за слободно тржиште, посебно у насељима са развијеним централним функцијама;
- Обезбедити широк спектар стамбене изградње (типологије становања);
- Обезбедити адекватне и разноврсне понуде локације за активности становања;
- Успоставити управљачки механизам развоја становања, на нивоу Општине, локалних управа итд.;

Правци развоја

Правци развоја насељске структуре у будуће требало би да буду усмерени пре свега на унапређење постојеће насељске структуре, по принципима одрживог развоја, поштујући уочене трендове у посматраним насељима, пре свега, кроз негативан прираштај становништва који је присутан у свим насељима. Уважавајући ту чињеницу, развојни карактер треба најпре да се огледа у реконструкцији и унапређењу како постојећих урбаних матрица различитих типова насеља, тако и њихове насељске опреме, у циљу обезбеђења што адекватнијих услова становања и рада у оквиру насеља. Захваљујући изузетно богатим природним ресурсима на готово читавој територији Општине и њиховој изванредној разноликости, могу се јавити и нови облици становања: рентијерско становање, пансион, куће за издавање, виле и сл., опет у функцији туризма али на вишем нивоу урбаног развоја.

Становање би требало истовремено сагледати као функцију која је свуда присутна, најзаступљенија и која прожима цео простор. Тако је потребно сагледати по просторним нивоима:

- Региона
- Града – насеља
- Кварта – блока
- Куће – кућишта

Као и код мреже насеља неопходно је извршити фазно децентрализацију, и на тај начин покренути развој Општине. Неопходно је препознати формирање и управљање стамбеним тржиштем кроз формирање банке локација парцела за изградњу, увођење финансијског тржишта, увођење рентабилних облика становања, као и предузетничке и меркетиншке димензије у остварењу стамбене тржишне политике.

0.1.2.13. ТУРИЗАМ

Основни циљ:

- Развој туризма и рекреације у складу са очувањем, заштитом и унапређењем посебних природних, предеоних и амбијенталних вредности и непокретних културних добара.

Овај циљ се може испунити приликом остварења следећих циљева, као што су:

- Успостављање система заокружене туристичке понуде на територији општине Бојник.
- Туристичко и комунално опремање села на територији општине Бојник.
- Развој саобраћајне инфраструктуре у циљу повећања доступности туристичко-рекреативних садржаја.
- Развој различитих и специфичних облика смештајних капацитета (стационарни и привремени, за различите категорије туриста, за различите видове туризма – спортско-рекреативни, сеоски, конгресни, еко, омладински, ...).
- Развој специфичних (еколошких, етно,...) програма угоститељства, услуга и производње, афирмација локалне и традиционалне производње и угоститељства, развој еколошке пољопривреде.
- Обезбеђење континуитета у функционалном и просторном повезивању туристичко-рекреативних садржаја и простора.
- Обезбеђење богате понуде различитих туристичких програма и садржаја (културни, едукативни, забавни, спортско-рекреативни...). Развој пратећих традиционалних културно-забавних садржаја и програма, развој специфичних манифестација (везаних за село, природне целине, културне специфичности, зависно од локације).
- Унапређење (уређење и опремање) постојећих простора намењених рекреацији и туризму.
- Уређење нових простора намењених туризму и рекреацији.
- Формирање информативних пунктова.
- Развој целогодишње туристичке понуде, који представља развој специфичних сезонских туристичко-рекреативних простора, садржаја и програма којима се истичу погодности боравка у различитим сезонама (природна, културна, економска разноликост) и оних који омогућавају целогодишње коришћење.
- Обезбеђење пратећих садржаја туризма (трговина, услуге) у току целе године у туристички атрактивним подручјима.
- Заштита и афирмација простора посебних еколошких, културно-историјских и естетских вредности
- Организација, уређивање и коришћење простора за различите облике туризма и рекреације, у складу са мерама заштите животне средине, природе, природне и културне баштине.

0.1.2.14. СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА

Адекватна туристичка понуда није могућа без целовитог планирања понуде на ширем подручју уз успостављање система континуалних мрежа рекреативних простора који подразумевају различите облике кретања и коришћења природних ресурса и изграђених простора.

Садржај, коришћење и уређивање простора за рекреацију се планирају у циљу:

- што бољег задовољавања рекреативних потреба становника и посетилаца
- унапређењу еколошких квалитета урбане средине као и
- доприноса привредном развоју насеља

Простори се планирају за различите кориснике и облике одвијања рекреације као и за различите нивое и облике организације. Структура и заступљеност различитих категорија рекреативних простора треба да се развијају у правцу обезбеђења:

- што већег избора различитих садржаја и
- њиховог квалитетног просторног и функционалног повезивања са осталим градским садржајима

Адекватним уређивањем, коришћењем и привређивањем потребно је обезбедити континуални развој мрежа рекреативних простора на територији ЈЛС Бојник.

У складу са претходно дефинисаним принципима развоја спорта и рекреације дефинишу се циљеви и задаци развоја рекреативних простора на територији ЈЛС Бојник.

Циљеви просторног развоја рекреативних простора:

- Обезбедити богате и сложене структуре различитих простора за рекреацију одређених начина и степена рекреативног коришћења и уређивања.
- Обезбедити што богатије понуде различитих рекреативних садржаја сваком појединцу по свим нивоима организације рекреативних простора и садржаја
- Обезбедити приступачности рекреативних простора на пешачким дистанцама што ширем кругу корисника
- Обезбедити континуитет у функционалном и просторном повезивању рекреативних простора: надовезивањем, интегрисањем, концентрацијом, повезивањем сличних и различитих простора.
- Користити својстава урбаних изграђених предела ЈЛС Бојник као полазне основе у стварању, развоју и вредновању функционално-просторних мрежа рекреативних простора. Природне и створене вредности предела ЈЛС Бојник су истовремено потенцијали и ограничења за одређене начине коришћења и уређивања рекреативних простора у насељима и ван њих.

Задаци просторног развоја рекреативних простора:

- Лоцирање рекреативних простора на територији ЈЛС Бојник условити квалитетом одвијања садржаја урбане рекреације, искоричћености рекреативног потенцијала градских простора, остваривању функционо-просторних међуодноса насељских садржаја и унапређивања квалитета животне средине.
- Карактер простора за рекреацију – начин и степен уређивања и опремања – заснивати на врсти рекреативних активности и садржаја и начинима њиховог одвијања у зависности од потреба и захтева њихових корисника, степена очувања и начина мера унапређивања природних и створених вредности у посматраној средини.
- Очување и унапређење квалитета уређености и опремљености постојећих рекреативних простора
- Разматрање могућности унапређивања нових и проширења постојећих рекреативних простора у складу са просторним и финансијским могућностима насеља.
- Подстицање учешћа локалне заједнице у планирању, пројектовању, реализацији и одржавању рекреативних простора.
- Подстицање различитих облика инвестирања у пројектовање, реализацију и одржавање рекреативних простора и спортских објеката.

0.1.2.15. САОБРАЋАЈ

Основни циљ развоја саобраћајно-транспортног система предметним Планом је обезбеђење саобраћајних услова за демографски опоравак на основу одрживог економског, социјалног и културног развоја формулисаног Просторним планом Републике Србије (Сл. гл. РС бр. 13/96), кроз:

- Побољшање просторне организације саобраћајног и транспортног система, повећањем квалитета релације простор-време на територији Плана, и побољшањем временске компоненте у тој релацији, путем побољшања постојећих и стварања нових комуникацијских могућности, као што су ревитализација и модернизација постојећих државних путева
- Модернизацију општинских и некатегорисаних путева између насеља и околног гравитационог подручја;
- Обезбеђење већег степена ефикасности, рационалности и економичности у транспорту људи и добара, стварањем услова за одвијање саобраћаја са већим нивоом безбедности, већим брзинама кретања, краћим временом путовања итд.
- Резервацију и заштиту простора за побољшање локалних елемената саобраћајне инфраструктуре;
- Развој саобраћајне инфраструктуре, као основног чиниоца просторне организације, тако да се омогући висок ниво услуге путничког превоза путем добро организованог јавног превоза путника, робе и добара, оптимизирањем времена путовања и сл.
- Остварење мреже линија јавног превоза путника која омогућава и подстиче планирану организацију насеобинског система;
- Повећање укупне мобилности становништва са релативним повећањем броја путовања у границама гравитационих зона појединих централних насеља;
- Побољшање укупног нивоа услуге саобраћајног и транспортног система са побољшањем одговарајућих техничких елемената саобраћајне инфраструктуре са посебним освртима на негативне утицаје саобраћаја на друге подсистеме и животну средину;
- Просторна повезаност Бојника са суседним општинама, регионом и целом Републиком Србијом
- Изградња туристичког пута „Високи кружни“ према ППП намене планине Радан

У складу са тим треба и развијати саобраћајну инфраструктуру у друмском саобраћају како реконструкцијом постојеће мреже саобраћајница, тако и допуњавањем мреже изградњом нових саобраћајница. Изградњу нових путева потребно је радити на коридорима постојећих путева, уз побољшање геометријских и експлоатационих карактеристика, чиме се подиже ниво услуге путева, а при том се штити простор од трасирања нових коридора.

Путна мрежа представља основ привредног и социјалног живота становништва. Путна мрежа задовољавајућег квалитета је услов за коришћење територије и њених ресурса. Стога је генерални циљ који се поставља у Просторном плану у организацији путне мреже (планирања, а затим и пројектовања и грађења) да се формира таква мрежа која треба да омогући привредно коришћење свих потенцијала територије (индустрија, туризам, пољопривреда, сточарство, шумарство, и др.). Формирањем путне мреже треба да се обезбеде услови за материјално рентабилан и социјално квалитетан живот становника у местима која они настањују. Имајући у виду постојеће стање овај захтев треба поставити и схватити као императив, како планерима у процесу израде Плана тако и надлежнима у процесу спровођења Плана. То је услов да се аутохтоно становништво задржи у својим местима, да не прибегава миграцији, која за последицу има на једној страни напуштање и деградацију потенцијала и ресурса територије, а на другој страни велике материјалне издатке који су без покрића и доводе до социјалних проблема.

Како сваки систем подлеже оцењивању и преиспитивању функционалности, већ деценијама се и за овај вид превоза постављају захтеви за повећањем економичности, ефикасности, безбедности, поузданости и смањење штетног утицаја по околину. На микро нивоу, у локалним оквирима по упрошћеном моделу човек-околина односно човек-пут-возило, у инфраструктурном сегменту постоје тежње да се:

- оствари висока функционалност постојеће мреже која постојећим габаритом задовољава потребе транзитних и домицилних корисника али која незадовољавајућим стањем доноси економско оптерећење корисника (повећани трошкови горива, одржавања возила, дужи временски период проведен у путовању) и шире друштвене заједнице (неблаговремене интервенције на инфраструктури доносе увећање трошкова отклањања недостатака, интервенције трају дуже, ометају и успоравају уобичајено функционисање саобраћаја),
- обезбеди подједнака приступачност свих насеља у Општини Бојник, као један од предуслова успоравања миграција из руралних у урбану средину,
- елиминише фактор стање пута као узрок саобраћајних незгода,
- обезбеди непроменљивост услова експлоатације пута у свим годишњим добима, и
- обједињавањем осталих фактора створи еколошки прихватљивији амбијент за Општину Бојник са мање штетних утицаја на околину који се јављају као последица друмског превоза (смањење емитованих количина издувних гасова, прашине, буке и осталих штетних материја).

На макро плану, јачање инфраструктурних веза Општине са мрежом државних путева првог и другог реда може да постане фактор од утицаја за активирање производних потенцијала Општине.

Потребно је изградити и нове локалне путеве који ће повезати и туристичке дестинације на територији општине са државним путевима и на тај начин обезбедити већи развој самог туризма.

Локални путеви наведеним мерама морају постати поуздана веза за саобраћајну комуникацију засеока у оквиру истог села без утицаја временских услова у оквиру годишњих климатских промена на њихову проходност. Изменом структуре врсте коловозног застора локалних путева у брдовитом делу општине са неповољном конфигурацијом терена (у корист асвалтних путева) и довођењем макадамских локалних путева у стање непроменљивости у односу на временске прилике остварили би се повољнији услови за адекватно повезивање делова руралних насеља (било са регионалним путевима или за локалну комуникацију).

Реализација мера изградње, доградње и реконструкције путне мреже биће условљена у појединим деловима решавањем имовинско-правних односа са тренутним власницима делова земљишта које би било обухваћено наведеним интервенцијама.

0.1.2.16. ИНФРАСТРУКТУРА

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА МРЕЖА И ПОСТРОЈЕЊА

Циљеви просторног развоја енергетике на подручју општине су:

- благовремена изградња електроенергетских капацитета;
- изградња нове ТС 35/10 kV као и повећање капацитета постојећих ТС 35/10 kV ради развоја дистрибутивне мреже са припадајућим водовима 10 и 1 kV;
- повећана стабилност и поузданост електроенергетских објеката;
- повећање постојећих капацитета што омогућава несметано прикључење нових купаца на мрежу;
- континуирано напајање купаца квалитетном електричном енергијом и снагом;
- знатно смањење броја и времена трајања кварова;

- смањење техничких и нетехничких губитака;
- смањење трошкова експлоатације и одржавања уградњом опреме и материјала и примена нових технолошких решења;
- побољшање напонских прилика код купаца;
- смањење енергетских потреба код свих потрошача енергије;
- примене стандарда енергетске ефикасности, економских инструмената и организационих мера;
- постизање ефикасности: економске (највећи економски ефекти уз најмања улагања);
- одржавање и побољшање квалитета рада и поузданости постојеће електропреносне и дистрибутивне мреже и даљи развој тих система и мрежа;
- повећање производње енергије засновано на већем коришћењу хидроенергије и локално расположивих обновљивих извора;

ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА МРЕЖА И ПОСТРОЈЕЊА

У области телекомуникационог система основни циљеви су:

- равномерна покривеност свих делова Општине телекомуникационом мрежом;
- трансформација и модернизација постојећих ТТ јединица;
- увођење нових телекомуникационих услуга, применом нових технологија, а посебно увођењем оптичких каблова у месну мрежу и стварање услова за формирање широкопојасне ISDN (дигиталне мреже интегрисаних услуга)
- Убрзање фиксно – мобилне конвергенције са циљем рационализације мрежне инфраструктуре и смањења ОРЕХ-а;
- Пружање мултимедијалних услуга (*Pay TV и IP TV*);
- Континуирано развијање и унапређење сервисних профила и пакета услуга за све сегменте друштва (резиденцијални и пословни корисници);
- Увођење нових технологија и мрежних архитектура следеће генерације (NGN - *NextGenerationNetwork*);
- Друштвено одговорно пословање и подршка пројектима који су од ширег друштвеног значаја (електронска управа, подршка образовним и другим државним институцијама);
- даљи развој и модернизација постојећих телекомуникационих мрежа и објеката;
- прогресивно развијање нових/савремених система телекомуникација којима ће се значајно подићи ниво постојећих урбаних и осталих структура и остварити већа ефикасност у привредним и услужним активностима;
- Реализација широкопојасних сервиса (коришћењем технологија ADSL2+, SHDSL ATM, VDSL ...);
- Реализација "tripleplay" сервиса (POTS, приступ Интернету са већим протоком, дистрибуција ТВ програма и филмова, интерактивне игре).

У области телекомункационог система радио-дифузије основни циљеви су:

- развој и афирмација јавних, комерцијалних и локалних радио и ТВ програма телекомуникационог система радио-дифузије Републике, уз перманентно праћење и укључивање нових технологија у складу са светским трендовима
- доградња мреже за допунско покривање (ТВ и радио репетитори) и доградња постојећег и развој новог система радио-релејних веза
- изградња кабловског дистрибуционог система

ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

У области водопривреде циљеви су:

- Дефинисање водопривредног развоја и могућности водопривреде као подстицајног, или ограничавајућег фактора у оквиру других компонената развоја подручја;
- Интегрално, комплексно, рационално и јединствено коришћење водних ресурса, како за водоснабдевање становништва, тако и за подмирење потреба осталих корисника вода;
- Осигурање заштите и унапређење квалитета вода до нивоа несметаног коришћења вода за предвиђене намене, као и заштита и унапређење животне средине уопште и побољшање квалитета живљења људи;
- Очување и унапређење заштите од поплава, ерозија и бујица, као и других видова штетног дејства вода, при чему се и други системи (урбани, привредни, инфраструктурни итд.) упућују како да усмере свој развој да би се заштитили од штетног дејства вода;
- Унапређење свих делатности на водама и око њих, како би се успешно могли реализовати други циљеви у области водопривреде;
- Заштита и уређење сливова са гледишта развоја водопривредних система и развоја других водопривредних грана, посебно шумарства, путем заштите и ревитализације угрожених екосистема, антиерозионог газдовања шумама, унапређења естетских вредности, очувања и унапређења археолошких, историјских, биолошких, геолошких и других природних и створених ресурса и вредности.

Водоснабдевање

У области водоснабдевања циљеви су:

- Стриктно поштовање режима заштите постојећих и планираних изворишта подземних и површинских вода;
- Очување постојећих изворишта, чак и оних који су најмањег капацитета а све са циљем да се једног дана повежу преко градских водоводних система на регионални систем, ради постизања вишег степена поузданости функционисања система;
- Смањење специфичне потрошње воде у домаћинствима;
- У области снабдевања становника са пијаћом водом тежити да свако насеље има сопствени водовод. На водозахватима обезбедити довољну количину исправне воде. Приступити ревитализацији уличне водоводне мреже како би се смањили губици воде и обезбедио виши квалитет снабдевања водом са што мање застоја;
- Увођење мерног-мониторинг система, који омогућава праћење динамике потрошње, као и брзу дијагностику кварова и поремећаја у систему;
- Вода за технолошке потребе индустрије, која не захтева квалитет воде за пиће, не може се захватати из градске водоводне мреже, већ се потрошаћи упућују на властите захвате површинске и подземне воде нижег квалитета и на мере рецикулације и рационализације потрошње.

Одвођење отпадних и атмосферских вода

У области одвођења отпадних и атмосферских вода циљеви су:

- Заштита вода од загађивања;
- Изградња постројења за прераду отпадних вода-ППОВ;
- Канализационе системе неопходно је развијати као дистрибутивне-транспорт отпадних вода до ППОВ;
- Канализацију планирати по сепаратном принципу: посебно за отпадне воде насеља а посебно за кишне воде;
- При канализацији насеља користити принцип обавезности прикључења домаћинства, без обзира на претходна привремена решења;
- Спровођење контролисаног прихватања и пречишћавања отпадних вода од свих потрошача у циљу заштите квалитета површинских и подземних вода и земљишта;
- Одвођењу атмосферских вода са површина грађвинских рејона насеља приступити по претходно урађеним Идејним пројектима усаглашеним са "водопривредним" условима;
- Димензионисати кишну канализацију према значају подручја који се штити, капацитети не смеју бити мањи од оних потребних за прихватање тзв. двогодишњих киша нити већи од тзв. десетогодишњих киша.

ГАСИФИКАЦИЈА

Основни циљ развоја и примене природног гаса, на подручју општине Бојник је задовољење потреба индустријских објеката, центара мале привреде, установа образовања, здравствених установа, туристичких установа, јавних објеката и домаћинства (свих потрошача на подручју општине) ефикасним снабдевањем природним гасом као најквалитетнијим примарним енергентом, уз рационалну употребу, ради спречавања расељавања становништва и омогућавања равномерног привредног развоја.

Енергетски потенцијал гасоводног система омогућава развој свих индустријских грана, интензивнији развој пољопривреде у зимским месецима, примену у туристичким и комерцијалним садржајима, као и у домаћинствима за загревање просторија, санитарне воде и спремање хране.

КОМУНАЛНЕ ПОВРШИНЕ И ОБЈЕКТИ.

Циљеви управљања отпадом:

- одрживо управљање отпадом
- затварање и санација постојећег нехигијенског сметлишта
- отварање нове санитарне депоније на новој локацији
- изградња регионалне санитарне депоније за одлагање отпада
- смањење, поновно коришћење, рециклажа и регенерација отпада
- увођење система за сепарацију и рециклажу отпада
- подизање нивоа свести грађана о значају рециклаже за град, локалну заједницу, а посебно у домену заштите животне средине. У ту сврху треба организовати едукацију грађана, посебно за сваку социјалну и старосну категорију (по локалним заједницама – суседствима, по обдаништима, школама, факултетима, на послу...);
- обучити грађане како на најекономичнији начин да користе рециклирани материјал.

Циљеви за област комуналних објеката:

Дати су следећи оперативни циљеви развоја комуналних објеката:

- Направити јасан и детаљан преглед постојећег стања свих комуналних објеката на нивоу Општине са посебним освртом на комуналне објекте на руралном подручју (данас запостаљени и у лошем стању) и целисходности коришћења свих постојећих (питање бројних сеоских гробаља). У склопу ове теме пожељно је обрадити и питање неплански насталих простора у овој намени („дивљих сточних гробаља“, пијачне трговине на импровизованим тезгама на прометним местима и сл.);
- Одредити нова места за проширење постојећих и развој нових комуналних објеката како би се предупредило могуће ненаменско коришћење датих простора;
- Побољшати приступачност комуналних објеката - приступни путеви, паркирни простори, знаци обавештавања, правилно смештање нових објеката у односу на насељене целине и путеве,...
- Применити начела, стандарде, правила и мере везане за савремени развој комуналних објеката, посебно у циљу заштите животне средине. Све дато требало би обухватити све сегменте развоја - нову изградњу, обнову, уређење и опремање постојећих објеката;
- Развити начине сарадње и заједничког деловања са суседним општинама по питању комуналних објеката већег значаја (нпр. заједничка сточна депонија) и трансфера до њих;
- Подстицајним и казним мерама унапређивати комуналну хигијену.

КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ

Циљеви и задаци развоја културног и природног наслеђа

Основни циљ развоја културног и природног наслеђа у оквиру предметног плана јесте да се културно и природно наслеђе ревидују, заштите и користе као развојни ресурси подручја јединице локалне самоуправе Бојник.

Потом, значајни су и циљеви:

- унапређење и увећање споменичког фонда као и дефинисање културних предела и културних подручја
- управљање добрима у простору и стимулисање нових економских активности уз једновремену заштиту необновљивих ресурса
- презентација наслеђа као услова за реализацију националних, регионалних и локалних развојних интереса у култури
- артикулацијом зона заштите, остварење заштите јединства природног биодиверзитета и културолошких специфичности
- развој туризма, посебно што постоји иницијатива за формирање туристичке организације на регионалном нивоу (етно, планинског, бањског, водног, транзитног, манифестационог туризма и поклоничких обилазака светиња и заветина)
- подизање демографског потенцијала путем развојних програма у култури, као фактора задржавања постојећег становништва
- очување идентитета природних вредности (идентитет простора: амбијент – пејсаж – предео) али и културног идентитета (идентитет духа : породица, обичаји, занати)

- популаризација и пласирање нематеријалног наслеђа.

Истовремено, начело садржано у свим циљевима је имати човека као врхунско мерило у коришћењу простора.

ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ.

Општи циљеви заштите животне средине општине Бојник:

- изградња система еколошке безбедности и ефикасне заштите у свим активностима;
- уравнотежено – еколошки прихватљиво и економски оправдано коришћење простора;
- планирање најповољнијег односа између заштићених зона, зона становања, производње, рекреације и комуникација;
- оптимално коришћење природних ресурса;
- заштиту високобонитетног и осталог пољопривредног, шумског и водног земљишта;
- рационално и контролисано коришћење грађевинског земљишта у границама грађевинских подручја и грађевинског земљишта изван грађевинских подручја;
- рационално коришћење природних ресурса, нарочито воде, енергије, сировина за грађевинске материјале;
- управљање отпадом – смањење количине отпада, повећање степена рециклирања и безбедно депоновање свих врста отпада увођењем принципа регионализације;
- избегавање еколошких конфликта у контактним зонама становања, рекреације, привредних и производних активности и саобраћаја;
- примену критеријума и инструмената заштите животне средине од деградације и загађивања при изради планова нижег реда (стратешка процена утицаја урбанистичких планова);
- примену критеријума и инструмената заштите животне средине од загађивања и деградације при изградњи објеката и постројења, потенцијалних извора загађивања и нарушавања вредности природних и културних добара и животне средине (процена утицаја на животну средину);

Кључна планска решења просторног значаја, која могу да угрозе или заштите животну средину, обухватају:

- зоне намењене радним услужно-туристичким и индустријским комплексима, зоне интензивне пољопривредне производње, зоне спорта и рекреације ;
- линијска инфраструктура (саобраћајна, хидротехничка, гасовода, топловодна);
- комунално опремање територије (изградња водоводних и канализационих мрежа са уређајима и постројењима за пречишћавање отпадних вода);
- управљање отпадом и регионални избор постројења за управљање отпадом;
- управљање отпадним водама и изградња уређаја и постројења за пречишћавање отпадних вода;
- пошумљавање еродираних терена, терена отвореног вегетацијског склопа, извориша и горње токове малих водотокова;

0.2.ИЗВОД ИЗ ТЕКСТУАЛНОГ ДЕЛА УСВОЈЕНОГ КОНЦЕПТА

Опште планирано решење развоја општине

Опште планирано решење развоја општине Бојник заснива се на неколико кључних принципа који су одредили основ за просторну дистрибуцију активности:

- Интегрални приступ планирању развоја,
- Принципи одрживог развоја,
- Полицентричност,
- Децентрализација,
- Очување природних ресурса.

Генерално, развој општине треба да буде ослоњен на мултифункционални интегрални развој, који уважава пре свега природне и демографске потенцијале и ограничења. Примењују се начела одрживог развоја као основа за балансирани, децентрализовани развој локалне заједнице са тежњом да се минимизирају конфликти између сектора производње са једне стране, и прородних ресурса, туризма и пољопривреде са друге стране.

Посматрано у ширем окружењу, планским активностима општина Бојник треба да освоји место у регионалном и ширем окружењу, коришћењем компаративних предности које општину издвајају и чине је јединственом.

Пољопривреда је привредна грана која такође има перспективу интензивирања обзиром на компаративне предности територије, посебно имајући у виду релативно повољно стање животне средине.

Развој туризма као пратеће привредне гране ослониће се на компаративне предности подручја општине везане за развој спортског, културног, еко- и етно туризма.

Иако демографски потенцијал не даје добру основу за развој посматрано дугорочно, планирано решење дефинише правце и одреднице развоја како би се негативни ефекти демографског развоја умањили. Да би се компаративне предности општине искористиле на најбољи могући начин, потребно је да се обезбеди оптимална саобраћајна повезаност и приступачност насеља општине. Највиши ниво услуге опслуживања подручја општине постиже се стварањем мреже радијалних и лонгитудиналних праваца, формирањем целовите примарне путне мреже државних и општинских путева, како путева на територији саме општине, тако и свих транзитних праваца.

У циљу развоја мреже насеља, планска претпоставка фаворизује полицентрични развој који се ослања пре свега на општински центар а потом и на насеља – сеоске центре, који већ представљају мини - нуклеусе концентрације урбаних функција. У том смислу, у ослонац је у насељима више позиције у хијерархији насеља – Косанчић и Брестовац. Повољном и равномерном дисперзијом урбаних функција у овим насељима обезбедиће се шанса за опстанак малих насеља- секундарних и примарних насеља на територији општине, која ће, упућеношћу на ове општинске мини центре и колективном опслуженошћу малих насеља добити своју развојну шансу. Функције које би требало да овакву концепцију подрже су пре свега поједини видови јавних служби (пре свега здравствене услуге, образовни и верски објекти, као и дечја заштита). Модел колективне опслужености малих насеља добио је своју потврду валидности у другим земљама и сврсисходно је применити га на подручју општине Бојник.

Детаљније, планирано решење развоја услужних и пословно – производних система ослања се на развој насељских комерцијалних централних функција и то по основу повећања концентрације већ развијених централних функција и развоја активности које максимизирају коришћење привредних и природних ресурса који су тренутно у експлоатацији.

Пратеће водећим секторима је развој и умрежавање туристички атрактивних локалитета у сврху развоја специјализованих спортских и едукативно-културних центара, развоју специјализованог центра за рурални туризам и породични одмор, и сл.

Развој становања предвиђен је да прати развој осталих примарних грана развоја, пре свега развој мреже насеља, промене у структури мреже насеља због пресељења поједних насеља, привреде –производње и туризма. У том смислу, планирано решење подржава заокруживање постојећих насеља у границама постојећег грађевинског подручја уз његово повећање до око 10%, уз проширење понуде малих привредних зона компатибилних функцији становања унутар граница грађевинских подручја насеља а која се наслањају на државне и општинске путеве.

1.0. ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ЈЕДИНИЦЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

1.1. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ, КОРИШЋЕЊЕ И РАЗВОЈ ПРИРОДНИХ СИСТЕМА И РЕСУРСА.....

1.1.1. РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ

Правци развоја

Досадашњи релевантни документи који непосредно и посредно утичу на усмеравање развоја општине Бојник детектовали су кључне предности и слабости циљног подручја. Ту се првенствено мисли на Стратешки план општине Бојник (2007-2011), али и на Просторни план Републике Србије, Регионални просторни план општина Јужног Поморавља и Просторни план подручја посебне намене Радан планине (концепт).

Подаци о тренутном стању дефинишу општину Бојник као једну од административних целина (чворишта) Јабланичког округа, која припада категорији недовољно развијених општина, позиционираних ван главних осовина развоја. Оваквој ситуацији доприносе како лоше друштвено-економске околности, тако и недовољна инфраструктурна опремљеност и саобраћајна неприступачност.

Стога је задатак новог плана базираног на принципима регионалног развоја општине да омогући формирање вишег нивоа регионалне повезаности, као и формирање услова за креирање како локалне, тако и регионалне посебности и компетитивности. Иако дефинисани циљеви развоја морају пратити савремене императиве друштвене, економске, еколошке и енергетске одрживости, неопходно је уважити реалну ситуацију на терену и базирати концепт на идентификованим потенцијалима и ограничењима. Само на тај начин је могуће градити нову позицију општине у контексту регионалне, тржишне економије.

Како се повезивање најбоље врши преко више типова и нивоа мрежа која успостављају интеракцију између постојећих насеља, саобраћаја/инфраструктуре, природног окружења и затечених и потенцијалних атрактера, тако и концепт регионалног развоја треба базирати на овом виду интеграције и његовом флексибилном спровођењу.

Основне везе са осталим чвориштима требало би развијати преко три степена интеграције:

- први (микро) ниво – повезивање са центрима из непосредног окружења (Прокупље, Лебане, Медвеђа, Куршумлија);
- други ниво – конекција са значајнијим регионалним центрима (Лесковац);
- трећи ниво - највиши ниво умрежавања који се остварује посредним путем, преко развојних осовина републике (Београд, Ниш).

Посматрано на нивоу микро региона, неопходно је и формирање компаративних предности саме Општине и регионалног окружења, те се оне базирају на:

- природним атрактерима/ресурсима (хидроакумулација Брестовац, заштићено подручје Радан – ваздушна бања и ловиште, Ђаволџа варош, Пролом бања, очуван био и гео-диверзитет);
- културно-историјским магнетима (Бојничко културно лето, Царичин град);

- иновативним приступима пољопривреди (примена савремених технологија и европских стандарда) и туризму (етно и еко туризам).

Следећи корак у активацији представља формирање мрежа базираних на комплементарним функцијама (туризам, култура, привреда), географском положају и културним афинитетима, тако да ће управо ова вишеслојна интеграција представљати окосницу будућег регионалног развоја Општине. У склопу културно-туристичке понуде посебно треба потенцирати доступност и умреженост западног дела општине који је већ означен као стратешки приоритет до 2014. године, управо због културног значаја који генерише близина Царичиног града и присуство међународне културне стазе. Истовремено, већ остварено присуство планине Радан у EMERALD еколошкој мрежи наглашава посебну важност овог подручја на националном нивоу, обезбеђује заштиту природе у овом делу општине, али и пружа путоказ за подизање еколошких квалитета окружења на целој територији – поготово источном делу где постоје области под квалитетним шумама, ливадама и пашњацима.

1.1.2. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Варијанте и модели развоја

Предлози изградње малих и средњих предузећа у агробизнису

Развој малих и средњих предузећа у области агробизниса у општини Бојник треба да буде усмерен према предлозима програма развоја малих и средњих предузећа у агробизнису и дати су по групама делатности.

Мала и средња предузећа у области прераде ратарских производа

Мала и средња предузећа у области прераде житарица треба усмерити на специјалне програме, на пример, на поступак макро млевења житарица (скробарска прерада). За рад ових предузећа битан је квалитет сировине. У том смислу, а и за потребе кондиторске индустрије и индустрије тестенина, потребно је ићи на одговарајући сортимент, односно производњу тврдих сорти пшенице, које је могуће производити на територији Општине Бојник. С обзиром на то да ове сорте житарица, по правилу, дају ниже приносе, мерама аграрне политике, а пре свега политиком цена, треба стимулисати и развити производњу квалитетне пшенице или је заменити са интензивније културе, на пример индустријским културама чија стопа производње треба да има пораст од 10,3 % годишње.

Прерада кукуруза је посебно интересантна због низа производа који се из њега могу добити за људску исхрану, као што су уље, шећер и други производи који служе исхрани и за потребе хемијске индустрије. Да би се технолошки могли произвести производи од кукуруза, мора се почети од производње, боље речено, систем од селекције према намени. Поред овакве намене, кукуруз као "поврће" са специјалним малим клипом који би се могао конзервисати као краставац, шећерац, као додатак малој вретенастој или округлој шаргарепи (мркви), или грашку. У производњи жита, познато је да остаје велика количина жетвених остатака који најчешће остају неискоришћени, а нарочито у досадашњој технологији. Ови остаци представљају добру сировину за разне врсте еколошке амбалаже (од кутија, преко подлошки за ситна паковања замрзнутих производа, до појединачних подлошки за крупно воће, и слично).

Еколошка амбалажа је веома цењен производ у развијеним земљама, тако да би предузећа у овој делатности у производњи амбалаже, по домаћој или страним технологијама, такође имала обезбеђено тржиште. За оснивање оваквих предузећа веома би били заинтересовани светски произвођачи амбалаже, трговинске куће и хипермаркети.

Такође, жетвени остаци су значајан енергент, тако да би изградња погона за њихово брикетирање свакако била економски оправдана. Обзиром на цене енергије и глобалну енергетску кризу, предузећа која би производила енергенте органског порекла (брикете, коцке од жетвених и шумских отпадака) у ближој перспективи биће веома атрактивна.

Пољопривреда, као привредна област, далеко је већи потрошач него произвођач енергије, што значи да су енергетске могућности недовољно искоришћене. Зато, пољопривреду треба посматрати не само као произвођача хране, већ и произвођача енергије и искористити светске трендове у овој области.

Коришћење одређених типова земљишта територије Општине Уб у пољопривредне сврхе, пре свега за биљну производњу (ратарска, производња крмног биља, лековитог биља и/или воћарска производња) захтева примену одређених агротехничких мера које имају и посебан, мелиоративни карактер (мелиоративно ђубрење, мелиоративна обрада, ђубрење азотним ђубривима, хумизација, калцификација, фосфатизација и слично. Калцификацијом се повећава вредност рН, а смањује хидролитичка киселост. Вредност рН се повећава за 1 у хоризонтима земљишта од 40 cm, при уношењу 250 kg/ha, 96 % CaCO₃. Уношењем фосфора и калијума у земљиште повећавају се залихе ових елемената. Да би се плодност земљишта повећала за 1 mg, у хоризонту дебљине од 40 cm, потребно је око 60 kg/ha K₂O, односно P₂O₅.

Као почетне биљне врсте у поправци земљишта, у ранијем периоду, коришћене су плава лупина, луцерка и пшеница. Плава лупина је врста која земљишту обезбеђује велике количине органске материје заоравањем у максималном узрасту тј. у фази млечне зрелости. Луцерка својим дубоким кореном, посебно у сушним условима, наставља процес започет са лупином и то још у дубљем слоју супстрата. На местима повећаног садржаја тешких метала (олова, кадмијума, цинка и сумпора) најбоље је гајити биљке као што су ливадски и црвени вијук, јежевица или мешавина трава и овас.

За везивање и стабилизацију пепела на рекултивисаним деловима територије, најлакше се може постиже заснивањем травњака јер је то еколошки најбезбеднији, а економски најисплативији начин (разни препарати су доста скупи). Пре заснивања травњака, требало би нанети плодни површински слој земљишта дебљине 25-30 cm или без доношења слоја земље уз наводњавање. За овакво заснивање травњака би најбоље било измешати супстрат са добро згорелим стајњаком у слоју дебљине 2-3 cm.

Најефикаснији начин за хумификацију је додавање стајњака. Но с обзиром да је скуп и да га нема довољно, стајњак се може заменити зеленишним ђубрењем.

За заснивање травњака на оваквим супстратима пожељно је одабрати толерантне врсте нпр. неке од властистих трава, поједине легуминозе или неке врсте жита и сл. Друга варијанта су гајење травно-легуминозних смеша, које поред спречавања ерозије (траве), обогаћују земљиште азотом (легуминозе). На оваквим теренима најбоље је смешу сејати са заштитним усевом (нпр. нека једногодишња врста жита и друга гајена биљка). Боље је травно легуминозну смешу справљати непосредно пред сетву по препоруци стручњака, него је куповати готову.

Гајење травно-легуминозних смеша може бити **привременог трајања** или **завршна фаза после које рекултивисана површина се преводи у трајне облике коришћења**. Пре заснивања обавити припремне радове:

- равнање површине,
- наводњавање (ако нема довољно влаге),
- основна обрада тањирачом (6-7 cm дубине),
- ђубрење НПК ђубривима (око 1000 kg/ha ђубрива),
- предсетвена припрема сетвоспремачем (дрљачом). Сетва се обавља на дубину од око 2 cm житном сејалицом (подесити за сетву трава) и то прво трава, па унакрсно легуминоза.

Ако је сетва у јесен пример добре мешавине је: ЈЕЖЕВИЦА+ЛИВАДСКИ ВИЈУК+БЕЗОСНИ ВЛАСЕН+ЖУТИ ЗВЕЗДАН+ЦРВЕНА ДЕТЕЛИНА у одговарајућем односу или неко стрно жито и грахорица (као заштитни усев).

За пролећну сетву, смеша је нешто другачија, односно уместо црвене детелине боље је користити луцерку са црвеним вијуком, француским љуљом, правом ливадарком и жути звезданом или стрно жито са заштитним усевом (грахорицом).

После сетве обавити ваљање, наводњавање после сетве, а касније по потреби у току трогодишњег или двогодишњег периода. Прихрањивање KAN-ом обавити у пролеће са око 300-500 kg/ha ђубрива.

За други начин заснивања травњака у завршној фази биолошке рекултивације обавезно је учешће црвене детелине као једне од најпогоднијих врста за поправку земљишта (нпр. црвена детелина +италијански љуљ+јежевица).

Технологија:

- Плитка обрада земљишта тањирачом,
- Ђубрење минералним ђубривима,
- Предсетвена припрема сетвоспремачем или дрљачом,
- Сетва,
- Ваљање,
- Наводњавање,
- Прихрањивање KAN-ом у пролеће прве и друге године,
- Косидба у првој и другој години

Овако заснован травњак се у трећој години преводи у трајни облик коришћења, најбоље у њивску површину.

У трећој години се прво обави заоравање биљне масе (сидерација). Потом се парцела издели на број поља који одговара броју усева који ће се гајити. На тај начин је могуће успоставити потпун правилан плодород у коме ће доминирати оне биљке за које се определи инвеститор (жита, зрнене махунарке, биљке за техничку прераду или биљке за производњу сточне хране).

Један део површина може, по могућству, да се преведе и у спортско-рекреативну површину.

Постојећа сетвена структура је доста екстензивна са доминацијом узгоја жита. Доминирају пшеница са просечним приносом од око 3-3,5 t/ha и кукуруз са просечним приносом од око 4 t/ha (наведени приноси су нижи од републичког просека, али за овакве услове сасвим задовољавајући). У знатно мањој мери се гаје луцерка, сунцокрет, уљана репица, соја, овас, јечам и раж. **У првој фази**, требало би на већ рекултивисаном земљишту обавити интензификацију плодореда односно повећати учешће легуминоза у сетвеној структури. Ово се односи на пример територију где је завршена техничка рекултивација.

У другој фази, према жељи и могућностима инвеститора организовати плодореде на земљиштима која су припремљена за превођење у трајне облике коришћења. Могуће је те плодореде укључити у постојеће или неке, формирати независно од њих. Ради лакшег и рационалнијег коришћења пољопривредне механизације, ратарске усева гајити на релативно добро изравнатом терену, а слабије технички припремљене површине оставити за воћарске културе.

У трећој фази, неопходна су улагања у изградњу складишних простора, а у будућности пројектовати одговарајуће прерађивачке капацитете за прераду и конзервисање.

Све наведено, може бити реализовано само са формираном екипом стручњака за област ратарске производње и агроекологију Пољопривредног факултета, уз напомену да литература даје податке о високој цени ових мера од 10000 ЕУР/ha.

Мала и средња предузећа у области прераде поврћа

У преради поврћа постоје велике могућности за развој малих и средњих предузећа. Мала и средња предузећа могла би се оснивати са пословима у области технологије замрзавања и паковања свежег поврћа. Ту се пре свега мисли на ситна паковања (различитих тежина) у кесама или провидним фолијама, са еколошким подлошкама, за снабдевање домаћих и страних супер или хипермаркета који су сада у развоју по Србији.

У производњи и преради поврћа потребно је ићи на проширење асортимана.

Индустријску прераду поврћа треба усмерити путем малих и средњих предузећа на прераду парадајза (сокови, кечапи, пелати, пасте), прераду кромпира (чипс, прах-пиреи, скроб, итд.), прераду цвекле и мркве (сокови), прераду рена (стругани и укишељени рен са различитим додацима) и пасуља, што подразумева промену у сортименту пасуља и производњу крупнозрног пасуља, од кога се може добити низ прерађевина, који су веома популарни у исхрани.

Производња, дорада и паковање семена поврћа такође представља уносан посао и могућност за развој малих и средњих предузећа у кооперацији са домаћим или страним семенским произвођачима. Ова производња такође би била усмерена на домаће, али и страна тржишта.

Мала и средња предузећа у области прераде воћа и грозђа

Делатност малих и средњих предузећа у производњи и преради воћа и грозђа у општини Бојник, треба да се креће у правцу:

1. производње садног материјала - хектар расадника може да обезбеди производњу садница за заснивање нових 50 до 70 ha засада,
2. интензивирања производње без проширивања капацитета воћњака и винограда, пре свега, изменом структуре воћарске производње, увођењем дефицитарних воћних врста и савременог сортимента,
3. интензивирања производње у постојећим засадима и проширивања површина воћњака и винограда,
4. улагања у мање објекте за производњу специфичних и специјалних прерађевина од воћа и грозђа,
5. улагања у мање објекте за прераду нул производа прерађивачке индустрије,
6. улагања у објекте за производњу опреме за прераду, као и неопходне амбалаже за паковање воћа и грозђа и њихових прерађевина.

Производња воћа и грозђа

Високо интензивна воћарска производња поред високе профитабилности коју обезбеђује власнику, утиче непосредно на развој већег броја привредних грана и делатности. Захваљујући брзом развоју ове гране биљне производње упоредо се развијају:

- индустрија пестицида, са врло широким спектром средстава за заштиту (фунгицида, инсектицида, бактерицида, хербицида и др.)
- индустрија минералних ђубрива (простих, мешаних, са додатком микроелемената и др.)
- индустријски капацитети за конзумирање и прераду воћа (сокови, компоти, џемови, ракије вина и др.)
- складишни капацитети (хладњаче са обичном и контролисаном атмосфером и др.), стакленици и сл.

- механизација (за основну и допунску обраду земљишта и заштиту воћака од болести и штеточина)
- транспортна средства (за интерни, локални и међународни транспорт воћа)
- индустрија разноврсне амбалаже (од дрвета, пластике, лима, стиропора и др.)

Поред наведеног, воћке се могу гајити на местима где се друге врсте не могу са успехом гајити, а поред осталог и на стрмим теренима где испољавају антиеродивно дејство.

Воћке лепењавају и "оздрављају" животни простор, ослобађајући кисеоник у атмосферу, а у неким случајевима значајно модификују климу одређених локалитета (у позитивном смислу).

Дрво неких врста воћака (орех, кестен, трешња, шљива и др.) служи као изванредна сировина у дрвно-прерађивачкој индустрији, столарству и војној индустрији.

Гајењем одређених врсти воћака у брдско планинском подручју спречава се миграција радно способног становништва из села у пренасељене градске средине.

Воће и производа од воћа утичу на спољнотрговинску размену и стицање значајних девизних средстава.

Поред наведеног, треба посебно обратити пажњу, и на чињенице:

- 1) производња воћног и евентуално лозног садног материјала. Као споредна делатност може бити производња цвећа и дендролошког материјала;
- 2) у примарној воћарској производњи при избору воћних врста предност дати дефицитарним воћним врстама: орех, лешник, бадем, бресква, кајсија, дуња, трешња и ситном воћу (јагода, купина, малина, рибизла);
- 3) у производњи јабуке постепено смањивати учешће летњих сорти као и учешће сорти које се слабије чувају у хладњачама; уводити сорте са зеленом бојом покожице и индустријске сорте за производњу пектина;
- 4) у производњи вишње треба бити обазривији у погледу потребе за даљим проширивањем капацитета, пре свега, због стагнације или чак опадања цене вишње на западном тржишту;
- 5) у производњи крушке због проблема са пласманом летњих сорти, предност дати сортама за специјалне видове прераде (ракије вилијамовке итд.);
- 6) у производњи брескве уводити средње и касне сорте, односно сорте што касније епохе пристизања, као и индустријске сорте;
- 7) у виноградарској производњи форсирати стоне сорте што раније или што касније епохе пристизања.

Мала и средња предузећа у области прераде сточарских производа

У производњи меса, прерађевина и рибе могу се развити мала и средња предузећа овог региона, чија ће производња бити намењена домаћој потрошњи, а и извозу. Са повећањем куповне могућности становништва испољавање се раст потрошње протеина животињског порекла, а ту су месо и прерађевине као и риба од великог значаја.

У оквиру сточарске производње, преко малих и средњих предузећа треба проширити производњу живинског меса - ћурећег, гушчијег и пачијег. На основу ове производње развити мала и средња предузећа за сушене и димљене производе, као и производњу гушчије џигерице, који би имали пласман на домаћем и страном тржишту.

Производња и прерада јаја такође је интересантан програм за мала и средња предузећа. Кокошија јаја се у великим количинама увозе.

Посебно се указује на производњу рибе коју би, с обзиром на тренутно ниску потрошњу у земљи и велике увезене количине, требало развијати. Мала и средња предузећа би развијала производњу рибе у рибњацима, али и у текућим водама у виду "кавезног система" гајења. Кавезни систем гајења рибе значи давање права малим и средњим предузећима на коришћење јавних водотокова (река и канала). Риба - шаран, а поготово сом, смуђ и друге квалитетне рибе се могу пласирати на тржиште Западне Европе у свежем стању. Међутим, ова предузећа би могла даље радити на припреми рибе за потрошњу у виду замрзнутих производа (паниране и др.) али и топле прераде - конзервисане.

Производња кунића и крзнашица и њихова прерада у месне производе и за потребе индустрије крзна могла би такође бити интересантна, уколико би се обезбедио и гарантовао пласман на инострано тржиште.

Пример производње на фарми за товну јунад

Према предвиђањима, потрошња квалитетног меса од младе утовљене јунади, са порастом стандарда становништва у земљи, све више ће расти на рачун свињског, па и живинског меса. Ово указује да треба више пажње поклонити одгајивању говеда у целини, а самим тим и производњи квалитетног јунећег меса. Наиме, како за наше домаће потребе тако и за извоз, треба производити квалитетна грла, јер је само тако могуће допринети квалитетнијој производњи јунећег меса.

Динамика раста јунади односно, раст телесне супстанце, зависи од фактора спољне средине и наследне основе. Отуда при набавци грла за тов, треба поред осталог водити рачуна и о овим факторима: раси, полу, узрасту и интензитету исхране.

Када се говори о раси, утврђено је да је генетски потенцијал раста већи код неких раса, као на пример код сименталске, него ли код других раса. Код нас се најчешће још срећу мелези домаће расе, који имају генетски мањи потенцијал раста, па их не треба користити у производњи квалитетног јунећег меса.

Пол такође има одговарајући утицај на производњу меса. Тако мушка грла, брже расту него кастрати, док кастрати брже расту од јуница. Из ових разлога, при обезбеђењу материјала за тов треба тежити што већем броју мушких грла.

Узраст, односно старост грла, такође има одговарајући утицај на интензитет раста, односно производњу меса.

Млада грла дају више и квалитетнијег меса, док старија грла дају много масније месо уз већи утросак хране за јединицу прираста.

Начин и интензитет исхране, односно потпуна, правилна и редовна храна уз задовољење свих потреба у хранљивим материјама гарантује добијање планираних приноса живе масе - добијање квалитетног меса, које ће задовољити услове домаћег и страног тржишта.

Производња се обично конципира тако да се тов започне са полазном масом грла од 220 kg. Укупно трајање това под таквим условима било би највише до 209 дана, када се очекује достизање телесне масе грла од 450 kg. Тада се завршава тов једног турнуса и почињу припреме за нови турнус.

У току това, остварује се прираст по грлу од укупно 230 kg, односно од 1100 гр/дан.

Посматрано на годишњем нивоу, могуће је, под тим условима остварити 1,65 турнуса за 345 дана. Преосталих 20 дана се користи за пражњење, прање, одржавање и одмарање објекта.

По планираном решењу, предвиђа се градња објекта за слободни начин држања јунади у објектима са природним климатским условима.

Градња ће се извести у две фазе обзиром да се планира подизање два објекта капацитета по 250 грла.

Биљна производња чини основу за добијање великог броја производа. Основу за то чини земљиште и клима. У земљишту највећи значај за биљну производњу има његов органски део - хумус. Од удела хумуса зависи читав низ параметара успешности као на пример:

- постизање високих приноса и сигурност одржавања тог нивоа производње, добра адаптација усева при лошим климатским условима,
- јефтинија производња и свакако нутритивно исправнија храна како за животиње, тако и за људе.

Практично то значи да је обезбеђењем хумуса у земљишту, могућа и најинтензивнија биљна производња са високим приносима.

Интензивну биљну производњу омогућава сточарска производња, и то говедарска. Интензивнијом сточарском производњом добија се већа количина стајњака, а његова вредност је вишеструка.

Сточарска производња, значи, допуњава систем интензивне пољопривредне производње, при чему говедарство игра најважнију улогу. Интензивирањем пољопривредне производње омогућава се повећано стицање дохотка, па тиме подизање стандарда и укупно побољшање привреде одређеног реона.

Усмерење у сточарску производњу и развој сточарства, обавезан је услов за даље интензивирање укупне пољопривредне производње. При томе се као једино решење за предузеће намеће почетак сопственог рада у сточарству, односно рад на тову јунади, обзиром да се за то могу обезбедити најважнији услови.

Производња на фарми је конципирана тако да се тов започне са полазном масом грла од 220 kg. Укупно трајање това под таквим условима било би највише до 209 дана, када се очекује достизање телесне масе грла од 450 kg. Тада се завршава тов једног турнуса и почињу припреме за нови турнус.

У току това, оствариће се прираст по грлу од укупно 230 kg, односно од 1.100 гр/дан.

Посматрано на годишњем нивоу, могуће је, под условима које има фарма, остварити 1,65 турнуса за 345 дана. Преосталих 20 дана се користи за пражњење, прање, одржавање и одмарање објекта.

Практично то значи да се годишње може очекивати око 412 утовљених грла по једном објекту, односно на целој фарми 825 комада. Тај број ће остварити укупно 379.500 kg прираста, односно 230.000 kg прираста по турнусу.

Пример производње на овчарској фарми

Улагање у развој овчарске производње треба да буде један од приоритетних задатака друштва, с обзиром на то да овчарска производња може имати огроман значај за регион у којем се развија, а тиме и за друштво у целини.

У нашој земљи овчарска производња је у веома великој кризи по оба аспекта производње, приплодног и комерцијалног вида. Број грла је страховито смањен тако да се сада креће око 0,5 оваца по једном хектару обрадиве површине.

Дакле, ако се има у виду и чињеница да је земља у дефициту када се ради о овчарским производима, онда се јасно истиче као закључна чињеница да постоји велика потреба, а и могућности да се ради на унапређењу и омасовљењу овчарске производње.

Улагање у овчарску производњу има велику шансу за брзи повратака инвестиција, али и истовремени значај по више основа.

Производи од оваца имају велики значај у лепези производа у сточарству. Пласман на домаћем и иностраном тржишту није препрека нити чини посебну потешкоћу.

У циклусу производње се све потребе могу решити сопственим средствима, без посебних потреба за помоћи са стране.

Начин одгоја, технологија гајења је једноставна и јефтина по свим основама. Из тог разлога она је и економски оправдана. У поређењу са осталим видовима сточарске производње, ова производња је потпуно неутрална када се посматра са аспекта заштите животне средине и еко система уопште.

Држање оваца може да буде веома различито и дели се у три основне групе: чување у групама (чопорима), у прегонима и у објектима.

Нема сумње да је држање оваца чувањем у групама (чопорима) још увек највише раширено. Овце тада нису везане за одређену површину већ се крећу у потрази за бољим изворима хране, те се боље искоришћавају слабије пољопривредне површине, укључујући и оне, које се практично не би ни користиле. На исти начин се врло добро искоришћавају и различити остаци после убирања ратарских усева.

Величина група оваца зависи од различитих фактора, као што су количина хране, која се налази по коришћеним површинама, а нарочито могућност радника - чувара. Количина хране на некој површини такође је различита, као и величина површина по једној овци.

Број оваца, који може да чува један радник зависи од величине и услова расположиве површине, од препрека на тим површинама, пре свега од саобраћајница, од помоћи од коришћених паса и сл.

Најчешћи број оваца у једном стаду по једном раднику је између 200 и 400 грла, укључујући и одговарајући подмладак.

Предности држања оваца чувањем у групама:

- оптимално прилагођавање броја оваца расположивим површинама без обзира на величину простора тих површина,
- ниски трошкови за храну, који су нижи од прегона или од набавке хране,
- скраћено држање стада у објектима коришћењем различитих климатских услова,
- јефтинија производња јагњећег (овчијег) меса.

Недостаци оваквог држања је теже обезбеђење чувара оваца и обезбеђења услова за запослене раднике – чуваре и слабије искоришћавање могућности стада.

Прегонски систем држања оваца је свакако продуктивнији, пошто један радник може да чува између 500 и 2.000 оваца (са подмлатком). У исто време знатно боље искоришћавање расположивих површина доприноси повећању производње меса по јединици површине.

Предности прегона су:

- већа продуктивност,
- боље коришћење површина,
- могуће повећање броја грла независно од површина,
- боље коришћење могућности оваца,
- бољи социјални услови за раднике.

Од недостатака треба навести потребу за већим улагањима, већу опасност од појаве и ширења неких болести, теже и касније уочавање болести папака.

Целогодишње држање у стајама, пре свега товних грла, добија све више у значају. Такво држање још више зависи од неких везних фактора, као што су:

- тренутна или дугорочнија цена јагњећег меса,
- број јагњади по овци годишње,
- величина стада и степен механизације,
- телесна маса грла при продаји, и тд.

Предности оваквог држања су свакако и могућности високог степена механизације и високе продуктивности по раднику, који не мора да има висока искуства, смањени ризик од болести, скраћивање периода јагњења, боље искоришћење површина под сточном храном и слично.

Пример производње на фарми за производњу прасади и тов свиња

У развоју свињогојства у последњих десетак година десиле су се огромне промене. Те се промене односе пре свега на повећање производних могућности свиња, повећање квалитета меса, али и са значајног повећања радне продуктивности запослених на фарми.

За висок успех подједнако су заслужне генетско биолошке основе раса, храна по саставу и начин дистрибуције и смештај грла.

Ван сваке сумње је да је укупно сточарство у нашој земљи у последњих десетак година усталном паду. Тај пад је управо у свињогојству најизразитији.

За већи обим производње свињског меса у нашој земљи постоје веома добри услови. Под тим условима се подразумева следеће:

- Традиција као веома значајна подлога за широку производњу.
- Производња сточне хране (кукуруза, а затим јечма, соје, сунцокрета) као основе свињогојства.
- Укупно мали број стоке у нашој земљи.
- Довољно расположивих површина за коришћење стајњака и заштиту околине од загађивања. Кадрови и радна снага у великом броју, али и са великим искуством.
- Потребе за производњом свињског меса за сопствене потребе.
- Велике могућности за извоз.
- Потреба и могућности за производњу здраве хране.
- Расположиви капацитети индустрије сточне хране и прераде меса.

У томе треба тражити оправдање и подршку иницијативе за улазак и интензивирање ове врсту сточарске производње у овом региону.

Последњих десетак година, такође се све више намећу размишљања о подизању и коришћењу једноставнијих и пре свега, јефтинијих објеката. У ствари, у основи таквих размишљања је све јача жеља да се и свиње држе у природним климатским условима.

Наравно, и код ових једноставнијих и јефтинијих објеката са све природнијом климом настоје се постићи што бољи резултати. Шта више скоро онакви, какви се постижу и код затворених објеката са топлотном изолацијом. То се у значајној мери и постиже. Из тог разлога ова врста објеката постаје све привлачнија, чак и у државама ЕУ као технолошко-економски најразвијенијим.

За нашу земљу нови типови јефтинијих објеката могу да имају много већи значај. Највећи разлог су финансијске потешкоће, које ће свакако бити актуелне у наредним годинама.

Трошкови подизања таквих објеката директно зависе од неколико фактора, као што су величина објекта и облик профила пода.

Мањи објекти су скупљи по јединици површине. Треба стога настојати да објекти буду већи, односно највеће могуће (потребне) величине у зависности од расположивог простора.

Профил пода код фарми са природним климатским условима може бити у облику дубоке простирке или косог пода.

У изнетим примерима појављују се и разлике у погледу цене градње само по количини бетона који се користи за изливање подова.

За услове наше земље ова група објеката заслужује највишу пажњу. Поред ниских трошкова изградње, треба истаћи да трошкови опремања објеката ове групе су значајно нижи него у другим случајевима.

Успех у производњи код оваквих смештајних услова је могућ, али је потребно да простор за лежање свиња мора да омогући високу удобност и температуру која одговара грлима, коришћење савремених хранилица без растура хране и самопослуживања, посебно ако се обезбеде хранилице које имају могућност да грла сама себи припреме кашасту храну.

Предуслови за коришћење језера за гајење риба (спортски и рекреативни риболов, риболовни туризам)

Да би се реализовале планиране активности у језерима насталим у процесу експлоатације потребно је да језера испуњавају одређене предуслове. Основни предуслови за гајење риба, спортски и рекреативни риболов и риболовни туризам су:

1. квалитет воде треба да одговара потребама гајења одређених врста риба;
2. морфологија, запремина и изглед језера, омогућава планиране облике рибарствених делатности;
3. планиране делатности требају бити профитабилне;
4. Под одговарајућим квалитетом се подразумева да је вода прве или друге класе квалитета, као и да се у летњем периоду загрева преко 20 °C;
5. Под одговарајућом морфологијом, запремином и изгледом језера, као и под профитабилном делатношћу се подразумева да је могуће реализовати економичну рибарствену експлоатацију језера, а у складу са намерама инвеститора;
6. Поред основних услова постоје и споредни услови који омогућавају лакше функционисање језера у планираним делатностима:
 - Близина саобраћајница (пута одговарајуће категорије) ради транспорта потребног материјала за изградњу потребних објеката за гајење риба, пратећих грађевина, хранива, млађи и произведене конзумне рибе, прилаз туриста и др.
 - Близина вода електричне енергије (није неопходна), за потребе реализовања планираних активности.

Типови вештачких језера је се могу искористити у различите рибарствене сврхе. У зависности од природних потенцијала, економичности њиховог коришћења и других предуслова обављено је њихово груписање на три групе:

- Језера која се могу користити за гајење риба, рекреативни риболов, рекреативно угоститељско - туристичке сврхе,
- Језера која се могу користити за интензивни (кавезни) и екстензивни систем гајења риба,
- Језера која се могу користити за екстензивно - полуинтензивни систем гајења, рекреативни риболов, рекреативно угоститељско - туристичке сврхе,

- Језера малих површина и запремина која би се изнајмљивала приватним лицима на газдовање.

Анализа заштите животне средине у току гајења риба у језерима

1. Сва језера су изложена еутрофикацији. Адекватним газдовањем, кроз добро испланирани програм порибљавања би се процес еутрофикације успорио.
2. Квалитет воде језера након њеног претварања у рибњак ће се кроз планирани програм заштите задржати на садашњем нивоу.
3. Заштита језера од загађења изметом риба и непоједеном храном из кавезног система ће се реализовати кроз уградњу ПВЦ кеса испод сваког кавеза. У ове кесе ће се сакупљати измет и непоједена храна. Из кесе ће се муљном пумпом која је спојена са кесом цревом испумпавати садржај и коришћењем базена за транспорт транспортовати до обале, одакле се ће ова садржина отпремати у базену на трактору до септичке јаме за овај отпад. Ово органско ђубриво је одлично за ђубрење пољопривредних површина, тако да се може користити за ђубрење обрадивих површина око језера за производњу ратарских културе (пшенице, кукуруза, јечма...), као и за производњу калифорнијских глиста.
4. Имајући у виду чињеницу да ће се језеро експлоатисати у рибарствене сврхе водиће се рачуна о продужетку његовог "живота", кроз примену агротехничких мера.
5. Претварањем језера у рибњак и његовим уређењем, целокупан простор се оплемењује.
6. У случају угинућа рибе у језеру, као и кавезном систему угинула риба ће се отпремати у септичку јаму за те намене, тако да ће се спречити додатно загађење језера.
7. У самом процесу производње не постоје продукти који ће загађивати животну средину.

Коришћењем језера у рибарствене сврхе неће се угрозити животна средина нити начинити негативне промене копненог екосистема.

Специјални програми малих и средњих предузећа

Мала и средња предузећа подручја Општине Бојник, посебно место могу имати у развоју посебних програма, базираних на специфичним сировинама. Ово се односи на производњу и прераду лековитог и ароматичног биља. На основу производње камилице, кантариона, нане, менте, коприве, зове, багрема, шипурка, глога, липе, коријандера и других, могуће је оснивати мала и средња предузећа за сушење и паковање ових производа, за производњу биљних чајева и за производњу етеричних уља за потребе хемијске индустрије и фармације.

Производња и прерада (сушење и топла прерада) печурки (шампињона и буковаче), који су дефицитарни на нашем тржишту су такође профитабилни програми.

Производња хумуса за хортикултуру, као и производња цвећа и украсног биља такође има перспективе на домаћем и страном тржишту.

Производња и прерада меда и пчеларских производа (млеч, полен) имали би пласман за потребе фармације и козметичке индустрије у земљи и иностранству, као и за непосредну потрошњу.

Органска пољопривредна производња

Основно питање од ког полази и држава, на макро нивоу и сваки пољопривредни произвођач, на микро нивоу јесте: како искористити расположиве ресурсе расположиве на најбољи могући начин и шта производити? Данас је у свести људи напокон прихваћена дуго занемаривана

чињеница да је земљиште један од основних ограничавајућих фактора у пољопривредној производњи.

Пољопривредно земљиште потребно за органску производњу може се користити и за различите структуре конвенционалне пољопривредне производње, али и за друге, непољопривредне намене. Све се ове производње појављују као конкуренти за исте, ограничене земљишне површине.

Добро је позната чињеница да је производња економски оправдана ако су укупни трошкови који у њој настају мањи од укупних користи које се остварују.

У литератури, код биљне производње, корист је производ оствареног приноса и постигнуте продајне цене, али се не сме заборавити, да ту постоји још један сабирак, који у литератури често називају "остало", при чему се у развијеним државама под "остало" мисли на одређена државна давања којима се производња стимулише. На жалост, колико год да је ова производња у западноевропским земљама развијенија него у Србији, још увек има мало података о економским ефектима органске производње. Поред многобројних аутора који се баве техничко-технолошким аспектима органске производње, свега се неколико аутора бавило проблемима њених економских ефеката. Подаци Gwenaelle-a i Scharpe-a (2000), на пример, показују да највећи број држава за овакве облике производње даје субвенције, стимулишући на тај начин произвођаче да је прихвате. Годишња финансијска помоћ државе у земљама ЕУ, за минимално петогодишње бављење овим обликом производње, кретала се од 600 ЕУР/ха за једногодишње ратарске усеве до 900 ЕУР/ха за вишегодишње ратарске усеве.¹⁾ Искуство показује да без државне помоћи ова производња тешко у почетку може да издржи конкуренцију конвенционалне производње, али да се ефекти ове производње и не смеју посматрати на кратак рок, јер тек после дужег низа година органски систем производње даје праве ефекте. Наравно, наши произвођачи могу да кажу да је лако тим фармерима да се одлуче за овакву произ-водњу ако им држава помаже. Не сме се заборавити да те исте земље, штитећи своје пољопривреде субвенције дају и конвенционалној производњи, па се и даље јављају проблеми конкурентности, само на вишем нивоу. Агроекономисти одавно упозоравају да се са субвенцијама уствари на тржишту води рат држава, а не произвођача и да би се у будућности конкурентност морала успостављати између самих произвођача, али улажење у ту проблематику превазилази оквире овог рада. У сваком случају субвенције у развијеним земљама постоје, платежно способна тражња, обзиром на висок ниво животног стандарда, такође и не треба да чуди да се у њима органска производња перманентно повећава.

Важан аспект профитабилности је свакако и чињеница да се за органске производне добија већа цена него за конвенционалне производе и то зависно од канала продаје просечно око 50%. За пшеницу је то (Offermann, Nieberg, 2000) од 52% у Норвешкој па до 123% у Шпанији, за кромпир од 36% у Данској до преко 500% у Аустрији и Великој Британији. Просечне премијске цене за сточарске производе су углавном ниже и према истом извору крећу се за млеко од 8% у Швајцарској до 36% у Данској, за говеђе месо од 10% у Норвешкој до чак 110% у Италији, за свињско месо од 30% у Швајцарској до 78% у Аустрији и за јаја од 30% у Швајцарској и Великој Британији до 182% у Холандији. Постоје дакле велике разлике зависно од тога о ком с производу и којој земљи ради и свакако су цене под великим утицајем понуде и потражње у конкретним случајевима. Има чак забележених случајева да цене органских производа у појединим периодима године падају испод цена конвенционалних производа (Gwenaelle, Scharpe, 2000).

¹⁾ Уредба Савета Европе број 1257/99

У сваком случају производња органских производа може бити економски оправдана у Општини Бојник јер се могу остварити нижи трошкови, а по правилу се, како је већ наведено, остварују веће откупне цене, што је основа профитабилности, па од производње ових производа не треба одустајати ни у условима одсуства државне помоћи. Може се на крају закључити да је производња органске хране у свим развијеним земљама света у експанзији. И у општини Бојник она ће се у будућности сигурно развијати, независно од тог хоће ли је и колико држава подржати. Она ће бити у духу одрживости само ако и сама буде одржива на дуг рок, а то у условима тржишне економије и потрошачког друштва, на чију ће измену вероватно морати јако дуго да се чека, може бити једино ако је економски одржива, значи ако је економски ефективна и ефикасна.

Технологије органске пољопривредне производње су познате и потребно је само перманентним едуковањем заинтересоване произвођаче Општине Бојник упутити у њих. Законски оквири постоје и омогућавају да ова област буде уређена и строго контролисана. Постоје и потрошачи (у земљи и иностранству) који ове производе желе и спремни су да их плате више него конвенционалне.

Према томе, само на основу опредељења произвођача који се налазе на територији Општине Бојник, као и свих оних који учествују у ланцу "од њиве до трпезе" да учине све да се ова производња учини профитабилном и корисном за цео регион и заједницу.

У том циљу неопходно је правилно овладати савременим технологијама за производњу органске хране, строго контролисати трошкове и наћи начин да се производ пласира купцу који је спреман да за њега плати већу цену, тзв. премију. Држава би, са своје стране, морала да призна да је суштински, дугорочно посматрано конвенционална производња та која је скупља и док се механизам интернизације шире не прихвати мора то да призна производњи која животну средину мање загађује, дајући јој одређене субвенције.

Иако, као држава, Србија, још увек није стигла у фазу у којој ће пољопривредној производњи еколошки циљеви бити изнад економских, морале би се направити озбиљније студије које би показале који је то део пољопривредног земљишта који се користиу органској пољопривреди, и шта је циљ у будућности, као што су то урадиле и друге развијене земље.

Варијанте и предлози обезбеђења потребних инвестиционих средстава и модели финансирања малих и средњих предузећа

Да би се реализовале инвестиције потребне за развој малих и средњих предузећа у Општини Бојник, из области агробизниса, потребно је обезбедити одговарајуће изворе финансирања.

Значајна средства за ове намене треба да обезбеде:

- Власници предузећа (садашњи и будући), као и непосредни корисници новодо-бијених производа, који припадају другим делатностима (индустрија, грађевинарство, туризам, итд.);
- Републички фонд за развој давањем повољних кредита (3 до 5 година, са полугодишњим анuitетима, грејс периодом од 2 године и малом каматном стопом, уз ревалоризацију дуга у складу са растом цена пољопривредних, односно прехранбених производа и по потреби хипотекарним обезбеђењем кредита);
- Републички завод за тржиште рада би требало да инвестира слободна средства и буде сувласник предузећа (државна својина) у одређеном проценту и на тај начин ефикасније и трајније поспеши запошљавање;

- Осигуравајућа друштва и пензиони фондови, било класичним кредитирањем било партиципацијом у власништву и будућем профиту;
- Република и општине (из својих буџетских прихода) кроз разне врсте субвенционирања атрактивних инвестиционих програма, страни инвеститори који су заинтересовани за улагање капитала или кредитирање одређених производњи.

Такође је потребно успоставити пословне односе са банкама, акционарима, *страним и домаћим улагачима* који се могу остварити у различитим облицима.

У том смислу предложено је неколико модела финансирања у којима су сагледани потенцијални начини финансирања за поједине врсте предузећа, а који би највише одговарали садашњим условима у Општини Бојник.

Модел 1: Заједничка улагања (joint venture)

Овај начин инвестирања могуће је остварити са домаћим и страним партнерима докапитализацијом постојећих предузећа или формирањем нових предузећа. Овде су могући различити модалитети финансијске конструкције у зависности од заинтересованости појединих инвеститора за одређену врсту предузећа.

Успешност заједничких улагања у пољопривреди може бити одређена на бази постојећих услова пословања или могућих услова пословања у будућности. Услови за реализацију заједничких улагања (ефикасност и рационалност) зависе од стриктне примене принципа финансирања.

Значајни елементи заједничких улагања су: гаранција пословне банке, дужина времена и сигурност инвестирања, сигурност повраћаја уложеног капитала, начин поделе заједничког ризика и трансфер оствареног профита.

Циљ ино партнера може бити укључивање у заједничку инвестицију материјала и опреме из своје земље (пољопривредне машине, процесна опрема, хемијска средства, адитиви, патенти и др.). Мотиви заједничких улагања у овом случају могу бити бројни. Инвеститор ино улагања на овај начин повећава инвестициони потенцијал предузећа (па и земље) и убрзава инвестициони циклус у агробизнису.

Мотиви улагања ино партнера у развој малих и средњих предузећа у Србији могу бити још: јефтинија радна снага, велики производни потенцијали, могућности коришћења наводњавања, решени проблеми у вези одводњавања и заштите од поплава на пољопривредном земљишту, смањење пореза и сл.

Мотиви за заједничка улагања малих и средњих предузећа такође могу бити бројни. Изградња нових прерађивачких погона или техничко проширење постојећих капацитета, повећање техничке опремљености и увођење нових технологија коришћењем ино лиценци, увођење нове организације рада, know-how, смањење производних трошкова и продајне цене утицаће на повећање продуктивности малих и средњих предузећа, учешће на заједничком тржишту и коришћење принципа интернационалног маркетинга.

Облици заједничких улагања у развој малих и средњих предузећа у агробизнису могу се сврстати у неколико група и подгрупа.

I: Финансијска средства (конвертибилна) која би се користила за текуће финансирање,

II: Материјалне инвестиције у основна и обртна средства. Од основних средстава долази у обзир: земљиште, грађевине, инфраструктура, процесна опрема, транс-портна средства, машине, уређаји, стадо (стока) и сл. Инвестиције у обртна средства обухватају: сировине, репродукциони материјал, вештачка ђубрива, хемијска средства и слично.

III: Нематеријалне инвестиције у: know-how, иновације, унапређење организације, унапређење радних услова, маркетинг и слично.

Потенцијална заједничка улагања а у складу са предложеним производним варијантама у овом случају треба да буду усмерена на: производњу и прераду воћа, производњу и прераду поврћа, производњу и прераду лековитог биља, узгој стоке, рибарство, производња пољопривредне опреме и резервних делова и др.

Модел 2: Кредитирање из Републичког фонда за развој

Имајући у виду досадашња искуства у финансирању инвестиција у пољопривреди из средстава овог фонда, требало би наставити и даље финансирање из овог извора.

У том смислу предлага се повећање укупно расположивих средстава у овај Фонд. Учешће средстава фонда у укупно потребним средствима требало би рангирати према приоритетима, нпр. од 10 до 70%. У Фонду би требало оформити листу атрактивних програма који би се могли реализовати у малим и средњим предузећима у агробизнису који би имали приоритет приликом доделе средстава.

Такође и услови кредитирања би били диференцирани према појединим програмима. Каматна стопа од 3-10% на годишњем нивоу и рок враћања кредита 5-10 година са полугодишњим ануитетом и једногодишњим граце периодом.

Приоритетни програми у овом случају били би:

- извозно оријентисани програми,
- производња здравствено-безбедне хране,
- производи лековитог биља,
- атрактивни сточарски производи
- програми који омогућавају упошљавање нове радне снаге а у циљу смањења незапослености производња и прерада поврћа и воћа, сточарство, услужне делатности за пољопривреду (производња делова/машина, уређаја и амбалаже и сл.).

Модел 3: Кредитирање из страних извора

Овај начин финансирања развоја малих и средњих предузећа би могао у наредном периоду да буде такође значајан. Од међународних и ино банкарских институција ангажовали би се робни и новчани кредити уз робно или новчано враћање позајмљених средстава. Услови враћања (каматна стопа и рок враћања) у овом случају су одређени од стране кредитора. За реализацију инвестиција по овом моделу потребна је претходна провера инвестиционих програма који припадају малим и средњим предузећима у агробизнису са становишта економске ефикасности узимајући у обзир и различите врсте ризика. Програми који би се реализовали према овом моделу били би усклађени између малих и средњих предузећа и агробизнису и заинтересованих давалаца ино кредита.

Модел 4: Финансирање на основу концесија

Према Закону о концесијама у случају развоја малих и средњих предузећа у агробизнису може се користити посебан облик концесије по В.О.Т. систему. Ово подразумева финансирање пројеката по систему "*изгради-користи-предај*" (build-operate-transfer). Уступање изградње објекта, постројења или погона заснива се на уговору о изградњи и финансирању комплетног објекта, постројења или погона, његовом коришћењу и предаји у својини Републике Србије у уговореном року који по Закону, не може бити дужи од 30 година.

Услови давања концесије подразумевају рационално коришћење богатства или добра у општој употреби, техничко-технолошком унапређењу делатности која је предмет концесије и заштита и унапређење животне средине у складу са прописима о заштити животне средине. Предмет концесије за предузећа која припадају агро-бизнису у овом случају може бити:

- Изградња, одржавање и коришћење акумулационих језера. система за наводњавање и одводњавање, који би се користили за повећање обима примарне пољопривредне производње путем наводњавања и одводњавања а нека акумулациона језера би се користила и за рибарску производњу;
- Уређивање и коришћење обала језера (и река), и изградња објеката ради обављања делатности. У овом смислу уређивање водотока било би и у циљу коришћења истих за потребе наводњавања, одводњавања, производњу у рибарству, пловидбе. У случају пловидбе могуће је предвидети изградњу марина које би биле у власништву малих и средњих предузећа. Изградња ових објеката допринела би и развоју туризма, спорта и рекреације на водама.

Модел 5: Узимање опреме у закуп (leasing)

Будући власници малих и средњих предузећа у агробизнису би узимали одређену опрему (процесну и прерађивачку) у закуп. Закуп би био заснован на ду-горочним уговорима (најчешће 10 до 20 година). Уговором о закупу би се дефинисали следећи услови:

- Цена закупа или накнада за закуп која обухвата: амортизацију опреме, камату на средства дата у закуп, трошкове одржавања, сервисирања и осигурања опреме, трошкове обуке кадрова корисника лизинга за руковање опремом. Закуп се плаћа у ратама (полугодишњим или годишњим) и то унапред;
- Дужина закупа у овом случају је веома битна за кориснике лизинга. У сваком случају дужи рок уговора је повољнији. Цена закупа у дугорочном уговору може бити и променљива у зависности од тржишних и монетарних кретања, стопе инфлације. Уговор о лизингу се може продужити. Корисник може откупити опрему. У противном исти сноси трошкове демонтаже опреме, транспорта и осигурања и трошкове враћања опреме даваоцу лизинга.

Предности овог начина за кориснике лизинга у области малих и средњих предузећа у агробизнису су:

- развијање и усвајање савремене технике и технологије производње сопствених производа што побољшава курентност и опстанак на тржишту;
- ризик услед застаревања опреме развојем науке, технике и технологије сноси даваоц лизинга;
- на овај начин не ангажују се сопствена средства инвеститора, нема дугорочног задуживања ради финансирања набавке опреме.

Неповољност лизинг аранжмана је у висини цене накнаде која је у овом случају виша од трошкова коришћења опреме купљене на основу дугорочног кредита. Узимање опреме у закуп у овом случају било би могуће од свих произвођача (домаћих и ино) уколико постоји обострана заинтересованост.

У случају финансијског лизинга формирале би се специјализоване фирме за лизинг послове, које би професионално куповале опрему од произвођача и давале је у закуп малим и средњим предузећима у агробизнису на основу уговора.

Модел 6: Дугорочни закуп постојећих објеката и опреме

Из анализе садашњег стања о коришћењу капацитета у области прехранбене индустрије запажа се доста низак степен коришћења у Општини Бојник. У том смислу предлаже се узимање у дугорочни закуп расположивих а мало коришћених објеката и опреме од стране власника малих и средњих предузећа. Овде су могући различити модалитети закупа. На овај начин уз добре производне програме би се активирали многи до сада слабо коришћени капацитети. Улагања у овакве објекте са становишта инвеститора, тј. будућих малих и средњих предузећа била би минимална. Расположена финансијска средства инвеститора би се у овом случају користила за набавку обртних средстава и улагање у повећање обима примарне пољопривредне производње. Уговором о дугорочном закупу, слично као у претходном моделу би се регулисала цена и дужина трајања закупа.

Модел 7: Финансирање из производног франшизинга

Развој малих и средњих предузећа могуће је остварити и из производног фран-шизинга. Овај начин финансирања подразумева аранжман између даваоца франшизинга (то је најчешће позната фирма са препознатљивим и атрактивним производима). Корисник добија право на производњу и на продају тог производа. За кориснике, франшизинг је привлачан због смањених ризика улагања у изградњу производних капацитета као и смањених ризика у вези продаје готових производа.

Овај начин финансирања развоја малих и средњих предузећа има ограничене могућности примене, због ограниченог интересовања фирми као и због тржишних захтева.

Модел 8: Финансијски кредитирање од стране домаћих партнера

Класичан начин финансирања развоја малих и средњих предузећа је коришћење кредита. Сем пословних банака на овај начин биле би укључене и друге институције као што су: акционарска друштва, осигуравајућа друштва и пензиони фондови. У овом случају би се могли користити и комерцијални кредити где би се позајмљена средства враћала у роби (пољопривредно-прехранбеним производима). Као и код кредитирања средствима ино партнера и у овом случају важна је висина каматне стопе и рок враћања. Програми који би се реализовали на овај начин били би усклађивани између будућих предузећа у агробизнису као и заинтересованих даваоца кредита. Као помоћ будућим предузетницима у финансирању подухвата у Општини Бојник, (према: Церанић С., и сарадници, Београд, 2005.) који се реализује кроз мала и средња предузећа могу да послуже подаци:

Пример прорачуна потребних инвестиција за неколико потенцијалних програма – погона

Програми - погони	Укупан износ инвестицијама (ЕУР)	Инвестиције у грађевине (ЕУР)	Инвестиције у опрему (ЕУР)	Просечан број запослених радника	Време реализације (месеци)	Величина погона
1	2	3	4	5	6	7
Сировинска база: Ратарско – повртарска производња						
Производња шпаргле	30.000	10.000	20.000	2	24	10 ха; 100 т
Производња, дорада и паковање	75.000	30.000	45.000	2-6	8	100 м ²

семена поврћа						мин.1 ха
Сировинска база: Воћарско - виноградрска производња						
Производња садног материјала	28.500	12.500	16.000	2-4	24	50м ² мин.1 ха
Интензивирање производња у постојећим воћњацима виноградима	1.000-2.500 (ЕУР/ха)	250-500 (ЕУР/ха)	750-2.000 (ЕУР/ха)	2-4	24	-
Производња специјалних прерађевина од воћа и грозђа	42.500-99.000	17.500-75.000	25.000-69.000	10-30	12	1.000-5.000 кг/дин
Прерада воћа и грозђа у специјалне ракије	95.000	40.000	55.000	4-6	12	200 м ²
Производња специјалних вина	110.000	70.000	40.000	4-6	12	200 м ²
Производња чајева	90.000-125.000	75.000-95.000	15.000-30.000	8-12	8	200 м ²
Сировинска база: Сточарска производња						
Рибњаци	5.000-7.500 (ЕУР/ха)	4.500-5.000 (ЕУР/ха)	2.500-3.000 (ЕУР/ха)	1 радник на 5 ха	12	10-50 ха
Прерада рибе	60.000	24.000	36.000	4-6	6	200 м ²
Производња пужева и жаба	500-1.000 (ЕУР/100м ²)	50-250 (ЕУР/100м ²)	450-750 (ЕУР/100м ²)	1-2	8	мин. 400м ²
Производња кунића и крзнашица	20.000-30.000	5.000-10.000	15.000-20.000	1-2	6	200 м ²
Специјални програми						
Производња и прерада ароматичног и лековитог биља (чајеви, етерична уља)	34.000-62.500	15.000-25.000	14.000-37.500	6-8	6	200 м ²
Производња и прерада печурки	1.000-2.500 (ЕУР/м ²)	500-1.500 (ЕУР/м ²)	500-1000 (ЕУР/м ²)	>2	6	мин. 100м ²
Производња украсног биља	7.500-15.000 (ЕУР/ха)	2.500-5.000 (ЕУР/ха)	5.000-10.000 (ЕУР/ха)	>2	12	мин. 1 ха

1.1.3. РУРАЛНА ПОДРУЧЈА

Планска решења развоја руралних подручја

Развој сеоских насеља неговање и промовисање вредности руралних подручја(природне хетерогености, културно-историјског идентитета и др.) уз јачање економске снаге сеоских домаћинстава представља важно питање будућег равномерног развоја планског подручја. Све концепције и планска решења која воде ка развоју села и руралних подручја, усмераваће се на решавање питања популационог развоја, побољшавања услова живљења на селу и промовисања мултифункционалне породичне пољопривреде. Ово захтева квалитативне и квантитативне промене на сеоском подручју, засноване на следећим основним поставкама:

- (1) унапређивање локалних ресурса за производњу квалитетних пољопривредно-прехрамбених производа;
- (2) подизање укупне инфраструктурне опремљености;
- (3) укрупњавањем земљишних парцела и/или засада;
- (4)развијање прерађивачких капацитета у селима

(5) успостављању партнерства локалних актера из јавног и цивилног сектора при утврђивању и спровођењу локалних стратегија/планова интегралног руралног развоја. Основне просторно-функционалне јединице су заједнице насеља са микроразвојним центром. Одговарајуће подршке и стимулације развоја производње базиране на локалним ресурсима и туристичким потенцијалима омогућиле би отварање нових радних места и развој допунских, алтернативних или двојних (комплементарних) занимања становништва. Комплементаран развој пољопривреде и осталих делатности водиће успоравању депопулације исоцијално-економском преображаји села. У развоју и унапређењу руралне инфраструктуре приоритет има опремање микро развојних центара савременим објектима и услугама у домену саобраћаја,водопривреде, телекомуникација и информатичких технологија, као и у домену јавних служби. За развој насеља је од посебног значаја функција становања. Основни индикатори развијености су дисперзија становништва, станова, објеката и услуга јавно социјалне инфраструктуре. У условима урбане поларизације и депопулације руралних подручја и константне економске кризе, постојећи стамбени фонд треба третирати као један од развојних ресурса насеља. Неопходно је стимулисање и усмеравање стамбене и стамбено-пословне градње у руралним подручјима. Сеоском становништву је потребно омогућити квалитетну изградњу или реконструкцију стамбених и објеката сеоске економије, уз поштовање традиционалних образаца уређења предела.

1.1.4. ХИДРОЛОШКИ И ГЕОЛОШКИ РЕСУРСИ

Смернице за управљање водама

Управљање водама кроз просторно планирање представља систем који треба да обезбеди рационално коришћење, заштиту вода и заштиту од вода, и површинских и подземних. Део управљања су и: мониторинг вода, заштита животне средине, заштита хидро(гео)лошког наслеђа, односно репрезентата хидрогеолошких средина и ретких и фосилних подземних вода. Остваривање ових задатака спроводи се на различитим нивоима, али увек први корак представља планирање, а просторни планови су државни планови којима се исказује брига друштва и однос према добру- површинским и подземним водама.

Постоји и друга планска документација која се бави подземним водама с обзиром да оне тангирају различите делатности (ВОС, План за заштиту вода, Заштита природе,...), од виталног значаја за развој друштва. Усклађивање са свима треба да представља зрелост у разматрању теме и одговорност у управљању водама као висококвалитетним водама, основном водоснабдевања, а пре свега водом за пиће.

Интеграција трајног коришћења, заштите вода и управљање

Дугорочно коришћење површинских и подземних вода уз очување квалитета и количина колико је то могуће, представљају неке од циљева управљања поред низа других. Најједноставнији и најефективнији начин интеграције различитих аспеката управљања водама, које представљају и део различитих система (водопривредног, комуналног, ...) јесте управљање кроз просторно планирање на свим нивоима просторних планова.

"Структура Водопривредног информационог система (ВИС) дефинисана је на основу функција и категорија логички повезаних информација. Категоризација информација извршена је на основу дефинисаних група функција. Пет основних функција ВИС-а су:

1. Праћење и процена природних и изграђених ресурса.
2. Планирање, стратешко управљање и пројектовање водопривредних система и објеката.
3. Оперативно управљање објектима и системима, управљање у ванредним ситуацијама.
4. Административно-управно управљање водопривредом.
5. Управљање развојем и оперативним радом ВИС (ВОС, 1996)".

Управљање подземним водама би морало да се остварује пре свега на нивоу просторних планова, који не би требало да само инкорпорирају ставове из ВОС, већ да с обзиром на главне компоненте подземних вода имају решење које уважава чињенице:

- површинско зонирање хидрогеолошких средина према рањивости и могућностима намене;
- обезбеђивање будућих, потенцијалних локација изворишта за водоснабдевање;
- економски аспект вредновања при одређивању намене површина;
- интеграција података о хидрогеолошким срединама и подземним водама у ГИС;

Развојни правци

У наредном периоду развоја подручја Бојника са околином у погледу коришћења водног потенцијала треба очекивати:

- проширење изворишта водоснабдевања;
- уређење изворишта колективног водоснабдевања насеља која у овом тренутку немају решено водоснабдевање;
- изградњу канализационе мреже сеоских и викенд насеља;
- појаву захтева за отварање изворишта за флаширање маломинерализованих вода, с обзиром на квалитет распрострањених подземних вода и потребе тржишта;

Мониторинг

Студија праћења/мониторинга представља једну од етапа хидро(гео)лошких истраживања за потребе просторног планирања и на њеној основи се развија даље управљање површинским и подземним водама у просторним плановима. С обзиром на могуће развојне правце требало би урадити програм мониторинга водних појава и подземних вода.

Успостављањем програма мониторинга обезбедили би се подаци за успостављање информационог система и контролу активности везаних за воду, и због тога је неопходно:

- елементе праћења јасно идентификовати;
- омогућити транспарентност и обновљивост успостављене стратегије;
- успоставити јасан концепт дефинисања хидрогеолошке средине и заступљених издани;
- успоставити одговарајући план прикупљања, бележења и анализе узорака/података;
- коректно архивирати и иновирати податке како би интерпретација била једноставна и у форми периодичних извештаја.

Мониторинг хидро(гео)лошке средине за потребе просторног планирања представља стратегијски мониторинг који омогућава усклађено управљање више заинтересованих корисника површинских и подземних вода, а и простора.

1.2. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА СТАНОВНИШТВА, НАСЕЉА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ.....

1.2.1. СОЦИОДЕМОГРАФСКЕ И УРБОЕКОНОМСКЕ ОСНОВЕ

Планска решења социодемографског развоја

Пројекција кретања становништва урађена је коришћењем аналитичке методе. Аналитичка пројекција полази од актуелне старосно-полне структуре, а поред хипотеза о природном кретању (компоненте фертилитета и морталитета) и механичком кретању становништва. Аналитичка пројекција приказује кретање броја становника у петогодишњим размацама, почев од године последњег пописа до 2022.године.

Прогнозе броја становника за 2014. и 2025. годину су изведене на основу добијених података аналитичке пројекције, уз примену математичке интерполације.

Подручје	Попис	Аналитичка пројекција становништва по петогодишњима				Планска прогноза	
	2002.	2007.	2012.	2017.	2022.	2014.	2025.
Бојник	13.118	12.510	11.861	11.151	10.579	11.577	10.600

Прогноза кретања броја становника на подручју Просторног плана до 2022. наставити да се смањује, али нешто успоренијим темпом него што је то био случај у периоду до 2002. године. Основни разлог одсуства реалних могућности за преокрет у популационој динамици треба тражити у израженој демографској инерцији, тј. у утицају наслеђене старосне структуре на актуелне и будуће демографске процесе.

Подручје просторног плана Бојник карактерише снажна, дуготрајна и континуирана демографска ерозија, њихов будући демографски развој је детерминисан готово искључиво утицајем фактора ендемог карактера. У том смислу је основано поћи од претпоставке о настављању досадашњих основних тенденција у демографском развоју – општој депопулацији, са израженом негативном природном репродукцијом становништва, али и нешто успоренијим темпом иселјавања због константног смањивања величине контингента потенцијално емиграционог становништва.

Потенцијали за делимично побољшање постојећег демографског стања леже у становништву које је емигрирало са ови простора ка општинским средиштима и већим центрима ван подручја Плана али није у потпуности прекинуло везе са матицом током последње две деценије, налазећи у традиционалној пољопривреди могућност за преживљавањем. Када је реч о становништву које повремено борави на овом подручју, треба подстицати планским мерама, олакшавати заинтересованим развој предузетништва, улагање у пољопривреду, као мотива за делимичан демографски опоравак.

Планска решења урбоекономског развоја

Према принципима одрживог привредног развоја, основни критеријуми за избор приоритета развоја су: 1) повећање запослености, бруто домаћег производа и спољнотрговинског биланса; 2) усклађеност са просторно-еколошким капацитетима локалне средине; 3) допринос равномернијем размештају активности; 4) енергетска ефикасност; 5) степен коришћења обновљивих и необновљивих извора природних ресурса; 6) повећање удела технолошких и

еколошки ефикаснијих и иновативнијих грана; 7) коришћење изграђених и опремљених локација, смањење трошкова путовања запослених и експлоатационих трошкова локалитета; и др. Основна развојна опредељења су:

- *Промена привредне структуре кроз:* реструктурирање постојеће привреде кроз процес приватизације и отварање нових МСП; специјализацију привредне структуре – од примарне до фазе финализације производа на основу одрживог коришћења природног потенцијала (производња, откуп, складиштење и прерада пољопривредних производа; шумарства и прераде дрвне масе, откупа, складиштења и прераде биља, шумских плодова; развој туризма и специјализованих видова туристичке понуде (планински, еко, сеоски, спортско-рекреативни, и др.) и нових садржаја (угоститељски, смештајни, прометни, сервисни, едукативни и др.); развој услужног сектора – од услуга највишег нивоа (информатичке, пословне, банкарске, финансијске, послови са некретностима, инжењерске, консалтинг, транспортне, складишне, сервисне и др.), преко услуга приватно - јавног партнерства у разним областима (културним, угоститељско-туристичким, прометним и др.), до услуга за свакодневне потребе становништва и других корисника простора и
- *Промена стратегије финансирања кроз:* обухватање и активирање целокупног економског потенцијала - јавног, приватног и личног, и ангажовање формалног (локална и средства инвеститора, средства Републике и др.) и неформалног финансијског потенцијала. (сиво тржиште, дознаке из иностранства, штедња "у кући").
- *Развој области и грана од изразитог значаја на повећање запослености и бруто домаћег производа и кластерско удруживање на нивоу Општине* (пољопривреде – туризма – индустрије – образовања – финансијских - прометних и других институција) у циљу повећања привредне конкурентности и равномернијег развоја планске територије, као и на *регионалном нивоу*;
- *Развој руралног подручја* - поштовањем специфичности и функција појединих делова руралног подручја у погледу могућности: развоја пољопривредне производње у складу са пољопривредном рејонизацијом (ратарске, повртарске, воћарске и различитих видова сточарске, органске производње) и прераде; експлоатације и прераде дрвне масе и пратећих шумских производа (лековито биље, гљиве, и др.); развоја туризма и очувања природних вредности;

Под претпоставком да ће постепено бити испуњени предуслови привредног развоја подручја Просторног плана са окружењем, који се односе на реализацију неопходне инфраструктуре и стварање динамичног пословног амбијента, уз решавање неуспелих приватизација, могу се дефинисати приоритетне развојне делатности:

- *Пољопривреда*, прилагођена тржишним условима привређивања и унапређеним традиционалним видовима производње. Развој пољопривреде ће се заснивати на бољој повезаности са агроиндустријом и директним пласманима производа у туризам, формирању микропгона за прераду пољопривредних производа, укупњавању поседа и удруживању произвођача, подизању техничке опремљености и едукације пољопривредних произвођача, као и обезбеђивању повољнијих услова кредитирања.
- *Туризам*, базиран на очуваној природној средини и повољним условима за развој планинског, сеоског, ловног и еко-туризма. Туризам ће допринети развоју комплементарних делатности (са пратећим услугама за задовољавање потреба туриста и излетника), побољшању стандарда и запослености локалног становништва, истовремено доприносећи подизању атрактивности планског подручја за инвестирање и

побољшање демографске структуре становништва доприносећи мотивисању младих заостанак и повратак на рурална подручја.

- *Развој МСПП*, као основног облика организовања фирми и генератора развоја, конкурентности изапошљавања. Посебно је важно активирати микро-бизнисе и тзв. породичне фирме (домаћа радиност и др.) као основне карике у привредном ланцу.
- *Диверсификовани развој прерађивачког сектора индустрије*, заснован на примени савремене технологије, знања, иновација, истраживачко-развојне и маркетиншке активности и
- *Даљи развој и диверсификација услуга терцијарног и кварталног сектора*, посебно занатства, трговине, финансијских услуга и др.

Оцена очекиваних ефеката привредног развоја

Полазећи од реалних оцена затеченог стања привредних активности на планском подручју пројектована очекивања заснивају се на одрживој и реалној процени будућих привредних кретања у Републици Србији и непосредном окружењу, као и у самом привредном ткиву локалне економије општине Бојник. Уочавајући тенденцију да се проблем смањења привредне запослености и пораста незапослености делом решава повећањем броја запослених у пољопривредним предузећима, задругама и на индивидуалним пољопривредним газдинствима, као и делом порастом значаја руралне економије, посебно предузетништва, уважавајући потребу за извесним степеном деконцентрације привредних активности из урбаног на рурално подручје, а у складу са концепцијом развоја, очекује се да ће се:

- Укупни пословни резултати, привредних друштава и предузетничких радњи који подносе завршне рачуне, до 2025. године расти као последици раста запослености и пратеће продуктивности, као и раста основних средстава и пратећег раста ефективности употребе имовине што укупан БДП треба да доведе на ниво који је већ постигнут у најуспешнијој предкризној 1989. години;
- Просторна деконцентрација привредних активности усмерити једним делом у примарни сектор (како кроз повећање примарне производње, пратећих прерађивачких капацитета привреде и других услуга) као доминантних делатности руралног подручја, па ће се укупан број запослених у пољопривредним предузећима, задругама и пољопривредним газдинствима, чиме се делимично решава успостављен негативан тренд раста незапослености на читавом подручју општине Бојник, који се не може решити успореним растом броја запослених у свим осталим непољопривредним делатностима (прерађивачка делатност, туризам, угоститељство и друге услуге);
- Дислокација једног дела привредних активности на рурално подручје омогућити квалитативније искоришћење пољопривредних и других примарних ресурса овог подручја, кроз раст прерађивачког и предузетничког сектора, тако да ће удео непољопривредне економије у односу на пољопривредну порасти, и да ће се у следећих 15 година успостави тренд за достизање европског двотрећинског просечног учешћа непољопривредне економије, као услова за укупан развој целокупне економије планског подручја.

1.2.2. ОДНОС ГРАДСКИХ И СЕОСКИХ НАСЕЉА И ФУНКЦИОНАЛНО ПОВЕЗИВАЊЕ НАСЕЉА И ЦЕНТАРА Планска решења развоја

С обзиром на уочене повољности, а пре свега, недостатке у организацији и функционисању постојеће мреже насеља, планско решење развоја представља **избор типова развоја, као и**

довођење у везу развојних циљева са развојним ограничењима - ближе се одређује положај центара, одређује начин њиховог избора и услови за обрзовање, развија мрежа одговарајућих намена и садржаја, сагласно основном концепту мреже насеља и одређују се критеријуми за просторни размештај.

Планским решењем развоја мреже, омогућено је степеновање у усложњавању у циљу њеног сталног развоја, кроз различите нивое функционисања, тј. развоја насељских садржаја.

Полазишта за уобличавање планске концепције развоја мреже насеља општине Бојник успостављена су на начелима:

- интегралног третмана насеља на подручју Општине, чиме се стварају услови за превазилажење неповезанosti у функционисању система мреже насеља и омогућава подизање нивоа функционисања појединих гравитационих подручја,
- прожимања насеља кроз уочавање тзв. „преклопних зона“ између појединих целина у Општини,
- заснивање планског решења на „продорима“ развојних трајекторија (тачака, потеза и зона), имајући у виду ресурсе и потенцијале саобраћаја, природних услова, створених услова (капацитета привредне и друштвене инфраструктуре, туристичких капацитета, итд.).

Постојећи начин функционисања насељске мреже Бојника, у складу са уоченим особеностима (концентрација становништва, садржаја и активности у источној половини општине, посебно у Бојнику, као и успорен и неповезан раст насеља општине), затворен и једносмеран систем функционисања (усмерен на средиште градског насеља), представља, у основи, изразиту моноцентричну структуру мреже, већ успостављену на подручју Општине.

На основу постојећег стања, а у циљу превазилажења датог ограничења, потребно је створити услове за полицентрични развој. Први корак јесте уочавање **засебних целина**, као будућих носилаца развоја:

- Средишња целина са средиштем у Бојнику. Ово је једина целина са потпуно образлованим средиштем и подручјем од утицаја. Њу одликује развој свих грана привреде, као и развијене јавне службе у граду Бојнику. Концепцијом развоја потребно је подржати дати развој унапређујући важност Бојника у ширем окружењу и боље повезивање Бојника са суседним насељима у једну привредну целину;
- Источна целина са средиштем у селу Косачић. Дату целину одликују повољни услови за развој пољопривреде засноване на ратарству и воћарству. Као додатна погодност јесте развијеност јавних служби и делатности везаних за пољопривреду и прераду храну у селу Косачић. На основу тога пожељно будући развој везати за развој посебног кластера насеља где би се затворио циклус производње од узгајања (пољопривреда), сортирања и скалдиште, прехранбене индустрије до пласмана прехранбене робе;
- Западна целина (област источног Радана) са средиштима у селима Брестовац и Оране. Предвиђеним развојем Радана у туристичку регију, а посебно Брестовачког језера и скијалишних капацитета изнад њега стварају се услови за развој насеља Брестовац у потпун центар окупљања за дати део општине. Поред тога дата целина има извредне могућности за развој шумарства, енергетике и одрживе пољопривреде, што такође треба уврстити у окосницу развоја, чиме се добија додатна понуда планиране туристичке привреде;

Планско решење развоја би у почетној фази требало покренути превазилажење проблема у функционисању и разликама у развоју данашње мреже насеља општине Бојник. Оно представља полицентричан модел развоја, који уједно представља и опредељујући развој мреже насеља на подручју општине.

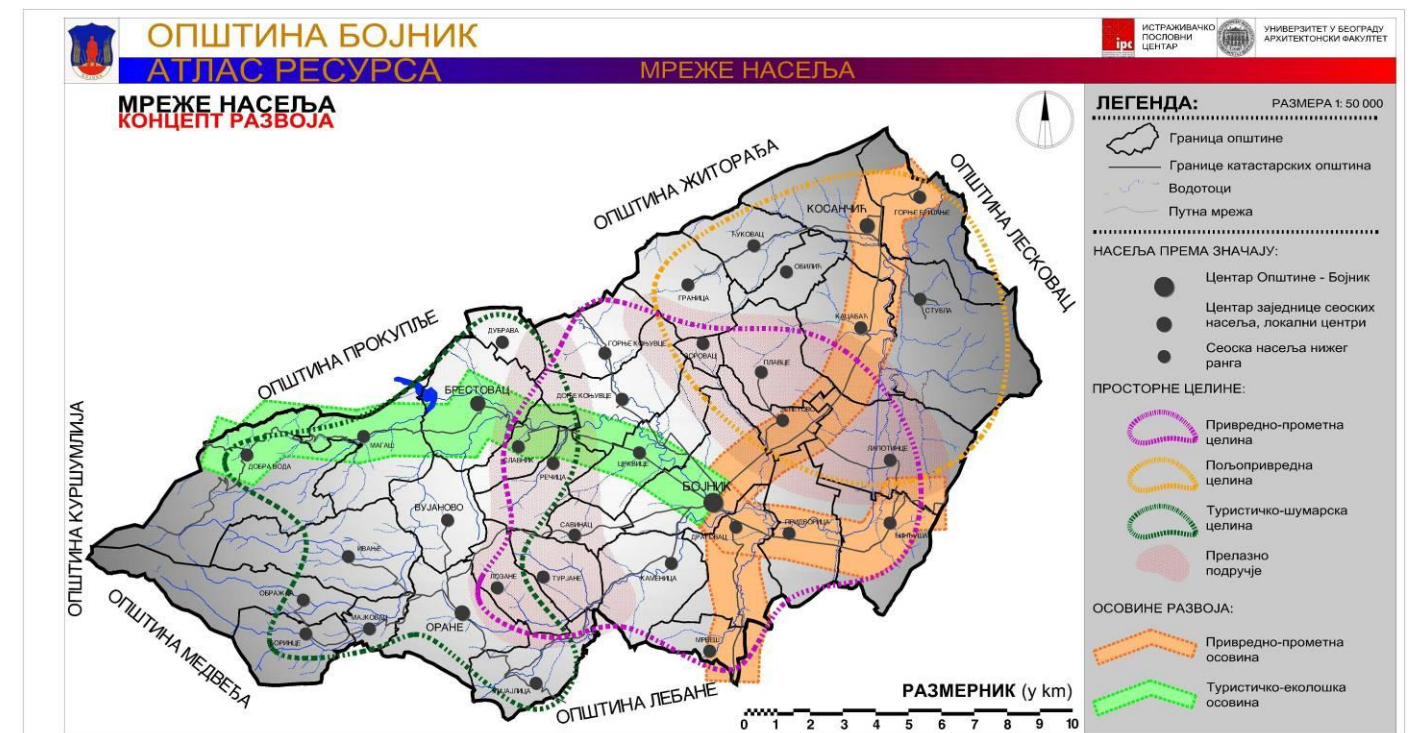
Као основ полицентричног развоја, посматрано глобално на нивоу Општине, може послужити диференцијација напред наведених целина како у погледу развијености, тако и структури центара. Главни магистрални и регионални правци који повезују ове области представљају тзв.

„**осовине развоја**“. Уочавају су две осовине, које иду правцима север-југ и исток-запад и ставарају „крст“ у самом Бојнику. Краци „крста“ нису једнаки, тј. више су развијени краци у правцу севера и запада.

Осовине се могу третирати као „полови“ развоја у односу на целину којој припада општинско средиште. Подизање степена централитета постојећих насељских центара у оквиру сваке појединачне области основ је за њихово прво комплементарно, а потом и сложеније међусобно повезивање.

Највећи недостатак описаног развоја мреже јесте постојање више јачих сеоских центара, слабе међунасељске везе и усредсређење већине јавних и привредних делатности у Бојнику и околним насељима. Да би се претходна концепција унапредила неопходно је тежити за што потпунијом децентрализацијом, уз неопходан услов бољег сабраћајног повезивања. Она би се спровела јачањем локалних центара. Највећи потенцијал за јачање централно усмерених садржаја и делатности и развој у целовите локалне центре имају села Доње Коњувце, Кацабац, Стубла, Ћинђуша, Лапотинце, која су и данас нешто развијенија и боље опремљена датим наменама него околна села. У одређеним случајевима (просторно блиска насеља) могуће се стварати и „двојни“ локални центри (Доње и Горње Коњувце, Лапотинце - Ћинђуша), где би се центри заснивали на међусобном допуњавању оба насеља.

Слично претходно потребно је покренути развој села са посебним наменама и лако уочљивим идентитетом. Ту се првенственио мисли на насеља са погодношћу тазвоја туризма, попут Ображде и Добре Воде, као исходишта ка коришћењу планине Радан.

Концепција развоја мреже насеља у општини Бојник путем развоја осовина и целина развоја

Модели развоја

Već je napomenuto da je na prostoru opštine Bojnik, prostorno posmatrano, postoji **monocentričan sistem** naseljske mreže, čiju okosnicu čini opštinski centar - naselje Bojnik. Stepen centraliteta datog naselja je izraženiji u odnosu na njegovu veličinu, budući

да су у Бојнику смештен највећи број јавних служби и делатности секундарне и терцијарне привреде (махом индустрија, трговина и услуге).

Поред града постоје и три релативно равномерно распоређена центра заједнице насеља - Косанчић, Брестовац и Оране. И поред значаја у мрежи насеља општине једино Косанчић има стварну улогу центра заједнице насеља, док Оране и Брестовац деценијама бележе опадање броја становника, а бројни показатељи говори о њиховој слабој развијености (испод просечна величина насеља, удео пољопривредног становништва, стање путне мреже ка околним насељима, веома скромна насељска привреда).

Разлог оваквом развоју треба тражити пре свега у вишедеценијском развоју бивше Југославије који се углавном заснивао на давању предности развоја градских средина и општинских центара. Неразвијеност општине и изолованост бројних мањих насеља додатно су појачали распоред између Бојника и његовог сеоског окружења.

Модел полицентричног развоја

Сви досад поменути разлози, као и степен достигнутог развоја већ успостављене мреже насеља на подручју општине, упућују на опредељење да почетни корак у унапређењу мреже подржи већ успостављени просторни систем, односно, да се омогући даљи непрекинути развој полицентричног система мреже насеља кроз:

Јачање и диференцијацију постојећих насељских центара који могу остварити противтежу поларизационим утицајима Бојника, да омогуће рационалну просторну организацију привредних веза у мрежи центара и да подстакну развој околних насеља. Тиме се стварају услови за успостављање чвршћих веза између самих центара и насеља која се око њих групишу. То, даље, подразумева подизање степена централитета појединих делатности и садржаја у оквиру насеља, значајније афирмисање природних и створених вредности и могућности простора општине, успостављање чвршћих веза са припадајућим насељима и центрима у окружењу, даљи развој одговарајућих видова друштвене инфраструктуре, јачу профилацију центара, боље међунасељско повезивање, итд.

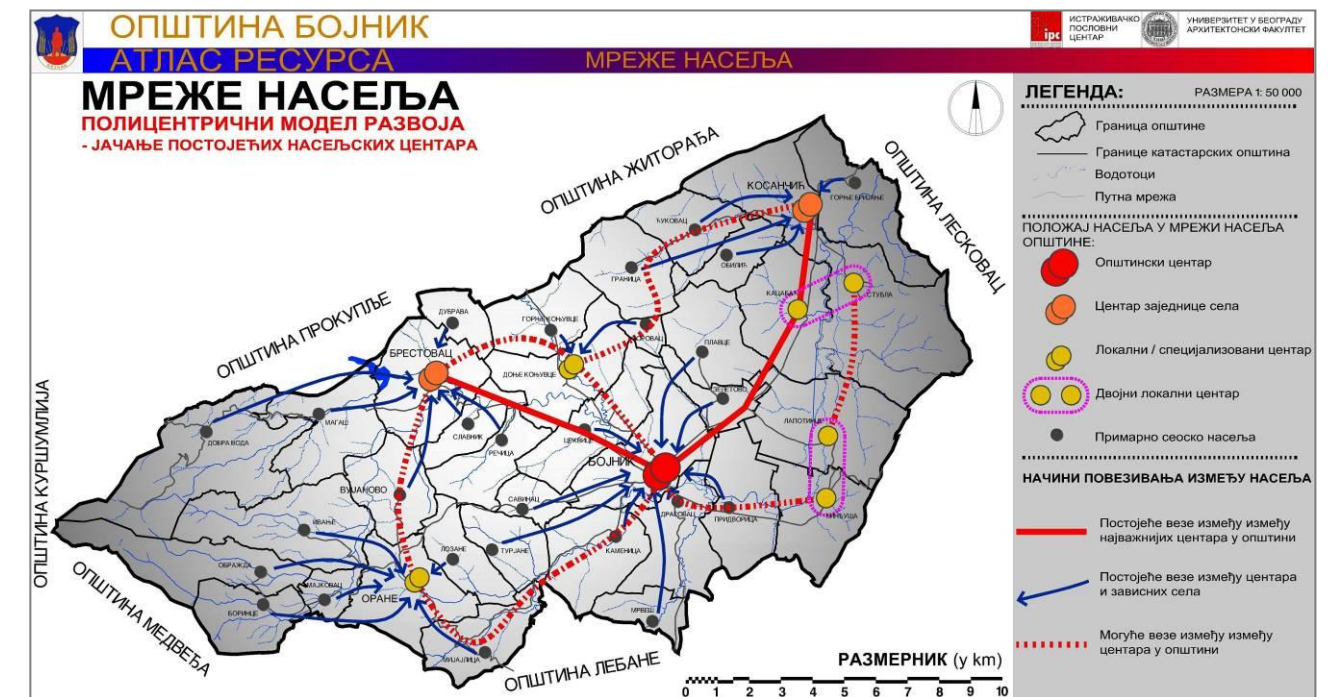
Критеријум за избор центара и њихову хијерархију у мрежи, опредељује, пре свега, досадашњи степен развоја, могућност ефикасног покретања природних и створених вредности, добра саобраћајна повезаност са суседним центрима и околним насељима, број становника у оквиру центара и непосредног гравитационог подручја, демографска структура становништва, итд.

Њихов положај у систему насеља омогућава образовање више различитих просторних целина, које, у зависности од услова будућег развоја могу да развијају сопствене предности у односу на шире окружење, па и изван граница општине.

У том смислу, у почетном кораку развијају се следећи центри:

1. Даље јачање **Бојника као општинског центра**, кроз развој широког спектра намена, делатности и садржаја, како у домену јавних служби, тако и кроз јачање привреде. Такође, пожељно је јачање централитета Бојника кроз развој делатности од регионалног значаја, с обзиром на постојање значајних привредних ресурса, чиме би се учврстила и његова позиција у регији и подигао значај у систему насеља Јабланичког округа, па и шире у окружењу. Осим поменутих повољности, потенцијал за развој насеља као средишта општине представља и могућност даљег демографског раста. Развој Бојника требао би покренути и развој њему зависних насеља, посебно приградских (Драговац, Придворица, Зелетово), али и оних удаљенијих (Горње и Доње Коњувце, Савинац, Црквице, Плавце, Зоровац, Лапотинце, Ђинђуша, Мрвеш, Каменица);
2. Даље јачање централитета, односно изразитије образовање центра и учвршћивање положаја у систему насеља, насеља **Косанчић**, које после Бојника, представља

најзначајнији центар (пол развоја) општине, за читаво североисточно подручје општине. С обзиром на на богато пољопривредно окружење, развијену мрежу јавних служби у насељу, као развој „мале привреде“, насеље има услове да прерасте у значајнији пол развоја општине и покретач развоја за датом насељу зависна села: Границу, Ђуковац, Горње Бријање, Кацабаћ и Стублу.

Полицентричан модел развоја мреже насеља – јачање постојећих насељских центара

3. Даље јачање централитета **Брестовца** за насеља у западном делу подручја општине, чиме би се успоставиле чвршће везе на нивоу гравитационе зоне овог центра. Важна погодност Брестовца је лак приступ ка планини Радан, која је документима вишег реда одређен као ново туристичко одређиште. Развој туризма на Радану са једне стране и унапређење путних веза са Пролом бањом у суседној општини Куршумлија оствариће могућности за развој насеља као центра за дати део општине Бојник. Насеље ће на тај начин вршити и улогу локалног центра за суседна мања села (Добра Вода, Магаш, Дубрава, Славник, Речица, Вујаново) и специјализованог центра везаног за планински туризам на источном Радану.
4. Јачање садашњег малог локалног центра села **Оране** је неопходно како би се дато насеље у потпуности остварило као центар заједнице села у југозападном делу општине, који је данас најнеразвијенији и демографски најугроженији. За дати развој пожељно је коришћење за ниво општине развијеног природног залеђа. Дато залеђе нуди изванредне сулове за развој привреде засноване на шумарству, обради дрвета, органској пољопривреди, сакупљању шумских плодова, као и на развоју етно- и сеоског туризма. На тај начин би се Оране и њему зависна села (Ображда, Ивање, Боринце, Мајковац, Мијајлица, Лозане) прикључила бржем развоју источног Радана.

Истовремено са развојем поменутих центара заједнице насеља, предвиђа се и јачање насеља која по својим могућностима могу прерастати у локалне центре. Овде се посебно мисли на развој оних насеља која су на важнијим саобраћајницама, која имају релативно задовољавајући демографски потенцијал и развијеност јавних, а нарочито, привредних или других намена посебног вида.

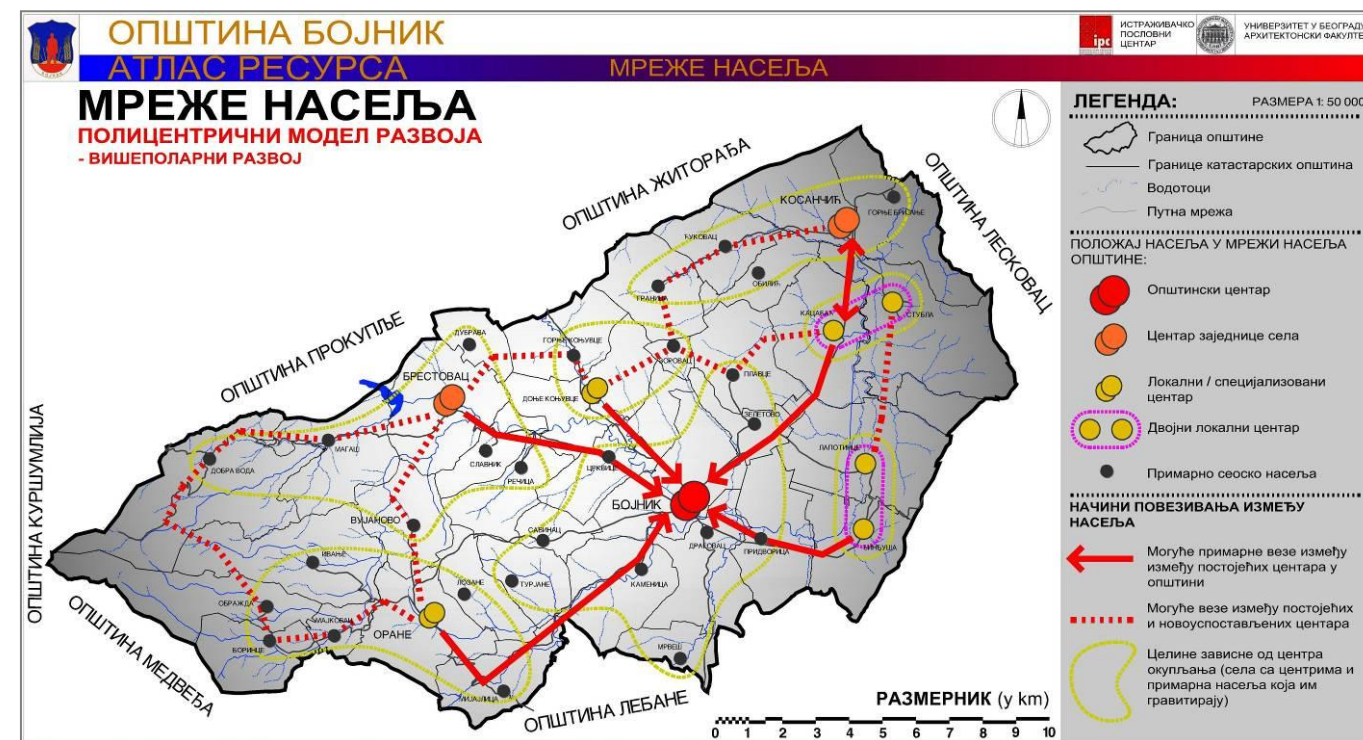
У том смислу предвиђа се подизање нивоа функционисања и јачање централитета насеља:

- **Лапотинце - Ђинђуша**, као два велика насеља за ниво општине Бојник, имају ту предност да су веома близу (1 км), па су могу образовати „двојни“ локални центар за источни део општине, који би имао нагласак на развоју пољопривреде и сагласних делатности (откуп и прерада пољопривредних производа);
- У сличном положају су такође два велика села у општини **Кацабаћ и Стубла**, удаљена 2 км. Дата насеља су такође долинска, са развијеном пољопривредом, чиме се окосница развоја одређује у датој области - пољопривреда, откуп и прерада пољопривредних производа;
- **Доње Коњувце** поседује услове за развој у локални центар, под којим би се нашла и примарна насеља Горње Коњувце и Зоровац. Развој је пожељно засновати на путној вези Бојник - Прокупље, која пролази кроз насеље. Унапређење постојеће пољопривреде и веза са оближњим Бојником пружа услове за развој „мале привреде“.

Полицентричан модел са више полова развоја

Следећа етапа полицентричног развоја подразумева, осим јачања постојећих центара и успостављање **више полова развоја** којима се, усложњавањем мреже, растеређују постојећи центри и премештају, односно успостављају континуитети просторног развоја и размештаја садржаја на читавом простору општине. Покретање ових полова развоја је изузетно значајно, с обзиром да многи од њих, сами за себе, немају превише могућности да понесу улогу центра.

Пошто је основна одлика оваквог типа мреже **компатибилност**, подразумева се да ће се у оквиру ових полова наћи садржаји који ће додатно нагласити значај постојећих центара (садржаји који их допуњују, а не угрожавају), с тим што је омогућен развој сваког од насеља понаособ. Такође, пожељно је повезивање полова ради стварања услова за чвршће повезивање између самих центара.

Полицентричан модел развоја – вишеполарни развој

Полови развоја у односу на постојеће центре били би:

- у односу на општински центар Бојник - **Доње Коњувце, Ђинђуша и Лапотинце**, као непосредни полови развоја, док би улогу секундарних полова имала насеља Косанчић, Брестовац и Оране. Поменути полови развоја утичу, пре свега, на јачање улоге општинског центра, као и појединих намена и садржаја регионалног значаја, с обзиром да већина поменутих насеља, у постојећој хијерархији, има улогу центара нижег реда. Полови развоја општинском центру постају, пре свега, због појединих, развијених и уско везаних делатности и служби. Поред ових, пожељно је јачање појединих насеља (пре свега, приградских), на које Бојник има јак утицај, као полова – носиоца одређених намена. У првој фази, то су насеља на важнијим саобраћајним правцима, са већим бројем становника и са развијеним привредним делатностима:
- у односу на Косанчић - Кацабаћ, Стубла, Граница;
- у односу на Брестовац -Магаш;
- у односу на Оране - Мијајлица;
- Остала насеља мањег значаја (све примарна сеоска насеља) третирају се као делови зависних подручја претходно набројаних насеља са центрима.

Полови развоја у овој фази не представљају значајније носиоце развоја, већ својим садржајима додатно ојачавају постојеће центре и успостављају чвршће везе како са припадајућим центрима, тако и са суседним насељима нижег ранга.

Дисперзиван модел развоја мреже насеља

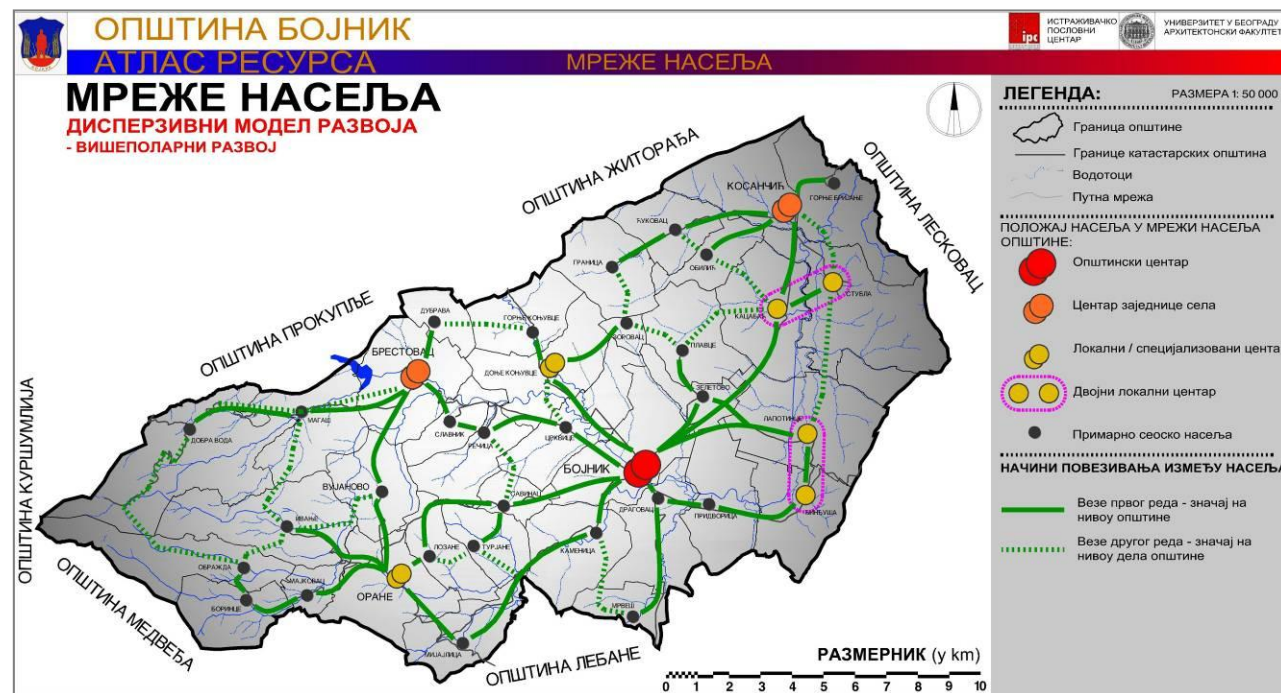
Дисперзиван модел развоја представља следећи корак у развоју мреже насеља. Он нарочито обухвата јачање и развој нових привредних и специјализованих центара (туристичких, привредних, пословних, услужних, спортско-рекреативних, итд.) који треба да постану значајнији носиоци привредног развоја општине, као и јачање полова развоја у овире сваког од центара.

Интензивнијим развојем самих центара, последично ће се започети постепено покретање развоја најпре суседних, а потом и рубних делова општине. Осим подршке постојећим примарним делатностима (пољопривреда, шумарство, лов и риболов) у датим насељима, она би под утицајем околних јачих центара постала носиоци намена и садржаја сагласних већ постојећим центрима - развој прерађивачке индустрије, занатских делатности у циљу заокруживања индустријске производње, итд., али и развој терцијарних делатности, пословних активности, транзитног туризма, угоститељства, услуга, спорта и рекреације. Све то је у циљу стварања услова за интензивније запошљавање становништва датих подручја и успоравање даље депопулације и одумирања насеља.

У том смислу, повезан просторни развој прераста у распршену структуру мреже насеља са више полова развоја, тј. укључује покретање већег броја центара који утичу на зависна примарна насеља. Примарна насеља, такође, у себи могу садржати основне намене и садржаје - носиоце развоја и са нагласком на:

1. **близину Бојника**, где дата насеља постају продужени део градске грађевинске зоне, а преузимају део садржаја и делатности везаних за градску „малу привреду“ - производња, складиштење, veleпродаја, угоститељство. У ову скупину убрајају се: Драговац, Придворица, Каменица, Црквице, Зелетово.
2. **јак саобраћајне правце**, и који, од насеља до насеља, поседују могућности развоја друштвене инфраструктуре; с обзиром на добру развијеност путне мреже (зракаста мрежа путева), један број насеља у долинама има услове да у будућности на бољи начин искористи предности положаја на главним путним правцима. Поред већ поменутих већих и

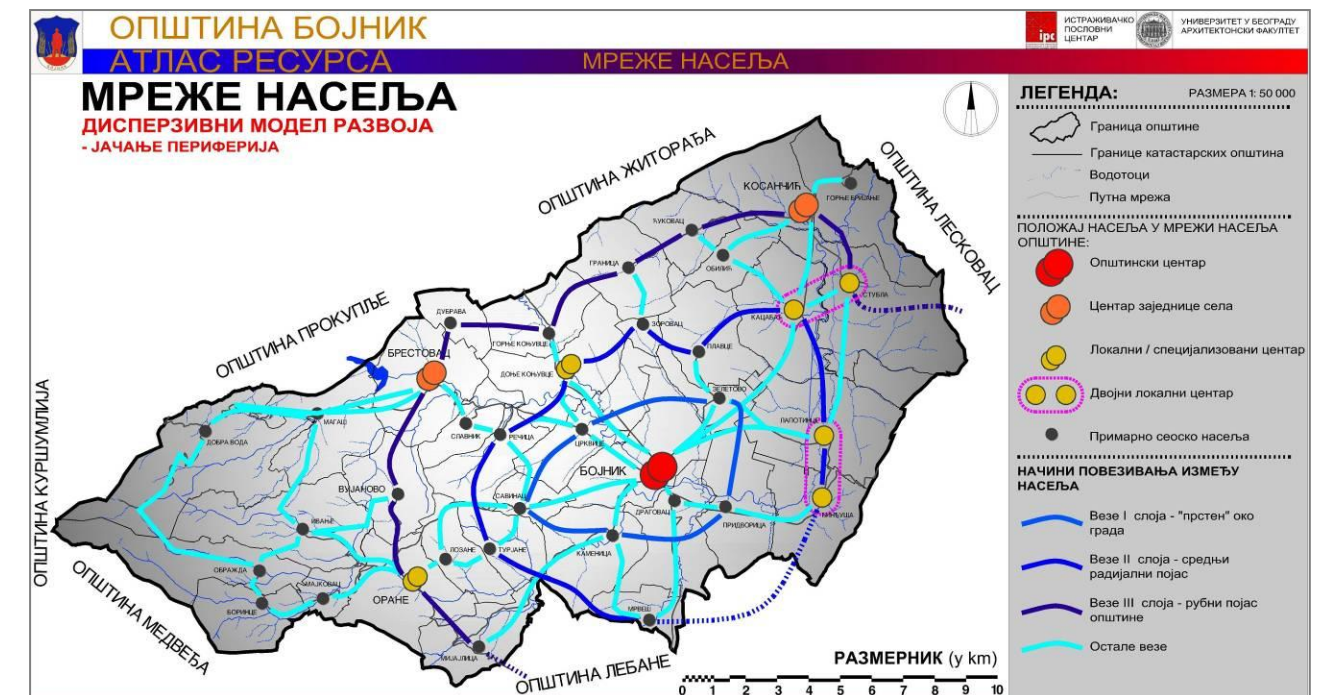
- мањих сеоских центара, услов за јачање централитета по овом критеријуму имају и насеља: Горње Коњувце, Горње Бријање, Магаш, Добра Вода, Мрвеш.
3. изузетне природне ресурсе: богатство шума у Доброј Води, Ивању, Боринцу, као и вредне пољопривредне површи: Горње Бријање, Зелетово, Граница, Обилић, Ђуковац, Речица, Каменица.
 4. постојање значајне културно-историјске баштине, као окоснице развоја туризма: Ображда, Придворица, Доње Коњувце;
 5. могућностима развоја одрживих енергетских извора, посебно водених потенцијала: Магаш.

Модел дисперзивног развоја мреже насеља – вишеполарни развој

Дисперзиван развој кроз јачање периферија

С обзиром на то да рубни делови општине, услед многобројних ограничења - лоше саобраћајне повезаности, неразвијености садржаја, већих надморских висина, итд. тешко успостављају међусобне односе и везе, пре свега, у односу на припадајуће центре, пожељну варијанту представља дисперзиван развој кроз јачање периферија. То даље подразумева усаглашено умрежавање насеља нижег ранга у циљу јачања рубних делова општине у односу на насеља вишег ранга, тј. стварања компаративних предности периферије у односу на општински центар.

Модел дисперзивног развоја мреже насеља – јачање периферија

У том смислу, образују се појасеви развоја:

- **I слој** - јачање обода општинског центра (стварање „прстена“ око града) - насеља: Придворица, Зелетово, Црквице, Савинац, Каменица;
- **II слој** - средишњи радијални појас обједињује насеља које чине центри - насеља: Ђинђуша, Лапотинце, Кацабаћ, Плавце, Зоровац, Доње Коњувце, Речица, Турјане, Мрвеш;
- **III слој** - јачање спољњег (рубног) појаса - насеља: Стубла, Косанчић, Ђуковац, Граница, Горње Коњувце, Дубрава, Брестовац, Вујаново, Мијајлица.

Мултиумрежен модел развоја

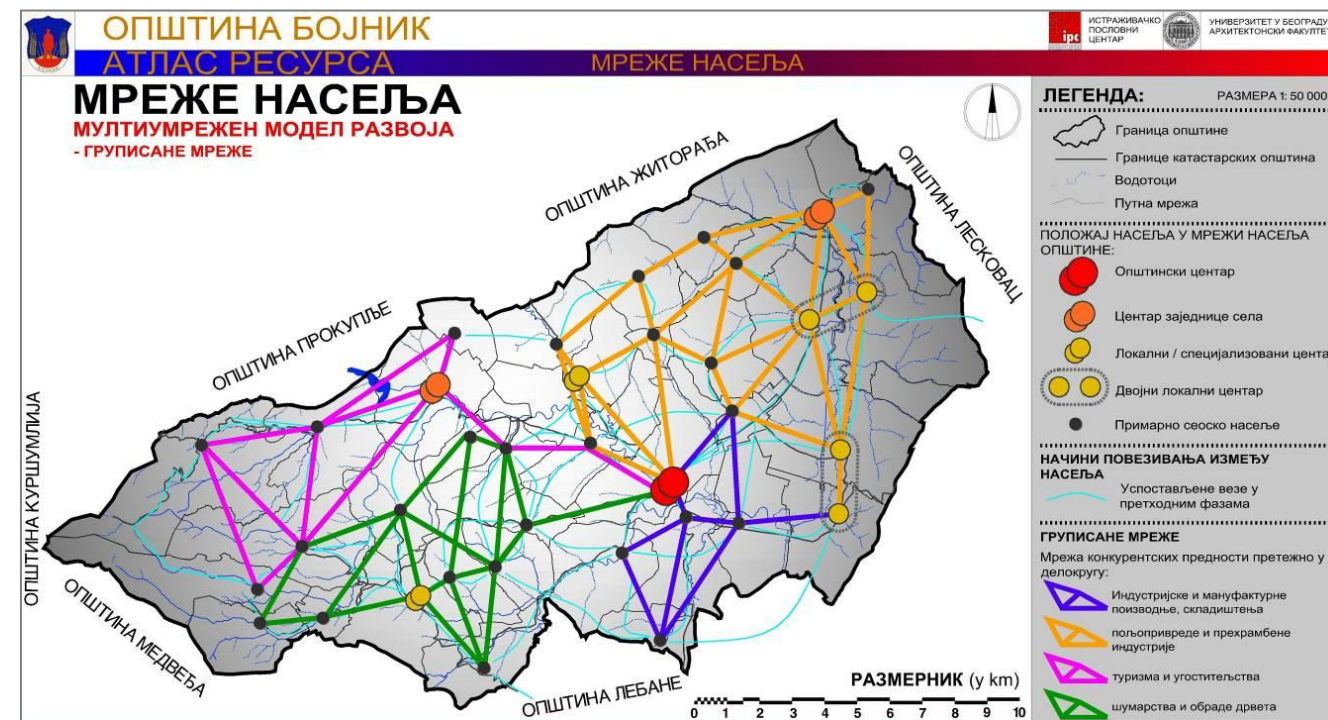
Изузетне природне вредности подручја и саобраћајно повезивање са суседним подручјима и регијама требају постати основ истицања компаративних предности појединих подручја, њихове шире афирмације, међусобног умрежавања, а последично и њиховог бржег развоја, у зависности од будућих кретања и достигнутог степена развоја читаве општине.

Пожељан степен развоја мреже насеља и садржаја, у завршној фази планског раздобља, заснива се на укључивању и покретању развоја код насеља, која су данас скрајнута и слабо развијена. Ово посебно подразумева насеља ободног дела општине, јачањем сваког насеља понаособ, кроз повећање активности, одговарајуће коришћење и наглашавање месних ресурса и предности, међусобно повезивање по начелу сличних компаративних предности, развој појасева развоја (туристички, привредни, културно-историјски, рекреативни, излетнички, прометни, итд.).

Мултиумрежен развој – груписане мреже

Функционисање и повезивање по моделу мултиумреженог развоја може, али и не мора да почива само на заједничким просторно-физичким обрасцима, тј. насеља не морају бити

обавезно суседна. Повезивање се врши, пре свега, на нивоу сличних особености и предности сваког појединачног насеља.

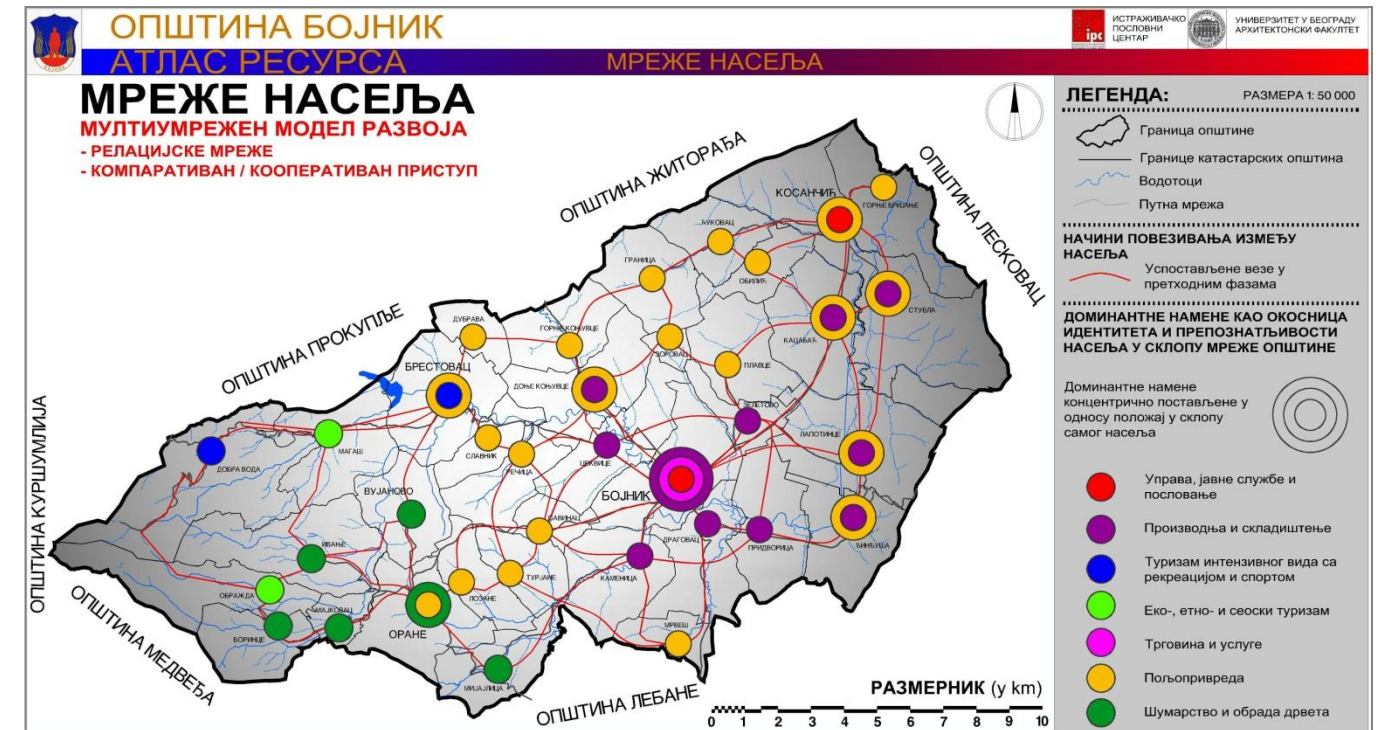

Мултиумрежен модел развоја – груписане мреже

Неопходан предуслов за то је достигнут задовољавајући степен привредног развоја унутар општине, сврсисходно саобраћајно повезивање, комунално опремање, развој информационог, информатичког и маркетиншког система, одговарајуће друштвене инфраструктуре, итд. Различити облици сарадње, било међу насељима у општини, било шире изван њених граница, представљају нове релацијске односе који обезбеђују афирмацију подручја на ширем плану. Та сарадња може да подразумева заједничку афирмацију на пољу заштите, културе и образовања, туризма, развоја инфраструктуре, привредних активности, итд.

Мултиумрежен развој – релацијске мреже

С обзиром на то да овај вид умрежавања и функционисања система насеља подразумева висок ниво промене и управљања свим аспектима просторног развоја, може се означити као пожељна крајња фаза развоја.

Мултиумрежен модел развоја – релацијске мреже

ИЗБОР МОДЕЛА РАЗВОЈА

Предложени модели развоја мреже насеља, у основи, представљају различите етапе - фазе развоја. Већ је поменуто да промене започињу поректањем развоја код већ афирмисаних центара, како би се створила основа за наставак развоја и њено вишеслојно и вишесмерно усложњавање.

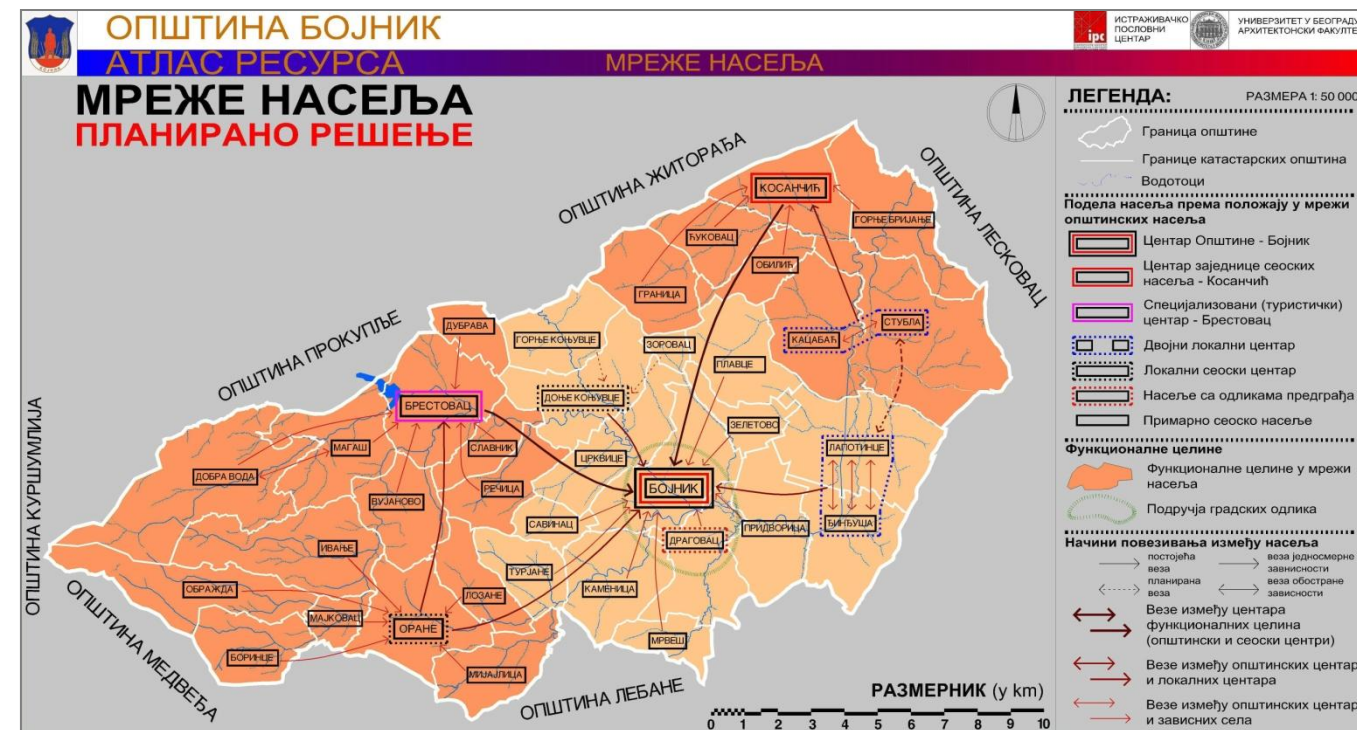
У којој ће се мери, каквим интензитетом и квалитетом развијати целокупан систем, зависи од бројних чинилаца и развоја сваког поједине области, пре свега саобраћаја, инфраструктурних и пословно-продукционих система као покретача економског развоја (превасходно изградња државних путева, развоја туризма, вађења руда и камена, али и развој пољопривредних кластера, комерцијалних и услужних садржаја, итд).

Постојећа траса државних путева и њихово унапређење биће један од пресудних утицаја на преструктурирање постојеће мреже насеља. Они, са једне стране, стварају услове да се поспешу развој нових центара специјализованих делатности и намена и повећа проточност и „живост“ центара, као и повезаност општине са ближим и даљим окружењем, док са друге стране, физички дели простор општине, што може утицати на слабији развој насеља и центара у западном делу подручја. Из тог разлога, истовремено са развојем ове значајне осовине развоја, неопходно је створити услове за јачање центара у западном делу подручја, пре свега развојем нових осовина (путева нижег реда), унапређењем привреде овог краја, као и доминантних зона и пунктова.

Шира афирмација туристичких вредности (заснованих на очуваној и јединственој природи Радана, одликама руралних подручја и великим пољопривредним површима), такође би требала да има једну од важних улога у покретању развоја појединих насељских центара, било као носилац развоја, било кроз усаглашеност и повезаност са осталим садржајима - носиоцима развоја.

Планско решење - На основу претходно постављених фаза у развоју мреже може се дати планско решење мреже насеља, које је основ за развој других области од интереса за план. Датим решењем се одређују:

1. Значај и хијерархија насеља у оквиру насељске мреже општине,
2. Подручја гравитације,
3. Везе и односи између насеља у појединим зонама,
4. Кластери везани за посебно важне намене и садржаје, као окоснице идентитета насеља.

Мреже насеља - планско решење

1.2.3. ОРГАНИЗАЦИЈА ЈАВНИХ СЛУЖБИ И ВЕРСКИХ ОБЈЕКТА

Планско решење организације јавних служби и верских објеката

Општа оцена опремљености јавним службама на територији општине

Општа карактеристика развијености јавних служби општине Бојник је релативна неразвијеност мреже и непокривеност малих насеља примарним сервисима. Оваквој развијености мреже примарних сервиса највише је допринела (не)развијеност мреже насеља и њихова величинска структура – односно веома велики број дисперзованих, уситњених насеља са малим бројем становника. Ситуацију погоршава сталан тренд опадања броја становника, негативан природни прираштај и необнављање становништва.

Општина Бојник има релативно неразвијену мрежу јавних служби у насељима, а изузетак представља општинско седиште, насеље градског типа, Бојник варош. Најразвијенија је мрежа објеката образовања, док је веома неуједначено развијена мрежа објеката здравства. Мрежа објеката деце заштите такође је неразвијена, а Центар за социјални рад постоји у седишту

општине. Мрежа објеката образовања је веома дисперзована и нерационална у односу на број деце корисник и тренд депопулације у општини.

Оцена опремљености појединих сектора јавних служби

Здравствена заштита

Источни део општине је доста добро покривен здравственим сервисима, док је западни део веома лоше опслужен. Са становишта рационалности то је потпуно прихватљиво јер се на западу општине претежно налазе веома мала насеља која су сва у категорији далеко испод 500 становника, па је лоцирање здравствених пунктова крајње нерационално. Са становишта доступности и дистанце насеља у односу на најближе здравствене пунктове пак стање је веома неповољно, поготово имајући у виду старосну структуру становништва и велику заступљеност старије популације, те је стога *планским мерама неопходно ублажити ову неповољну ситуацију увођењем мобилних здравствених служби*. Предуслов за овакво решење је унапређење саобраћајне инфраструктуре и /или увођење нових садржаја везаних за туризам чиме би се увели додатни корисници и повећале шансе за сталну здравствене службе у овом делу територије општине Бојник.

Образовање

Приликом планирања будућег развоја мреже објеката основног образовања, рационални норматив био би 30 ученика по једној подручној школи, а препоручен норматив је мин 15 ђака по подручној школи. Истовремено, потребно је да локална заједница исказе потребу становништва и образовних установа да се сачувају сви постојећи објекти и капацитети и да се у планском периоду и даље подржава дисперзована мрежа (макар то значило и 1 ученик по школи).

Као аргументе за овакву концепцију може се навести да је постојећа мрежа локалних саобраћајница као и јавни превоз на веома лошем нивоу, тако да би се евентуалном рационализацијом и гашењем појединих подручних школа оваква ситуација још и погоршала јер би ученицима била отежана доступност. Потом, наглашена је улога школе као културног центра и као места окупљања, што заједно са црквом доприноси оживљавању села. Гашењем школских објеката поспесио би се процес гашења села. Са друге стране, рационализација мреже основних школа је основа политике развоја основношколског образовања на нивоу републике Србије. *Следећи принцип рационализације и концентрације уз подизање квалитета, гашење школа би уследило у највећем броју насеља у западном делу општине. Алтернатива оваквом приступу било би, уз увођење нових садржаја везаних за туризам на западном делу подручја општине, вишенаменско коришћење школског простора уз санацију и реконструкцију грађевинског фонда. Што се тиче средњешколских објеката нису потребни додатни капацитети.*

Социјална заштита

Имајући у виду да општина Бојник има просторне и услове здраве животне средине, као и наведене податке о специфичности демографске структуре који указују да је потребно посебно плански третирати потребе старих лица, односно Просторним планом треба предвидети Дом за стара лица.

Дечје установе

Узевши у обзир да је позитивним законима у области образовања дефинисана обавеза похађања предшколске припреме за сву децу 6-7год., може се стећи увид о недостајућим капацитетима и некомплетној мрежи ових сервиса јавних служби. Према резултатима анкете и сарадње са надлежним институцијама, *потребна је додатна опремљеност постојећих објеката, а као предлог организације истиче се модел мобилних служби и прикупљања деце, примењен у другим општинама.*

Култура и информисање
Управа и администрација

Планско предељење усмерено је ка јачању улоге културе у мрежи објеката јавних служби, уз подстицање увођења нових облика рада, а са циљем јачања културне понуде и централитета седишта општине. У насељима са недовољном искоришћеношћу капацитета, тежити задржавању објеката администрације у статусу јавне својине, са могућношћу пренамене у вишенаменске објекте културе, здравства, дечје заштите и спорта и рекреације.

Принципи и полазна основа

- **Принципи одрживог развоја**, подржани Агендом 21 и другим међународним документима који представљају њену надградњу а тичу се просторног и социјалног развоја;
- **Принципи локалне самодовољности**, који се огледа у развоју квалитетне мреже здравства, образовања и социјалне заштите и подржани су Агендом 21;
- **Принципи социјалне интегрисаности**, која се одвија у значајној мери уз подршку јавних служби, подржани Хабитат агендом;
- **Принципи друштвене једнакости**, који се огледа у равноправности и доступности примарних видова јавних служби, а подржани су Хабитат агендом.
- **Локално осетљиви приступ**, као генерално прихваћени савремени приступ планирању.
- Истицање локалних (просторних и других) обележја које утичу на приступ планирању јавних служби и избор циљева/задатака, критеријума и параметара/ норматива, тако да они буду контекстуално специфични.
- Тежња ка заједничком/интегративном (позитивном) деловању развоја јавних служби на просторни и укупни развој града Бојника и његовог гравитационог подручја.

ПРОСТОРНА КОНЦЕПЦИЈА РАЗВОЈА

Програмски елементи дистрибуције служби друштвених делатности на субрегионалном, општинском и насељском нивоу:

Обавезни садржаји јавних служби и њихова дистрибуција по просторним нивоима:

	Социјална и дечја заштита	
1	Домови за лица са посебним потребама	ниво општине (могуће ако постоји интерес)
2	Центри за стара лица	ниво општине, ниво насеља/ локалне заједнице (могуће ако постоји интерес)
3	Центри за социјални рад	ниво општине, ниво насеља/ локалне заједнице (могуће ако постоји интерес)

4	Предшколско оббазовање и васпитање	ниво насеља/ локалне заједнице (неопходно)
	Образовање	
5	Основно образовање 1-4. разред	ниво општине, ниво насеља (неопходно)
6	Основно образовање 5-8 разред	ниво општине (неопходно), ниво насеља (неопходно)
7	Средње образовање	субрегионални ниво (неопходно), ниво општине (могуће ако постоји интерес)
8	Више и високо образовање	субрегионални ниво (могуће ако постоји интерес)
	Здравствена заштита	
9	Здравствена станица	ниво насеља (неопходно)
10	Дом здравља	ниво општине (неопходно), ниво насеља/ локалне заједнице (могуће ако постоји интерес)
11	Општа болница	субрегионални ниво (неопходно), ниво општине (могуће ако постоји интерес)
12	Ценрат за специјализовано лечење; медицина рада	субрегионални ниво, ниво општине (могуће ако постоји интерес / потреба)

Обавезни садржаји јавних служби и њихова дистрибуција по просторним нивоима
Радијуси опслуживања, гравитационо подручје и обухват становништва појединих сервиса

Предшколско васпитање и образовање	600-1000м; обухват становништва је око 6%, али се коригује социоекономским обележјима становништва;
Основно образовање – И/ИВ разред	1500м; за 2-3500 становника; за дистанце веће од 1500м обавеза организовања школског превоза;
Основно образовање – В/ВИИИ разред	2500м; за 3-10000 становника; обухват становништва је око 12%; за дистанце веће од 2500м обавеза организовања школског превоза;
Здравствена станица	за 1000 становника;
Дом здравља	за 10000 становника, зависно од густине насељености

Принципи планирања и организације просторног развоја јавних служби

За фокус планске интервенције пре свега је интересантан сегмент јавних служби које су обухваћене обавезном друштвеном бригом и представљају елемент друштвеног/животног стандарда. То су: образовање, здравство, дечја и социјална заштита. Будући да планске препоруке међународних докумената истичу примарну опремљеност, то је и овде нагласак стављен на основно образовање, сервисе примарне здравствене заштите и дечје васпитање и образовање (заштиту). Разлози за овакво издвајање, поред наведеног, су такође везани за чињеницу да ове сервисе карактерише изражена дисперзија у простору и везаност за мрежу, што је од великог значаја за просторни концепт развоја.

У погледу принципа планирања јавних служби на подручју општине Бојник у овом Плану издваја се следеће:

- Истицање локалних (просторних и других) обележја које утичу на приступ планирању јавних служби и избор циљева/задатака, критеријума и параметара/ норматива, тако да они буду контекстуално специфични.
- Тежња ка заједничком/интегративном (позитивном) деловању развоја јавних служби на просторни и укупни развој општине Бојник и њеног гравитационог подручја.

У погледу принципа организације/управљања развојем јавних служби у Просторном плану општине Бојник издваја се следеће:

- Подржавање тенденција ка децентрализацији управљања и планирања у правцу локалне заједнице Бојник;
- Уважавање утицаја актуелних вредносних категорија у домену јавних служби, односно обезбеђивање услова за увођење нових;
- Планска поставка третира одвојено питања просторне организације од укупне организације/управљања јавним службама, иако пуна имплементација планских решења овог Плана подразумева њихову координацију и усаглашеност, обједињујући тако елементе просторне организације и развоја са управљањем и финансирањем самих јавних служби и, као и комплементарних активности (уређења земљишта изградње и реконструкције путне мреже, итд.).

Принципи рационалне организације јавних служби ишли би у прилог «кондензације» насеља и формирања пунктова јавних служби, односно концентрације у насељима која су нешто више хијерархијски постављена у мрежи насеља. На овај начин се може обезбедити рационалност, већа економска ефикасност, али се не може обезбедити равноправност у коришћењу услуга и доступности сервиса за све становништво. Једна од опција која може да делом премости ову неусаглашеност примене основних принципа је опција мобилних служби, тамо где рационално и могуће применити.

Имајући у виду текуће процесе рационализације јавних служби, у циљу подизања економске ефикасности и рационалности, можемо да закључимо да ће се, уз постојећу ситуацију у домену јавних служби, односно примарне опремљености јавним сервисима, квантитативно посматрано, перспектива јавних служби општине Бојник погоршати. Компензацију за овакву опцију будућег развоја треба да представља подизање квалитета услуга, боља организација и већа ефикасност служби, уз обавезу сталног праћења степена задовољења потреба и остварене ефикасности рада. Приликом избора решења везаних развој јавних служби не треба губити из вида њихове велику улогу у развоју и уравнотежености мреже насеља на територији општине, што је опет битан елемент укупног развоја.

Планско решење се заснива на следећем принципу и његовој разради:

- Децентрализација основних видова јавних служби на једнак начин, са крајњим циљем учешћа грађана у креирању локалне заједнице у складу са потребама, интересима и могућностима; Главни је критеријум доступности примарним сервисима јавних служби.
- Подстицање концентрације проширених садржаја јавних служби (управа, администрација, култура, информисање) са циљем учвршћивања централитета и атрактивности општинског центра – насеља Бојник.

1.2.4. ПЛАНСКА РЕШЕЊА РАЗВОЈА СТАНОВАЊА

Планско решење развоја и унапређења становања заснива се на:

Оживљавању, активирању и обнови традиционалних облика становања и то:

1) Активирање руралних и изворних насеља као што су:

- засеоци у брдско-планинским подручјима, и
- изворна насеља.

2) Коришћење богатства природно-морфолошке структуре за развој специфичних облика становања и насеља као што су:

- стамбене структуре уз речне токове,
- стамбене структуре у брдско-планинским подручјима,

- жива етно и еко насеља.

Развој оваквих типова насеобина може у значајнијој мери афирмисати ширу лепезу туристичких садржаја и активности на подручју Општине и иницирати оживљавање слабо насељених или напуштених области.

3) Са становишта уређења и опремања, предвиђа се унапређење постојећег стамбеног Фонда кроз:

- функционалну опслуженост допунским и пратећим садржајима,
- опремање инфраструктуром,
- трансформисање неусловних постојећих, у нове стамбене склопове,
- унапређење регулационих и грађевинских услова у циљу обезбеђења потреба за стамбеним простором.

Затим развој становања у функцији туризма. Где би се, функцији туризма користили већ постојећи стамбени капацитети:

- адаптација постојећих стамбених јединица у објекте, собе за издавање;
- куће за одмор (викенд куће и насеља) укључити у туристичку понуду;
- традиционално становање (села, стара насеља) активирати у функцији "смештаја" и атракције;

Планом се предвиђа изградња нових смештајних капацитета у којима ће "становати" туристи, а у оквиру којих је могуће структурирати следеће облике "туристичког становања":

- куће за одмор и рекреацију,
- одмаралишта (ученичка, радничка, омладинска),
- пансиони, собе за издавање (приватни сектор),
- кампови, бунгалови,
- хотели, мотели..,
- леčiliшта,
- старачки домови.

Развој специфичних облика становања:

- ексклузивни - по атракцији локације,
- елитни (за богате слојеве),
- променљиви,
- привремени

Увођење тржишне димензије становања, услед чега долази до преусмерења ка изградњи станова за тржиште у два модела:

- "контролисана" тржишна изградња (облици становања подржани државним програмима),
- изградња станова за слободно тржиште.

Оба тржишна модела стан третирају као „робу“, што захтева одговор на разноврсну тражњу (економску, социјалну, технолошку), исто толико разноврсном понудом, услед чега долази до ширења скале облика становања на:

- економске облике – за издавање, изнајмљивање,
- услужно становање – апартманско, пратеће пословање, сервисно,
- туристичке облике – пансионски смештај, куће за изнајмљивање,
- продукционо становање (становање у функцији производње) – атељеи, радионице, "задружно", "фабричко, погонско",
- рентијерско становање – рентирање према положају, комфору, пратећим садржајима,
- станови за издавање и продају.

Обезбеђење социјалног становања захтева развијање:

- социјалних облика становања – сиромашни, дотирани, задружни,
- социјално друштвени – за незапослене, хендикепиране, бескућнике, социјално неприлагођене

- социјалне установе (колективни стан) - дом или хотели за самце, ђачки дом или интернат, дом за децу и омладину ометену у психофизичком развоју, дом за социјално угрожену децу, дом за пезнионере и старе, дом за одрасле инвалиде.

Овакав приступ тражи препознавање, формирање и управљање стамбеним тржиштем кроз: формирање банке локација парцела за изградњу, усклађивање преференци становника и могућност изградње, увођење финансијског тржишта, управљање грађевинским земљиштем. увођење ренталних облика становања, као и увођење предузетничке димензије у остварењу стамбене тржишне политике.

1.3 ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ.....

1.3.1. ПРОДУКЦИОНИ СИСТЕМИ

Приступ развоју продукционих система

Производни системи представљају један од најважнијих сектора за развој општине и насеља, јер представљају покретаче развоја и омогућавају благостање становништва. Стога, планирању производних система треба приступити са посебним значајем и пажњом. Сложеност производних система и њиховог односа према другим активностима у простору и природном окружењу, додатно захтева вишеслојан и темељан приступ.

Приликом планирања производних система треба уважити два фактора економског развоја- унутрашњи и спољни. Унутрашњи економски фактор представља локалне специфичности- постојећи продукциони систем, његово стање и карактер, радну снагу, расположиве ресурсе (природне и створене) и потенцијале за будући развој. Спољни фактори обухватају општу привредну слику региона и земље, и њену потенцијалну конкурентност на ширем тржишту и привлачност за стране инвестиције. Ови фактори утичу на будући развој производних система. При планирању производних система у општини треба бити реалан и формират такву дистрибуцију и уређење простора, које ће уз максимално очување постојећих вредности обезбедити максималну добит заједници, у реалном временском периоду, и са реалним финансијским средствима које општина на различите начине може да обезбеди.

Посматрајући унутрашње факторе Општине Бојник може се закључити да ће, реално гледано, доминантна привредна делатност општине у наредном периоду бити пољопривреда. Самим тим, просторе пољопривреде треба чувати и унапређивати. Уз туризам за који постоје иницијативе за интензивнији развој она ће остати главни носилац привреде Бојника. Производне делатности треба да се развијају са циљем да у једном тренутку постану једнако значајан продукциони елемент, али није реално очекивати њихову брзу доминацију. Истовремено, производне делатности својим развојем не смеју угрозити пољопривредну производњу, или развој туризма, већ их кроз систем развоја комплементарних делатности, ослоњених на њих, подстицати и унапређивати. Истовремено треба имати у виду да Општина Бојник нема финансијске могућности за реализацију већих инвестиција, које би подстакла производњу; те стога развој производних делатности треба примарно очекивати кроз приватну иницијативу, коју треба усмеравати и подстицати.

Спољни фактор који се мора уважити при формирању производног система Општине Бојник јесте да није реално очекивати велика улагања страних инвеститора у производне делатности

на њеној територији, те примарну снагу треба окренути ка унутрашњим снагама и потенцијалима које има. Створити плански оквир који ће подстицати формирање нових производних система, њихово повезивање и умрежавање, размену знања и заједнички пласман.

Развој производних система у тренутним тржишно турбулентним околностима је тешко прецизно планирати. Превасходно је потребно формирати флексибилан плански оквир који ће пружити адекватну основу за развој, не детерминишући чврсто могуће производне системе, већ само усмеравајући будући развој ка жељеном.

Концепт развоја продукционих система

На основу наведених приступа уз поштовање постојећих природних карактеристика простора, као и постојеће, створене и планиране потенцијале овог простора, формиран је концепт развоја производних система Општине Бојник. Концепт развоја је засниван на унапређењу и стварању подрушке постојећем привредном систему, проширењу и увођењу нових производних елемената који унапређују конкуритивност Општине у целини.

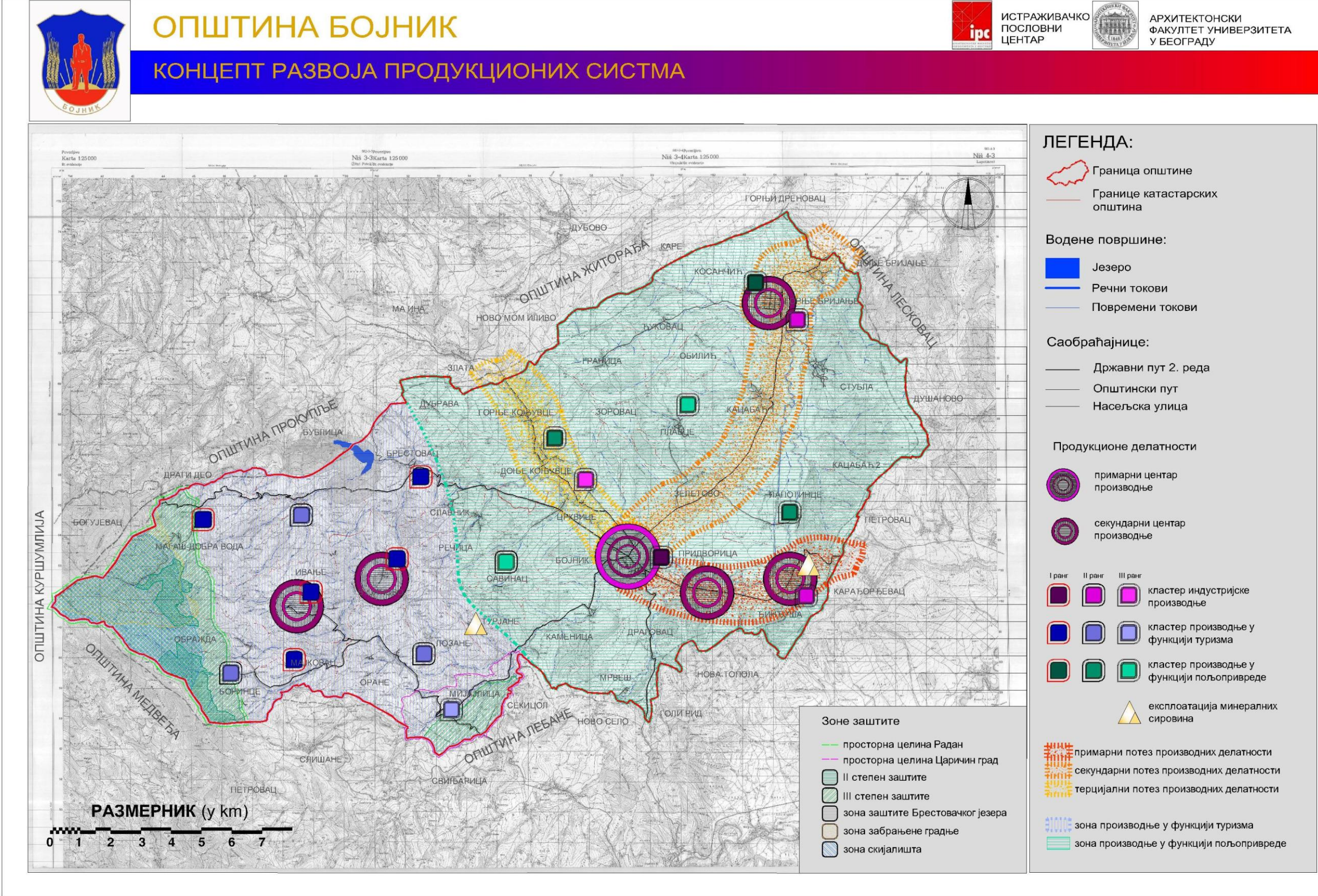
Узимајући у обзир постојеће природне и створене карактеристике општине и жељени развој, простор општине је посматран као три различите производно функционалне целине: централни - производно-продукциони део, источни - пољопривредно-продукциони и западни - туристичко продукциони.

Централни део општине Бојник - око насеља Бојник и уз регионалне путеве ка Лесковцу и аутопуту Е-70, треба да представља главну осовину развоја производних делатности у општини и њихове концентрације. Примарни центар развоја општине Бојник и даље ће бити насеље Бојник, у коме се планира реконструкција производних погона, као и формирање новог производног кластера првог ранга, који ће карактерисати обједињавање значајног броја малих и средњих предузећа око једног маркетиншког и развојног центра. Насеље Бојник, као најзначајнији центар развоја производних делатности пратиће и три секундарна центра, два ка Лесковцу и један ка север. Поред центара производних делатности, формираће се и три производна потеза. Првог ранга ће бити производни потез уз регионални пут од насеља Бојник ка Лесковцу. У овом потезу се планира најинтензивнија концентрација производних делатности, различитог облика, величине и структуре. Потез уз регионални пут од насеља Бојник ка насељу Косанчић и даље ка аутопуту, ће бити секундарни потез развоја, са мањим нивоом концентрације производних обеката, који ће се јављати као појединачне скупине. Потез локалног пута од насеља Бојник ка општини Житорађа ће бити потез трећег ранга.

Западни део општине који се наслања на планину Радан, због туристичких и излетничких потенцијала планине и акумулационог језера Брестовац, и планираног формирања туристичког и скијашког центра, је посматран као целина примарно намењена развоју туризма. Улога производних делатности у овом делу општине се своди на подрушку туристичкој понуди, њеном употпуњавању и подизању атрактивности. Као главна тржишна група за пласман производа посматраће се туристи и посетиоци. Узимајући у обзир и потребно очување природних вредности овог простора, како се не би угрозила главна привредна грана, развој продукционих система је планиран у виду малих производних погона интегрисаних у насеља и простор. Како би се подигла конкуритивност производних делатности пожељно је формирање у значајнијим туристичким насељима и пунктовима производних кластера у функцији туризма, различитог значаја, величине и хијерархије. У овај простор се требају примарно пласирати оне производне делатности које су компатибилне са туризмом. Основни концепт је да се у овом простору стимулише развој традиционалне и етно занатске производње, као и традиционалне и органске

производње и прераде прехранбених производа (воћа, шумских плодова, меда, лековитог биља, мяса, млека..).

Источни део општине, који карактерише котлински равичарски део са великим пољопривредним, воћарским, виноградарским и сточарским потенцијалама је посматран као целина највећим делом намењена пољопривреди и сточарству. Улога производних делатности је овде веома значајна за подстицање пољопривредне производње и формирање откупне и прерађивачке базе. Са те стране, као основни концепт просторног развоја производних делатности овде се планира стимулисање делатности складиштења и прераде пољопривредних производа. Како би се подигао ниво конкурентности кроз међусобну сарадњу ових погона, а истовремено очувало пољопривредно земљиште, планира се формирање хијерархијске мреже производних кластера у функцији пољопривреде, у центрима заједнице села и значајнијим селима. Косанчић ће представљати центар развоја северо-источног дела општине са производним и пољопривредним кластером концентрисаним у насељу.

1.3.2. ЦЕНТРАЛНЕ ФУНКЦИЈЕ И УСЛУЖНИ И ПОСЛОВНО-ПРОИЗВОДНИ СИСТЕМИ

ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ - концепт и стратегија развоја

Стратешки циљеви развоја производно-пословних и услужних система

Савремени концептуални приступ развоја мрежа производно-пословних система и услуга, као генератора функција централитета на посматраној територији, заснива се на **принципу децентрализације и стимулисању развоја неког подручја или насеља по основу специфичних природних или створених особености – специјалности које оно поседује**. То значи да се развојне стратегије производно-пословних и услужних система пре свега ослањају на идентификоване постојеће потенцијале у оквиру других сектора, погодне за стварање **различите диверзификоване специјализоване понуде производних и услужних активности на целом посматраном подручју**. Додатна вредност може се постићи стратешким умрежавањем, овако дефинисаних делатности у специјализоване производно-пословне, односно услужне ланце (clusters) којима се постиже подизање нивоа служености структуре производње и услуге, па сходно томе и квалитета финалног производа конкурентног на вишем територијалном нивоу па и глобално. Остварење оваквог концептуалног приступа подразумева дефинисање и структурирање стратешких праваца развоја у оквиру опште развојне визије општине и њене територије, све до формулација програма, акција, пројеката и инструмената управљања њиховом имплементацијом.

У том смислу, а у складу са горе дефинисаним основним правцима развоја, стратешки циљеви развоја структуре производно-пословних и услужних система, као склопа територијалне и управљачко-организационе мреже центара на подручју Општине Бојник су:

- **Развој специјализованих регионалних производно-пословних ланаца у функцији подршке регионалним производно-пословним и услужним системима са којима постоје добре транспортне везе, као нових полуга развоја читаве општине Бојник**

Оперативни циљеви су:

- Дефинисање програма развоја локалних производно-пословних ланаца у функцији подршке регионалним производним системима са којима постоје добре транспортне везе, заснованих на реструктурирању и освајерењавању раније развијене индустријске производње, унапређења грађевинарства и експлоатације природних ресурса за производњу грађевинског материјала у складу са захтевима заштите животне средине и орживог коришћења ресурса,
- Дефинисање програма развоја специјализованих „ЕКО“ производно-пословних система (област сточарства, повртарства, воћарства, експлоатације вода, шумских потенцијала,...) и услужних ланаца (као што су специјализовани комерцијално-трговински сабирно-дистрибутивни центри регионалног значаја, на пример уз транспортне правце)
- **Уравнотежење степена територијалне развијености мреже производно-пословних и услужних центара у целокупном систему, односно подизање нивоа централитета од централном ка источном и западном делу општине, како би се створили услови за равномеран просторни развој општине,**

Оперативни циљеви су:

- Развој мрежа производно-пословних и услужних јединица по принципу **целовите територијалне** покривености и диверзификације врсте и интензитета активности у складу са просторним привредним специфичностима (пољопривредне активности, експлоатација природних минералних ресурса и вода)

- Развој мрежа производно-пословних и услужних јединица по принципу концентрације уз главне саобраћајне правце и у близини или у оквиру мање развијених насеља,
- Развој специјализованих производно-пословних и услужних центара по принципу просторне дистрибуције уз зоне насеља нижег ранга високих природних потенцијала, са одређеним демографским потенцијалом и релативном доступношћу ради стварања нових полуга развоја неразвијених територијална подручја претежно у западном и југо-западном делу општине
- **Унапређење деловања приватног и невладиног сектора у области функција управе, заштите, друштвеног стандарда и услуга у свим насељским центрима, како би се створили услови за квалитетнији и комфорнији начин живота у општинским насељима** (на тај начин обезбеђују се услови за повећање стопе наталитета и задржавање младог и радно способног становништва у општинским насељима)

Оперативни циљеви су:

- Развој и децентрализација система функција цивилног друштва на насељске центре другог реда
- Развој програма деловања приватног сектора у области формирања специјализоване социјалне и здравствене заштите на нивоу мреже насеља
- Развој програма деловања приватног сектора у области формирања специјализованих културно-забавних центара на нивоу мреже насеља
- Развој програма деловања приватног сектора у области формирања образовно-истраживачких центара на нивоу мреже насеља

Оставарење наведених секторских циљева у тесној је спрези са развојем других сектора, те се могу издвојити *неопходни* оперативни захтеви ка другим секторима :

- Унапређење мреже локалних путних праваца, посебно у северо-западном делу општине ка потенцијалним туристичким центрима, али и на целокупној територији општине.
- Развој система комуналне инфраструктуре, обезбеђења адекватне повезаности и инфраструктурне опремљености насељских центара посебно у домену система за наводњавање, регулисања изливања сталних и повремених водотокова, каналисања отпадних вода и телекомуникација.

Стратешки територијални развојни модел

Основни модел развоја општине се заснива на препознавању, а затим истицању и коришћењу конкурентске позиције Општине Бојник у кључним специфичним факторима од значаја за развој пословно-производних и услужних система, а то су пре свега, потенцијал за експлоатацију минералних сировина и грађевинског материјала, потенцијал за производњу здраве хране, потенцијал близине већих општина Лесковца, Ниша и Куршимлије што представља добру позицију у региону. На основу извршене оцене развијености функција централитета по насељима и на територији општине у домену производно-пословног и услужног сектора (критеријуми: концентрација, централитет, приступачност, привлачност у релацији са демографским показатељима) идентификована је структура ових система на територији Општине Бојник у Полазним Основама Просторног Плана Општине Бојник.

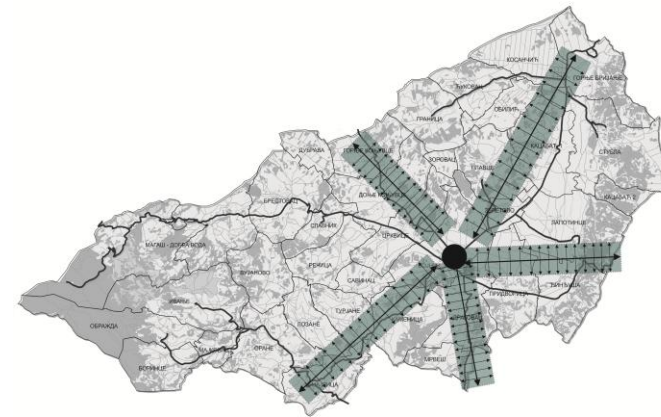
Идентификована просторна диспозиција функција централитета са изразитом концентрацијом у главном општинском центру и околним насељима није у складу са тежњом равномерног просторног развоја општине и искоришћења природних територијалних потенцијала. Посебан проблем представља изразит тренд депопулације становништва у насељима, што битно умањује могућност за стратешке акције у овим деловима општине.

Ипак, уочено је да без обзира на извесна ограничења постоји **више развојних компоненти** (видети слику бр. 1), као основ за остварење постављених циљева и дефинисање **развојних стратегија** овог сектора и уобличавање могућих модела развоја, као што су:

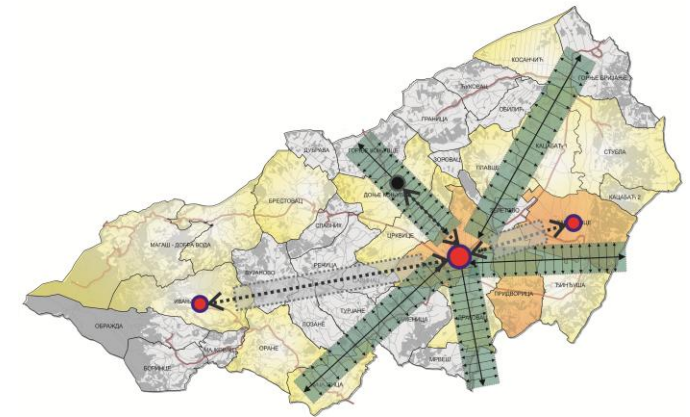
А) Развој општинских центара општинског значаја и специјализованих пословно-производних система регионалног значаја – развојне полуге

1. Развој општинских центара и подизање централитета у источном и западном делу општине, у зони утицаја околних већих општина, у насељима Лапотинце и Ивање. Развој општинских центара планира се са циљем стварања понуде централних активности усмерених на задовољавање свакодневних и периодичних потреба становништва и смањила потреба за дневним и периодичним миграцијама ка централном делу општине.
2. Развој специјализованих пословно-производних система регионалног значаја у насељу Бојник, као и граничним насељима у зони утицаја насеља Бојник, као насеља са највећим централитетом у општини, као што су Придворица и Драговац. Насеље Бојник већ има пословно-производне субјекте и потенцијал за развој специјализованих пословно-производних система. У овој зони планиран је развој специјализованих централних активности ослоњених на значај стратешког положаја, као што су специјализоване трговинске зоне, смештајни капацитети за транзитна путовања и пословно-производне активности у домену вишег нивоа прераде и обраде пољопривредних производа и домену грађевинске делатности. Активности се у овим коридорима разликују према њиховим ресурсима и развојним потенцијалима, те се у њима поред постојећих производно-пословних капацитета у различитим фазама процеса приватизације и реструктурирања, налазе и нови пословно-производни системи. Наравно, подразумева се неопходност настављања започетих процеса реструктурирања и приватизације предузећа, јер реструктурирана велика предузећа у државној својини представљају озбиљног потенцијалног купца производа и корисника услуга малих и средњих предузећа. Тако, нови системи могу бити комплементарни постојећим системима на подручју општине, у функцији индустрије у региону, али и независни од њих (нпр. у функцији прераде, складиштења и тровине пољопривредним производима). Нови системи могу бити у различитим власничким моделима (приватни, јавни и приватно-јавна партнерства) и организационим формама. Елиминациони критеријуми избора делатности система се тичу заштите животне средине и усклађивања са савременим стандардима квалитета у областима производње и пословања. Основни инструмент који локална управа може да искористи за подстицање развоја овог подручја је развој локалног предузетништва. Препорука је да се подручје учини атрактивним за стране и домаће предузетнике и нове инвестиције.

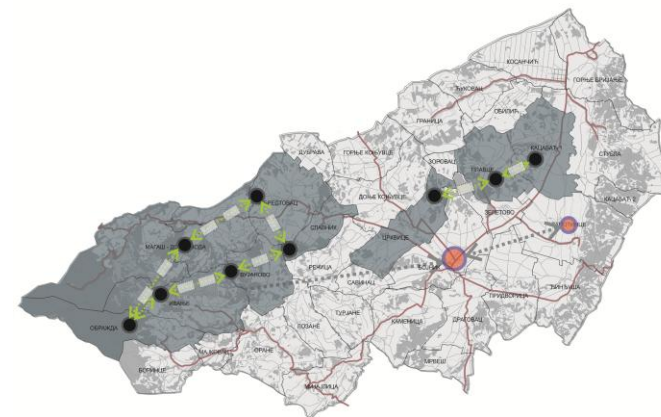
Шема 1

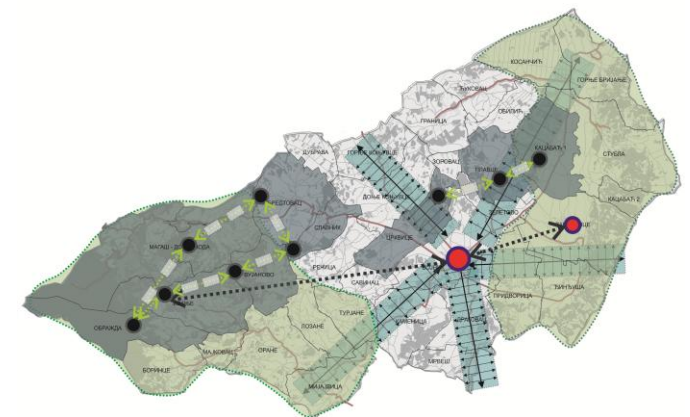
Шема 2.

Шема3.

Шема 4.

Модел логике развоја развојних полуга - специјализованих производно-пословних и услужних центара: Шема 1. Производно-пословна и услужна зона регионалног значаја; Шема 2. Развој постојеће структуре центара у специјализоване центре; Шема 3. Развој туристичких кластера - специјализовани; и Шема 4. Развој пољопривредног кластера и стратегија развоја по оба модела.

Развој кластера у функцији подстицања развоја основних делатности: пољопривреда, експлоатација руда и минералних сировина

За покретање новог и унапређење постојећег привредног развоја подручја општине Бојник, неопходно је подстицање развоја нових малих и средњих предузећа као главне снаге за развој конкурентности, иновација и запошљавања. Међусобним повезивањем постојећих и нових локалних предузетника и њихових малих и средњих предузећа у пословне и производне системе и ланце, такозване кластере се омогућава њихово ефикасније, ефективније и сигурније пословање. "Кластери су групе независних предузећа, обично географски везани за један регион, специјализоване у одређеној области, везане заједничком технологијом и знањем"². Формирањем оваквих група које могу бити потпуно разнолике (агрокомплекс, фина хемија, фармацеутика, информационо-комуникационе технологија, као и развој услужног сектора у области саобраћаја, трговине, туризма, посебних услуга, и сл.³) и могу се заснивати на формалном и неформалном повезивању предузетника, постиже се концентрација сличних или комплементарних пословних активности у једном подручју. Заједнички стратешки приступ им омогућава динамичан развој делатности, што за последицу има и развој пратећих услужних делатности. Фирме у Кластеру живе и раде заједно - нису једни другима конкуренција. Основни задатак општинске управе је да у подршци развоју таквог концепта обезбеди неопходну путну и осталу инфраструктуру, могућност брзе изградње пословних и производних објеката, фискалне подстицаје и квалификовану радну снагу. Концепт подстицања развоја кластера се заснива на принципу реорганизовања и другачијег коришћења постојећих ресурса кроз приватну, удружену и малу иницијативу, пре него на увођењу нових, појединачних, захтевних и скувих програма.

в) Пословно-производни и услужни системи у функцији пољопривреде

3. Ратарски кластер пословно-производних система и услуга у већем делу Општине, нарочито у источном делу. Пољопривредно земљиште представља највреднији ресурс у Општини Бојник, те је овај крај погодан за специјализован развој пољопривреде. Кластери подразумевају ораганизацију система који су функцији подршке производњи, складиштењу, преради, паковању, пласману и дистрибуцији житарица и поврћа на домаће и страна тржишта. Складиштење, прерада и пласман се организује у радним центрима и зонама уз регионалне путеве. Као специјализовани пословно-производни центар у овом кластеру намеће се насеље Лапотинце, које већ поседује извесне капацитете у области обраде, складиштења, паковања и дистрибуције пољопривредних производа, са потенцијалом за развој центра, са релативно добром саобраћајном повезаношћу али и позицијом у близини центра Општине. Услов за развој овог центра као носиоца ратарског кластера је побољшања саобраћајне приступачности, и стимулисање привредне делатности.
4. Сточарски кластери пословно-производних система и услуга као комбинација еко и стандардне производње у западном делу општине. Сточарство је основна грана пољопривреде, али тренутно није профитабилна грана у овом крају, најпре због екстерних макро економских фактора (откупна цена), али би развојем саобраћајне инфраструктуре и кредитима за мала и средња предузећа за побољшање механизације овај кластер могао да постане значајна привредна активност на територији Општине Бојник. Кластери подразумевају ораганизацију система који су функцији подршке производњи, складиштењу, преради, паковању, пласману и дистрибуцији меса и млечних производа на домаће и страна тржишта. Полуга развоја овог кластера може бити насеље Вујаново, са природним погодностима за сточарство, али и делимично развијеним капацитетима у области складиштења, прераде и дистрибуције меса (кланица).
5. Развој специјализованог дистрибутивног центра за територију целе општине. Насеље Доње Коњувце већ поседује извесне капацитете у области обраде, складиштења,

паковања и дистрибуције пољопривредних производа, са потенцијалом за развој центра. Потенцијал овог насеља се такође огледа и у релативно доброј саобраћајној повезаности али и позицијом у близини центра Општине – насеља Бојник. Услов за развој овог центра као дистрибутивног центра је побољшања саобраћајне приступачности, нарочито ка осталим деловима општине, и стимулисање привредне делатности.

Потези у којима се планирају поменути кластери су: развој потеза дуж регионалних путних праваца у источним делу општине са активирањем у првом реду насеља Лапотинце, па затим насеља Косанчић, Горње Бријање, Стубла, Кацабаћ, Ђинђуша и Придворица у сврху специфичне пословно – производне понуде и услужних капацитета у области пољопривреде – ратарства, и у западном делу општине у првом реду насеља Вујаново па затим и насеља Магаш, Добре Воде, Ображда, Боринце, Мајковац, Оране, Мијајлица, Лозане и Турјане, у сврху специфичне пословно – производне понуде и услужних капацитета у области пољопривреде – сточарства. Услов за развој овог потеза је унапређење путне и инфраструктурне мреже.

с) Пословно-производни и услужни системи у функцији експлоатација руда и минералних сировина

6. Развој кластера пословно-производних система и услуга везаних за експлоатацију руда у функцији грађевинарства у насељу Ђинђуша активирањем насеља специфичне пословно – производне понуде и услужних капацитета у области експлоатације руде глине. Услов за развој овог потеза је унапређење путне и инфраструктурне мреже и истраживање рудних потенцијала.
7. Развој кластера пословно-производних система и услуга везаних за експлоатацију минералних сировина у јужном делу општине: развој насеља Турјане са активирањем специфичне пословно – производне понуде и услужних капацитета у области експлоатације грађевинског камена. Услов за развој овог потеза је унапређење путне и инфраструктурне мреже.

д) Пословно-производни и услужни системи у функцији туризма

8. Развој насеља Славник, Вујаново, Магаш, Добре воде, Ивање, Ображда и Брестовац као специјализованог туристичког кластера за одмор, релаксацију и здравствену негу регионалног значаја. Развој ових насеља осим као специјализованог туристичког кластера треба усмерити ка развоју специјализоване понуде у домену рекреације, релаксације, риболова и одмора у природним амбијентима. Услов за развој овог класрета је побољшање путне инфраструктуре као најважније компоненте развоја као и повећање и класификација смештајних капацитета у свима насељима.
9. Развој и умрежавање туристички атрактивних пунктова у сврху развоја специјализованог центра за етно-туризам и одмор у природи. Насеља Кацабаћ, Плавце и Црквице већ поседују одређене капацитете за смештај туриста. Специјализовани центар треба да осим етно-туризма понуди и програме у области народне културе и народног стваралаштва, као и компатибилне манифестације. Значајно побољшање путне али и комуналне инфраструктуре је неопходно, како овај вид туризма захтева висок комфор корисника.
10. Развој насеља Магаш, Добре воде и Брестовац као специјализованог центра за лов и риболов, са Брестовичким језером, али и низом повремених и сталних водотокова. Атар ових насеља обухвата и шуме које погодују развоју овакве врсте специјализованог центра. Значајан ресурс представља ио стаза за одржавање мото трка, које се због своје повремене природе могу уклопити у овакав вид специјализованог центра. Потребно је унапредити путну и комуналну инфраструктуру, али и стимулисати развој услуга, трговине, забаве и културе.

² Стратегија за развој малих и средњих предузећа, 2003. и Акциони план за подршку развоју МСПП, 2004.

³ Стратегија привредног развоја Србије до 2010, Влада Републике Србије, Београд, 2002.

Сценарио територијалног развоја

Овом стратегијом предлаже се развој насељских центара и то у два модела: 1.) по основу повећања концентрације централних функција које су већ развијене и активности које повећавају коришћење привредних и природних ресурса који су тренутно у експлоатацији; 2.) интензивнији развој пословно-производних активности у насељским центрима које су везане за примарне привредне гране, пољопривреду и грађевинску производњу и повећања концентрације већ развијених централних функција и туристичких програма.

Утврђивање временских хоризоната потребних за остварење наведене стратегије захтева естимацију низа фактора за чију је процену потребно одређено време и аналитички поступак. Ипак стратегија је дата са моделом са дугорочним временским хоризонтом од 20 до 25 година. Ипак мора се поцртати да је веома тешко извршити реалну процену динамике имплементације неке стратегије осим за почетне акције које треба предузети у првих 5 година. Достицање претпостављене временске динамике у имплементацији плана није увек добар и једини показатељ његовог квалитета. Осим временске динамике мора се у току имплементације пратити природа развојних процеса и његови трендови промена, обзиром да они могу бити добро усмерени али са променљивим темпом развоја.

Модел 1 – Унапређење и развој постојеће структуре центара

Овом стратегијом предлаже се **развој насељских комерцијалних централних функција и пословно производних активности, и то по основу повећања концентрације већ развијених централних функција и развоја активности које максимизирају коришћење привредних и природних ресурса који су тренутно у експлоатацији – пољопривреде, минералних сировина и руда.** Она подразумева управљачку функцију усмерену ка *стимулацији деловања општинског приватног сектора као примарног развојног фактора* и приходавање општине кроз јачање приватног сеткора. Ова стратегија ослоњена је пре свега на економске потенцијале саме општине.

Модел 2 – развој општине Бојник као регионалног пословно-производног и услужног центра

Овом стратегијом предлаже се **развој насељских центара и то посебно по основу интензивнијег развоја пословно-производних активности везаних за примарне привредне гране: пољопривреду и грађевинску производњу и повећања концентрације већ развијених централних функција и туристичких програма.** Она подразумева управљачку функцију усмерену ка *стимулацији развоја сектора основних привредних делатности ка проширењу активности на пословно-производни ниво* и приходавање општине кроз јачање привредног раста. Ова стратегија ослоњена је пре свега на природне и производне потенцијале саме општине и економске потенцијале из регије.

Инструменти развоја

Политика општинских органа би требало да буде усмерена на стварање повољне и стабилне пословне климе која привлачи инвестиције, чиме ће се омогућити отварање нових радних места, одржавање и повећање постојеће пословне активности и охрабривање предузетништва. Основни циљ политике општинске управе мора бити ослушкивање развојних сигнала које шаље тржиште и усмеравање развоја у складу са тим на такав начин да ресурси буду употребљени на најефикаснији начин. Наравно, у складу са захтевима и критеријумима заштите природних и створених вредности.

Стратегијом су идентификовани сектори који имају перспективу, а који се услед различитих неповољних фактора и проблема не развијају. Поред сектора који имају перспективу, идентификовани су и они чије је подржавање од стратешког значаја за цео регион. Развој МСП треба подржати на креативан начин у оквирима и домену локалних управа. Мере могу бити пореске, директном финансијском, организационом, институционалном и техничком помоћи,

подршком за конкурисање и добијање кредита под повољним условима и предузимањем промотивних активности на домаћем и страним тржиштима, поједностављењем административних и других процеса око пословања фирме. Посебно је потребно скренути пажњу на значај предузимања активности за успостављање конкурентности локалних производа, чиме се повећава могућност извоза, а тиме и већи обим производње, те и запослености. За ту сврху је неопходно обезбедити службе подршке локалним МСП у процесима конкурисања за добијање сертификата о квалитету производа, да би што лакше савладали процедуре и у што краћем року и уз минималне трошкове прихватили и ускладили пословање и производњу са европским стандардима, нарочито у сектору пољопривреде и сточарства.

У односу на тренутни степен развијености насељских центара, свака појединачна активност и приватна иницијатива за градњом у центрима насеља треба да буде стимулисана и подржана без обзира да ли се ради о комбиновању комерцијалних активности са становањем или чисто комерцијално-пословним садржајима. Средства са којима општина располаже пре свега треба да буду усмерена ка развоју путне мреже и инфраструктуре и подизање степена опремљености јавних простора у насељским центрима. У том смислу потребно је подићи ниво услова у најнеразвијенијим подручјима како би се подигао степен привлачности и приступачности простора и покушала неутрализација негативне стопе наталитета и драстичног пада броја становника у овим насељима. Није реално очекивати у овом тренутку да општина располаже средствима за обимна улагања, па у том смислу треба стимулисати партнерство општине и приватног капитала за реализацију наведених пројеката.

Генерално посматрано основна стратегија општине у погледу стимулисања развоја мреже насељских центара је стварање услова и отварање могућности за развој специјализованих центара у партнерском односу са приватним капиталом или са доминантно приватним капиталом. Улагања општине су у овом случају минимална, а више стимулативна кроз понуду посебних услова наплате накнада за коришћење земљишта и инфраструктуре. Са друге стране у неразвијенијим деловима општине не може се очекивати приватна иницијатива за улагањем, па ће задатак општине бити да обимнијим улагањем у инфраструктурно и обликовно уређење простора створи услове за приватна улагања.

Осим чисто економских и регулативних инструмената које је свака локална самоуправа мање или више успешно користила и до сада, биће неопходно развијање нових управљачких функција, односно активности локалне самоуправе и свих осталих учесника у развоју и то у домену организације и контроле процеса имплементације плана. Услов за реализацију неке од горе наведених стратегија је изузетан ангажман локалне самоуправе на организацији и реализацији низа друштвених акција и процеса који ће обезбедити учешће свих актера у процесу развоја.

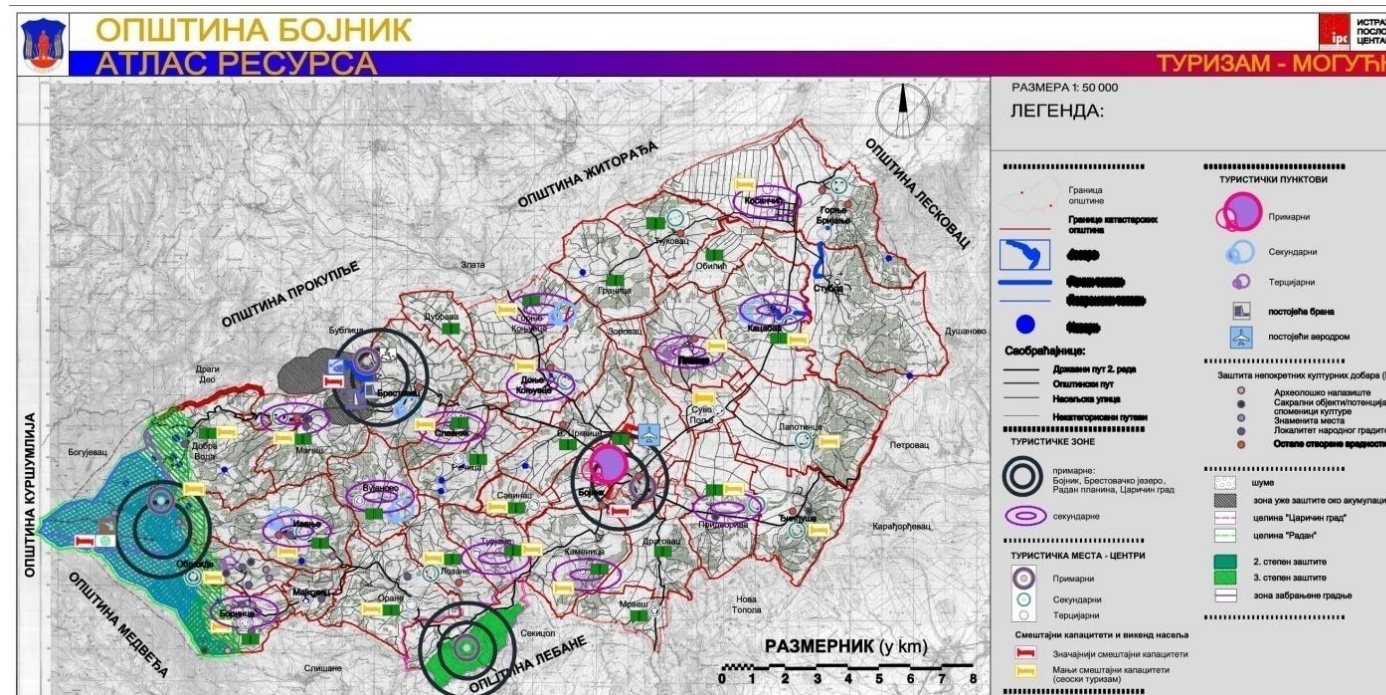
1.4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ТУРИЗМА, ОРГАНИЗАЦИЈА И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ И РЕКРЕАТИВНИХ ПРОСТОРА.....

1.4.1. ПЛАНСКО РЕШЕЊЕ РАЗВОЈА ТУРИЗМА

Планско решење развоја туризма на територији општине Бојник подразумева:

- Идентификацију туристичких зона, и то примарних (Бојник, Радан планина, Брестовачко језеро и просторна целина Царичин град) и секундарних, која представљају мања насеља Општине,
- Идентификацију постојећих и планираних туристичко-смештајних капацитета,
- Идентификацију заштићених подручја и дефинисање услова и ограничења за њихово коришћење,

- Идентификацију и дистрибуцију туристичких места-центра, и то примарне, секундарне и терцијарне,
- Идентификацију понуде рекреативно-туристичких садржаја у простору и неопходно увођење нових како би се употпунила туристичка понуда насеља,
- Дистрибуција туристичких пунктова – природни и створени мотиви,
- Дистрибуција заштићених простора (просторне целине Радан планине и Царичиног града),
- Развој мреже комуникација, као што су саобраћајнице, шетне стазе, планинарске, мото-крос стазе и др., и успостављање континуалног система стаза које повезују примарне туристичке зоне.

Карта туризма – могући развој

1.4.2. ПЛАНСКО РЕШЕЊЕ РАЗВОЈА СПОРТА И РЕКРЕАЦИЈЕ

Могућности развоја спорта и рекреације у насељима ЈЛС Бојник зависе од бројних просторно-функционалних фактора дефинисаних на различитим нивоима просторне организације. Током концепта развоја ови фактори се могу сагледати кроз следеће нивое:

- у односу на целокупан развој ЈЛС Бојник
- у односу на ужа подручја са сличним природним и морфолошким карактеристикама у односу на која је могуће разматрати и развој туристичке понуде уз развој мреже рекреативних простора
- на нивоу појединачних насеља

Концепт развоја спорта и рекреације може се сагледати кроз факторе планирања који одређују просторну дистрибуцију атрактера и корисника и у међусобним релацијама условљавају кретање и коришћење простора. Развој рекреације зависи од успостављања веза насеља међусобно и са ужим окружењем. То подразумева:

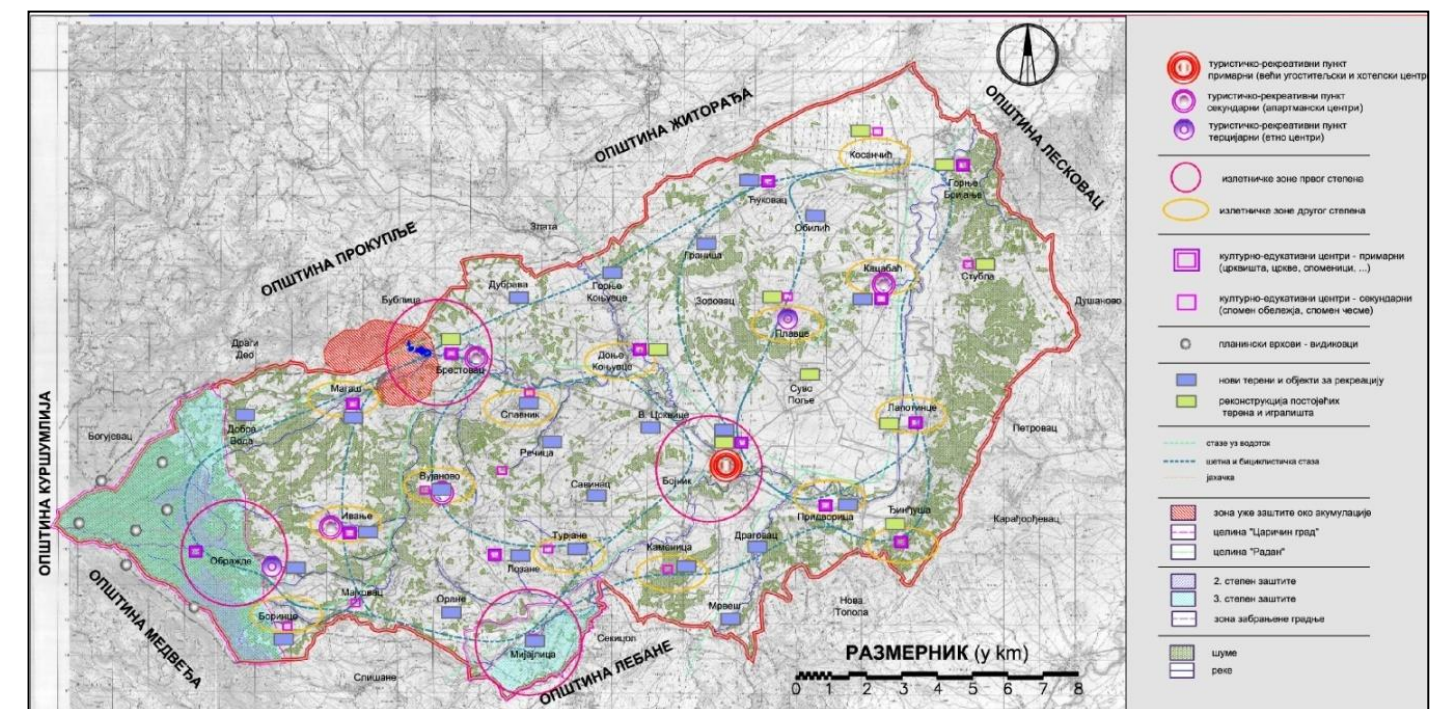
- идентификацију врста туристичких атрактера на територији ЈЛС Бојник
- идентификацију постојећих и планираних туристичко-смештајних капацитета
- идентификацију заштићених подручја као и дефинисање услова и ограничења за коришћење
- дистрибуцију нових туристичких атрактера кроз утврђивање мотивације кретања корисника
- развијање мреже кретања у односу на природне факторе, потенцијале и ограничења уз успостављање континуитета у рекреативном коришћењу простора.

Развој рекреације на нивоу појединачних насеља се може дефинисати кроз:

- идентификацију постојећих и потенцијалних рекреативно-туристичких атрактера који дефинишу унутрашњу мрежу рекреативних простора
- идентификацију атрактера у окружењу којима је потребно обезбедити приступ и који уједно одређују и усмеравају путање кретања и позиционирају улазне пунктове у насеља
- идентификацију постојећих туристичко-смештајних капацитета који представљају полазне изворе и мотиве кретања у простору
- идентификацију понуде рекреативно-туристичких садржаја у простору и увођење нових како би се употпунила туристичка понуда насеља

Туристички мотиви односно атрактери могу се поделити у две групе:

- природни: резервати, споменици природе, видиковци, специфичне врсте флоре и фауне и сл.
- створени: културно-историјски споменици, урбани комплекси са етнографским и фолклорним обележјима и сл.

Карта планираног решења спорта и рекреације

Развој мреже рекреативних простора може се сагледати кроз:

- дистрибуцију туристичких атрактера –природни и културни ресурси
- дистрибуцију заштићених простора – дефинисање режима заштите

- мрежу комуникација - саобраћајнице, шетне стазе, планинарске, ловне стазе и сл.
- природне факторе – морфологија терена, флора, фауна, ...

Анализа подручја са свих аспеката упућује на могућност повезивања појединих насеља и предела коришћењем постојећих и делимично уређивањем нових траса које би повезивале све атрактере у простору како природне тако и створене. С обзиром на дистанце интензивнија пешачка повезивања су могућа између појединих насеља, али на нивоу целог обухвата је могућа интеграција свих шетних стаза читавог подручја као и планирање развоја рекреативних простора унутар сваког насеља. Посебно је атрактивно планирање бициклистичких стаза корз карактер, позицију и техничку и физичку захтевност.

1.5. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА, ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНИМ ИНФРАСТРУКТУРНИМ МРЕЖАМА.....

1.5.1 САОБРАЋАЈ

ПЛАНСКО РЕШЕЊЕ РАЗВОЈА САОБРАЋАЈА.

Развој саобраћајно-транспортног система на подручју општине Бојник

У складу са стратешким опредељењима и циљевима регионалног развоја дефинисаним Просторним планом Републике Србије, динамиком привредног развоја општине, планираном инфраструктуром и популационим развојем потребно је планирати и развој саобраћајне инфраструктуре тако да се задовоље захтеви који ће се поставити пред саобраћајни и транспортни систем подручја општине Бојник.

Саобраћајну мрежу у обухвату Плана формирају постојеће и планиране саобраћајнице које су у функцији намене, интегралног и одрживог развоја подручја Просторног плана.

Стратешки приоритети у развоју саобраћајно-транспортног система на подручју општине Бојник су:

- добра повезаност територије општине Бојник, њеног центра и свих њених делова, са суседним територијама а тиме и са ширим просторима;
- добра повезаност свих делова територије, сваког насељеног места, са општинским центром и са регионалним центрима на територији Србије

Путна мрежа представља основ привредног и социјалног живота становништва. Путна мрежа задовољавајућег квалитета је услов за коришћење територије и њених ресурса. Стога је неопходно да се формира таква мрежа, која треба да омогући коришћење свих потенцијала територије (индустрија, туризам, пољопривреда, сточарство, шумарство, и др.).

Саобраћајни систем Општине Бојник, у коме доминира друмски саобраћај, у погледу просторног и инфраструктурног обухвата дефинисан је и незнатно мењан у дужем временском периоду. Путна мрежа је просторно дефинисана, са трасама саобраћајница које ће у наредном периоду остати углавном непромењене, са изузетком прекатегоризације досадашњих магистралних и регионалних путева у државне путеве првог и другог реда и општинске путеве.

Предметним Планом дата је примарна путна мрежа коју чине саобраћајнице, које су по својој привредној функцији и у функцији интеграције планираних просторних целина подељене на: државне путеве II реда, општинске путеве и некатегорисане путеве.

Стратешки циљеви на предметном подручју, а у контексту планског развоја у републичким и регионалним оквирима, подразумевају следеће:

- обезбеђење услова за реализацију и подизање квалитета примарне мреже путева на планском подручју, првенствено регионалних путева (кроз реконструкцију, ревитализацију и рехабилитацију),
- повећање саобраћајне приступачности свих центара заједнице села, туристичких и привредних капацитета реконструкцијом и изградњом мреже општинских путева и организацијом мреже локалног јавног превоза путника

Стога је **генерални циљ** који се поставља у Просторном плану у организацији путне мреже (планирања, а затим и пројектовања и грађења) да се формира таква мрежа која треба да омогући привредно коришћење свих потенцијала територије.

Формирањем путне мреже треба да се обезбеде услови за материјално рентабилан и социјално квалитетан живот становника у местима која они настављају. Имајући у виду постојеће стање овај захтев треба поставити и схватити као императив, како планерима у процесу израде Плана тако и надлежнима у процесу спровођења Плана. То је услов да се аутохтоно становништво задржи у својим местима, да не прибегава миграцији, која за последицу има на једној страни напуштање и деградацију потенцијала и ресурса територије, а на другој страни велике материјалне издатке који су без покрића, али и до социјалних проблема.

Узимајући у обзир постојећу путну мрежу на територији општине Бојник као логични закључак поставља се питање повезивања насељских структура унутар општине, њихово међусобно повезивање радијалним и лонгитудиналним саобраћајним правцима, као и веза са околним насељима и другим центрима у земљи и региону. Посматрајући постојећу мрежу саобраћајница евидентна је релативно лоша повезаност простора унутар општине, нарочито мрежом општинских путева, међутим ова мрежа не покрива на поједнаком нивоу сва насеља и припадајуће засеок. Карактеристика путне мреже, од примарне до локалних путева, у посматраном подручју јесте да је настајала као последица конфигурације терена.

Планираном мрежом саобраћајне инфраструктуре остварен је континуитет у кретању мрежом државних и општинских путева унутар подручја, као и континуитет у транзитним везама са суседним општинама и шире. План развоја транспорта роба и јавног путничког превоза мора бити усклађен са развојем саобраћајно-транспортног система општина и Републике.

Концепт планиране примарне путне мреже (државни и општински путеви) је заснован на повећању саобраћајне приступачности свим развојним и насељским центрима чиме се омогућава проходност подручја у свим правцима а тиме и отварање и унапређење предметног подручја.

Највиши ниво услуге опслуживања подручја општине постиже се стварањем мреже радијалних и лонгитудиналних праваца, формирањем целовите примарне путне мреже државних и општинских путева, како путева на територији саме општине, тако и свих транзитних праваца.

Трасирањем ових праваца формирао би се систем путне мреже који би се ослањао на **формирање целовите саобраћајне мреже**.

Тако формирана путна мрежа имала би за задатак да:

1. опслужи територију општине, односно сва насеља, на начин да сви припадају једној целовитој путној мрежи;
2. сваки део општине чини доступним, независно од морфологије терена, преко путева различитих категорија;
3. олакшава транзит кроз територију општине Бојник, чиме се смањује време путовања, собзиром на изградњу обилазнице око самог насеља Бојник;
4. целовитом путном мрежом коју чине државни и општински путеви омогућава се приступ сваком насељу;

5. ствара могућности да се поједини простори лако трансформишу у погледу намене, интензивитета коришћења, атрактивности;
6. омогућује повезивање насеља на свим потребним нивоима, који се лако могу трансформисати и међусобно допуњавати;
7. повећава степен мобилности становништва, јер смањује време путовања, на овом подручју.

У систему лонгитудиналних саобраћајних праваца посебну улогу имају **зоне укрштања повезујућих праваца**, односно пунктови укрштања саобраћајних праваца различитог интензитета. По свом просторном облику њихова улога би била да воде саобраћајне токове са минималним временом путовања ка периферним деловима општине. Тако добијену мрежу чине путеви различите категоризације, који повезују насељске структуре и просторе различите намене.

1.5.2. ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Вода и водотоци као добра од општег интереса за задовољење општих и појединачних интереса, под посебном су заштитом и користе се под условима и на начин који одређује Закон о водама ("Службени гласник Републике Србије", број 46/91; 53/93; 67/93; 54/96).

При планирању будућег снабдевања становништва водом, у домену избора изворишта, предност добијају она изворишта која су економски повољнија и која су изложена мањим ризицима угрожавања квалитета вода, па их релативно лако можемо адекватно заштитити, односно свести ризике на прихватљиви ниво.

Неопходно је сва изворишта висококвалитетних подземних и површинских вода адекватним мерама заштитити и унапредити (пошумљавање сливова, санирање извора загађивања, итд.).

Код свих врста изворишта, а посебно код изворишта чије су воде намењене водоснабдевању становништва, морају се предузети све потребне мере развоја и превентивне заштите изворишта од случајног или намерног загађивања. Ово се пре свега односи на потребу увођења зона и појасева санитарне заштите и опште санитарно уређење изворишта у складу са Законом о водама ("Службени гласник Републике Србије", број 46/91; 53/93; 67/93; 54/96).

На основу наведеног, циљеви заштите и коришћења водног ресурса биће:

- оптимизирање режима вода,
- праћења стања, и
- анализе квалитета вода.

Ерозијом земљишта је угрожено више привредних грана и области: водопривреда, пољопривреда, шумарство, саобраћај, комунална инфраструктура и др. Потребно је извршити санирање и довођење у исправно функционално стање, као и извршити ревитализацију радова и објеката који служе за заштиту од ерозија и бујица. Треба успоставити заштитне појасеве на бујичним токовима у којима се ограничавају активности у циљу очувања функционалности противбујичних мера и ради спречавања загађивања вода.

У склопу антиерозионог уређења простора, основни интерес водопривреде се састоји у заштити водопривредних објеката од наноса. Због тога се, при разматрању антиерозионих мера за потребе водопривреде, мора водити рачуна, с једне стране, о степену угрожености појединих објеката, а с друге стране, о степену осетљивости објеката на засипање наносом. Степен угрожености објеката од наноса зависи од количине наноса која пристиже до објекта, односно, од величине сливног подручја и стања ерозионих процеса. Степен осетљивости појединих објеката на засипање наносом зависи од тога колико нанос угрожава основну функцију објеката као и од чињенице да ли су наносне наслаге привременог карактера (као у регулисаном речном кориту), или сталног карактера (у акумулационом басену).

При разматрању критеријума за избор приоритета антиерозионих радова на заштити водопривредних објеката, треба имати у виду следеће чињенице:

- 1) значај објеката за водопривреду,
- 2) степен угрожености објеката од наноса,
- 3) степен осетљивости функције објеката на засипање наносом, и
- 4) старост објеката или планирано време изградње објеката за будуће објекте.

Антиерозионо уређење обухвата радове и мере за заштиту од ерозије и бујица и контролу наноса на разматраном простору. Ови радови и мере могу се разврстати на:

- биолошке мере (пошумљавање, мелиорације шума, мелиорације пашњака и ливада и затрављивање);
- биотехничке мере (изградња зидова против спирања, контурних ровова, градона, тераса и др.);
- техничке мере (бујичарске зидне преграде, рустикалне преграде и др.); и
- административне антиерозионе мере (прописи којима се регулишу обавезе корисника да антиерозино газдују поседом).

Обезбеђење најповољнијих и најцелисходнијих техничких, економских и еколошких решења антиерозионог уређења једног подручја састоји се у оптималној комбинацији биолошких, биотехничких и техничких радова, уз адекватну примену мера за заштиту животне средине и административних антиерозионих мера. Примена појединих категорија антиерозионих мера

зависи од конкретних услова посматраног локалитета - геоморфолошких, геолошких и педолошких услова терена, стања вегетације, метеоролошких и хидролошких фактора и др.

Да би се проблематика ерозије решила, потребно је површине заштити биолошким интервенцијама, затрављивањем, пошумљавањем, и др. За контролу течења у водотоцима предложена је изградња брана и преграда. Ова концепција би омогућила осим уређења сливова и водотока и умањења штетног деловања и многоструке користи за привредни развој овог региона.

У наредном периоду планиране су следеће активности на заштити од ерозије и регулисању водотокова:

- Извршити неопходне регулације речних корита (Пуста река, Вујановачка река, Ивањска река, Оранска река, Каменичка река, Златска река),
- Израдити техничку документацију којом би се дефинисале врсте и обими неопходних водопривредних радова, како би се на основу закона о водама прецизније дефинисали појасеви и зоне водног земљишта,
- Зоне могућег наводњавања сачувати и строго наменски користити.

Снабдевање водом

У складу са стратешким опредељењима, снабдевање водом највишег квалитета оствариће се развојем постојећег система водоснабдевања из којег ће се снабдевати становништво насеља општине Бојник, као и само они технолошки процеси у којима је неопходна вода највишег квалитета.

Концепт водоснабдевања развијаће се даље у правцу који је сада у функцији, уз повећање површине водозавхвата на постојећим или новим извориштима са изградњом појединачних уређаја за дефинисање квалитета воде по захтеваним критеријумима, као и изградњом неопходних елемената водоводног система (резервоари, црпне станице, коморе итд.).

На подручју општине Бојник потребно је планирати праћење стања површинских и подземних вода ради потпунијег увида у квалитет вода и утврђивања потреба за предузимање мера у зависности од степена угрожености и врсте загађења.

Трасе дистрибутивних цевовода полагаће се, генерално поред постојећих путева, где су услови за изградњу и каснију експлоатацију повољни. За правилно функционисање и рад цевовода у експлоатационим и прелазним режимима, пројектом предвидети потребан број типских објеката: пумпне станице, резервоари, шахтови за испуст и испирање, шахтови за смештај ваздушних вентила, пролази испод пруга, путева, пролази испод водотокова, мерно-регулациони објекти и др.

У наредном периоду планирано је смањивање специфичне потрошње воде у домаћинствима, политиком реалних цена воде, мерењем утрошка воде и мерама планске рационализације потрошње.

Норма потрошње за становништво ће бити на нивоу од 120 л/стан./дан до 150 л/стан./дан, што је у већини случајева мање од данашње норме за становништво. Не предвиђа се потрошња воде преко 150 л/стан./дан, јер ће се увођењем економске цене воде знатно изменити понашање потрошача. Предложене су следеће норме потрошње које су у оквиру норми потрошње које егзистирају у земљама ЕУ:

- Градови (насеља) преко 20.000 становника 150 л/стан. дан,
- Градови (насеља) између 10.000 - 20.000 становника 140 л/стан. дан,
- Насеља између 5.000 - 10.000 становника 130 л/стан. дан,
- Насеља са мање од 5.000 становника 120 л/стан. дан.

Ради рационализације коришћења висококвалитетне воде за пиће и заштите исте од непотребног расипања, потребно је на минималну меру свести губитке на водоводној мрежи.

Процес рационализације коришћења питке воде се може спровести осим на већ поменуте начине:

- смањење броја дефеката заменом и реконструкцијом дотрајале водоводне мреже,
- увођењем што бољег система мерења како би се открила места настанка губитака,
- едукацијом-дизањем нивоа свести потрошача: сталним информисањем, рекламама, јавним дискусијама, продајним изложбама опреме за уштеду, и посебно
- политиком цена која штити од непотребног расипања овог природног блага и друго.

У свим решењима комплексних водопривредних система која користе воду највишег квалитета - снабдевање становништва увек има приоритет при расподели воде на кориснике.

Неопходно је хитно санирати и ревитализовати постојеће стање објеката и опреме водоводне инфраструктуре, како квалитет испоручене воде за пиће не би угрожавао здравље становништва. У том циљу, треба преиспитати "прелазна решења" и, тамо где је то рационално, допунити их одговарајућим објектима.

Постојећа водоводна мрежа у насељима се задржава са делимичном реконструкцијом на деоницама које не задовољавају планске потребе.

Снабдевање водом у оквиру рубних предела насеља и атару, као и тамо где нема могућности за снабдевање водом преко водоводне мреже, биће решено индивидуално, локалним водоводима или путем бушених бунара.

Код снабдевања индустријских капацитета, који продукују веће количине отпадних вода, увести обавезу рационализације потрошње, увођењем процеса рецикулације, чиме ће се обезбедити вишеструка употреба захваћане воде, очување и заштита водних ресурса како од загађења, тако и од прекомерне експлоатације и исцрпљивања појединих издани.

У домену снабдевања насеља водом за пиће потребно је консолидовати водоводни систем града Бојник и сагледати проблем водоснабдевања осталих насеља у општини. То подразумева следеће:

1. Утврђивање и верификовање санитарних/заштитних зона свих изворишта:

- Приоритет имају постојећа и перспективна значајнија изворишта: "Граница", "Мајковац", "Боринце" „Шаварика“ и "Добра вода",
- Сеоске каптаже и извори такође требају имати верификоване начине заштите и валидне санитарне контроле, јер снабдевају водом 10.000 потрошача, и
- Увођење службе која ће континуирано пратити квалитет свих вода за пиће.

2. Реконструкција и модернизација примарне и дистрибутивне мреже и објеката:

- Реконструкција градске водоводне мреже како би се губици смањили са 60% на 20%,
- Могућност проширења/повећања резервоарских капацитета са циљем да се постигне континуирана поузданост система, нарочито током вршне дневне и сезонске потрошње,
- Спровести опсежну акцију санације, модернизације и проширења локалних водовода (направити приоритете по насељима, односно засецима).

Одвођење отпадних и атмосферских вода

Површинске воде, природни и вештачки водотокови изложени су перманентној деградацији, упуштањем отпадних индустријских и насељских вода. Због тога се ове воде морају прихватити системом канализације и контролисано одвести до реципијента. На простору насеља Бојник развијаће се сепарациони канализациони системи, којим ће се посебно одводити санитарне отпадне воде, а посебно атмосферске отпадне воде.

Индустријске отпадне воде решаваће се, по потреби, посебним системима. Зависно од врсте и типа загађене воде, вршиће се њихово претходно пречишћавање кроз претретман, па ће се тек онда ићи на заједничко пречишћавање са санитарном и атмосферском отпадном водом.

Пре упуштања отпадних вода у реципијент предвиђа се њихово пречишћавање на постројењу за пречишћавање отпадних вода (ППОВ). После третмана на уређајима за пречишћавање отпадних вода, пре испуштања у реципијент, концентрација појединих загађујућих материја у ефлуенту мора задовољавати услове које прописује надлежно водопривредно предузеће.

Капацитет постројења за пречишћавање отпадних вода мора бити усклађен са демографским растом и планираним повећањем индустријских капацитета, што је неопходно анализирати и документовати одговарајућом студијом.

У наредном периоду следи даља изградња канализационе мреже у Бојнику, сходно развоју структура. Обзиром да у осталим насељима општине не постоји изграђена јавна канализациона мрежа, иста ни не може да се гради без започињања активности на изградњи постројења за пречишћавање отпадних вода, како је дефинисано водопривредном основом.

За насељена места на територији општине Бојник неопходно је сагледати проблематику и изградити техничку документацију - пројекте канализационе мреже са неопходним објектима (црпне станице, уставе, пропусти и др.). Пројектима треба детаљно приказати снимљена постојећа стања, као и решења која ће омогућити брзо и ефикасно одвођење отпадних вода до реципијента.

Развој атмосферске канализације има задатак заштите урбанизованих површина унутар насеља од плављења атмосферским водама. Кишну канализацију конципирати за меродавне

услове (временски пресек, урбанизованост простора, рачунска киша итд.), а етапно реализовати тако да се изграђени делови рационално уклапају у будуће решење.

Забрањено је упуштати у потоке и реке било какве воде, осим атмосферских и условно чистих расхладних вода које по Уредби о категоризацији вода одговарају II класи. Уколико се планира испуштање осталих отпадних вода у потоке и реке, морају се обавезно комплетно пречистити (примарно и секундарно) до траженог степена квалитета.

Изливи атмосферских и пречишћених вода у водотокове морају бити изведени тако да се спречи деградација и нарушавање стабилности косина водотокова. Објекте за прикупљање и третман атмосферских и санитарно-фекалних, односно технолошких вода потребно је радити строго одвојено.

У домену одвођења отпадних и атмосферских вода на подручју града Бојник потребно је консолидовати постојећи кланализациони систем и сагледати проблем у осталим насељима у општини. То подразумева следеће:

1. Изградња заједничког/сабирног колектора за град Бојник, са адекватним постројењем за пречишћавање отпадних вода,
2. Производним погонима без обзира на величину наложити изградњу неопходних система за третман њихових отпадних вода,
3. Спровести опсежну кампању изградње санитарних, односно непропусних, септичких јама у засецима, селима и локацијама где није економски оправдано градити канализацију,
4. Опремити се средствима и кадровима који ће вршити континуирано чишћење септичких јама, и
5. Сагледати могућности изградње збирних септичких јама за више домаћинстава, што би значајно умањило трошкове а повећало ефикасност

Обавезне смернице и мере заштите квалитета вода

На подручју општине Бојник, у складу са Законом о водама („Сл. гласник РС” бр. 30/10) обавеза је да се, за све површинске и подземне воде укључујући термалне и минералне воде, (осим подземних вода из којих се могу добити корисне минералне сировине и геотермална енергија) успостави:

- правни статус вода;
- интегрално управљање водама;
- управљање водним објектима и водним земљиштем;

Недовољна инфраструктурна и комунална опремљеност и низак ниво еколошке свести грађана и индустријских произвођача разлог су постојећег стања по питању квалитета вода на територији општине Бојник. Смернице и мере прописане Просторним планом општине Бојник представљају полазну основу за заштиту површинских и подземних вода као и изворишта водоснабдевања.

Обавезне смернице и мере заштите, контроле и мониторинга вода на подручју Плана:

- изградња канализационе мреже на територији општне и повезивање што већег броја сеоских насеља на канализациону мрежу;
- као прелазно решење до изградње канализационе мреже могу да послуже искључиво водонепропусне септичке јаме;
- канализацију планирати као сепарациони систем са посебним колектором за одвођење атмосферских вода;
- канализациону мрежу планирати на основу постојећих и планираних капацитета;
- обавезна је изградња централног постројења за третман отпадних вода за градски центар и пратеће инфраструктуре;

- забрањено је упуштање (уношење) свих врста отпадних вода које садрже хазардне и загађујуће супстанце изнад прописаних граничних вредности емисије, а које могу довести до погоршања тренутног стања свих површинских и подземних вода;
- забрањено је испуштање (упуштање) свих отпадних вода у стајаће воде, ако је та вода у контакту са подземном водом, која може проузроковати угрожавање доброг еколошког или хемијског статуса стајаће воде;
- забрањено је депоновање, просипање и остављање у зони форланда и у корита за велику воду природних и вештачких водотока и језера, било каквих материјала који могу загадити воде;
- забрањено је испуштање (упуштање) са обале или приобаља било каквих загађујућих супстанци које директно или индиректно могу доспети у воду свих водотокова;
- забрањено је испуштање прекомерно термички загађене воде из уређаја, постројења, технологија и објеката;
- забрањено је коришћење ђубрива или средстава за заштиту биља у обалном појасу ширине до 5 m свих водотокова;
- забрањено је испуштање у јавну (насељску) канализацију свих отпадних вода које садрже хазардне супстанце изнад прописаних вредности, које могу штетно деловати на могућност пречишћавања вода из канализације, које могу оштетити канализациони систем и постројење за пречишћавање вода, које могу негативно утицати на здравље лица која одржавају канализациони систем;
- за пројекте (објекте и технолошке пројекте) који генеришу технолошке отпадне воде, обавезна је изградња уређаја или постројења за предтретман технолошких отпадних вода пре упуштања у реципијент (насељска канализација или водоток) сагласно капацитетима продукције отпадних вода, законским прописима и градској нормативи и условима надлежног водопривредног предузећа;
- обезбедити неометано водоснабдевање квалитетном водом за пиће за све становнике на територији општине Бојник;
- размотрити изградњу мини акумулација за потребе индустријских постројења како би се смањило загађење површинских вода и омогућило неометано водоснабдевање;
- на реци Скрапеж спровести мере заштите од поплава, нарочито оних које имају бујичан карактер као и мере заштите од високих вода;
- за потенцијалне поплаве које имају бујичан карактер заштиту извести активним мерама ублажавања поплава таласа;
- дефинисање и успостављање зона санитарне заштите око изворишта водоснабдевања којима се снабдевају водом становници градског и околних сеоских насеља на територији општине Бојник;
- заштита изворишта минералних и термоминералних вода;
- за целине и зоне за које ће се радити урбанистички планови, као обавезна мера превенције, планирати покривеност простора канализационом мрежом са постројењима за пречишћавање отпадних вода меродавног капацитета. Развој канализационих система је могућ као независан систем са постројењем за пречишћавање отпадних вода (или заједнички за више насеља);
- обавезно је доношење Плана (Програма) управљања отпадним водама;
- за зоне и локације за које се не планира израда планске документације, при издавању локацијске дозволе, обавезна мера је канализација отпадних вода, изградња водонепропусне септичке јаме капацитета и димензија према потрошњи воде и меродавном возилу за евакуацију отпадних вода (или уређаја за третман отпадних вода);
- регулацију мањих водотока, посебно оних који се налазе у зонама очуваних екосистема, треба обављати по принципима „натуралне регулације”, која подразумева што мању употребу грубих вештачких интервенција (кинетирања корита, облагања целог попречног профила каменом и бетоном итд.) како би се у целости очували водени екосистеми и

- непосредно приобаље (забраном градње објеката који би отежали или онемогућили одржавање насипа);
- регулацију водотока у зони насеља, поред функционалних критеријума, примерити и урбаним, естетским и другим условима који оплемењују животну средину;

Обавезне мере заштите изворишта водоснабдевања

Земљиште и водене површине у подручју заштите изворишта водоснабдевања, у складу са Законом о водама, морају бити заштићени од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност изворишта и здравствену исправност воде. Обавезно је уређивање и одржавање уже зоне заштите изворишта, које обухвата:

- површинско уређивање терена;
- уклањање нехигијенских објеката;
- реконструкцију или доградњу постојећих стамбених, инфраструктурних и привредних објеката ради обезбеђивања потребног степена заштите околине;
- забрану грађења нових објеката који нису у функцији водоснабдевања;
- забрану складиштења чврстог, индустријског и опасног отпада;
- забрану транспорта опасних и штетних материја;
- забрану употребе вештачких ђубрива и хемијских средстава у пољопривредној производњи;
- редовну контролу наменског коришћења земљишта;

Утицај планских решења на стање инфраструктурне, комуналне опремљености и створених вредности

Подручје Просторног плана општине Бојник је у претходном периоду инфраструктурно и комунално опремано. Ниво и капацитет опремљености није равномерно развијен на анализираном подручју. Главна карактеристика у постојећем стању је да инфраструктурна и комунална опремљеност и доступност није потпуна, довољна и адекватна, односно не задовољава услове комуналног опремања и уређења за задовољење стандарда квалитета животне средине. Планом је предвиђено линијско инфраструктурно и комунално опремање и уређење простора, сагласно важећим стандардима и захтевима за планиране целине, зоне и локације (планиране намене и мрежу насеља). Планирани концепт линијског инфраструктурног и комуналног опремања и уређења подручја Плана представља утицај од стратешког и локалног карактера са:

- изразито позитивним ефектима по животну средину и здравље становништва, у случају реализације планираног инфраструктурног и комуналног опремања и уређења,
- веома негативним последицама, у случају нереализације планираног опремања и уређења простора;

Планирана намена површина условљава обавезујуће смернице у области водоснабдевања становништва и побољшања квалитета живљења:

- заштита свих изворишта водоснабдевања кроз дефинисање зона санитарне заштите у њиховој околини
- обезбедити довољне количине квалитетне воде за пиће;
- заштита и ревитализација подземних издани на подручју општине Бојник;

- развој водоводне мреже у сеоским и приградским насељима не сме се дозволити док се не изгради канализациона мрежа;
- повезивање свих парцијалних водовода насеља у јединствен интеркомунални систем;
- отклањање свих недостатака који утичу на квалитет пијаћих вода;
- обавезна контрола квалитета воде за пиће;

Канализациони систем – на подручју општине Бојник канализациона мрежа изведена је само у градском насељу. Сеоска насеља нису покривена системом са одвођење санитарно-фекалних вода. Местимично је постојећа канализациона мрежа недовољног профила и капацитета. Атмосферска канализација не постоји и њена изградња планирана је у будућности. Подручје Плана карактерише:

- недовољна покривеност канализационом мрежом;
- непостојање централног постројења за пречишћавање отпадних вода;
- недостатак постројења за предtretмане технолошких отпадних вода;
- непостојање мрежа атмосферске канализације.

Управљање свим врстама отпадних вода представља обавезу, у циљу заштите површинских и подземних вода, земљишта и здравља становништва. Из тих разлога обавеза је:

- даљи развој канализације спроводи се по сепарационом систему – посебно за отпадне воде насеља и оних индустрија које се након предtretмана смеју прикључити на канализацију, а посебно за кишне канализације;
- изградња нових колектора примарног типа;
- у циљу ефикасног одвођења атмосферских вода, обавезно је уређење водотокова и канала за одвођење атмосферских вода;
- изградња централног постројења за пречишћавање отпадних вода за општину Бојник и постројења за пречишћавање отпадних вода за више мањих насеља;
- прикључивање насеља на канализациону мрежу и стављање ван функције непрописно изграђених септичких јама;
- изградња обавезних уређаја за предtretман свих технолошких отпадних вода пре упуштања у реципијент (градску канализациону мрежу или други реципијент);
- изградња таложника-сепаратора уља и масти за одводњавање технолошких платоа, саобраћајних објеката и површина,
- обавезна контрола квалитета пречишћених отпадних вода пре упуштања у реципијент;

Предвиђено решење водоснабдевања и канализације општине Бојник

Водоснабдевање

Водоснабдевање општине Бојник се планира преко будућег општинског водоводног система прстенасте и гранате мреже. Кичму општинског водовода чини главни цевовод од фабрике воде код акумулације "Брестовац" који се пружа преко насеља Славник, Црквице, Бојник и Придворицу где се са северне стране прикључује прстен у који су повезана насеља Зелетово, Кацабаћ, Косанчић, Ђуковац, Граница, Горње и Доње Коњувце, Дубрава, Обилић и са североисточне стране насеље Лапотинце а на који се у виду грана прикључују насеља Зоровац, Плавце, Бријање и Стубла. Са јужне стране на главни цевовод прикључује се прстенаста

мреже у коју су повезана насеља Речица, Вујаново, Оране, Турјане и Каменица на који се гранато прикључују насеља Савинац, Мрвеш, Драговац и Мијајлица.

Остали основни објекти водоснабдевања општине чине планирани резервоари, црпне станице и објекти за контролу квалитета воде (станција за дохлорисање). Мања насеља као што су Магаш- Добра вода, Ивање, Ображда, Мајковац и Боринце прикључиће се на планиране сеоске водоводе са адекватног резервоарског простора. Ова насеља се снабдевају водом из локалних изворишта.

Планиране трасе будуће водоводне мреже се налазе уз државне путеве као и општинске локалне путеве. Планом је предвиђена реконструкција свих постојећих цевовода, њиховог прикључења на будући општински систем у циљу смањења губитака.

Каналисање

Планирану канализацију отпадних вода општине Бојник чини магистрални колектор који се протеже од западног обода општине, дуж државног пута бр. 242 преко насеља Славник, Црквице и Бојник до планираног постројења за пречишћавања отпадних вода (ППОВ) лоцираног у источном делу насеља Кацабаћ. Реципијент пречишћених употребљених вода је Сува река. Планирана канализација је гравитационог типа са више црпних станица и краћих потисних водова. Тачне локације и број црпних станица ће се одредити на детаљнијим нивоима пројектовања (Генерални и Идејни пројекат).

За мања насеља се предвиђа централно пречишћавање у локалним постројењима. За села са мањим бројем становника, прихватање отпадних вода се предвиђа преко индивидуалних септичких јама.

Постојећи и планирани индустријски објекти морају обезбедити сопствена постројења за пречишћавање отпадних вода.

Атмосферска канализација на подручју општине Бојник захтева примену одрживих решења у планирању и пројектовању. Основна начела оваквих система у погледу одвођења атмосферских вода је смањење отицаја на самим узводним деловима подсливова, на самом месту њиховог настанка, ретензионарањем и адекватним уређењем слива. Циљ оваквих мера је смањење максималних вредности хидрограма отицаја и растеређење природних токова, реципијентата атмосферских вода, у низводним деловима подсливова. Трасе атмосферске канализације треба полагати у што већој мери дуж саобраћајница. Потребна је детаљна хидролошка анализа слива Суве реке са свим већим притокама на подручју општине Бојник.

1.5.3. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКИ СИСТЕМИ

Основна стратегија даљег развоја електроенергетског система је да створи оптимално решење сигурног, квалитетног и економичног снабдевања електричном енергијом потрошача на територији општине Бојник.

Концепција развоја електроенергетике заснива се на и изградњи и доградњи дистрибутивних водова и трафостаница 35 kV и 10 kV за сигурније задовољење све већих потреба потрошача. До краја планског хоризонта планирани су следећи објекти на подручју општине Бојник:

- изградња трафостанице 35/10 kV "Бојник 3" , снаге 2 x 12,5 MVA , са прикључним двоструким водом на далековод 35 kV ТС 110/35 kV "Јабланица" - ТС35/10 kV "Бојник 1"(ТС35/10 kV"Житни поток"),
- повећање снага у трафостаницама 35/10 kV "Бојник 1" и „Бојник „ са постојећих 1 x 4 MVA на 1 x 8 MVA,

-реконструкција постојећих далековода 35 kV , заменом проводника већим пресецима.

За потребе обезбеђења електричне енергије за све кориснике у захвату плана извршиће се даља доградња и реконструкција постојеће електроенергетске мреже 10 kV (далеководи 10 kV и трафостанице 10/0,4 kV) и изградња нових извода 10 kV из трафостаница 35/10 kV .Мрежа 10 kV у највећем делу територије општине Бојник изводиће се као ваздушна, сем у самом насељу Бојник.У наредном периоду извршити реконструкцију постојеће застареле електроенергетске мреже 10 kV. Трафостанице 10/0,4 kV градити као монтажно-бетонске или зидане, а у мање насељеним деловима као стубне.

Електроенергетску нисконапонску мрежу у центру насеља, зонама вишепородичног становања, у радним зонама као и у зонама за спорт и рекреацију радити као кабловску, а у осталим деловима као надземну.Електроенергетску нисконапонску мрежу градити радијално. Електроенергетске каблове полагати у тротоарским просторима постојећих и планираних саобраћајница, јавним површинама, уличним зеленим површинама уличним зеленим површинама поред саобраћајница и пешачких стаза или уколико за то нема могућности испод пешачких стаза.

1.5.4. АЛТЕРНАТИВНИ ОБЛИЦИ ЕНЕРГИЈЕ

"Катастром малих хидроелектрана на територији СР Србије ван САП" из 1987 године, који су за потребе ЈП ЗЕПС израдили "Енергопројект-Хидроинжињеринг" и Институт "Јарослав Черни" на територији општине Бојник не постоје потенцијалне локације за изградњу малих хидроелектрана, иако је наведена локација „Крушчар“ (бр. 2499 на Пустој реци (село Бублица) али она припада територији општине Прокупље.

Поред постојеће хидроелектране „Брестовац“ на Брестовачком језеру на подручју Плана предвиђа се могућност изградње још две мини хидроелектране:„Брестовац 2“ на Пустој реци и „Магаш“ на Магашкој реци. Из ових малих хидроелектрана би се преко преносне 10 kV-не мреже електрична енергија доводила до суседних насеља.

Изградња ових и других МХЕ је могућа на овим и другим локацијама уз поштовање следећих услова:

- Сагласност Завода за заштиту природе Србије, који врши оцену дали предложено техничко решење не угрожава планиране режиме заштите, еколошке и амбијенталне вредности водотока и његове шире околине,
- на водотоцима на којима трба да се гради МХЕ мора да се обезбеди минимални одрживи (биолошки) проток ,
- при избору локације машинске зграде треба водити рачуна да не дође до осиромашења водом водотокова у сеоским насељима поред којих пролази деривациони канал.

Просечна годишња вредност дневне енергије сунчевог зрачења за територију која се налази у захвату плана износи од 4 до 4.2 kWh/m² (хоризонтална мерна површина), а вредности се крећу од 4.6 до 4.8 kWh/m² (мерна површина под углом 30° према југу) тако да подручје плана спада у подручја повољна за експлоатацију енергије сунца. Потребно је урадити техноекономске анализе и мерења које ће показати исплативост великих инвестиција у производњу електричне енергије користећи енергију сунца на територији у захвату Плана. Коришћење соларних колектора за добијање санитарне топле воде у домаћинствима, пословним и индустријским објектима је један од начина једноставног и ефикасног коришћења сунчеве енергије. У домену пољопривредне производње енергија сунца се може користити за грејање пластеника и стакленика путем соларних колектора.

Подручје Просторног плана налази се у зони мањих просечних енергија ветра и није економично његово коришћење као алтернативног извора енергије .

Биомаса представља биоразградив део производа и остатака у пољопривреди (биљне и животињске супстанце), отпада и остатака у шумарству, као и биоразградиви део градског и индустријског отпада. Подразумева се да ови отпаци не садрже штетне и опасне материје у себи.

Због трошкова транспорта биомасу на овом простору треба користити углавном у непосредној близини настанка ових сировина ради задовољавања енергетских потреба објеката пољопривредне производње.

Неадекватна изолованост стамбених и других објеката, као и лош квалитет грађевинске столарије утичу на велику и неефикасну потрошњу топлотне енергије. Коришћење електричне енергије за загревање објеката представља додатни проблем електроенергетског система, и неопходно је радити на обезбеђивању алтернативних извора енергије потрошачима у захвату плана. Потребно је радити на повећању енергетске ефикасности у секторима зградарства, индустрије, саобраћаја и комуналних услуга.

Неопходно је сагледати потрошњу енергије у свим аспектима на подручју Плана и предузети мере за већу енергетску ефикасност и мању потрошњу енергената. Као стимуланс, потребно је увести подстицајне мере за индустрију и становништво за примену мера енергетске ефикасности, као и строже прописе везане за област зградарства, али и производње и преноса свих видова енергије.

Неопходно је доношење техничких прописа и стандарда везаних за економску ефикасност на регионалном и општинском нивоу. Потребно је обезбедити податке о тренутном стању, како би се могло кренути у дефинисање стратегија, решавање проблема и штедњу енергије, а база података би омогућила праћење напретка у свим областима.

1.5.5. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ

Фиксна телефонија

Потребе за остваривањем сервиса "triple play", односно остваривањем високих битских протока (изузетно велике брзине преноса-чак до 20 Mb/s), узрокује потребу за смањење претплатничке петље. Ово ће бити могуће остварити дубљим уласком оптичких каблова у приступне мреже и увођењем нових приступних уређаја у приступну мрежу - мултисервисних приступних чворова (МСАН). Ово истовремено захтева изградњу нових приступних мрежа и осавременавање постојећих приступних мрежа.

У наредном периоду се планира децентрализација, односно изградња нових комутација и припадајућих приступних мрежа, са напред наведеним карактеристикама, укупно 14(четрнаест) на територији општине. Повезивање свих истурених комутационих степена - мултисервисних приступних чворова извршити оптичким кабловима, што ће омогућити телефонским претплатницима приступ свим сервисима који буду примењивани у телекомуникацијама.

Наставиће се даља надградња транспортне мреже(оптички каблови) на магистралним везама и на регионалним нивоима телекомуникационе мреже и повезивање свих нових комутација.

Р.бр .	Назив приступног степена	Насеља која покрива MSAN	Тип (Indoor/Outdoor)- Реконструкција (R) - новопланирани (P)	Капацитет приступне мреже која ће се градити (број кабловских подручја / број парица)	Планиран и тип разводне мреже
1.	MSAN "Стубла"	Стубла	Outdoor -(P)	2 / 400	надземна
2.	MSAN "Бојник"	Бојник,Савинац,Драг овац	Indoor - (R)	5 / 1600	подземна
3.	MSAN "Косанчић"	Косанчић	Indoor - (R)	1 / 600	подземна
4.	MSAN "Каменица"	Каменица	Outdoor-(P)	1 / 150	надземна
5.	MSAN "Придворица"	Придворица	Outdoor-(P)	2 / 350	подземна
6.	MSAN "Плавце"	Плавце,Зелетово	Outdoor-(P)	2 / 250	надземна
7.	MSAN "Мрвеш"	Мрвеш,Ђаце	Outdoor-(P)	2 / 150	надземна
8.	MSAN "Црквица"	Мала и Велика Црквица	Outdoor-(P)	2 / 300	надземна
9.	MSAN "Коњувце"	Доње и Горње Коњувце	Outdoor-(P)	2 / 300	надземна
10.	MSAN "Кацабаћ"	Кацабаћ,Обилић,Ћук овац	Indoor - (R)	3 / 500	подземна
11.	MSAN "Граница"	Граница	Outdoor-(P)	1 / 100	надземна

12.	MSAN "Ћинђуша"	Ћинђуша	Outdoor-(P)	2 / 250	подземна
13.	MSAN „Лапотинце“	Лапотинце	Indoor - (R)	2 / 250	подземна
14.	MSAN“Бријањ е“	Горње Бријање	Outdoor-(P)	1 / 150	подземна

Сви ови комутациони степени (приступни чворови) биће повезани оптичким кабловима на централе вишег ранга. Укупна дужина планираних оптичких каблова за повезивање ових истурени чворова на територији општине Бојник износи око 45 километара, а трасе оптичких каблова су дате на графичком прилогу.

Поред ових истурених комутационих степена у западном делу територије општине Бојник 16 насеља су и биће покривена сигнаlima базних станица у ЦДМА технологији то следећа насеља : Боринце, Брестовац, Вујаново, Добра вода, Дубрава, Зоровац, Ивање, Лозане, Магаш, Мијајлица, Мајковац, Ображда, Оране, Речица, Славник и Турјане.

Мобилна телефонија

У наредном периоду треба очекивати даљи пораст тражње мобилних услуга, значајан развој видеоуслуга и повећање удела мобилног Интернета и свих његових пратећих услуга.

У наредном периоду се очекује увођење трећег оператера мобилне телефоније „VIP Mobile“ и проширивање мреже базних станица свих оператера да би би квалитетним сигнаlima покрили целокупну територију општине. Базне станице свих оператера се углавном групишу на истим локалитетима.

1.5.6. ГАСИФИКАЦИЈА

ПЛАНСКА РЕШЕЊА РАЗВОЈА ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА – ГАС

На основу плана гасификације Републике Србије предвиђа се изградња магистралног гасовода (притиска 50бара) Ниш – Лесковац - Врање (обрађивач: ЈП „Србијасгас“). Од трасе магистралног гасовода предвиђен је крак у правцу општине Лебане, на који би се прикључио будући крак гасовода за територију општине Бојник.

Траса магистралног гасовода је планирана поред аутопута Е-75, укопавањем у земљу на растојању од 30 – 100 m од ближе ивице пута , као и прикључне трасе гасовода дуж регионалних путева Лесковац – Лебане и Лебане – Бојник.

На улазу у општину Бојник, планиран је прикључак деонице разводног гасовода до локације планиране ГМРС.

Планирани капацитет ГМРС процењује се на 2000 nm³/h.

За изградњу ГМРС на одабраном најповољнијем месту, треба формирати грађевинску парцелу (30x40m) са приступним путем, на јавну, саобраћајну путну мрежу. Удаљеност ГМРС од саобраћајнице дефинисати у складу са техничким условима за ту врсту објекта. За објекат ГМРС треба обезбедити прикључак струје, воде и телефона и прописно оградити објекат.

Непосредно уз ГМРС треба изградити улазни прикључни ПП-шахт и излазни ПП - шахт у складу са нормативима којима се утврђују локације ПП-шахти.

Од ГМРС и излазног ППшахта води се разводни гасовод (притиска 6-12бара) до мерно регулационих станица (МРС) за снабдевање индустријских потрошача и дистрибутивни гасовод (притиска 1-4бара) за широку потрошњу.

Изградњом дистрибутивне гасоводне мреже радног притиска до 4 бара стварају се услови снабдевања природним гасом за потребе индустрије, домаћинства, јавних објеката и мале привреде.

Предвиђени коридори за разводни гасовод и дистрибутивну мрежу су паралелни са саобраћајницама и воде се кроз зелене површине.

Предвиђена дубина укопавања гасовода износи 1.0м , у зависности од услова терена.

При паралелном вођењу гасовода са подземним инсталацијама, минимално светло растојање износи 0.4м. При укрштању гасовода са подземним инсталацијама, минимално светло растојање износи 0.2м, а при вођењу гасовода поред темеља објеката износи 1.0м.

На деловима проласка трасе испод саобраћајница предвиђено је постављање заштитних цеви или неки други вид заштите

Приликом израде планске и техничке документације , као и будуће изградње гасоводне мреже поштовати у свему Законску реулативу и услове ЈП Србијасгаса.

1.5.7. КОМУНАЛНЕ ПОВРШИНЕ И ОБЈЕКТИ

Управљање отпадом

План управљања отпадом у општини Бојник базира се на спровођењу следећих активности:

Санирање и затварање постојећих депонија

Све несаниране депоније у предстојећем периоду потрбно је санирати и затворити. Депонија у Придворици је депонија која се доскора као депонија за одлагање комуналног отпада са подручја Бојника. Општина има главни пројекат санације одлагалишта чврстог комуналног отпада на кп.бр. 74/1 КО Придворица на које је министарство животне средине издало сагласност 03. 03. 2009. године и у најскорије време се планира реализација овог пројекта.

Санирање неконтролисаних «дивљих» депонија

У сврху контроле и евидентирања надлежно комунално предузеће је успоставило базу података, која се месечно ажурира у складу са обављеним санацијама са тачним подацима о количинама отпада и броју одвоза. У сарадњи са Дирекцијом за урбанизам, имовинско-правне, комуналне и инспекцијске послове, поставиће се баријере у облику бетонских блокова на локације учесталих настајања «дивљих» депонија. Планиране приоритетне мере са циљем унапређења стања и санације су:

- појачати контролу и надзор (комунална инспекција и инспекцијске службе), те променити однос казни за «дивље одлагање» и цене одлагања на уређене депоније;
- функционално пренаменити очишћене површине
- систематски едуковати становништво, коришћењем медија и образовних институција;
- информисање грађана о броју телефона и надлежној служби којој могу пријавити особе које неодговорно поступају са отпадом.

Набавка потребне механизације и посуда

Планом је предвиђено да се у предстојећем периоду набави адекватна механизација и број посуда за прикупљање смећа, у циљу побољшавања квалитета услуга и повећања броја корисника обухваћених организованим одношењем смећа.

Трансфер станица

Требало би предвидети или нову депонију или савремену трансфер станицу за пријем, примарну селекцију и привремено складиштење комуналног и индустријског отпада, као и секундарних сиоровина.

Могуће је реализацију трансфер станице предвидети у две фазе, од којих би фаза 1 представљала прелазно решење, а фаза 2 коначно.

1. фаза – прелазно решење

- трансфер станица само мери, прихвата и пресује отпад
- одваја се само кабасти отпад
- сав остали отпад у пресованом стању одвози се на Регионалну депонију

2. фаза – коначно решење

- на трансфер станицу долази и примарно селектован отпад
- трансфер станица селекује и одваја отпад
- пресовани остатак отпада одвози се на Регионалну депонију

Одабир локација тза трансфер станицу је вршен на основу следећих услова:

- да постоји одговарајућа путна инфраструктура
- удаљености од културних и природних вредности
- интеракцији са непосредном околином
- удаљености од извора енергије и дистрибутивне мреже

Комунални објекти

Пијаце

За постојећу (зелену) пијацу у насеље Бојник предвиђа се даље уређење и опремање, као и образовање и опремање уређених пијачних целина у сеоским центрима Општине (Косанчић, Брестовац и Ображда). У подручјима са предвиђеним интензивним развојем туризма могуће је предвидети и посебне пијачне просторе за продају сувенира и производа народне радиности.

У циљу рационалног коришћења простора, за подручја зелених пијаца, првенственопојединачно сагледати могућност оптималног проширења и комуналног уређења постојеће. У супротном, потребно је да се покрене посебна студија локација за нове пијаце и капацитета одговарајуће опремљености њима сагласним комуналним објектима.

Сточне пијаце и вашаришта

За постојећу сточну пијацу у селу Косанчић и вашаришта на подручју Општине предвиђа се даље уређење и опремање.

У циљу рационалног коришћења простора, за подручја сточних пијаца и вашаришта (као и зелених пијаца), сагледати могућност оптималног проширења и комуналног уређења постојећих. Овде треба обратити посебну пажњу на стварање потребних капацитета, лакој притупачности односу према суседним просторима и целинама.

Хумана гробља

Изградња нових гробаља и уређење постојећих вршиће се у складу са Законом о сахрањивању и гробљима ("Сл. гласник РС", бр. 20/77.).

Као први корак у развоју гробаља потребно је плански одредити врсте гробаља према величини - мала гробља (до 5 ха), средња гробља (од 5–20 ха) и велика гробља (изнад 20 ха) и, према величини, одредити елементе уређења и опремања за дате врсте.

Урбанистички параметри за смештање гробаља - Гробља треба сместити на месту које је:

- погодно и довољно велико простор,
- које је амбијентално и по конфигурацији терена прикладно за сахрањивање,
- изван или на рубу насеља,
- повезано јавним путем са двосмерним коловозом и одвојеном пешачком стазом,
- на земљишту са повољним педолошким саставом (оцедитост, прозрачност, стабилност),
- изван токова подземних и надземних вода, изван водозаштитних и поплавних подручја, те изван зона заштићених делова природе и подручја шума,
- довољно удаљено од аутопута и железнице, односно грађевинске парцеле на којој је изграђена или се може градити грађевина за стамбено-пословну намену.

Сточна гробља

Као што је раније наведено питање централног и савремено уређеног сточног гробља потребно је решавати у сарадњи са суседним општинама и на вишем нивоу (округ, регион). Уз поједина насеља треба предвидети изградњу јама-гробница за животињске лешеве. Избор положаја сточног гробља, тј. јама-гробнице извршиће се на основу Правилника о начину нешкодљивог уклањања животињских лешева ("Сл. лист СФРЈ", бр. 53/89). У случају када се предложени положај налази уз постојећи путни правац, он мора задовољити одредбе Закона о путевима.

Као додатна мера уређења свих простора који се ненаменски и неплански користе у намени комуналних објеката (посебно у случају „дивљих сточних гробаља“, пијачне трговине на импровизованим тезгама на прометним местима и сл.) потребно је пореском и фискалном политиком уредити постојеће стање, али и истовремено омогућити и добијање средстава за одржавање комуналне и просторне хигијене.

Планирана локације за сточно гробље је на к.п. бр. 818 К.О. Косанчић у Косанчићу. Локација је дефинисана у сарадњи са надлежним представницима локалне самоуправе.

Азили за псе

У циљу увођења реда у области зоохигијене у наредном периоду треба планирати азил за псе.

Планирана локације за азил за псе, дефинисана у сарадњи са надлежним представницима локалне самоуправе, налази се на к.п. бр. 1144/2 К.О. Зелетово.

1.6. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРЕДЕЛА, ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА.....

1.6.1. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРЕДЕЛА

Мере за ограничавање негативних и увећање позитивних утицаја на животну средину

На подручју општине Бојник није успостављен мониторинг животне средине, па се представа о стању животне средине може стећи увидом у постојеће стање на терену, постојеће природне и створене вредности на подручју Плана. Подручје општине Бојник чине природни, делимично измењени и потпуно измењени предели, са неуједначеним густинама насељености, неравномерном инфраструктурном и комуналном опремљеношћу.

Идентификовани проблеми и еколошки конфликти на подручју општине Бојник су:

- недовољна развијеност канализационе мреже на урбаном и сеоском подручју;
- неразвијена и неизграђена атмосферска канализација;
- недостатак уређаја и постројења за предtretман технолошких отпадних вода;
- недостатак централног постројења за пречишћавање комуналних отпадних вода;
- појаве директног и индиректног упуштања отпадних вода у водотокове и приобаља као и на земљишта унутар и изван појединачних радних и осталих изграђених комплекса;
- загађивање Пусте реке, Каменичке, Златске, Магашке реке и притока;
- непрописно изграђене септичке јаме (расути тачкасти извори загађивања);
- неконтролисана одлагалишта и депонија отпада и осталих материјала.

У циљу заштите и унапређења стања животне средине и побољшања квалитета живота становника општине Бојник, прописују се мере заштите и очувања животне средине. Како се поступак процене могућих стратешких утицаја Планова на животну средину се заснива на начелу хијерархије и координације, приликом израде Стратешке процене утицаја Просторног плана јединице локалне самоуправе Бојник усвојене су обавезујуће смернице и мера заштите животне средине Стратешких процена утицаја планова од значаја за подручје општине Бојник - Стратешке процене утицаја на животну средину Просторног плана Републике Србије и Регионалног просторног плана Јужног Поморавља.

Заштита ваздуха

Управљања квалитетом ваздуха на подручју општине Бојник вршиће се у складу са:

- утврђеном зоном (агломерацијом);
- успостављеним јединственим системом праћења и контроле нивоа загађености и одржавањем базе података о квалитету ваздуха;
- утврђеним надлежностима;
- успостављањем локалне мрежа и услова под којима се може вршити мониторинг;
- утврђеној обавези надлежног органа да релевантне податке о квалитету ваздуха доставља Агенцији за заштиту животне средине и стави на увид јавности.

Управљање квалитетом ваздуха, начин контроле и спровођења заштите и побољшања квалитета ваздуха општине Бојник обухвата:

- оцењивања горње и доње границе нивоа загађујућих материја у ваздуху;
- одређивање границе толеранције и толерантних вредности;
- извештавање јавности о концентрацијама опасним по здравље људи;
- утврђивање критичних нивоа загађујућих материја у ваздуху;

- утврђивање циљних вредности и дугорочних циљева за смањење загађујућих материја у ваздуху.

Опште смернице и мере заштите ваздуха:

- смањење емисије загађујућих материја у ваздух и концентрације штетних материја на територији општине Бојник;
- подизање имисионих, пољозаштитних, ветрозаштитних зона и појасева на правцима доминатног ветра, у зонама извора загађивања;
- реконструкција градских и осталих саобраћајница за меродавно саобраћајно оптерећење;
- подизање нивоа комуналне хигијене општинског центра и осталих насеља у мрежи насеља;
- подстицање коришћења еколошки прихватљивијих енергената, обновљивих извора енергије и увођење енергетске ефикасности;
- смањење броја индивидуалних котларница, развијање и фазно увођење система централизованог снабдевања енергијом;
- обострано/једнострано озелењавање градских и осталих саобраћајница свих рангова и категорија и озелењавање свих површина у функцији саобраћаја (паркинг-простора, платоа);
- фазна реконструкција постојећих и планирање зелених површина свих категорија, према просторним, локацијским условима и рангу насеља у мрежи насеља;
- спречавање даљег увођења ЕОП технологија (технологије третмана загађења на крају производног процеса) у процес производње и подстицање чистих технологија;
- дефинисање мониторинга квалитета ваздуха, према утврђеном Програму уз стално преиспитивање потребе ширења мониторинг мреже мерних места за праћење квалитета ваздуха;
- планско и урбанистичко уређивање простора, целина и зона сагласно смерницама, мерама и условима стратешке процене утицаја планова на животну средину;
- реконструкција постојећих и изградња планираних пројеката (објеката, технологија, инфраструктуре) потенцијалних загађивача ваздуха, могућа је уз обавезан поступак процене утицаја на животну средину;
- сви постојећи и планирани производни и други погони, који представљају изворе аерозагађивања у обавези су да примене најбоље доступне технике и технологије у циљу спречавања и смањена емисије штетних и опасних материја у животну средину;
- обавезна је доступност резултата испитивања и праћења стања квалитета ваздуха,
- редовно информисање јавности и надлежних институција, у складу са важећим Законом;
- стална едукација и подизање еколошке свести о значају квалитета ваздуха и животне средине;
- институционално јачање за област управљања квалитетом ваздуха.

Посебне смернице и мере заштите ваздуха

Оператер стационарног извора загађивања ваздуха у обавези је:

- да изради План за смањење емисија из стационарног извора загађења ваздуха, ако се налази на подручју са утврђеном трећом категоријом квалитета ваздуха;
- да спроведе мере за смањење загађивања ваздуха у поступку пројектовања, градње и редовног рада (коришћења) и мора га одржавати и спровести мере тако да не испушта загађујуће материје у ваздух у количини већих од граничних вредности емисије;

- за случај квара уређаја којим се обезбеђује спровођење прописаних мера заштите или поремећаја технолошког процеса због чега долази до прекорачења граничних вредности емисије, оператер је дужан да квар или поремећај отклони или прилагоди рад новонасталој ситуацији или обустави технолошки процес како би се емисија свела у дозвољене границе у најкраћем року;
- за случај прекорачења граничних вредности нивоа загађујућих материја у ваздуху оператер је дужан да предузме техничко-технолошке мере или да обустави технолошки процес, како би се концентрације загађујућих материја свеле у прописане вредности;
- за случај да се у процесу обављања делатности могу емитовати гасови непријатних мириса, оператер је дужан да примењује мере које ће довести до редукције мириса и ако је концентрација емитованих материја у отпадном гасу испод граничне вредности емисије;
- за планирани, новоизграђени или реконструисани стационарни извор загађивања за који није прописана обавеза издавања интегрисане дозволе или израде Студије о процени утицаја на животну средину, оператер је дужан да пре пуштања у рад прибави дозволу;
- да ако обавља делатност производње, одржавање и/или поправке сакупљања, обнављања и обраде, контролу коришћења, стављања на тржиште, трајног одлагања и искључивања из употребе производа и опреме који садрже супстанце које оштећују озонски омотач, у обавези су да прибаве дозволу ресорног Министарства;
- да ако се бави сервисирањем и искључивањем из употребе производа и/или опреме која садржи контролисане супстанце (супстанце које оштећују озонски омотач било да су чисте или у смеђи, без обзира да ли се први пут користе или су сакупљене, обрађене или обновљене осим оних које се налазе у готовом производу) мора исходovati дозволу ресорног Министарства.

Заштита вода

Заштита површинских и подземних вода спроводиће се у складу са циљевима заштите животне средине, односно у циљу:

- очувања живота и здравља људи;
- смањења загађења и спречавања даљег погоршања стања вода река и потока;
- обезбеђења нешкодљивог и несметаног коришћења вода за различите намене;
- заштите водних и приобалних екосистема и постизања стандарда квалитета животне средине.

Опште мере управљања квалитетом вода - водних ресурса обухватају обавезу да се на подручју општине Бојник, у складу са законском регулативом:

- успостави интегрално управљање водама, водним објектима и водним земљиштем;
- обезбеди добар еколошки статус површинских вода, квалитет структуре и функционисања акватичних екосистема површинских вода;
- спречи директно и индиректно загађивање (уношење супстанци или топлоте у воду или земљу које могу бити штетне по људско здравље, квалитет акватичних екосистема, приобалних екосистема);
- обезбеди минимални одрживи проток низводно од водозахвата за опстанак и развој низводних биоценоза и задовољавање потреба низводних корисника;
- обезбеди заштита, унапређење и обнављање свих површинских вода у циљу остваривања доброг статуса површинских и подземних вода.

Опште смернице заштите вода:

- обезбедити водоснабдевање квалитетном водом за пиће за све становнике на територији општине Бојник;

- обавезно је дефинисање, успостављање и одржавање зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања на територији општине;
- спречавање даљег загађења Пусте, Магашке, Каменичке, Златске, Вујановачке реке и њихових притока и подизање квалитета воде на захтевани ниво;
- изградња канализационе мреже, стално проширење и повезивање сеоских насеља на канализациону мрежу;
- канализациони систем градити као сепарациони са посебним колектором за одвођење атмосферских вода;
- обавезна је изградња централног постројења за третман отпадних вода;
- обавезна изградња уређаја и постројења за третман свих технолошких отпадних вода;
- за целине и зоне за које ће се радити урбанистички планови, као обавезну меру превенције, планирати канализациону мрежу са постројењима (уређајима) за пречишћавање отпадних вода меродавног капацитета - као независан систем са постројењем за пречишћавање отпадних вода или заједнички за више насеља;
- дозвољене су искључиво водонепропусне септичке јаме у насељима и деловима насеља, као прелазно решење до изградње канализационе мреже;
- за зоне и локације за које се не планира израда планске документације, при издавању локацијске дозволе, обавезна мера је каналисање отпадних вода, изградња водонепропусне септичке јаме капацитета и димензија према потрошњи воде и меродавном возилу за евакуацију отпадних вода (или уређаја за третман отпадних вода);
- заштиту од поплава извести активним мерама ублажавања поплавних таласа;
- регулацију мањих водотока, посебно оних који се налазе у зонама очуваних екосистема, треба обављати по принципима „натуралне регулације”, која подразумева што мању употребу грубих вештачких интервенција (кинетирања корита, облагања целог попречног профила каменом и бетоном итд.) како би се у целости очували водени екосистеми и непосредно приобаље;
- при регулацији водотока у зони насеља, поред функционалних критеријума, примерити и урбаним, естетским и другим условима који оплеменењују животну средину.

Опште мере заштите површинских и подземних вода - мере забране у циљу очувања и заштите квалитета вода:

- забрањено је упуштање (уношење) свих врста отпадних вода које садрже хазардне и загађујуће супстанце изнад прописаних граничних вредности емисије, а које могу довести до погоршања тренутног стања свих површинских и подземних вода;
- забрањено је испуштање (упуштање) свих отпадних вода у стајаће воде, ако је та вода у контакту са подземном водом, која може проузроковати угрожавање доброг еколошког или хемијског статуса стајаће воде;
- забрањено је испуштање (упуштање) са обале или приобаља било каквих загађујућих супстанци које директно или индиректно могу доспети у воду свих водотокова;
- забрањено је испуштање прекомерно термички загађене воде из уређаја, постројења, технологија и објеката;
- забрањено је коришћење ђубрива или средстава за заштиту биља у обалном појасу ширине до 5m свих водотокова;
- забрањено је испуштање у јавну (насељску) канализацију свих отпадних вода које садрже хазардне супстанце изнад прописаних вредности, које могу штетно деловати на могућност пречишћавања вода из канализације, које могу оштетити канализациони систем и постројење за пречишћавање вода, које могу негативно утицати на здравље лица која одржавају канализациони систем;
- забрањено је коришћење напуштених бунара као септичких јама;

- забрањено је депоновање, просипање и остављање у зони форланда и у корита за велику воду природних и вештачких водотока и језера, било каквих материјала који могу загадити воде;
- забрањено је прање возила, машина, опреме и уређаја у површинским водама и на водном земљишту.

Посебне мере заштите површинских и подземних вода - обавезе носиоца пројекта/оператера:

- носиоци пројекта и оператери који испуштају или одлажу материје које могу загадити воду, дужни су да те материје, пре испуштања у систем јавне канализације или реципијент, делимично или потпуно одстране у поступку пречишћавања (предтретман или третман отпадних вода у уређају или постројењу за пречишћавање отпадних вода);
- носиоци пројекта и оператери - генератори отпадних вода који испуштају отпадне воде непосредно у реципијент дужни су да обезбеде пречишћавање отпадних вода до нивоа који одговара граничним вредностима емисије, односно до нивоа којим се не нарушавају стандарди квалитета животне средине реципијента (комбиновани приступ), узимајући строжији критеријум од ова два;
- носиоци пројекта и оператери генератори отпадних вода, који отпадне воде испуштају у реципијент или јавну канализацију дужни су да изграде погоне или уређаје за пречишћавање отпадних вода до захтеваног нивоа;
- носиоци пројекта и оператери генератори отпадних вода, који отпадне воде испуштају у јавну (насељску) канализацију дужни су да од надлежног органа општине Бојник исходују Акт о испуштању отпадних вода у јавну канализацију;
- носиоци пројекта и оператери генератори отпадних вода, који отпадне воде испуштају у реципијент и јавну (градску, насељску) канализацију, дужни су да поставе уређаје за мерење, да врше континуирано мерење количине отпадних вода, да контролишу и испитују биохемијске и механичке параметре квалитета отпадних вода и да извештај о извршеним мерењима квартално достављају јавном водопривредном предузећу, министарству надлежном за послове заштите животне средине и Агенцији за животну средину;
- носиоци пројекта и оператери генератори отпадних вода, који имају уређаје за пречишћавање отпадних вода у обавези су да испитују квалитет отпадних вода пре и после пречишћавања, да обезбеде редовно функционисање уређаја за пречишћавање отпадних вода и да воде дневник њиховог рада;
- мерења количина и испитивање квалитета отпадних вода врши овлашћена институција (правно лице), у складу са Законом о водама;
- корисник (власник) дела обале, у случају појаве загађивања воде у водотоку или језеру, у обавези је да без одлагања пријави загађење и обавести надлежни орган (ресорно Министарство, Министарство надлежно за заштиту животне средине, Министарство надлежно за унутрашње послове, Јавно водопривредно предузеће);
- носиоци пројекта и оператери генератори отпадних вода у обавези су да изврше накнаду за загађивање вода (за непосредно или посредно загађивање воде), а који испуштају отпадне воде у сопствену канализацију, водоток, канале, језеро, акумулацију, врше сакупљање, одвођење и пречишћавање отпадних и атмосферских вода системом јавне канализације, испуштају на пољопривредно, грађевинско или шумско земљиште загађујуће супстанце које на непосредан или посредан начин загађују воде, производе, односно увозе ђубрива и хемијска средства за заштиту биља и уништавање корова, као и детерcente на бази фосфата;
- Локална самоуправа мора донети Правилник о техничким и санитарним условима за упуштање отпадних вода у јавну канализацију, као саставни део Одлуке о коришћењу,

управљању и одржавању водоводне, фекалне и атмосферске канализационе мреже на територији општине. Овим Правилником се прописују услови и ниво загађења отпадних вода, које поједини технолошки процеси морају испунити при упуштању у мрежу јавне насељске канализације. Ово подразумева да индустрије које испуштају отпадне воде чији ниво загађења прелази одредбе прописане Правилником, морају градити своја интерна постројења/уређаје за пречишћавање отпадних вода (предтретман технолошких отпадних вода).

Мере заштите изворишта водоснабдевања

Земљиште и водене површине у подручју заштите изворишта водоснабдевања, у складу са важећом законском регулативом, штите се од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно утицати на издашност изворишта и здравствену исправност воде. Обавезно је уређивање и одржавање зона санитарне заштите и провођење мера забране, превенције, санације, спречавања, контроле и надзора, заштите и мониторинга. Сва изворишта – (простор око акумулације „Брестовац“ и извора пукотинских издани у планинском подручју), односно подручја на којима се налази извориште водоснабдевања, морају бити заштићена од случајног и намерног загађивања и других утицаја који могу неповољно утицати на издашност изворишта, природни састав и квалитет воде. За заштиту изворишта водоснабдевања потребно је урадити Елаборат о зонама санитарне заштите, којим се утврђује површина и просторно пружање зона санитарне заштите. У циљу заштите вода у изворишту водоснабдевања, дефинишу се:

Зона I – акумулације површинске воде обухвата језеро „Брестовац“ из ког се захвата вода за јавно водоснабдевање укључујући врх преградног објекта и приобално подручје ширине 10м у хоризонталној пројекцији од нивоа воде при највишем нивоу воде у језеру. Зона I акумулације површинске воде обухвата и надземну притоку дуж целог тока и подручје са обе стране притоке у ширини од најмање 10м у хоризонталној пројекцији мерено од нивоа воде при водостају који се јавља једном у десет година.

Зона I – изворишта подземне воде, формира се непосредно око водозахватног објекта. Дозвољено је уређење озелењавањем декоративним врстама које немају дубоки корен и користи се искључиво за сенокос. Простор у овој зони се ограђује заштитном оградом ради спречавања неконтролисаног уласка људи и животиња на удаљености од 3-10m од водозахватног објекта.

У зони I изворишта подземне воде и акумулације површинске воде се не могу градити и употребљавати објекти, постројења, делатности и користити земљиште, ако то угрожава здравствену исправност воде за пиће:

- забрањено надземно и подземно трајно складиштење опасних материја, опасног отпада и материја, чије је уношење у воду директно или индиректно забрањено;
- забрањена је производња, превоз и третман опасних материја;
- забрањено је складиштење нафте и нафтних деривата;
- забрањено је испуштање свих отпадних вода (термичких и осталих);
- забрањена је изградња саобраћајница без одводних канала за атмосферске воде;
- забрањена је експлоатација нафте, нафтних деривата и осталих опасних материја;
- забрањено је депоновање свих врста отпада;
- забрањена је сеча шума и скидање шумског покривача;
- забрањени су сви површински, подповршински и остали радови, минирање тла, одстрањивање слоја који застире водоносни слој, осим ако нису радови у функцији изворишта водоснабдевања;

- забрањено је одржавање ауто-мото трка;
- забрањена је изградња стамбених објеката;
- забрањена је употреба хемијских ђубрива, чврстог и течного стајњака;
- забрањена је употреба пестицида, хербицида и инсектицида;
- забрањена је испаша, узгајање и кретање стоке;
- забрањено је камповање, вашари и остала слична окупљање људи;
- забрањено је коришћење спортских објеката;
- забрањено је коришћење угоститељских и осталих објеката за смештај гостију;
- забрањено је вађење шљунка и песка;
- забрањено је формирање нових гробаља и проширење постојећих;
- забрањена је изградња и употреба објеката и постројења која нису у функцији изворишта водоснабдевања;
- забрањено је кретање возила у функцији изворишта водоснабдевања ван утврђених траса, прилаз возилима на моторни погон која нису у функцији водоснабдевања, коришћење пловила на моторни погон, одржавање спортова на води, купање људи и животиња;
- забрањено је напајање стоке;
- забрањен је комерцијални узгој рибе;
- приступ овој зони дозвољен је само лицу запосленом у водоводу.

Зона II – акумулације површинске воде обухвата подручје око језера у ширини од 500м у хоризонталној пројекцији од спољне границе зоне I.

Зона II – изворишта подземне воде, обухвата простор са кога вода дотиче до водозахватног објекта за најмање један дана или не може да буде краћа од 500м. Зона I се може изједначити са Зоном II у случају понора, вртача, раседа и других карстних облика у које вода непосредно понире.

У зони II не могу се градити и употребљавати објекти, постројења, делатности и користити земљиште, ако то угрожава здравствену исправност воде за пиће:

- забрањено надземно и подземно трајно складиштење опасних материја, опасног отпада и материја, чије је уношење у воду директно или индиректно забрањено;
- забрањена је производња, превоз и третман опасних материја;
- забрањено је складиштење нафте и нафтних деривата;
- забрањено је испуштање свих отпадних вода (термичких и осталих);
- забрањена је изградња саобраћајница без одводних канала за атмосферске воде;
- забрањена је експлоатација нафте, нафтних деривата и осталих опасних материја;
- забрањено је депоновање свих врста отпада;
- забрањена је сеча шума и скидање шумског покривача;
- забрањени су сви површински, подповршински и остали радови, минирање тла, одстрањивање слоја који застире водоносни слој, осим ако нису радови у функцији изворишта водоснабдевања;
- забрањено је одржавање ауто-мото трка;
- забрањена је изградња стамбених објеката;
- забрањена је употреба хемијских ђубрива, чврстог и течного стајњака;
- забрањена је употреба пестицида, хербицида и инсектицида;
- забрањена је испаша, узгајање и кретање стоке;
- забрањено је камповање, вашари и остала слична окупљање људи;
- забрањено је коришћење спортских објеката;
- забрањено је коришћење угоститељских и осталих објеката за смештај гостију;
- забрањено је вађење шљунка и песка;
- забрањено је формирање нових гробаља и проширење постојећих.

Зона III – акумулације површинске воде обухвата подручје изван границе зоне II до границе која заокружује површину слива.

Зона III – изворишта подземне воде, у порозној средини карстно-пукотинског типа, када је подземна вода са слободним нивоом, а водоносна средина покривена повлатним заштитним слојем, који умањује утицај загађивача са површине терена, Зона III обухвата цело сливно подручје. Када је вода под притиском, а водоносна средина покривена повлатним заштитним слојем, Зона III не може бити краћа од 1000м од водозахватног објекта у правцу тока воде. Код издани у порозној средини карстно-пукотинског типа одређује се и понор, вртача, расед и други карстни облик у оквиру зоне III у који вода непосредно понире и на који се примењују заштитне мере као за зону I.

У овој зони је забрањена градња објеката, постројења, делатности и коришћење земљишта, које може на било који начин угрозити здравствену исправност воде:

- забрањено надземно и подземно трајно складиштење опасних материја, опасног отпада и материја, чије је уношење у воду директно или индиректно забрањено;
- забрањена је производња, превоз и третман опасних материја;
- забрањено је складиштење нафте и нафтних деривата;
- забрањено је испуштање свих отпадних вода (термичких и осталих);
- забрањена је изградња саобраћајница без одводних канала за атмосферске воде;
- забрањена је експлоатација нафте, нафтних деривата и осталих опасних материја;
- забрањено је депоновање свих врста отпада;
- забрањена је сеча шума и скидање шумског покривача;
- забрањени су сви површински, подповршински и остали радови, минирање тла, одстрањивање слоја који застире водоносни слој, осим ако нису радови у функцији изворишта водоснабдевања;
- забрањено је одржавање ауто-мото трка.

Обележавање заштитних зона: положај водозахватне грађевине у простору, дефинише се географским координантним тачкама:

- за зону I пописом катастарских парцела и припадајуће катастарске општине или положајем преломних тачака полигона израженог преко геодетских координата;
- за зону II и зону III дефинишу се положајем преломних тачака полигона израженог преко геодетских координата.

Мере заштите и коришћења подземних вода

Утврђивање и разврставање резерви подземних вода у категорије и класе, израда елабората о резервама подземних вода, вођење евиденције о стању резерви подземних вода и приказивање података геолошких истраживања, представља обавезу у циљу одрживог коришћења природних ресурса. Коришћење подземних вода као природног ресурса, може се остварити према:

- условима заштите природе по којима се врше геолошка истраживања;
- одобрењу за детаљна хидрогеолошка истраживања;
- елаборату о утврђеним резервама и квалитету подземних вода;
- овери билансних резерви подземних вода.

Обавезе носиоца пројекта:

- носилац пројекта је у обавези исходује сагласности за коришћење подземних вода; обавезна документација коју је неопходно приложити у процесу издавања сагласности:
 - уцртана граница простора у коме ће се користити ресурс подземних вода, са јавним саобраћајницама и другим објектима на том простору,
 - уписани бројеви катастарских парцела;
 - решење ресорног Министарства о утврђеним и овереним резервама ресурса подземне воде у налазишту;

- пројекат коришћења - експлоатације ресурса подземних вода у налазишту;
- акт органа надлежног за послове урбанизма општине Бојник, о усаглашености коришћења подземне воде са просторним и урбанистичким плановима
- процена утицаја на животну средину, за обављање делатности коришћења ресурса подземне воде;
- водни услови.

Заштита земљишта

У циљу заштите животне средине, обавеза локалне самоуправе је да успостави систем управљања земљиштем и заштиту на принципима:

- заштите функција земљишта;
- заустављање деградације земљишта;
- обнављање деградираних земљишта;
- интеграције у друге секторске политике.

Систем праћења квалитета земљишта - систем заштите земљишног простора и његово одрживо коришћење остварује се мерама системског праћења квалитета земљишта, који обухвата:

- праћење индикатора за оцену ризика од деградације земљишта,
- спровођење ремедијационих програма за отклањање последица контаминације и деградације земљишног простора, било да се они дешавају природно или да су узроковани људским активностима.

Опште мере заштите земљишта обухватају следеће обавезе:

- надлежни орган не може издати одобрење за коришћење природних ресурса или добара без сагласности на пројекат који садржи мере заштите и санације животне средине;
- сагласност, којом се утврђује испуњеност услова и мера одрживог коришћења природних ресурса и добара и заштите животне средине у току и после престанка обављања активности даје ресорно Министарство.

Посебне мере заштите земљишта од загађивања и деградације:

- обавезно је планирање и спровођење превентивних мера заштите приликом коришћења земљишта за оне делатности за које се очекује да ће знатно оштетити функције земљишта;
- носилац пројекта/оператер (или други облици својине), при свакој промени власништва, је у обавези да спроводе процену стања животне средине и одређивање одговорности за загађење животне средине, као и намирање дугова (терета) претходног власника за извршено загађивање и/или штету нанету животној средини;
- носилац пројекта/оператер (продавац или купац) је у обавези да изради извештај о стању земљишта, а за сваку трансакцију земљишта, на коме се дешава или се дешавала потенцијално загађујућа активност;
- носилац пројекта/оператер, потенцијални загађивач је одговоран за загађивање животне средине и у случају ликвидације или стечаја предузећа или других правних лица, у складу са Законом;
- носилац пројекта/оператер, потенцијални загађивач или његов правни следбеник, обавезан је да отклони узрок загађења и последице директног или индиректног загађења животне средине и сноси укупне трошкове, који укључују трошкове ризика по животну средину и трошкове уклањања штете нанете животној средини;
- носилац пројекта/оператер, потенцијални загађивач у обавези је да изради Извештај о стању земљишта;
- Извештај о стању земљишта мора бити издат од стране стручне организације, акредитоване за узорковање и испитивање земљишта и воде према SRPS, ISO/IEC 17025 стандарду;

- Извештај о стању земљишта мора да садржи историјску основу локације, која је доступна из службених евиденција, хемијске анализе за одређивање концентрације опасних материја у земљишту, ограничене у првом реду на материје које су повезане са активношћу на локацији, а које могу довести до контаминације, нивое концентрација опасних материја које имају утицај на стварање значајног ризика по људско здравље и животну средину, ниво контаминације радионуклидима;
- носилац пројекта/оператер који деградира животну средину дужан је да изврши ремедијацију или санацију деградиране животне средине, у складу са пројектима санације и ремедијације на које ресорно Министарство даје сагласност;
- програм ремедијације мора садржати: идентификацију контаминираних подручја, начин уклањања опасних материја са контаминираних локација (деконтаминација), начин спречавања ширења материја опасних по животну средину у дужем периоду, утврђен програм мониторинга медијума животне средине, ограничавање коришћења загађене локације (рок);
- за локацију за коју је потребно извршити ремедијацију, потребно је детаљно истраживање и успостављање мониторинга до завршетка ремедијације;
- пројекат ремедијације и ремедијационог поступка, у складу са врстом и типом загађења, мора садржати: поређења могућих варијантних решења у погледу ремедијационог поступка и разлога за избор најповољнијег, опис планираних активности у погледу ремедијационог поступка (физички, хемијски, биолошки третман или комбинација ових поступака), односно њихове технолошке и друге карактеристике, приказ врста и потребне количине енергије и енергетичке, воде, сировина, потребног материјала за реализацију пројекта, методологије третирања свих врста отпадних материја из ремедијационог поступка (прерада, рециклажа, одлагање), приказ утицаја на животну средину изабраног пројектног ремедијационог поступка.

Граничне вредности - одређивање нивоа концентрација опасних и штетних материја у земљишту врши се према SRPS стандардним методама или стандардним методама EU, USA или Русије. Референтне и интервентне вредности концентрација опасних и штетних материја у земљишту и подземној води прописане су у складу са холандским стандардним (циљне и интервентне вредности за ремедијацију).

Опште мере и критеријуми у организацији коришћења продуктивног земљишта:

- обавезно је пошумљавање еродираних терена и терена отвореног вегетационог склопа;
- забрањена је неконтролисана (чиста) сеча, прореда, отварање вегетацијског склопа и скидања шумског покривача;
- повећање степена шумовитости до оптималног, пошумљавање еродибилних и осталих деградираних и девастираних шумских и осталих типова земљишта;
- регулација водотокова у циљу заштите од спирања и неповратног губитка педолошког слоја земљишта;
- на нагибима од 5% нема ограничења коришћења продуктивног земљишта у пољопривредно-продуктивне сврхе;
- на нагибима од 5-10% могу се гајити ратарске и воћарске културе;
- на нагибима 10-12% на присојним странама, могу се гајити воћарске културе, а на осојним травне површине;
- на већим нагибима 15-20%, непосредно уз грађевинска подручја, на присојним експозицијама могу се подизати воћњаци у комбинацији са травним међупојасевима а на осојним странама, травни појасеви са медоносним врстама дрвећа;
- на нагибима већим од 20%, планира се пошумљавање;
- на земљиштима чији је биљни покривач девастиран или деградиран, а која се не користе за пољопривреду и шумарство, подиже се вегетација у складу са станишним условима терена;

- очување плодности и поправљање бонитета, еколошко газдовање и унапређивање пољопривредних површина;
- забрана, ограничење и прописивање услова за делатности које могу загадити земљиште;
- успостављање система перманентне контроле стања, квалитета и плодности земљишта у зонама интензивне пољопривредне производње;
- очување и унапређење постојећих природних и подизање вештачких вегетацијских покривача (пољозащитних и шумских појасева, забрана, шумских фрагмента, живица) и пољопривредним зонама око насеља;
- за наводњавање користити воду која испуњава стандарде за коришћење воде у пољопривреди и за производњу хране;
- усвајање програма перманентне едукације и промовисање правилне примене агротехничких мера у пољопривреди;
- забрањено је коришћење биоцидних производа у пољопривреди који могу довести до промена основних карактеристика земљишта;
- у заштитном појасу од 10m између границе пољопривредних парцела и обале водотока није дозвољено коришћење пестицида и вештачких ђубрива.

Заштита и унапређење природе, природних добара и предела

Заштита природе обухвата:

- заштиту, очување и унапређење биолошке, геолошке и предеоне разноврсности,
- одрживо коришћење и управљање природним добрима и ресурсима,
- унапређење стања нарушених делова природе,
- усклађивање људских активности, економских и друштвених развојних планова и пројеката са одрживим коришћењем обновљивих и необновљивих природних ресурса,
- дугорочно очување природних екосистема, природних предела и природне равнотеже.

На основу увида у Централни регистар заштићених природних добара, Завод за заштиту природе Србије констатује да се у границама Просторног плана јединице локалне самоуправе Бојник налазе следећа заштићена природна добра:

- Споменик природе стабло храста лужњака у Славнику (Решење СО Бојник о стављању под заштиту бр. 1298/1 од 24.08.1968);
- Планина Радан природно добро у поступку заштите као Предео изузетних одлика „Планина Радан“. Карактерише је очуваност предеоних карактеристика, мноштво ретких и угрожених биљних и животињских врста, аутентичност пејзажа и јединствени климатски услови. Планина радан је и одобрено подручје за дневне лептире РВА. Део општине Бојник у границама које припадају планини Радан је подручје Емералд мреже – европске еколошке мреже за очување дивље флоре и фауне и њихових природних станишта. Уредбом о еколошкој мрежи („Сл. гласник РС” бр. 102/10) подручје планине Радан је препознато део еколошке мреже – еколошки значајно подручје на ком је присутан приоритетан тип станишта и врста.

Заштита еколошке мреже обезбеђује се спровођењем прописаних мера заштите у циљу:

- очувања биолошке и предеоне разноврсности,
- одрживог коришћења и обнављања природних ресурса и добара,
- унапређења заштићених подручја, типова станишта и дивљих врста.

На подручју еколошке мреже обезбеђује се праћење стања:

- станишта популација дивљих врста,
- типова станишта од посебног значаја за очување,
- ефикасност спроведених мера заштите и унапређења, као и степена остварења утврђених циљева очувања и унапређења функционалности и интегритета еколошке мреже.

Мере заштите еколошке мреже:

- забрањено је уништавање и нарушавање станишта као и уништавање и узнемиравање дивљих врста;
- забрањена је промена намена површина под природном и полуприродном вегетацијом (ливаде, пашњаци, тршћаци итд.);
- забрањена је промена морфолошких и хидролошких особина подручја од којих зависи функционалност коридора;
- планирањем намене површина, као и активним мерама заштите очувати и унапредити природне и полуприродне елементе подручја у складу са предеоним и вегетацијским карактеристикама подручја;
- стимулисати традиционалне видове коришћења простора који доприносе очувању и унапређивању биодиверзитета;
- обавезне су мере спречавања, односно смањења, контроле и санације свих облика загађивања;
- обавезне су мере унапређења еколошког коридора – обавезно је очување аутохтоне вегетације и успостављање континуитета зелених површина чија структура и намена подржава функције коридора;
- на местима укрштања еколошких коридора са елементима инфраструктурних система који формирају баријере за миграцију врста, обезбедити техничко-технолошка решења за неометано кретање дивљих врста;
- изван зона становања насеља забрањена је изградња објеката чија намена није директно везана за воду на растојању мањем од 50 m од линије средњег водостаја водотока;

Мере заштите за заштитну зону:

- обавезна је примена техничко-технолошких и других решења у циљу елиминисања или ублажавања негативних утицаја из зона становања, радних и осталих зона на живи свет;
- забрањено је обављање активности које могу довести до продирања и ширења инвазивних врста из околине;

Опште мере заштите природних вредности на подручју Плана:

- обавезна је заштита структуре постојећих природних предела, у складу са условима станишта за трајно одржавање његових функција и спречавање и смањење штетних утицаја;
- обавезно је очување и унапређење природног и вештачког вегетацијског покривача у урбаном центру;
- обавезна је заштита и очување вегетације у рубном делу урбаног центра, у циљу ублажавања екстремних утицаја и побољшања микроклиматских услова;
- подизање нових шумских састојина на свим планираним теренима за озелењавање, на принципима ценотичког диверзитета;
- подизање зелених површина унутар општинског центра и у оквиру осталих намена (паркови, скверови, баште, дрвореди) у циљу смањења концентрације штетних гасова у ваздуху и побољшања општих микроклиматских услова;
- обавезно је планско организовање лова и риболова, ловног и риболовног туризма;
- реализација грађевинског подручја насеља, грађевинског земљишта ван грађевинског подручја, инфраструктурних коридора, прилагодити природним структурама и условима, тако да утицај на предеоне карактеристике буде што мањи;

- све природне пределе заштити у њиховој разноврсности, јединствености, лепоти и значају за доживљај и рекреацију становништва.

Мере заштите и очувања дивљих врста:

- обавезне су мере заштите строго заштићених и угрожених дивљих врста нарочито птица мочварица, чапље, роде, малог корморана, грабљивица и сова у циљу очувања биолошке разноврсности и природног генофонда;
- истражити, заштитити и очувати потенцијално вредноване мочварне екосистеме у циљу очувања укупног биодиверзитета подручја;
- обавезне су мере спречавања свих радњи и поступака који утичу на нарушавање повољног стања популације дивљих врста, уништавање њихових станишта, легла, гнезда или нарушавање њиховог животног циклуса;
- дозвољено је коришћење и сакупљање заштићених дивљих врста искључиво на начин којим се не угрожава повољно стање њихове популације;
- обавезне су мере еколошке компензације у циљу ублажавања штетних последица на природу (мере санације, примарна рехабилитација, успостављање новог локалитета или комбинацију мера).

Заштита и унапређење предела

Заштита простора и животне средине, просторно уређење и развој општине, мора бити засновано на заштити природних предела и екосистема и рационалном коришћењу свих природних ресурса. У том погледу, основни циљ је обезбеђивање планираног развоја заснованог на што мањем штетном деловању на природу, чиме ће се и степен деградације спречити или ублажити, што представља услов за очување еколошке равнотеже, биодиверзитета, укупног еколошког капацитета и предеоних вредности анализираних простора. Управљање пределом на еколошким и принципима одрживог развоја представља услов за очување његове разноврсности и вредности:

- интегрално планирање и селективно усмеравање развоја, усклађено са карактером предела и специфичним карактеристикама физичке структуре насеља, уз минимизирање негативних и стимулисање позитивних утицаја новог развоја на карактер и диверзитет предела;
- промоција, заштитита и унапређење препознатих природних и културних вредности предела, као и креирање нових;
- рекултивација деградираних предела, у коридорима крупне инфраструктуре и појединачним локацијама у радним и осталим зонама;
- повезивање природних и културних вредности у простору.

Управљање пределом подразумева:

- обавезну заштиту постојећих очуваних предела;
- дозвољено креирање радикално нових карактеристика предела, заснованих на одрживом коришћењу земљишта у комбинацији са новим идејама обликовања предела и физичких структура, чиме се јача просторни и културни идентитет и јача основа за економски просперитет заједнице увећањем атрактивности територије за туризам и инвестиције.

Заштита и одрживо коришћење рибљег фонда

У циљу заштите и очувања рибљег фонда, обавезна је:

- примена начела ефикасности и одрживог коришћења обновљивих природних ресурса;
- адекватно планирање коришћења рибљег фонда;
- контрола и праћење стопе риболова како не би довели у опасност обновљивост рибљег фонда као природног ресурса.

Мере заштите и одрживог коришћења рибљег фонда:

- обавеза је да се установи рибарско подручје, по претходно прибављеном мишљењу Завода за заштиту природе Републике Србије;
- обавеза је да се одреде границе и намена рибарског подручја у погледу врсте риболова који се на њему обавља (привредни и/или рекреативни);
- у циљу одрживог коришћења рибљег фонда, управљач (корисник) програмом управљања рибарским подручја и посебним актом може ограничити или забранити рекреативни риболов (употребу појединих алата, опреме и средстава уз сагласност Министра) и о наведеним забранама обавести јавност;
- обавезно је прибављање дозволе за обављање привредног и рекреативног риболова;
- управљач (корисник) рибарског подручја је у обавези да прати и спроводи мере заштите и очувања рибљег фонда, изврши обележавање рибарског подручја, изврши категорисање риболовне воде, одреди поједине делове рибарског подручја за мрест и развиће риба (рибља плодишта и сл.), контролише забране, ловостај, спровођење промењених режима риболова, спашавање рибе из поплавлених подручја, организује и спроводи едукацију риболоваца, као и да контролише обављање привредног и спортског риболова.

Заштита од буке и вибрација

Заштита животне средине од буке за подручје општине Бојник подразумева:

- планирање мера и услова заштите од буке у животној средини;
- мерење буке у животној средини;
- израду стратешке карте буке;
- слободан приступ информацијама о стању буке у животној средини.

Опште мере заштите становништва од буке у животној средини општине Бојник обухватају одређивање акустичних зона у складу са наменом простора и граничним вредностима индикатора буке у тим зонама:

- тихе зоне – заштићене целине и зоне са прописаним граничним вредностима од 50 dB(A) у току дана и 40 dB(A) у току ноћи у којима је забрањена употреба извора буке који могу повисити ниво буке;
- остале зоне – са мерама за отклањање извора буке и мерама заштите од буке;

Општински центар Бојник:

Тихе зоне: зоне индивидуалног становања, зоне и локације спорта и рекреације и зеленила, локације вртића и школских објеката, туристичке зоне и локације, локације објеката здравства.

Остале зоне: радне зоне и локације, зоне вишепородичног и индивидуалног становања са привређивањем, појасеви државних путева и градских саобраћајница.

Детаљно акустично зонирање општинског центра мора се извршити на нивоу Плана генералне регулације насеља Бојник.

Експлоатационе површине, индустријске, радне и комуналне зоне: експлоатационе површине природних ресурса (шљунак, глина), пословно-производни комплекси, зоне, потези, пунктови и локације, представљају зоне у којима се морају примењивати мере за спречавање и отклањање буке и мере заштите од утицаја на окружење са посебним мерама заштите према и у непосредном окружењу тихих зона;

Појасеви и зоне дуж саобраћајних коридора и градских саобраћајница су зоне у којима се примењују мере заштите од буке према окружењу и тихим зонама посебно:

- државни пут другог реда Р-242,
- државни пут другог реда Р-223,
- државни пут другог реда Р-123,
- државни пут другог реда Р-242а,

- планирани туристички „Високи кружни“ пут – према ПППП Намене планине Радан.

Посебне мере заштите становништва од буке у животној средини:

Планови, пројекти и програми, за које је прописан поступак стратешке процене утицаја и/или поступак процене утицаја пројеката на животну средину, морају садржати процену нивоа буке и мере заштите од буке у животној средини.

Носиоци пројеката/оператери који у обављању привредне делатности емитују буку, одговорни су за сваку активност којом се проузрокује изложеност буци изнад прописаних граничних вредности.

Носиоци пројеката/оператери који обављањем делатности утичу или могу утицати на изложеност буци, дужни су да:

- обезбеде учешће у трошковима заштите од буке у животној средини у оквиру инвестиционих, текућих и производних трошкова;
- обезбеде праћење утицаја својих делатности на нивое и интензитета буке у животној средини;
- обезбеде спровођење одговарајућих мера заштите од буке;
- спроведу мере звучне заштите при пројектовању, грађењу и реконструкцији објеката саобраћајне инфраструктуре, индустријских објеката, стамбених, стамбено-пословних и пословних објеката;
- спроведу услове и мере којима се штетни ефекти буке могу спречити, смањити или отклонити (у поступку процене утицаја пројеката на животну средину вреднују се могући непосредни и посредни штетни ефекти буке на животну средину и здравље становништва и утврђују се услови и мере којима се штетни ефекти буке могу спрешити, смањити или отклонити);
- спроведу мере заштите од буке у складу са законом којим се уређује интегрисано спречавање и контрола загађивања животне средине, као услов за рад постројења и активности за које се издаје интегрисана дозвола;
- у поступку техничког прегледа за остале објекте мора се утврдити испуњеност услова и мера заштите од буке односно звучне заштите;
- да на прописан начин обезбеде мерење буке, израду извештаја о мерењу буке и сноси трошкове мерења буке у зони утицаја (мерење буке у животној средини обавља организација овлашћена од стране ресорног Министарства).

Заштита од јонизујућег и нејонизујућег зрачења

Заштита од јонизујућих зрачења

Мере заштите живота и здравља људи и заштите животне средине од штетног дејства јонизујућих зрачења и мере нуклеарне сигурности обавезне су при свим поступцима у вези са нуклеарним активностима и активностима којим се уређују услови за обављање делатности са изворима јонизујућих зрачења и нуклеарним материјалима, као и управљање радиоактивним отпадом.

Спровођење и стално унапређивање мера којима се обезбеђују нуклеарна и радијациона сигурност и безбедност постале су приоритети међународне заједнице, а основна брига више нису само контрола нуклеарног наоружања и спречавање његовог даљег ширења, већ пре свега обезбеђивање услова за ефикасно сузбијање злоупотреба радиоактивних и нуклеарних материјала. Закон о заштити од јонизујућих зрачења и о нуклеарној сигурности прописује:

- увођење нових, виших стандарда у спровођењу мера заштите од јонизујућих зрачења, нуклеарне и радијационе сигурности,
- успостављање комплексније регулативе али и омогућавање ефикасније примене закона,
- успостављање стриктног и целовитог надзора над изворима јонизујућих зрачења и нуклеарним објектима, радијационим делатностима и нуклеарним активностима, као и над управљањем радиоактивним отпадом;

У одредбама Закона о заштити од јонизујућих зрачења и о нуклеарној сигурности су уграђени највиши стандарди које прописују водеће светске организације у овој области, као што су:

- Међународна агенција за атомску енергију (IAEA),
- Агенција за нуклеарну енергију
- организације за економску сарадњу и развој (ANE-OECD),
- Међународна комисија за заштиту од јонизујућих зрачења (ICRP),
- Светска здравствена организација (ЊНО),
- Међународна организација рада (МОП) и
- Организација УН за храну и пољопривреду (FAO);

Стандарди и принципи Међународне агенције за атомску енергију формализовани су у облику директива и препорука којима се обезбеђује радијациона и нуклеарна сигурност и безбедност. Република Србија, као држава чланица Међународне агенције за атомску енергију (IAEA) испуњава захтеве који произилазе из ратификованих међународних уговора. Регулаторно тело - организација која врши јавна овлашћења у складу са Законом је Агенције за заштиту од јонизујућих зрачења и нуклеарну сигурност Србије.

Заштита од нејонизујућих зрачења

Услови и мере заштите здравља људи и заштите животне средине од штетног дејства нејонизујућих зрачења у коришћењу извора нејонизујућих зрачења, представљају обавезне мере и услове при планирању, коришћењу и уређењу простора. Нејонизујућа зрачења су електромагнетска зрачења која имају енергију фотона мању од 12,4eV и обухватају:

- ултраљубичасто или ултравиолетно зрачење (таласне дужине 100-400nm),
- видљиво зрачење (таласне дужине 400-780nm),
- инфрацрвено зрачење (таласне дужине 780nm - 1 mm),
- радио-фреквенцијско зрачење (фреквенције 10kHz - 300GHz),
- електромагнетска поља ниских фреквенција (фреквенције 0-10kHz),
- ласерско зрачење. обухватају и
- ултразвук или звук чија је фреквенција већа од 20kHz (и ако се не ради о ЕМ зрачењу);

Обавезне мере заштите од нејонизујућих зрачења:

- прописивање граница излагања нејонизујућим зрачењима;
- откривање присуства и одређивање нивоа излагања нејонизујућим зрачењима;
- одређивање услова за коришћење извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса;
- обезбеђивање организационих, техничких, финансијских и других услова за спровођење заштите од нејонизујућих зрачења;
- вођење евиденције о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса;
- означавање извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса и зоне опасног зрачења;
- спровођење контроле и обезбеђивање квалитета извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса;
- примена средстава и опреме за заштиту од нејонизујућих зрачења;
- контрола степена излагања нејонизујућем зрачењу у животној средини и контрола спроведених мера заштите од нејонизујућих зрачења;
- информисање становништва о здравственим ефектима излагања нејонизујућим зрачењима;
- информисање становништва о мерама заштите и обавештавање о степену изложености нејонизујућим зрачењима у животној средини;

Извори нејонизујућих зрачења од посебног интереса су стационарни и мобилни извори електромагнетног зрачења који могу да буду опасни по здравље људи, чије електромагнетно

поље у зони повећане осетљивости, достиже барем 10% износа референтне, граничне вредности прописане за ту фреквенцију.

Зоне повећане осетљивости су зоне становања, зоне и локације у којима се особе могу задржавати и 24 сата дневно (школе, домови, предшколске установе, породилишта, болнице, туристички објекти, дечја игралишта, површине неизграђених парцела планиране за наведене намене (у складу са препорукама Светске здравствене организације). Општине Бојник је у обавези да врши инспекцијски надзор над изворима нејонизујућих зрачења за које одобрење за изградњу и почетак рада издаје надлежни орган јединице локалне самоуправе.

Оператер је у обавези да:

- примени мере и испуњава услове за коришћење извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса;
- да спроведе поступак процене утицаја на животну средину, у складу са Законом;
- води прописану евиденцију;
- обезбеди испитивање зрачења извора нејонизујућих зрачења у животној средини;
- у року обавести надлежни орган о ванредном догађају;
- спроводи све мере заштите од нејонизујућих зрачења.

Базне станице мобилне телефоније: за услове простирања електромагнетних таласа, морају се испоштовати:

- техничке мере и захтеви,
- мере безбедности и заштите здравља људи,
- мере безбедности животне средине;

Избор локације за постављање базне станице мобилне телефоније, са еколошког аспекта, мора бити у складу са смерницама, мерама и условима:

- стратешке процене утицаја плана (или секторских програма),
- процене утицаја на животну средину пројекта,
- заштите од нејонизујућих зрачења;

Опште мере заштите од штетног дејства електромагнетних таласа базне станице мобилне телефоније при избору локације, спроводе се постављањем:

- на стубовима висине 20-36 m,
- на највишим објектима који доминирају околином,
- на фасадама објекта (панелне базне станице које покривају одређену микролокацију, а покретне базне станице се монтирају за време одржавања разних скупова, концерата и сл.),

Оператер је у обавези да спроведе мере и услове заштите животне средине, а које се односе на:

- опасност од директног додира делова који су под сталним напонам;
- опасност од директног додира проводљивих делова који не припадају струјном колу;
- опасност од пожара и експлозија;
- статички електрицитет услед рада уређаја;
- опасност од утицаја берилијум оксида;
- атмосферски електрицитет;
- нестанак напона у мрежи;
- недовољну осветљеност просторија;
- неопрезно руковање;
- опасност при раду на висини (монтирање антена на антенским стубовима);
- механичка оштећења;
- утицај прашине, влаге и воде;

Посебне мере заштите – у зависности од типа и карактеристика објекта који се гради, посебно се морају примењивати следеће мере заштите:

- објекте се несме постављати унутар друге зоне опасности од пожара, у близини

отворених складишта лако испарљивих, запаљивих и експлозивних материја без одговарајуће заштите и прибављених услова, односно сагласности надлежног органа противпожарне заштите;

- ако се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете извођач радова је дужан да одмах прекине радове и обавести надлежни Завод за заштиту споменика културе;
- ако се у току радова наиђе на природно добро које је геолошко-палеонтолошког типа и минеролошко-петрографског порекла, за које се претпоставља да има својство природног споменика, извођач радова је дужан да о томе обавести надлежну организацију за заштиту природе;
- обавезно је постављање оgrade око базне станице и антенског стуба, а на огради поставити табле на којима је исписано упозорење да се не сме прилазити антенском стубу;
- антенски систем базне станице се мора пројектовати тако да се у главном снопу зрачења антене не налазе антенски системи других комерцијалних или професионалних уређаја, као ни сами уређаји, што се постиже оптималним избором висине антене, као и правилним избором позиције антенског система на смом објекту;
- отпадне материје које се јаве током изградње објекта базних станица, приступних путева, довођења електричне енергије и слично, морају се уклонити преко овлашћеног комуналног предузећа;
- након изградње, односно постављања објекта који садржи извор нејонизујућег зрачења, а пре издавања дозволе за почетак рада или употребне дозволе, обавезно се мора извршити прво испитивање, односно мерење нивоа електромагнетног поља у околини извора;
- за потребе првог испитивања оператер може извор електромагнетног поља пустити у пробни рад у периоду не дужем од 30 дана, а за телекомуникационе објекте мерења може извршити у оквиру техничког прегледа;
- орган надлежан за издавање употребне дозволе за објекат који садржи извор нејонизујућег зрачења од посебног интереса, може пустити у рад тај извор ако је мерењем утврђено да ниво електромагнетног поља не прекорачује прописане граничне вредности и да изграђени, односно постављени објекат неће својим радом угрожавати животну средину;
- ако се периодичним испитивањем, систематским испитивањем или мерењем извршеним по налогу инспектора за заштиту животне средине, утврди да је у околини једног или више извора измерен ниво електромагнетног поља изнад прописаних граничних вредности, надлежни орган може кориснику наложити ограничење у погледу употребе, реконструкцију или затварање објекта до задовољавања прописаних граничних вредности;
- реконструкција се обавља технички и оперативно изведивим мерама у року од највише годину дана од дана када је наложена реконструкција извора од стране надлежне инспекције за заштиту животне средине.

Заштита од хемикалија, хемијског удеса, интегрисано спречавање и контрола загађивања животне средине

Обавезне мере заштите животне средине од хемикалија - у циљу заштите здравља људи и животне средине на подручју општине Бојник обавезно је успостављање интегралног управљања хемикалијама.

Обавезе оператера који управља хемикалијама:

- оператер који управља хемикалијама мора предузимати мере у циљу спречавања негативних утицаја хемикалија на здравље људи и животну средину;

- опасна хемикалија се замењује безбеднијом алтернативом када год је то могуће;
- свака хемикалија и одређени производи морају бити класификовани, обележени и паковани у складу са Законом;
- оператер је дужан да складишти опасне хемикалије на начин да се не угрози живот и здравље људи и животна средина, а са њиховим остацима и празном амбалажом поступа у складу са прописима којима се регулише управљање отпадом.

Биоцидни производи – су активне супстанце или смеша, која садржи једну или више активних супстанци, чија је намена да хемијски или биолошки уништи непожељне организме, може се користити ако је за њега издато одобрење за стављање у промет и ако је класификован, обележен, пакован и има безбедносни лист. Разврставају се у врсте према:

- начину коришћења,
- организму на који делују,
- простору у којем се користе,
- предмету, односно према површини која се третира.

Заштита од хемијског удеса (одредбе SEVESO II Директиве) - заштита од изненадног и неконтролисаног догађаја који настаје ослобађањем, изливањем или расипањем опасних материја, обављањем активности при производњи, употреби, преради, складиштењу, одлагању или дуготрајном неадекватном чувању.

SEVESO постројење - постројење у којем се обављају активности у којима је присутна или може бити присутна опасна материја у једнаким или већим количинама од прописаних, (где се опасне материје производе, користе, складиште или се њима рукује) и укључује сву опрему, објекте, цевоводе, машине, опрему, алате, интерне колосеке и депое, складишта и осталу пратећу опрему у функцији постројења.

Оператери SEVESO постројења, према количинама из Листе опасних материја и њихових количина и Листе својстава и класа опасних материја и њихових количина, у обавези су да израде:

- Политику превенције удеса по достављању Обавештења надлежном органу ресорног Министарства - Оператери SEVESO постројења нижег реда;
- Извештај о безбедности и План заштите од удеса - Оператери SEVESO постројења вишег реда;

Оператер SEVESO постројења је у обавези да, уколико се деси хемијски удес на локацији, одмах о хемијском удесу обавести ресорно Министарство, јединицу локалне самоуправе и органе надлежне за поступање у ванредним ситуацијама у складу са прописима којима се уређује заштита и спашавање;

Оператер SEVESO постројења нижег реда у обавези је да изради документ - Политику превенције удеса и да Министарству, пре израде Политике превенције удеса, достави Обавештење.

Оператер SEVESO постројења вишег реда у обавези је да изради и достави Министарству Извештај о безбедности и План заштите од удеса.

Оператери који нису SEVESO постројење а који имају на својој локацији (комплексу) значајне количине опасних материја, у циљу заштите од хемијског удеса у обавези су да поступају у складу са Законом о ванредним ситуацијама („Сл. гласник РС“ бр. 111/09).

План заштите од хемијског удеса општине Бојник - Екстерни план заштите од удеса, је обавезан документ који локална самоуправа мора донети на основу планова заштите од удеса оператера који се налазе на њеној територији, у складу са Законом о ванредним ситуацијама („Сл. гласник РС“ бр. 111/09).

Процена ризика у случају настанка хемијског удеса - заштита од хемијских удеса и загађивања животне средине при производњи, превозу и складиштењу опасних материја у постројењима и инсталацијама, оствариваће се превентивним мерама које обухватају активности које се спроводе у постројењима и на коридорима превоза опасних материја, а у циљу смањења могућности настанка удеса и могућих последица. Решавање проблема

управљања еколошким ризиком при транспорту опасних материја зависиће од динамике реконструкције и ревитализације постојећих и реализације планираних саобраћајница, на основу чега ће се трасе превоза опасних материја утврђивати општинском нормативом (посебним одлукама у складу са Законом и планом намене простора). У начелу, за превоз опасних и штетних материја дозвољено је користити деонице аутопутева и државних путева првог и другог реда које пролазе кроз подручја нижих густина становања и мање насељености. Ограничење се не односи на превоз нафтних деривата у цистернама капацитета до 10t.

Оператер IPPC постројења (према Листи активности и постројења за које се издаје интегрисана дозвола) у обавези је да:

- за ново постројење поднесе захтев за издавање интегрисане дозволе, пре добијања дозволе за употребу;
- за постојеће постројење, према року за прилагођавање до 2015 године;
- надлежност за издавање интегрисане дозволе је у зависности од тога који орган издаје одобрење за градњу (грађевинску дозволу) одређује се ко је надлежни орган за интегрисану дозволу;
- BREF документ даје информације о специфичном индустријском сектору или пољопривредном сектору, техникама и процесима заступљеним у том сектору, свим постојећим емисијама у воду, ваздух и земљиште као и генерисаним отпадима, у зависности од производних капацитета, техникама које се разматрају у одређивању BAT.

Управљање отпадом и амбалажним отпадом

Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године, („Сл. гласник РС“, бр. 29/10) представља основни документ који обезбеђује услове за рационално и одрживо управљање отпадом на нивоу Републике Србије:

- одређује основну оријентацију управљања отпадом за наредни период, у сагласности са политиком ЕУ у овој области и стратешким опредељењима Републике Србије;
- усмерава активности хармонизације законодавства у процесу приближавања законодавству ЕУ;
- идентификује одговорности за отпад и значај и улогу власничког усмеравања капитала;
- поставља циљеве управљања отпадом за краткорочни и дугорочни период;
- утврђује мере и активности за достизање постављених циљева.

Према Стратегији управљања отпадом, Општина Бојник заједно са општинама Лесковац, Лебане, Медвеђа, Власотинце и Црна Трава припада регионалном центру за управљање неопасним отпадом „Жељковац“ на територији општине Лесковац. Овај центар обухвата 234.018 становника и годишњу количину отпада од 55.889 t/год. За депонију у Придворици је израђен Пројекат санације, која је планирана у периоду 2011.-2012. Година.

На депонији неопасног отпада може се одлагати:

- комунални отпад после сепарације,
- неопасан отпад, било ког порекла који испуњава критеријуме за прихват на депонију неопасног отпада,
- стабилизovan и нереактиван (претходно третиран) опасан отпад који задовољава критеријуме граничних вредности за неопасан отпад;

Постројење за сепарацију рециклабилног отпада – (технолошка линија за аутоматско и мануелно раздвајање отпада):

- са депонијом чини функционалну целину,
- издвојени рециклабилни отпад се третира (балира или пресује) и транспортује у постројења за рециклажу;

Трансфер станица – представља део регионалног центра где се комунални отпад истовара из возила за сакупљање отпада, прегледа уз издвајање отпада, кратко задржава, утовара у већа возила и транспортује на даљи третман у регионални центар, регионалну депонију на локацији „Жељковац“. Реализација трансфер станице на територији општине Бојник је могућа у циљу смањења трошкова управљања отпадом, услед разврставања отпада и његовог поновног враћање у процес производње као секундарне сировине, као и због смањења количине отпада који се транспортује и одлаже на регионалној депонији.

Општи услови за реализацију трансфер станице:

- дозвољена је изградња трансфер станице на подручју које покрива регионална депонија „Жељковац“;
- потребна израда урбанистичке и пројектне документације за изградњу трансфер станице;
- спровести поступак процене утицаја на животну средину;

Критеријуми за избор локације трансфер станице:

Није дозвољено градити:

- у зонама заштите изворишта водоснабдевања,
- у заштићеним подручјима и зонама заштите заштићених подручја,
- на плавном и мочварном терену,
- на пољопривредном и водном земљишту,
- у зонама високих густина становања,
- у зонама централних функција (у непосредном окружењу школских објеката и комплекса, дечјих установа, објеката социјалне заштите, здравствених објеката и комплекса, верских објеката)
- у зонама спорта и рекреације;

Дозвољено је градити:

- у грађевинском подручју (на грађевинском земљишту);
- на грађевинском земљишту ван грађевинског подручја;
- у индустријским, радним и комуналним зонама;

Карактеристике локације трансфер станице:

- централни положај у односу транспортне руте (путање сакупљача),
- директан приступ камионским рутама и главној саобраћајници,
- на сеоском подручју (да може прихватити отпад у пречнику 20-30 км),
- величина (капацитет) локације утврђује се на основу односа постојеће и максимално пројектоване количине отпада),
- могућност проширења у простору;
- заштитна зона око локације (заштитно зеленило, природне, вештачке баријере);
- топографске карактеристике (раван или терен у благом нагибу),
- карактеристике руже ветрова;
- степен инфраструктурне опремљености;
- пејзажна уређеност – могућност партерног и пејзажног уређења;

Врсте отпада којима се рукује на трансфер станици:

- општински отпад (отпад из домаћинства),
- баштенски (зелени) отпад,
- опасан кућни отпад,
- рециклабилни отпад,
- обавезно је посебно издвајање грађевинског отпада;

Врсте отпада за које није дозвољено руковање на трансфер станици:

- инфективни медицински отпад
- велики предмети у расутом стању
- опасан отпад
- радиоактиван отпад
- нафтни резервоари
- угинуле животиње
- азбест
- течности, муљеве, прашкасте материје;

Опремање локације трансфер станице (тип трафостанице):

- објекат,
- плато за прихватање отпада, сабијање, пребацивање у већа возила и отпремање на регионалну депонију,
- возила за сакупљање (возила сакупљача),
- претоварна-трансфер возила,
- интерне саобраћајнице,
- инфраструктура,
- партерно и пејзажно уређење,
- ограда са контролисаним улазом;

Услови на трансфер станици:

- није дозвољено дугорочно складиштење отпада на локацији,
- обавезно је брзо сакупљање/сабијање отпада,
- обавезан је брзи утовар у трансферно возило,
- трансфер возило мора напустити трансфер станицу за неколико сати,
- дозвољено је постављање контејнера за рециклабилне компоненте,
- дозвољено је одређивање простора за отпад који ће грађани доносити;

Центар за одвојено сакупљање рециклабилног отпада - место одређено општинском одлуком на које грађани доносе материјал погодан за рециклажу, кабасти отпад (намештај, бела техника), баштенски отпад. У зависности од броја становника који гравитира изабраној локацији, врста генерисаних отпада, са дефинисаном организацијом и потребном опремом, дозвољено је:

- **формирање сортирних станица** (сабирне, сакупљачке станице), за неопасан рециклабилан отпад, према прописаним критеријумима, условима животне средине и Локалном плану управљања отпадом;
- **формирање центра за рециклажу грађевинског отпада**, према прописаним критеријумима, условима животне средине и Локалном плану управљања отпадом ;

- **формирање рециклажних дворишта** у складу са прописаним критеријумима, условима животне средине и Локалном плану управљања отпадом;
- **формирање рециклажних острва**, у складу са прописаним критеријумима и условима животне средине и Локалном плану управљања отпадом;

Управљање опасним отпадом - до реализације националног постројења за физичко-хемијски третман опасног отпада и регионалног складишта опасног отпада, управљање опасним отпадом вршиће се у складу са важећим Законом и подзаконским актима.

Сабирни центар (центри за сакупљање опасног отпада из домаћинства: отпадна уља, отпад електричних и електронских апарата и уређаја, истрошене батерије) могу бити уз локације центара за сакупљање рециклабилног отпада;

Управљање отпадом животињског порекла – гробље за угинуле животиње и кућне љубимце, (угинуле животиње и кућни љубимци, кланични отпад, отпад из постројења за прераду меса, објекта за узгој животиња), до успостављања система за управљање овом врстом отпада на националном нивоу, организовати преко постојећих постројења за третман отпада животињског порекла (постојећих кафилерија) и гробља за угинуле животиње (јаме гробнице), као прелазног решења, према критеријумима и условима заштите животне средине. Избор локације за формирање гробља за угинуле животиње и кућне љубимце (јаме гробнице), као прелазног решења, мора се извршити на основу упоредне вишекритеријумске анализе локација. Локација мора задовољавати следеће критеријуме:

- земљиште мора бити оцедно, без подземних вода, осунчано, ограђено, удаљено од површинских вода и ван зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања, удаљено од зона становања,
- локација мора бити опремљена потребном инфраструктуром и средствима за дезинфекцију,
- потребна површина локације је од 25–50ари. Пожељно је формирање заштитног појаса зеленила око локације.

Пољопривредни отпад - увођењем чистије производње, БАТ и ВЕР у прехранбеној индустрији, утицати на смањење пољопривредног отпада. Пољопривредни отпад, биомасу као нус производ пољопривредне производње, користити за компостирање, добијање течних горива и биогаса.

Опште мере управљања отпадом

Надлежни орган општине Бојник:

- донео је Локални план управљања отпадом, обезбеђује услове и стара се о његовом спровођењу;
- уређује, обезбеђује, организује и спроводи управљање комуналним, односно инертним и неопасним отпадом на својој територији;
- уређује поступак наплате услуга у области управљања комуналним, односно инертним и неопасним отпадом;
- издаје дозволе, одобрења и друге акте у складу са Законом,
- води евиденцију и податке доставља ресорном Министарству;
- врши надзор и контролу примене мера поступања са отпадом у складу са законом.

Посебне мере управљања отпадом - обавезе оператора постројења:

- за постројења за која се издаје интегрисана дозвола припрема се и доноси План управљања отпадом;
- за постројења чија је делатност управљање отпадом и за која се издаје интегрисана дозвола или дозвола за управљање отпадом, доноси се Радни план постројења за управљање отпадом;
- произвођач или увозник чији производ после употребе постаје опасан отпад у обавези је да тај отпад преузме после употребе без накнаде трошкова и са њима поступи у складу са законом;

Произвођач отпада/оператер дужан је да:

- сачини план управљања отпадом и организује његово спровођење, ако годишње производи више од 100 t неопасног отпада или више од 200 kg опасног отпада;
- прибави извештај о испитивању отпада и обнови га у случају промене технологије, промене порекла сировине, других активности које би утицале на промену карактера отпада и чува извештај најмање пет година;
- преда отпад лицу које је овлашћено за управљање отпадом ако није у могућности да организује поступање са отпадом;
- карактеризација отпада врши се само за опасан отпад и за отпад који према пореклу, саставу и карактеристикама може бити опасан отпад, осим отпада из домаћинства;
- транспорт опасног отпада врши се у складу са прописима којима се уређује транспорт опасних материја, у складу са дозволом за превоз отпада и захтевима који регулишу посебни прописи о транспорту (ADR/RID/ADN и др);
- забрањено је одлагање и спаљивање отпада који се може поново користити;
- забрањено је разблаживање опасног отпада ради испуштања у животну средину;
- управљање посебним токовима отпада, (истрашене батерије и акумулатори, отпадна уља, отпадне гуме, отпад од електричних и електронских производа, флуоросцентне цеви које садрже живу, полихлоровани бифенили и отпад од полихлорованих бифенила (PCB), отпад који садржи, састоји се или је контаминиран дуготрајним органским загађујућим материјама (POPs отпад), отпад који садржи азбест, отпадна возила, отпад из објекта у којима се обавља здравствена заштита и фармацеутски отпад и отпад из производње титан диоксида) се врши сходно законским одредбама и релевантним подзаконским актима.

За обављање делатности управљања отпадом прибављају се дозволе и то: дозвола за транспорт, складиштење и третман отпада и за одлагање отпада. За обављање више делатности једног оператора може се издати интегрална дозвола.

Управљање амбалажним отпадом

Опште мере за управљање амбалажним отпадом - управљање амбалажом и амбалажним отпадом се спроводи у складу са:

- условима заштите животне средине које амбалажа мора да испуњава за стављање у промет,
- условима за управљање амбалажом и амбалажним отпадом,
- обавезом извештавања о амбалажи и амбалажном отпаду.

Мере за унапређење енергетске ефикасности

Под енергетском ефикасношћу подразумевају се мере које се примењују у циљу смањења потрошње енергије.

Према закону о планирању и изградњи унапређење енергетске ефикасности је смањење потрошње свих врста енергије, уштеда енергије и обезбеђење одрживе градње применом техничких мера, стандарда и услова планирања, пројектовања, изградње и употребе објеката. У зависности од врсте производног енергетског објекта (класична термоелектрана, гасно турбинско постројење, комбиновано гасно-парно постројење) и врсте енергента (угаљ, течна горива, природни гас) у процесу добијања енергије настају разни штетни гасови (угљен-диоксид, азотни и сумпорни оксиди), течни и чврсти отпад.

Утицаји производње енергије на животну средину могу се поделити на локалне, регионалне и глобалне. Локални утицај јесу емисије летећег пепела и чађи, отпадне топлоте и бука.

Регионални утицај имају емисије сумпорних и азотних оксида, који са влагом из ваздуха стварају „киселе кише“. Глобални утицај има емисија угљен-диоксида и метана која доводи до ефекта глобалног загревања (ефекат „стаклене баште“). Имајући у виду утицај добијања енергије из конвенционалних извора, може се рећи да су мере за унапређење енергетске ефикасности уједно и мере са циљем заштите животне средине.

Опште мере за унапређење енергетске ефикасности:

- Газдовање енергијом и енергетско планирање у општинама;
- Израда планова енергетског развоја општине;
- Промовисање значаја енергетског планирања за побољшање енергетске ефикасности,
- Припрема и реализација конкретних пројеката са циљем унапређења енергетске ефикасности;
- Подизање нивоа свети крајњих корисника о енергетској ефикасности, потреби за рационалним коришћењем енергије и уштеди која се може постићи спровођењем информативних капања о енергетској ефикасности;
- Рационална употреба квалитетних енергената и повећање енергетске ефикасности у производњи, дистрибуцији и коришћењу енергије код крајњих корисника енергетских услуга,
- Рационално коришћење необновљивих природних извора енергије и замена обновљивим где год је то могуће,
- Модернизација постојећих енергетских објеката/постројења и уградња опреме за смањење емисије штетних ефлуената из енергетских извора,
- Увођење савремених система за газдовање енергијом у индустријским предузећима.
- Побољшање енергетске ефикасности и рационално коришћење енергије на нивоу општине – у јавним комуналним предузећима, установама и јавним објектима у надлежности општине применом мера на грађевинском омотачу, систему грејања и унутрашњем осветљењу;

Европска директива ЕУ 2002/91/ЕС о енергетској ефикасности зграда има за циљ повећање енергетских перформанси јавних, пословних и приватних објекат доприносећи ширим циљевима смањења емисије гасова са ефектом стаклене баште. Ова директива је дизајнирана да задовољи Кјото протокол и одговори на питања из Зелене књиге ЕУ о сигурном снабдевању енергијом. Овом директивом се постављају минимални захтеви енергетске ефикасности за све нове и постојеће зграде које пролазе кроз велике преправке.

Посебне мере за унапређење енергетске ефикасности:

- Адаптација објеката у којима су смештене јавне службе и институције, у циљу повећања енергетске ефикасности – боља изолација, замена прозора, ефикасније гејање и хлађење;

- Побољшање енергетске ефикасности јавне расвете – замена старих сијалица и светиљки новом опремом која смањује потрошњу,
- Побољшање енергетске ефикасности водовода и канализације – уградом фреквентних регулатора и пумпи са променљивим бројем обртаја;
- Увођење технолошких линија или ревитализација постојећих технолошких процеса који као резултат имају повећање енергетске ефикасности;
- Уградња савремене и енергетски ефикасне опреме и уређаја;
- Побољшање енергетске ефикасности даљинског грејања изградњом модерних подстаница, уградњом термостатских вентила, делитеља топлоте, увођењем система наплате према потрошњи.

Еколошка валоризација простора за одрживи развој

Природне карактеристике простора у обухвату Плана, карактеристике и утицаји непосредног и ширег окружења, потенцијали и ограничења, представљају подлогу за вредновање простора у циљу даљег развоја подручја према критеријумима економске оправданости и одрживост и еколошке прихватљивости.

Општи циљеви еколошког вредновања простора у обухвату Плана:

- вредновање простора са аспекта свих хијерархијских условљености,
- дефинисање еколошке матрице за даљи одрживи развој општине Бојник;

Основни циљеви еколошког вредновања простора:

- утврђивање и валоризација кључних потенцијала простора,
- идентификација постојећих просторних конфликта и ограничења,
- процена просторно-еколошких капацитета подручја Плана,
- дефинисање просторно-еколошке матрице подручја за одрживи развој;

Посебни циљеви еколошког вредновања простора:

- дефинисање еколошких целина, зона и појасева,
- утврђивање услова за реализацију и спречавање просторних и еколошких конфликта,
- утврђивање обавезних еколошких смерница и мера за реализацију планиране намене простора на основу Просторног плана (директно) и за хијерархијски ниже нивое,
- утврђивање обавезних еколошких мера и услова за реализацију планираних целина, зона, појасева, локација, објеката, радова, делатности и осталих активности у простору;

На основу просторно-положајних карактеристика, потенцијала, ограничења и хијерархијске условљености, еколошку матрицу подручја општине Бојник чине просторно-еколошке целине „Бојник“, „Бојник 1“ и „Радан“, у оквиру којих су издвојене еколошке зоне и еколошки појасеви.

Еколошка целина „Бојник“ обухвата источни део планског подручја и заузима највећи део територије општине Бојник. Ову целину карактеришу грађевинска подручја градског насеља Бојник и сеоских насеља на територији општине, мали удео површина под шумама и велика заступљеност пољопривредних површина. Еколошка целина „Бојник“ одликује се богатством водотокова, обзиром да кроз ово подручје протичу Пуста река и њене притоке.

Опште мере заштите животне средине:

- обавезно је комунално и инфраструктурно опремање насеља, издвојених комплекса и локација, у циљу спречавања загађивања земљишта, Пусте реке и осталих површинских и подземних вода, могућих негативних последица и ефеката на квалитет животне средине и здравље становништва;
- обавезно је рационално коришћење и заштита високобонитетног пољопривредног земљишта;
- обавезна је заштита и нега шума, шумских комплекса, шумског земљишта и шумских екосистема;
- забрањена је чиста сеча шума и неконтролисана прореда шума у циљу очувања степена шумовитости подручја, заштите од ерозије и осталих облика деградације;

- обавезно је управљање отпадним водама, изградња канализационог система и уређаја (постројења) за пречишћавање отпадних вода пре упуштања у реципијенте;
- у деловима грађевинских подручја насеља, грађевинском земљишту изван грађевинских подручја (издвојене зоне, локације и пунктови), дозвољене су водонепропусне септичке јаме капацитета према меродавним количинама отпадних вода, као прелазно решење до изградње канализационог система за евакуацију отпадних вода и уређаја (постројења) за третман отпадних вода;
- обавезна је строго контролисана употреба хемијских препарата за заштиту биљака у циљу очувања плодности земљишта и заштите земљишта од загађивања;
- препоручује се подизање пољозаштитних појасева и ошување постојећих фрагмената високог растиња у циљу спречавања еолске ерозије и разношења финих честица педолошког покривача на пољопривредним површинама и ошувања биолошке равнотеже;
- обавезно је линијско (дрворедно) једнострано, обострано, једноредно или вишередно озелењавање у појасу државних путева и насељских саобраћајница, према условима на терену;
- обавезан поступак процене утицаја при реализацији пројеката, постројења, објеката, технологија и радова који могу утицати на квалитет и капацитет животне средине;
- за сва планирана севесо и остала постројења, обавезна израда политике превенције удеса, извештаја о безбедности и плана заштите од удеса према Правилнику о садржини Политике превенције удеса и садржина и методологија израде Извештаја о безбедности и Плана заштите од удеса („Сл. гласник РС” бр. 41/10) у зависности од карактеристика локација и технологија;

У оквиру еколошке целине „Бојник“ издвојена је еколошка зона:

• **еколошка зона „Брестовачко језеро”**

Еколошка зона „Брестовачко језеро” представља простор обухваћен ужом зоном заштите изворишта водоснабдевања (акумулације „Брестовачко језеро” на Пустој реци,). Ово подручје одликује изузетна еколошка осетљивост и предстаља зону са посебним режимом заштите.

Опште мере заштите животне средине:

- земљиште и водене површине у подручју заштите изворишта водоснабдевања, у складу са Законом о водама, морају бити заштићени од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност изворишта и здравствену исправност воде;
- обавезно је уређивање и одржавање уже зоне заштите изворишта, које обухвата површинско уређивање терена, уклањање нехигијенских објеката, реконструкцију постојећих објеката за обезбеђивање захтеваног степена заштите простора и животне средине, забрану грађење објеката који нису у функцији водоснабдевања, забрану употребе вештачких ђубрива и хемијских средстава;
- забрањено је складиштење свих врста отпада и отпадних материја (чврстог, индустријског и опасног отпада);
- обавезна је редовна контрола наменског коришћења земљишта;
- обавезно је успостављање система мониторинга квалитета и квантитета подземних вода изворишта, у складу са програмом систематске контроле воде у изворишту;
- није дозвољена изградња објеката и инсталација који на било који начин могу загадити воду или земљиште или угрозити безбедност цевовода и водопривредних објеката;
- забрањена је изградња индустријских и других објеката чије отпадне материје могу загадити воду и земљиште (директно и индиректно), остале врсте објеката могу се градити под условом да се у њиховом пројектовању, извођењу, редовној употреби и удесној ситуацији, обезбеди канализација и пречишћавање отпадних вода у складу са стандардима прописаним законом;

- није дозвољена интензивна употреба пестицида, хербицида и вештачких ђубрива на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе;
- забрањено је транспортовање и складиштење опасних и отровних материја;
- обавезан је поступак еколошке компензације у простору;
- обавезан је поступак одлучивања о процени утицаја на животну средину за реализацију планираних пројеката;

Еколошка целина „Бојник 1” представља простор обухваћен Планом генералне регулације насеља Бојник, при чему границе Плана представљају истовремено и границе еколошке целине. Овај простор карактеришу различите намене, садржаји, функције (зоне становања различитих густина, индустријске зоне, радни комплекси, јавне намене и функције, зеленило, саобраћај, комунална инфраструктура, спорт и рекреација).

Опште мере заштите животне средине:

- обавезно је поштовање прописаних урбанистичких параметара;
- обавезно је исходавање и поштовање услова надлежних органа и институција при реализацији планираних намена, објеката, функција, садржаја, радова и инфраструктурних система;
- обавезно је комунално и инфраструктурно опремање еколошких зона и локација, у циљу спречавања потенцијално негативних утицаја на земљиште, подземне и површинске воде, и здравље становништва;
- обавезан је избор еколошки прихватљивих енергената и технологија за производњу енергије;
- обавезно је рационално коришћење енергије, већа употреба обновљивих извора енергије и повећање енергетске ефикасности;
- обавезно је озелењавање и пејзажно уређење зона и локација, сагласно локацијским условима и еколошким захтевима, уз стриктно поштовање принципа аутохтоности у зонама заштите културних добара;
- обавезно је управљање отпадом;
- обавезно је управљање отпадним водама;
- обавезан је предtretман свих технолошких отпадних вода до захтеваног нивоа пре упуштања у реципијент (канализациону мрежу или водоток);
- обавезно је пречишћавање свих комуналних и осталих отпадних вода;
- обавеза је изградња уређаја и постројења за пречишћавање отпадних вода;
- препорука је увођење поступка еколошке компензације у простору;

Еколошка целина „Радан” је простор чије се границе поклапају са границом просторне целине „Радан” на територији општине Бојник. Ово подручје представља природно добро у поступку заштите као Предео изузетних одлика „Планина Радан”, а одликује се богатством флоре и фауне и представља највећу природну вредност општине Бојник и најзначајнији туристички потенцијал.

Опште мере заштите животне средине:

- обавезно је комунално и инфраструктурно опремање и уређење у циљу спречавања нарушавања предеоно-пејзажних вредности, могућих негативних утицаја и негативних ефеката на земљиште, површинске и подземне воде, биодиверзитет, природна и културна добра;
- обавезна је заштита и очување биодиверзитета;
- обавезно је рационално коришћење свих доступних ресурса (земљишта, воде, енергије, флоре и фауне);
- обавезно је управљање отпадом;
- обавезно је управљање отпадним водама;
- обавезан је поступак процене утицаја при реализацији објеката који могу утицати на стање природних и културних добара и квалитет животне средине;
- обавезне су мере еколошке компензације у простору;

Еколошки појас „Пуста река” - важан еколошки репер и фактор позитивног утицаја, али и ограничења, обзиром на изразиту осетљивост.

Опште мере заштите животне средине:

- обавезно комунално и инфраструктурно опремање целина и зона које представљају непосредно окружење еколошким појасевима;
- обавезан катастар отпадних вода које угрођавају водотокове предметних појасева;
- забрана упуштања свих загађених отпадних вода у водотокове предметних појасева и свим притокама Пусте реке (на територији општине Пуста река али и суседних општина);
- обавезан третман (пречишћавање) свих отпадних вода (комуналних, технолошких, потенцијално-зауљених, атмосферских);
- рационална и контролисана употреба заштитних средстава на пољопривредним површинама;
- управљање свим врстама отпада;
- уређење форланда у складу са водним условима;
- обавезан је поступка еколошке компензације у простору;
- обавезан поступак процене утицаја за све пројекте (објекте, радове – изворе могућих негативних утицаја на воде у Пустој реци и њеним притокама);

1.6.2. ЗАШТИТА , УРЕЂЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Полазишта заштите културног наслеђа општине Бојник

Заштита културног наслеђа општине Бојник подразумева следеће критеријуме:

- 1) **Заштита значаја**, појединачних непокретних културних добара општине Бојник. Критеријуми по којима одређујемо које интервенције су потребне да би се заштитио значај треба предходно да буду елаборирани у оквиру нове валоризације културног наслеђа.
- 2) **Заштита вредности** својствених културном наслеђу општине Бојник, тј. сваког појединачног непокретног културног добра. Критеријуми по којима одређујемо које интервенције су потребне да би се заштитиле вредности такође треба предходно да буду елаборирани у оквиру нове валоризације културног наслеђа.
- 3) **Заштита аутентичности** подразумева заштиту оригиналних материјала, занатске израде, дизајна и окружења.

Мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине у наставку текста биће дати као **Опште мере и услови** и дефинисаће мере и услове заштите које се односе на сва непокретна културна добра на територији општине Бојник.

Опште мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине.

Опште мере и услови заштите подразумевају да се мере техничке заштите и други радови на непокретном културном добру могу изводити под условима, у поступку и на начин који је утврђен Законом о културним добрима ("Сл. гл. РС", бр. 71/94).

Утврђују се следеће мере заштите споменика културе:

1. очување изворног изгледа спољашње архитектуре и ентеријера , хоризонталног и вертикалног габарита, облика и нагиба крова, свих конструктивних и декоративних елемената, оригиналних материјала и функционалних карактеристика и оригиналних натписа;
2. ажурно праћење стања и одржавање конструктивно статичког система,

кровног покривача, свих фасада, ентеријера и исправности инсталација у споменику културе;

3. забрана радова који могу угрозити статичку безбедност споменика културе;
4. изградња инфрасруктуре дозвољена је само уз претходно обезбеђење

Утврђују се следеће мере заштите заштићене околине споменика културе:

1. Утврђена НКД имају заштићену околину дефинисану самом Одлуком.
 - Издавање услова за предузимање мера техничке заштите је у функцији самог НКД;
 - објекти не смеју габаритом и изгледом да конкуришу утврђеном НКД;
 - не сме се дозволити градња нових објеката који би заклањали и угрожавали визуру утврђеног НКД;
 - НКД који се штите на основу самог Закона, као и евидентирани објекти (у даљем тексту: културно добро под претходном заштитом) у погледу издавања Решења о условима за предузимање мера техничке заштите у потпуности се третирају као утврђена НКД сагласно одредбама Закона о културним добрима.
 - Евидентирани објекти немају дефинисану заштићену околину.

1. забрана земљаних радова који могу угрозити статичку безбедност објекта;
2. очување постојећег изгледа и намене окућнице;
3. забрана просипања, одлагања ипривременог или трајног депоновања отпадних и штетних материја – хемијски агресивних, експлозивних, отровних и радиоактивних, заштитних археолошких ископавања и адекватне презентације налаза;
4. забрана градње објеката који нису у функцији споменика културе;
5. забрана извођења радова којима се врши промена облика терена као и промене намене терена;

Посебне мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине

Посебне мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине за своје полазиште поред важећег Закона о заштити културних добара ("Сл. гл. РС", бр. 71/94) имају и међународне преоруке и повеље које обједињују међународну праксу и приступ заштити, и то:

- 1) **Венецијанска повеља** – *Venice charter, International Charter For The Conservation And Restoration Of Monuments And Sites, ICOMOS, Venice, 1964.*
- 2) **Вашингтонска повеља** – *Charter For The Conservation Of Historic Towns And Urban Areas, ICOMOS, Washington, 1987.*
- 3) **Повеља о заштити и управљању археолошким наслеђем** – *Charter for the Protection and Management of the Archaeological Heritage, ICOMOS, 1990.*
- 4) **Повеља о конзервацији добара од културних вредности** – *Charter For The Conservation Of Places Of Cultural Heritage Value, ICOMOS New Zealand, 1992.*
- 5) **Бура повеља** – *Burra charter, The Australia ICOMOS charter for the conservation of places of cultural significance, Burra, 1999.*
- 6) **Принципи анализе, конзервације и структуралне рестаурације архитектонског наслеђа** – *Principles for the analysis, conservation and structural restoration of architectural heritage, ICOMOS, Zimbabwe, 2003.*
- 7) **Нара документ о аутентичности**, *The Nara Document on Authenticity, ICOMOS 1994.*
- 8) **Повеља о народном градитељству**, *Charter on the Built Vernacular Heritage, ICOMOS Mexico 1999.*

Мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара

Повеља о народном градитељству предлаже следеће следеће мере и услови заштите и коришћења за непокретна културна добра која припадају народном градитељству:

- 1) Заштита изграђеног народног градитељства мора се спроводити интердисциплинарно имајући у виду неминовност промена и развоја, као и потребу за поштовањем створеног културног идентитета локалне заједнице.
- 2) Интервенције на објектима народног градитељства, групама објеката или насељима треба да поштују културне вредности и традиционални карактер тог наслеђа.
- 3) Народна градитељство је ретко заступљено појединачним објектом или структуром, и најбоље га је заштити тако што ће се заштитом обухватати групе објеката или насеља која најбоље репрезентују карактер, подручје по подручје.
- 4) Народна градитељство је саставни део културног предела и овај однос се мора узети у обзир током планирања приступа заштите.
- 5) Народна градитељство обухвата не само физичку форму и материјализацију објеката, структура и простора, већ и начине како су ти објекти коришћени и схваћени, и традиције и нематеријалне споне које су му придодате.

На самом непокретном културном добру и његовој непосредној околини **не дозвољава се:**

- 1) мењање хоризонталне и вертикалне регулације непокретног културног добра;
- 2) радови на непокретном културном добру који бу угрозили његов интегритет, односно, форму, стилске одлике, конструктивни систем, материјализацију.

Али, **дозвољавају се** они радови на непокретном културном добру који ће довести до побољшања санитарно-хигијенских услова коришћења, с тим да они не наруше интегритет културног добра и не изазову видљиве промене на објекту.

Када је неопходно саградити нов објекат или адаптирати постојећи, постојећа просторна матрица мора се поштовати, нарочито по питању размере и величине парцеле. Укључивањесавремених елемената који су у хармонији са окружењем не треба обесхрабрити нарочито што се тако обогатује окружење (*Венецијанска повеља*, члан 10).

Кроз предузете техничке мере заштите од пресудног значаја је очување аутентичности споменика културе која је одређена његовом материјализацијом, занатском израдом, дизајном и окружењем.

Изузетно је важно да при адаптацији споменика културе за савремене потребе коришћења не дође до нарушавања аутентичности постојеће материјализације, занатске израде, постојећег дизајна и традиционалног окружења ако оно постоји. То значи да није дозвољено коришћење синтетичких и других вештачких материјала, као што су напр. пластични прозори, или вештачки камен. Свуда где је то изводљиво треба користити материјале који су већ традиционално коришћени при изградњи споменика културе. Изузетак представљају случајеви када је због осигурања стабилности објекта једино могуће користити савремене материјале. Тада треба водити рачуна да се из минималну интервенцију максимално испоштују вредности и аутентичност споменика културе.

„Заштита почива на поштовању постојећих материјала, функција, повезаности са контекстом и значењима. То захтева обазрив приступ променама – онолико колико је то неопходно, али минимално потребно. Промене на објекту не смеју изменити физичка и друга сведочанства која постоје, нити се смеју заснивати на претпоставци.“ (*Бурга повеља*, члан 3).

Мере и услови заштите и коришћења археолошких локалитета

Мере и услови заштите и коришћења археолошких локалитета подразумевају да:

1. археолошка истраживања на простору површинских копова угља и других великих инвестиционих радова (градња, путева, гасовода, водовода, брана, електро и птт инсталација имају карактер заштитних интервенција приликом извођења земљаних и других радова.
2. забрана инвестиционе изградње;
3. изградња инфрасруктурне мреже, дозвољена је само уз стриктан надзор службе заштите;
4. забрана обраде земљишта дубоким орањем, риголовањем земљишта за винограде, воћњаке и слично, до дубине веће од 0,3 м;
5. забрана неовлашћеног прикупљања покретних археолошких површинских налаза;
6. забрана вађења и одношења камена и земље;
7. забрана просипања, одлагања ипривременог или трајног депоновања отпадних и штетних материјала.

Од 84 непокретна културна добра у региону, у Бојнику се налази 4 и по врсти су споменици културе. Од 15 категорисаних културних добара у региону, у Бојнику нема категорисаних добара. Истовремено, ставља се акценат на:

- појединачне објекте и амбијенталне целине народног градитељства;
- остатке сеоских цркава које треба ревитализовати враћањем Богослужбене функције и оживети у мапама поклониčkih ходочашћа.

Осим поменутог, битан фактор просторног развоја је подизање свести о значају нематеријалне баштине на локалном, националном и међународном нивоу. Рукотворине, обичаји, обреди, дијалект, топонимика, заједница, фолклор су потврда вековног присуства народа саживљеног са природом и амбијентом. У том контексту ставља се акценат на:

- фолклор (Пусторечке вечери);
- традиционалну музику (оркестар Феада Сејдића) .

1.6.3. ОРГАНИЗАЦИЈА ПРОСТОРА ОД ИНТЕРЕСА ЗА ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ И ЗАШТИТУ ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА

Основни критеријуми за уређење простора обухваћеног Просторним планом општине Бојник за потребе одбране и заштите је обезбеђење услова за оптимални мирнодобски развој система насеља, активирање привредних потенцијала и оспособљавање свих видова комуникација за друштвено-економски развој, што је уједно и обезбеђење просторних предуслова за одбрану, заштиту, рад и живот у ванредним и ратним условима.

Приступ планирању и уређењу простора са аспекта потреба одбране дефинише се и у облику захтева и критеријума у области просторних мера за организацију и уређење простора, који се уграђују у плану циљу обезбеђења потреба одбране и заштите и који су полазна основа за материјализацију система одбране у поступку планирања и уређења простора.

Најугроженије делове територије представљају подручја где су највеће концентрације становништва, грађевинског фонда, привредног, не привредног и инфраструктурног потенцијала.

Мере з аповећање отпорност и простора

На основу изнетих општих ставова мере које повећавају отпорност простора за потребе одбране и заштите уграђене су у планска решења и спроводе се истовремено са изградом и спровођењем просторног плана : ограничавање велике концентрације становника, активности и физичких структура на једном месту, давањем акцента на равномерни и умерени раст општинских и субопштинских центара, формирање система центара издиференцираних по нивоу функција,уз њихово опремање одговарајућим нивоом техничке и комуналне инфраструктуре, давање значаја примени мера за заштиту људског фактора и материјалних добара,стимулисање раста мањих градских и сеоских насеља и спречавању потпуног напуштања појединих сеоских насеља .

Где год је могуће решавање водоснабдевања зонским системима уз што већу примену аутономних делова у тим системима за коришћење у посебним условима, обезбеђење вишестраног снабдевања прстенастим разводима електродистрибутивне мреже за насеља, предвиђање изградње мањих електрана и њихово укључење у систем, како би се формирали аутономни системи за снабдевање струјом, разчлањавање шумских комплекса и обрадивих површина на просторе међусобно раздвојене саобраћајницама, водотоковима, каналима, акумулацијама и сл. ватропреградним површинама .

Код градских урбаних целина обезбедити зонирање функционално различитих намена (радне зоне , стамбене и сл.),обезбеђење слободног простора у насељима, заштићеног од пожара и рушевина и повезаног слободним простором дуж саобраћајница, водотокова и зелених површина у јединствен систем.

Комплекси посебне намене

За обезбеђење услова несметаног функционисања свих војних комплекса који су обухваћени овим планом, обавезно је да се за сваки од њих утврде посебни услови као што су дефинисање заштитних и безбедносних зона, зона ограничене и контролисане изградње и планирање околних садржаја који неће угрозити безбедности функционисање војних комплекса (према условима Министарства одбране, управа за инфраструктуру, Инт.бр. 899 – 3 од 24.02.2005. године).

Заштита становништва и материјалних добара

Утврђивање планираног решења за организацију, уређење и развој предметног подручја, као и зонирање те територије по степенима угрожености и заштите у складу са местом и улогом које поједини делови треба да имају, подразумева истовремено и дефинисање услова и мера, обима и степена заштите, односно врсте заштитних објеката, у складу за Одлуком општинског штаба цивилне заштите општине Бојник о у тврђивању степена угрожености територије општине Бојник.

1.7. НАМЕНА ПРОСТОРА (ПОЉОПРИВРЕДНО, ШУМСКО, ВОДНО И ГРАЂЕВИНСКО ЗЕМЉИШТЕ).....

1.7.1. КОРИШЋЕЊЕ ЗЕМЉИШТА И ТЕРИТОРИЈАЛНИ РАЗВОЈА

Правци развоја

Општина Бојник има одређене природне и створене потенцијале који се у будућности могу у знатно већој мери (површини) и са истим интензитетом користити. Активирањем,

проширивањем и интезивирањем коришћења тих потенцијала може се очекивати и знатно бржи економски развој општине Бојник.

Глобални правци развоја су следећи:

- **праћење токова са сврхом реалног тржишног опорезивања** (са акцентом делатности локалне заједнице које се помера од планирања ка праћењу);
- **обим интервенције локалне заједнице** (интервенција само у сегментима који су неопходни са становишта ширих интереса);
- трансформација процеса урбанистичког планирања и начина коришћења земљишта.

Основни правци развоја су следећи:

- Стратешко одређивање просторног размештаја становништва и рационалније коришћење расположивих површина грађевинског земљишта;
- Грађевинско земљиште се мора користити у складу са прописаном наменом на рационалан начин и за њега везати индикаторе његовог коришћења који су исказани кроз површину, густину, проценат искоришћености;
- Експанзија и развој, као и потреба за већом ефикасношћу и профитом представља одличан подстицај за стално осавремењивање и усавршавање метода и процедура и ажурирање података и информација;
- Избегавање уништавања зеленог појаса, што доводи до економске неефективности у коришћењу и запостављање површина унутар општине и неулагање средстава у њих;
- У изградњи треба пратити и максимално користити микроклиматске и створене услове на терену;
- Посредовање специјализованих служби у пословима трансакције

Планирано решење

Пољопривреда, развој и уређење руралних подручја, би била успешнија бољим и организованијим коришћењем ресурса, на начелима одрживог развоја и одговарајућим повезивањем и пласманом на широј регионалној основи. Стварањем услова за развој, прилагођавањем општинске пољопривреде и пољопривредних произвођача, неопходна је заштита и унапређење пољопривреде и села на простору општине.

То се може постићи:

- Чувањем површина и плодности пољопривредног земљишта поштујући основна начела одрживог развоја, коришћења, уређења и управљања над пољопривредним земљиштем (пољопривредно земљиште од I до IV катастарске класе може се само у изузетним случајевима предвидети за друге намене, док се оранице под V и VI катастарском класом могу пренаменити у шумско земљиште), повећање величине пољопривредних газдинстава и унапређење тржишта земљишта.
- Коришћењем природних ресурса (воде, земљишта, ваздуха ...), као и повећањем вредности пољопривредног земљишта, створити услове за производњу здраве хране и других пољопривредних производа за домаћа и страна тржишта.
- Уређењем и побољшањем животних, радних и производних услова на селу као и интегралног развоја руралног простора.
- Стварањем тржишно усмерених и привредно оправданих индивидуалних пољопривредних газдинстава.
- Повећање дохотка пољопривредних произвођача, производње и квалитета и снижавање трошкова производње.

Све ово напред наведено је у настојању неугрожавања, заштите и очувања животне средине и руралних система.

Треба настојати на укрупњавању поседа пољопривредног домаћинства, кооперацији и удруживању у прихватљиве облике задруга, едукацијом носиоца газдинстава, доступности свих служби за адекватну помоћ на стварању препознатљивих производа, као и њиховој промоцији на другим тржиштима.

Треба водити рачуна о начину коришћења земљишта на основу потенцијалних структура, са тежњом ка одрживости природних и створених ресурса.

Потребно је формирати системе заштите, коришћења и унапређења функције пољопривредног земљишта (привредне, културне, природне, и еколошке) на нивоу општине Бојник.

Успоставити економске, техничко-технолошке, организационе и еколошке услове за рурални развој.

Побољшати квалитет производње, као и понуду и пласман пољопривредних производа на европском тржишту.

Развој пољопривреде - руралних подручја, подразумева активирање и оптимално коришћење производних ресурса пољопривреде и других актера унутар руралног система. Рурално подручје обухвата - интегрише више просторних функција почев од производних, социјалних и културних простора и јачање економске моћи пољопривредних газдинстава и њиховог сврсисходног укључивања у тржишне услове привређивања.

Ненарушавањем природних ресурса, свеобухватни развој руралних простора, може се остварити само квалитетним променама у оквирима руралних система. То се може постићи одговарајућом комбинацијом фактора као што су: природни ресурси, демографски процеси, саобраћајна и друга инфра и супраструктурна повезаност.

Коришћење пољопривредног земљишта иде у правцу заустављања процеса деградације земљишта, прилагођавањем намена основним карактеристикама природних ресурса, тј. селективно враћање земљишта шумским површинама. Намена површина Просторног плана подручја инфраструктурних коридора на простору општине Бојниксе може планирати на рачунсмањења пољопривредних површина. Планирати ограничење смањења пољопривредних површина на рачун других намена, а простор за ширење тих намена треба тражити у рационалнијем коришћењу садашњих површина, згушњавањем насељености, уз побољшавање стамбеног окружења, очување садржаја унутар општине и насеља, пренаменом површина које су се раније користиле за индустрију.

Грађевинско земљиште се приводи намени изградњом објеката или извођењем других радова у складу са прописима о планирању и уређењу простора, његова тржишна цена је предуслов за рационално коришћење и економски ефикасну алокацију, а сама пропорционалност тржишне цене грађевинског земљишта и профитабилности у експлоатацији зависи од планиране намене, створених услова по питању уређења и тражње за изграђеним простором (стамбеним, пословним)

У односу на просторно – функционалну различитост одређених делова насеља, вредност земљишта се сходно очекиване намене и тражње повећава и утиче на тржиште земљишта. Капитални добици настају код промене намене земљишта. Инвестиције у урбану инфраструктуру утичу на стварање пораста агрегиране вредности земљишта у градовима. Друштвено – економски развој доводи до раста потреба развоја и тражње грађевинског земљишта. Стопа повећања варира у зависности од обима претварања пољопривредног у грађевинско земљиште. Динамичан привредни и урбани раст огледа се преко упоредног кретања цене земљишта, цена потрошача и кретање дохода на 1 становника. Цене земљишта формирају се под утицајем бројних фактора, међу којима су најважнији: промене у урбаној

економији, пораст животног стандарда, макроекономски фактори као што су економски развој земље и нузпродукт привредног развоја.

Коришћење земљишта и основне намене простора (пољопривредно, шумско, водно и грађевинско земљиште)

Грађевинско земљиште у планском периоду иако је предвиђена стагнација демографског раста на нивоу Општине, доћи ће до повећања површина грађевинског земљишта, пре свега, због планираног развоја општине Бојник и пратећих садржаја, а односи се на:

- 1) Реконструкцију локалних путева иако нису планиране нове трасе локалне путне мреже, при реконструкцији постојећих путева ће се проширити постојеће и успоставити одговарајуће регулационе ширине путева и изградити потребни пратећи путни објекти.
- 2) Спортско-рекреативне комплексе, терене и објекте
- 3) Друге јавне и инфраструктурне објекте
- 4) Индустријске објекте и комплексе и објекте услужних делатности и појединачни објекти у насељима.
- 5) Објекте примарне пољопривреде, пре свега сточарске и живинарске фарме, рибњаке и сл.
- 6) Стамбене објекте због унутрашњих миграција становништва.

Када је у питању третман **пољопривредног земљишта**, планом се предвиђа **незнатно** смањење површина пољопривредног земљишта у равничарском делу, на рачун проширења грађевинских реона насеља, а у циљу максималног очувања пољопривредних површина квалитетнијих бонитетних класа. Простор за ширење осталих намена (привредних објеката, централних и јавних садржаја, стамбених зона, ...) треба тражити у рационалнијем коришћењу садашњих површина и њиховом погушћавању, уз побољшавање квалитета окружења, очување садржаја унутар насеља, пренаменом површина које су се раније користиле за индустрију, итд.

Пољопривредно земљиште у побрђу општине Бојник ће се у планском периоду смањивати.

Обрадиво пољопривредно земљиште се у планинским атарима смањити планираним пошумљавањем ораница нижег бонитета, а у прелазним типовима атара ће доћи до смањења пошумљавањем.

Необрадиво пољопривредно земљиште (пашњаци, трстици) ће се у планинским атарима смањити пошумљавањем, а и у прелазним типовима атара такође.

У планираном коришћењу пољопривредног земљишта може се по значају посебно издвојити:

- заштита и унапређење пољопривредног земљишта (мелиорација ливада и пашњака, откуп пољопривредног земљишта, наводњавање и извођење комасационих радова);
- укључивање пољопривредних домаћинства у пројекте развоја сточарства и воћарства;
- изградња репро-фарме за овце и козе.

Просторне основе за комасацију, арондацију и мелиорацију на планском подручју

Интензивирање развоја сточарства које обухвата формирање већих и мањих фарми подразумева и одређене интервенције у коришћењу пољопривредног земљишта, ради обезбеђења сточне хране за планирани број стоке на фармама.

Као најзначајнију активност у оквиру уређења пољопривредног земљишта треба истаћи потребу спровођења комасације која је спроведена у делу равничарских атара.

Потреба комасирања земљишта у оквиру граница овог Просторног плана заснована је на следећим разлозима:

- велика распарчаност и неправилан облик катастарских парцела не омогућава рационално коришћење пољопривредног земљишта;
- својински односи и уситњеност и неправилност облика катастарских парцела онемогућавају рентабилну пољопривредну производњу у случају коришћења евентуалних мелиорационих и противерозивних радова и мера.

При одређивању погодних површина за комасацију треба применити критеријуме и захтеве који имају општини карактер. Основни критеријуми о томе какво треба да буде земљиште да би било комасирано првенствено су везани за рационалност коришћења овог земљишта као пољопривредног. По правилу комасацијом треба да буде захваћено релативно плодно земљиште I до IV катастарске класе.

Комасација ће се спровести на основу програма који ће донети Скупштина општине.

Паралелно и истовремено са спровођењем комасације на предложеним деловима подручја, потребно је спровести и мере заштите пољопривредног земљишта. У склопу програма комасације који се реализује уз помоћ главног пројекта комасације, обухватају су и потребне мере за мелиорацију земљишта у обухвату пројекта.

Шумско земљиште је у највећем делу Општине изнад 150 m, што овај простор опредељује као шумско подручје. Планом се предвиђа повећање шумског земљишта, углавном на рачун пољопривредног земљишта нижег бонитета, а мањим делом и на пошумљавање неплодног земљишта - јаруга, камењара и сл.

У односу на значај шума (привредни, еколошки и туристички), планирано шумско земљиште је за:

- 1) Шуме са привредним функцијама (производња дрвета, коришћење шумских плодова и лековитог биља, коришћење дивљачи и др.).
- 2) Заштитне шуме, на главним саобраћајним правцима, око насеља и привредних зона и сл.
- 3) Парковске шуме, за спортско рекреативне садржаје, у оквиру туристичких комплекса и појединачних објеката и сл.

Основни задаци развоја шумарства су: одређивање оптималне шумовитости подручја, побољшање структуре постојећих шума, повећање површина под шумом, унапређење газдовања шумама, програмирање вишенаменске употребе шума и одржива производња дрвета.

Шумовитост треба да буде опредељена природним условима (надм. висина, нагиб, квалитет земљишта и сл.) и потребама за одређеним функцијама шуме. С обзиром на утврђивање циљева у коришћењу простора и задатака шумарства, неопходно је извршити нова пошумљавања у циљу повећања површина под шумом.

За ова пошумљавања, уз услов да се сади 2.500 садница/ ha потребно је 87,8 милиона садница или око 4,4 милиона садница годишње, ако пошумљавање треба да се изврши за 20 година.

Планира се и побољшање стања постојећих шума. Приоритетно је претварање ниских шума (пањача) у високе, с обзиром да ниске шуме које чине значајан део природних шума имају мање продукционе способности и мању естетску вредност, нарочито што су оне у великом делу деградиране (присуство стоке, кресање лисника, прекомерно коришћење, неправилна сеча, и др.).

Посебно је значајно подизање нових шума на приватним поседима који се данас не користе у пољопривреди, те је потребно што пре изградити шумско-привредне основе за приватне шуме и

одредити које површине (напуштене, VI, VII, VIII класе земљишта) у приватном сектору треба привести шуми.

Све шуме на планском подручју имају и привредну функцију. Најмање ће се за ове потребе користити шуме које су непосредно уз језера, поред насеља, објеката и саобраћајница и које првенствено треба да служе као парк-шуме или заштитне шуме.

Индустријска експлоатација шума дозвољена је само на подручју где је урађена шумска основа. Побољшањем начина газдовања и предузимањем мера, продуктивност привредних шума ће се знатно увећати и оне ће бити оспособљене за извршење бројних функција.

Водно земљиште се Планом незнатно смањује, због планираних регулација и уређивања водотокова у зонама насеља, мостова и других важних инфраструктурних објеката.

Остало земљиште - планирано је пошумљавање свих јаруга и вододерина, превасходно четинарским врстама, а где је могуће и камењара и напуштених каменолома.

Границе грађевинских подручја насељених места на територији општине . .

Планира се задржавање постојећих граница грађевинског подручја насеља и ширење граница појединих грађевинских подручја у насељима, као и уз све главне саобраћајне правце у којима се предвиђа интензивнији територијални развој.

Принципи ширења грађевинског подручја се утврђују у односу на:

- планирану хијерархију насељских центара;
- планиране пословно-производне и услужне системе;
- развој мреже јавних служби;
- демографски развој, односно унутрашње миграције становништва;
- развој мрежа инфраструктурних система.
- планиране туристичке капацитете у зонама интензивног развоја туризма, као и појединачне туристичке и угоститељске објекте у другим насељима;

У грађевинско подручје се не укључују делови пољопривредног, шумског и водног земљишта, као ни коридори инфраструктуре и путева који кроз њих пролазе, у деловима у којима непосредно коришћење ових површина није у функцији насељских активности. Укључују су оне граничне пољопривредне и шумске површине у којима се налазе групе, заштићена водоизворишта и површине река и обала од посебног значаја за уређење.

Територијални развој

Простор територије општине са настанком насеља се временом ширио и повезивао са другим насељима, чиме је створена мрежа насеља. Процесом ширења, почев од функције становања и осталих функција у простору, повећава се присуство изграђених структура у количинско-квантитативном смислу на територији. У простору се одвијају следећи процеси:

1. **Насељавање** има стратешку улогу и осликава структуру територије општине у целини;
2. **Настањивање** има улогу запоседања простора сходно токовима развоја појединачних урбаних система;
3. **Територијализација** представља пресек глобалне структуре и интерних токова у простору кроз време.

1. Насељавање - насељене зоне можемо сврстати у три типолошке варијанте насељавања у виду:

- a) Растреситих структура;**
- b) Матричних структура и**
- c) Мрежних структура.**

a) Растресите структуре настају када се простор "насељавања" у виду посебних енклава, које су међусобно одвојене неизграђеним просторима или су повезани токовима који "повремено" и по потреби имају стални повезујући карактер.

Могу се формирати три типолошке подваријанте насељавања:

- a.1.) тачкасте структуре;
- a.2.) ћелијасте структуре;
- a.3.) централне структуре;

a.1.) Тачкасте структуре "запоседају" простор у мањој мери. Међусобно су удаљене и ограниченог су трајања. Заступљене у почетним фазама активирања-ширења насеља, потом у завршним фазама заокружења територије. Везују се за природне услове и надовезују на природне токове.

Тачкасте структуре можемо препознати по следећим групацијама које се формирају као:

- расуте које се могу формирати по целом насељу или по појединим деловима;
- збијене које се могу формирати као претходне наведене;
- сакупљене око природних ресурса;
- уклопљене са постојећим формираним групацијама насеља;
- покренуте се формирају око природних ресурса;
- растурене су равномерно распоређене као тачкасте или груписане у мање целине, трајно стациониране или привремено лоциране.

a.2.) Ћелијасте структуре представљају стационарне облике насељавања "урбане јединице", распрострањене у виду минималних урбаних "модула". На основу затеченог стања у простору, концептом планског развоја формирају се сложенији облици насељавања. Уводи се све оно што је неопходно за активирање простора успостављањем урбаног система, чиме би се омогућио прелаз у сложеније облике насељавања.

Ћелијастим структурама омогућује се децентрализовано насељавање простора и варирање различитих типова формирања насеља по следећим параметрима:

- врста ресурса око кога се насеље формира – "окупља";
- начин стационирања;
- механизми активирања и унапређивања простора;
- увођење различитих облика груписања функција и садржаја у простору;
- покретљивост и
- привременост.

Захваљујући повољној морфологији на територији општине се налази широк спектар потенцијала од значаја за развој и стварање развијених мрежа насеља. У том контексту понуда типологије ћелијастих склопова се развија у правцу развоја:

- ресурсне заснованости: сировине (речна, рудна насеља), продукти (индустријски, занатски), роба (трговачка насеља...);
- механизми заснивања: морфолошка, генетска, спонтана;
- покретљивост: селживе, преносиве, пливајуће.....(итд) ћелије.

a.3.) Централно - пунктоналне структуре. Овим структурама се ствара већи степен заокружености, а самим тим и дужи трајање у простору и у врсти материјализације.

Развој производних система изискује међусобно усклађивање и повезивање и тиме долази до типолошког грађања у више праваца.

Можемо препознати следеће пунктове насељавања:

- средишњи, укрсни, обилазни према позицији;
- административни, трговачки према улози у простору;
- привремени, повремени по времену трајања;
- власнички, приватно-јавно, државно по врсти поседовања.

б) Матричне просторне структуре настају када се растресите структуре физички повежу путевима између насеља и града.

Матричне трајекторије могу се поделити на следеће типове:

- б.1.) линијске;
- б.2.) површинске;
- б.3.) просторне.

Односи између ове три варијанте понуде заснивају се на укрштаном међуодносу по принципима: линијске у површинске и просторне, површинске у просторне. Прво настају линијске, из њих површинске, а просторне настају када претходне две доживе своју врхунску тачку развоја.

б.1.) Линијске структуре настају повезивањем путева, тачака, ћелија и пунктова, међусобно у матрице (модуле), различитог степена повезаности и јединствености.

Типолошка понуда линијских структура се грана у више праваца – насељавања:

- путања (у близини пута);
- раскршћа на укрсним тачкама путева;
- скупина у виду линијских погушћавања;
- по различитим критеријумима насељавања: минимализације, одстојања, егзистенцијалног надовезивања...

б.2.) Површинске структуре карактерише корак преласка на "запоседање" земљишта у целини или у сегментима, за потребе формирања и ширења урбаних целина (почев од већих насеља, преко мањих до различитих групација...). Насеља се формирају између путне мреже и/или их путна мрежа по формирању овакве територије за одређени временски период "издели" одређеним путањама.

Мултипликацијом у растерном систему, у правцу ширења насеља и пратећих функција, формирају се површинске структуре. Типолошким грађањем одређене површине се међусобно распоређују, конституишу се поступно, одвијају се у (дис)континуитету (како у простору тако и за одређени временски период). Успоставља се композициона техника уобличавања и постижу се разни видови усклађивања односа између делова и целина у простору.

б.3.) Просторне структуре су велики системи који нагло расту истовремено у више праваца, по хоризонтални и вертикали. Пресудне (по димензијама) постају физичке структуре (аутопутеви) преко којих се граде велике (мега) структуре.

Макро – просторни склопови имају више праваца:

- раст пунктова по вертикали;
- Убрзано изграђивање простора (објекти који окупирају околни предео);

- Убрзано ширење путева који својим димензијама надвисују насељске склопове супраструктура тако и своје пределе.
-

Типолошко грађање просторних структура врши се у више праваца:

- раст – основни облик развоја како по хоризонтали, тако и по вертикали;
- јачање нових великих (мега) структура: технички коридори – путеви, трасе чиме се формирају макро токови и настају нове изграђене зоне;
- формирање брзог савладавања простора што условљава могућност стационирања различитих функција на пунктовима укрштања "брзих" путева растом по вертикали;
- формирају се концепти урбанизације простора и увођење нових функција као вид мега модула насељавања простора.

ц.) Мрежне структуре настају, формирају се на принципима међусобне повезаности одређених функција свих урбаних делова и/или целина по различитим механизмима; почев од физичких веза, преко механизма међусобне релацијске повезаности и условљености, па до механизма "спрегнутости" свих или појединачних целина у простору. Основни елементи мрежних структура чине: чвор, ток – коридор и релација између елемената целина у простору, која може бити различитог карактера.

Мрежне структуре се могу формирати у три правца за конституисање мрежа насеља:

- ц.1.) физичко коридорске;
- ц.2.) функционално релацијске;
- ц.3.) комуникационе.

Формирањем растреситих и матричних структура, мрежне структуре надграђују претходне две, тако што својим конструисањем у простору подижу квалитативни ниво развоја. Унутар урбаних целина, због повећања њихове повезаности на нивоу региона, мрежне структуре подижу степен урбанитета свих функционалних целина у простору, повећањем броја, врста и интензитета интегрисаности становања и осталих насељских функција. Мрежне структуре у себи обухватају растресите и матричне и својим умрежавањем врше повећање ефикасности, ефективности и избалансираности односа у региону.

ц.1.) Коридорске мрежне структуре не настају оног тренутка када се регионалне целине физички путевима повежу, већ када постану толико "привлачне" да уз њих почиње "лепљење" различитих врста и облика насеља и функционалних склопова.

Развијање типолошке понуде коридорских мрежа има више праваца:

- развијање и повећање броја и врста мрежа кроз које се врши проток информација, размена вредности итд.;
- погушћавање и/или разређивање постојећих мрежа услед потребе повећања интензитета одвијања одређених токова;
- истовремено развијање микро и макро мрежа и њихово повезивање уз могућност да самостално функционишу;
- у складу са временском димензијом пролаза кроз коридоре услед чега "лепљење" уз њих врши само на доступно – приступним пунктовима уз које је могући развој специфичних облика насељавања.

ц.2.) Релацијске мрежне структуре засноване су осим на физичкој повезаности урбаних целина на функционалној повезаности појединих "пунктова-тачака или целина", при чему релација између њих постаје значајнија од њих самих.

Типолошко варирање појавних облика мрежних структура се заснива на успостављању сложених релација између елементарних склопова урбаних целина.

ц.3.) Комуникајске мрежне структуре формирају сетако што целине – насеља или делови насеља повезују између себе или шире са осталим регионима (блиским или потпуно удаљеним). Тиме се остварује разноврсност различитих врста и степена комуникативности, унутар и између делова и целине региона. Комуникација пружа нове могућности достављања, пријема и слања различитих облика и видова продуката.

Типолошким варирањем комуникајских мрежа могуће је активирати развој: пословања, инвестиција, нових технологија, инфраструктуре.

2. Настањивање

Настањивање се развија кроз три типолошке основе тока настањивања:

- Агрегирање – ниво на коме се препознају и формирају изворни облици делова и целина просторног настањивања;
- Агломерирање – "окупљање-гомилање" делова у различите морфолошке целине;
- Гравитирање – токови структурирања делова и груписања целина (осликава, токове, кретања у простору).

Односи ове три типолошке основе настањивања, значајне су као међусобне позиције и релације као што су:

- "Гравитирање", одсликава токове кретања у простору и самим тим представља интерну равн настањивања;
- Агрегирање и Агломерирање, се исказује кроз непосредне физичке морфолошке облике у простору;

Све три активности заједно, представљају јединствени ток настањивања тако што једна другу допуњују и зачетком било које од њих, остале две се временом исказују.

3. Територијализација

Правовременим сагледавањем одређених токова насељавања и настањивања у региону, територијализацијом правовремено можемо плански и оперативно предупредити негативне ефекте развоја, формирајући понуду максималног искоришћења услова које пружају одређене територијалне целине.

Територијализација има за циљ да прикаже "услове" формирања одређених функција у односу на постојеће започете и будуће токове настањивања кроз просторно-временске-садржајне "пресеке" процеса насељавања.

Територијализацијом се отвара могућност формирања поузданог пута проширења типолошких основа сваке функције понаособ, кроз стварне могућности за њихово остварење.

Принципи територијалног развоја:

1. Неширење грађевинског земљишта – погушћавање постојећег;
Принцип дефинише неширење грађевинских подручја насељених места на територији општине, већ предвиђа активирање простора и његовог просторно-територијалног усложњавања кроз вишеслојни приступ у смислу временског хоризонта ширења /погушћавања насеља са аспекта започетог ширења.
2. Ширење на основу:
 - започетог активирања земљишта;
 - трендова активирања земљишта;

- паралелних токова.

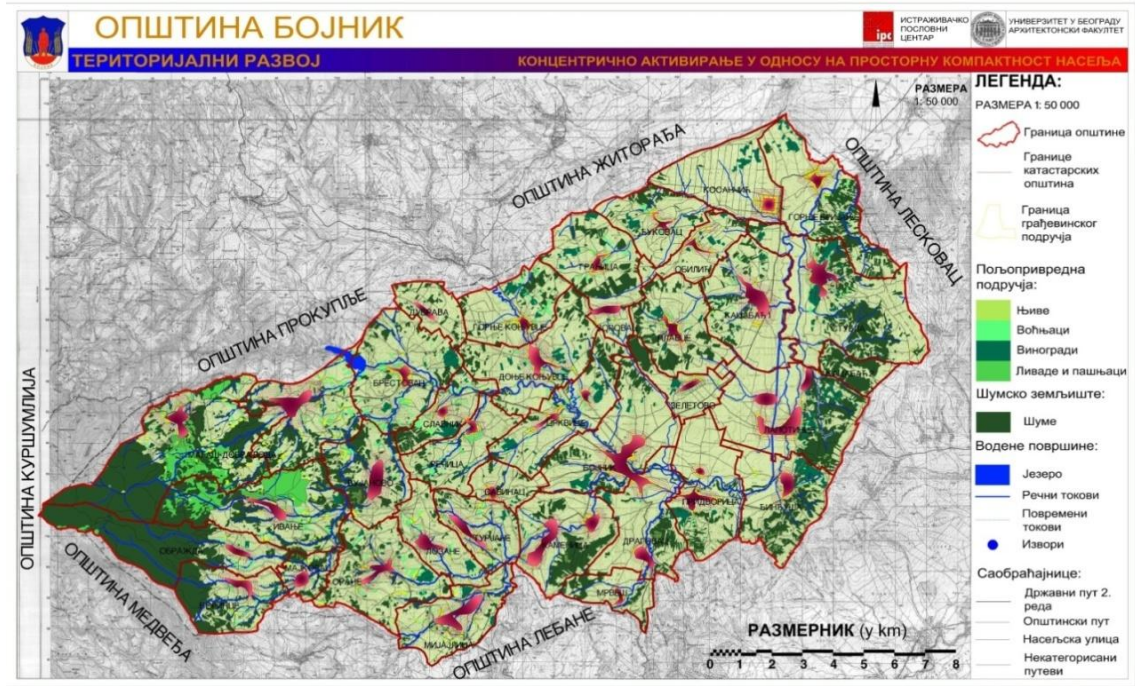
Принцип дефинише ширење на основу започетог активирања земљишта, трендова активирања земљишта и паралелних токова ширења подручја.

3. Ширења и

- А) концентричног развоја – насеља Бојник, Брестовац, Оране и Косанчић;
- Б) линеарног развоја дуж – државних путева другог реда и општинских путева;
- Ц) сегментираног развоја – сва остала насеља у општини Бојник, осим центара заједнице насеља напред наведених.

Принцип дефинише А) концентрично ширење у односу на просторну компактност насеља (слика 2.), Б) ширење дуж-уз главне комуникационе токове (слика 3.), и Ц) дефинише зоне погушћавања сегментирано на основу започетог ширења насеља (слика 4.).

А) КОНЦЕНТРИЧНО АКТИВИРАЊЕ У ОДНОСУ НА ПРОСТОРНУ КОМПАКТНОСТ НАСЕЉА

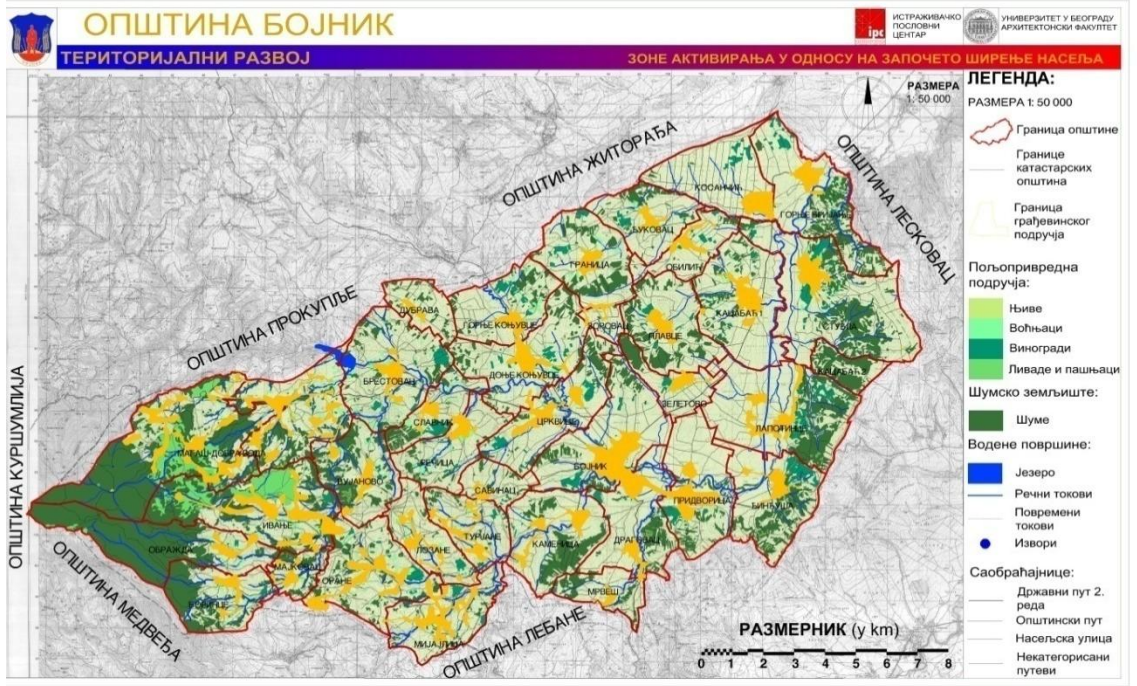
Принцип ширења и концентичног развоја

Б) АКТИВИРАЊЕ ПРОСТОРА УЗ ГЛАВНЕ КОМУНИКАЦИОНЕ ТОКОВЕ

Принцип ширења и линеарног развоја

Ц) ЗОНЕ АКТИВИРАЊА ПО СЕГМЕНТИМА НА ОСНОВУ ВЕЋ ЗАПОЧЕТОГ ШИРЕЊА НАСЕЉА

Принцип ширења и сегментираног развоја

Модели развоја

1. Више полазни модел компатибилног развоја

У овом моделу почетна тачка је намена површина, што подразумева сврху коришћења одређеног простора и описује се врстом садржаја и нумеричким показатељима интензитета (нпр. број становника, број радних места, површина зеленила, површина објекта по функцији итд.). Свака врста намене површина (коришћења земљишта) има потребе опремања инфраструктуром сагласно врсти активности и сразмерно њиховом интензитету. Укупне потребе које се јављају у простору и времену чине потражњу услуга генерално дефинисане врстом и обимом, а за њихово задовољење потребна је одговарајућа понуда услуга (врста и капацитети) у којој суштински елемент чине инфраструктурне мреже обједињене у инфраструктурну основу подручја.

2. Децентрализовани модел комплементарног развоја

У зависности од густине изграђености на подручју и њихових функционалних карактеристика, обезбедиће се одређени ниво приступачности или опслужености сваке локације у простору. Појам вредности земљишта се последично мења (релативно расте или опада) условљавајући лоцирање нових и/или развој постојећих садржаја, односно промену намене површина (коришћења земљишта). Код оваквог модела инфраструктура би била последица развоја.

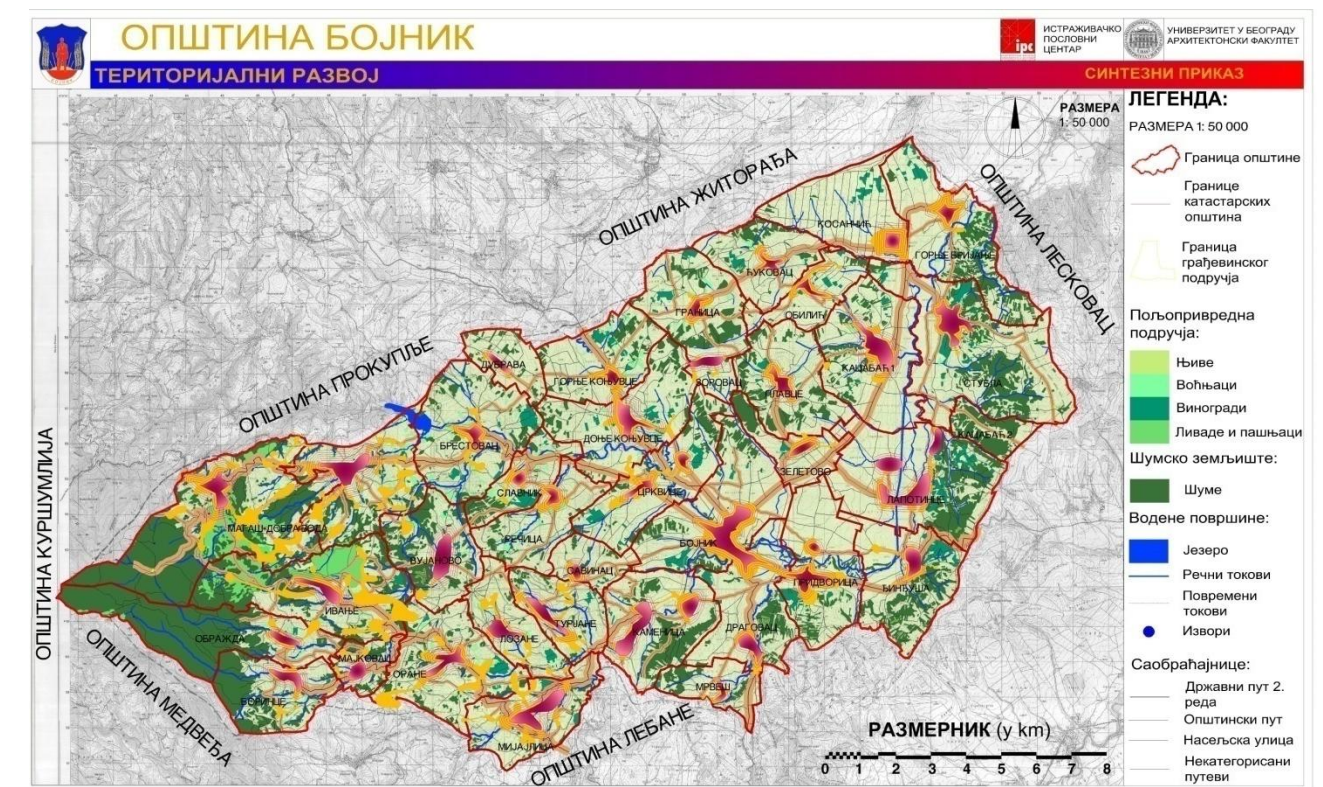
3. Дисперзивни модел конкурентног развоја

Сходно томе да су потражња и понуда повезане узрочно – последичним везама, развој понуде, односно врста и капацитета услуга, може се јавити као равноправна полазна тачка у овом моделу развоја (тј. инфраструктура као узрок битних промена у простору). Развој понуде услуга увећава приступачност/опслуженост више локација и позитивно утиче на све остале елементе модела.

4. Модел (синтеза) уравнотеженог избалансираног развоја

Неопходно је дефинисати различит методолошки приступ процесу планирања и/или пројектовања инфраструктурних мрежа (или деоница), потеза, пунктова и зона у зависности од њиховог значаја, односно, категорије деонице према одговарајућој функционалној класификацији. Када је у питању примарна инфраструктурна мрежа (или деоница примарне мреже), кључни утицај на сва збивања не само у области инфраструктуре него и у укупном развоју, примарна мрежа обликује просторни, економски, друштвени итд. развој општине по правилу са позитивним утицајима на тим географским нивоима али истовремено са веома озбиљним негативним утицајима на непосредно окружење. Такви захвати, због изузетно високих инвестиција, дуготрајније градње, итд. као и велике инерције ових објекта у простору и времену припадају дугорочном планирању са временским хоризонтима преко 20 година. Код секундарне инфраструктуре мреже (или деоница) поступак је другачији јер унапређење понуде услуга инфраструктуре има за циљ задовољење постојеће, односно, планиране потражње на захтеваном нивоу квалитета услуге. Она има позитиван утицај на развој непосредног окружења док би задовољење потражње вишег географског нивоа кроз секундарну мрежу (или деоницу) имало негативан утицај на развој. Секундарна инфраструктурна мрежа припада оперативном нивоу планирања са временским хоризонтом 5-10 година.

СИНТЕЗА ПРЕДЛОЖЕНИХ КОНЦЕПАТА АКТИВИРАЊА

Модел (синтеза) уравнотеженог избалансираног развоја

2. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА

2.0. Правила уређења.....

2.1. Општа правила уређења

2.1.1. Правила уређења ван граница грађевинских подручја

Изградња ван граница грађевинских подручја могућа је у складу са Законом о пољопривредном земљишту (Сл. Гласник РС, 62/06, 65/08 и 41/09, члан 22 и 23) и Законом о шумама (Сл. Гласник РС, 30/10), а према дефинисаним општим правилима уређења.

Пољопривредно земљиште

На пољопривредном земљишту дозвољена је:

- изградња објеката у функцији пољопривреде
- изградња објеката инфраструктуре у складу са просторним планом,
- проширење грађевинског подручја (до 5%).

Врста и намена објеката који се могу градити:

- Појединачни економски објекти у функцији пољопривреде:
 - Максимална бруто површина ових објеката утврђује се према односу изградње 1:50 (1,0 m² бруто површине објекта на 50,0 m² парцеле);
 - Спратност објекта – П+1
- Пословни објекти у функцији пољопривреде и у склопу пољопривредне зоне, мах спратности П+1, уз услов израде урбанистичког пројекта;
- Објекти складиштења и прераде пољопривредних производа, мах спратности П+1, уз услов израде урбанистичког пројекта.

Шумско земљиште

На шумском земљишту дозвољена је:

- изградња објеката у функцији шумске привреде - објекти за одржавање и експлоатацију шума;
- изградња објеката инфраструктуре у складу са планом - приступне саобраћајне површине и пратећа инфраструктура;
- изградња објеката у функцији туризма, рекреације и ловства у складу са планом.

За изградњу ових објеката препоручљива је израда урбанистичког пројекта.

2.1.2. Посебна правила уређења – тематска

2.1.2.1. Правила уређења у домену јавних служби

Планирана дистрибуција јавних служби у планском решењу ППО Бојник дефинисана је према хијерархијској позицији насеља у мрежи насеља и принципу ревномерне рационалне организације мреже.

У Бојнику:

- Јачање улоге сектора културе и информисања (уз одговарајућу просторну и организациону подршку и увођење тржишних односа, повећање понуде, приватну иницијативу, итд.) са циљем јачања централитета и атрактивности насеља Бојник и јачања туристичке понуде;
- Употпуњавање постојећих и будућих периферних зона одговарајућим садржајима јавних служби;
- Вишенаменско коришћење објеката јавних служби који нису довољно искоришћени у постојећем стању, уз мере реконструкције и евентуалне доградње;
- Учвршћивање и концентрација управно-административних служби, уз увођење нових модалитета рада;
- Истицање и заштита посебних вредности и специјализованих активности;
- Јачање средњег образовања у складу са потенцијалима и захтевима привреде и окружења, уз подршку локалне заједнице и надлежних институција;
- Јачање сектора социјалне заштите -бриге о старим лицима на нивоу мобилних служби и дневних центара, уз перспективно планирање центра за смештај старих лица са циљем опслуживања општине Бојник и суседних општина, обзиром на веома добре просторне и природне услове.

У приградским зонама и насељима у првом «прстену» око насеља Бојник:

- Употпуњавање мреже објеката здравства и дејне заштите и стварање услова за одговарајући просторни размештај у периферним деловима града где сада не постоје овакви садржаји;
- Употпуњавање мреже здравствених сервиса у насељима довољне демографске величине (већа од 500 становника);
- подизање квалитета наставе и опремљености мреже и објеката основног образовања.

У осталим насељима вишег хијеархијског нивоа:

- Употпуњавање сервиса здравствене заштите у складу са демографским и осталим потенцијалима;
- Увођење предшколске наставе у склопу других објеката јавних служби (нпр. школских објеката) где год је то могуће (а у складу са обавезом похађања предшколске наставе за целокупну старосну групу).

У примарним насељима:

- Примена модела колективне опслужености малих насеља без концентрације услуга у једном насељу а са циљем подржавања опстанка и подизања квалитета живљења ове категорије насеља;
- Увођење мобилних видова свих услуга јавних служби за које је то могуће.

Приоритети развоја јавних служби везани су пре свега за:

- концепцију развоја насељске мреже са циљем учвршћивања мреже и интегрисаности насеља и побољшања физичке и функционалне повезаности насеља; и
- развој путне мреже и јавног превоза као елементарне подршке квалитетном функционисању ових сервиса.

Такође, приоритети су везани и за развој **здравствених служби** које имају најнеразвијенију мрежу од свих јавних служби на територији општине и за које је предвиђена обимнија планска интервенција. Концепција развоја здравствених служби у општини Бојник се ослања на следеће:

- Ојачати мрежу здравствених установа на западним делу општине како би већи број насеља и становника био минимално/оптимално опслужен и имао равноправне услове коришћења овиг служби,
- Развити све форме рада, са нагласком на мобилним службама,
- Подстицати прстенасте везе између насеља у првом и другом кругу насеља на западу-северозападу општине,
- Обезбедити добру опслуженост насеља значајније удаљених од јужне групације насеља (правац север и запад), обзиром на њихову међусобну удаљеност и удаљеност од седишта општине,
- На овај начин утицати на стандард пружања здравствених услуга, односно побољшање параметра односа боја лекара и броја становника,
- Такође, развојем мреже здравствених установа утицати на побољшање укупног животног стандарда како би се задржало ионако малобројно становништво на територији општине,
- Ојачањем мреже здравствених установа допринети ојачању мреже насеља, позиције централних места и укупном развоју подручја.

Поред наведеног, препоручује се увођење мобилних здравствених служби и у постојећим и будућим туристичким центрима.

Приоритети у погледу **образовања** односе се на задржавање постојеће мреже школских објеката са циљем да се њихова намена употпуни и да се објекти користе вишенаменски, пре свега у оквиру дечје заштите и организовања припремних одељења за узраст од 6-7 год. Могуће су и друге активности, у свему према Правилима уређења овог плана. У зависности од могућности локалне заједнице, пожељно је оснивање једне средње стручне школе у насељу Бојник. Иако је овакво решење супротно критеријумима рационализације образовних објеката, сматрамо да су негативни ефекти гашења истурених одељења школа у насељима секундарног ранга далекосежни по систем насеља на територији општине и по животни стандард становника, док су услови који би морали да буду испуњени како би концепт рационализације заживео (пре свега квалитетна локална путна мрежа и јавни међумесни саобраћај) са неизвесним исходом реализације.

Објекте образовања потребно је на сваки начин укључити у остале токове живота насеља, како би се истовремено рационалније користио тај простор и како би се функције на селу оживеле. Према многим истраживањима, школа и верски објекат су стуб развоја руралног подручја и руралних насеља, посебно у домену културе и социјалног живота, стога овај аспект треба на сваки начин подржати и охрабривати. У центрима сеоског туризма ове објекте је потребно укључити у програме развоја туризма увођењем културних садржаја и активности који ће бити интересантни посетиоцима.

Ради повољне просторне дистрибуције **дечјих установа**, предлаже се увођење мини-комбинованих дечјих установа у насељима у рангу секундарног центра као и 2 предшколска одељења, у свему према табели у прилогу овог поглавља. У сеоским насељима- центрима и евентуално примарним насељима треба обезбедити предшколску припрему за око 60 деце. Истовремено, искористити недовољно искоришћене капацитете подручних основних школа у овим насељима тако што ће се двојако користити.

У циљу подршке развоју **социјалне заштите** предлаже се оснивање Центра за социјални рад у Бојнику са дневном службом и са могућношћу оснивања мање капацитетног смештајног објекта за стара лица у насељу типа локалног центра, односно у ширем подручју насеља Бојник, према северу-западу општине. Процену тачне локације потребно је дефинисати у сарадњи надлежним са локалним и регионалним институцијама.

Мрежу објеката културе потребно је вишенаменски користити. Будући да нема значајних просторних капацитета у области културе, осим у седишту општине, неопходна је пуна активација и организација разноврсних културних активности. Истовремено, потребно је

реконструисати и опремити постојеће објекте који могу да приме садржаје културе, односно да постану мултифункционални.

Апсолутни услов имплементације оваквих решења јесте развој и унапређење саобраћајне мреже, посебно локалне мреже која повезује центре заједнице села, локалне центре и примарна насеља у прстенасте токове. На овај начин ће се омогућити да се створи и ојача међузависност и веза између насеља међусобно, уместо до сада једино заступљене релације седиште општине- остала насеља.

Новопланирани садржаји:

Насеље	Бр.стан овника	ОШ	Здр.пункт	Деч.уста нова	МЗ	Црква
Бојник	3259	+8, СШ	+	+	+, ДК	+
Брестовац	276	+ 4	- повремена– мобилна здравствен а служба	-	+ вишенаменско коришћење-кул тура, предшколско одељење, повре мена– мобилна здравствена служба	+
Горње Бријање	509	+ 4	+	+	Дом култ.	+
Добра Вода	88	+ 4 мобилна здравствена служба	- мобилна здравстве на служба	-	-	-
Доње Коњувце	520	+ 4	+	-	+ вишенаменско кориш ћење-култура, пред школско одељење	+
Драговац	1005	-	- мобилна здравствен а служба	* мобилни вртић	*вишенаменски објекат	-
Ћинђуша	675	+ 4 вишенаменс ко кориш ћење- култура, предшколско одељење	-	-	-	++
Ивање	88	+ 4	- мобилна здравстве на служба	-	-	+
Кацабаћ	668	+ 4	-	+	-	-
Косанчић	416	+ 8	+	+	+ вишенаменско коришћење-култура	
Лапотинце	221	+ 4 вишенаменс ко кориш ћење-кул тура, предшколско одељење	+	+	-	-
Магаш	204	+ 4 вишенаменс	-	-	-	+

		ко коришћење-култура, предшколско одељење				
Плавце	296	+ 4	-	-	+ вишенаменско коришћење-култура, предшколско одељење	+
Придворица	951	+ 4 Вишенаменско коришћење-култура, предшколско одељење	-	-	-	+
Стубла	923	+ 4	-	-	+ вишенаменско коришћење-култура, предшколско одељење	-
Турјане	79	+ 4	- мобилна здравствена служба	-	-	-
Црквице	643	+ 4вишенаменско коришћење-култура, предшколско одељење	-	-	-	+

Општа правила јавних служби

Постојећи садржаји, објекти и земљиште јавних служби имају карактер јавне намене и стога је обавезна њихова **потпуна заштита од узурпације и неадекватног коришћења, што искључује промену намене или отуђење. Није дозвољена била каква активност у смислу промене намене или отуђења без претходно урађене детаљне анализе по свим релевантним аспектима у склопу израде урбанистичког плана.**

Промена намене се дозвољава, у складу са урбанистичким планом, уколико је нова намена такође јавна, односно дозвољена је промена намене само унутар категорија јавних служби.

Могућа је изградња допунских капацитета објеката дечје заштите у оквиру постојећих основних школа, у складу са детаљном провером постојећих и планираних капацитета. Ово подразумева могућност доградње, надградње, адаптације и делимичне промене намене у складу са потребама и просторним могућностима, уз услова да се обезбеде оптимални стандарди коришћења објеката основних намена, односно да се не наруши комфор одвијања основне активности.

Карактер јавних служби, који је пре свега везан за својства централитета повећање интензитета коришћења простора, као и њихова везаност за гравитационо подручје, односно квантум становништва који им гравитира, и напokon економичност организације и управљања јавним службама налажу да се искључује могућност организовања јавних служби ван насељских подручја. Планирање развоја мреже јавних служби везује се, стога, за насељска подручја за која је обавезна израда планских докумената одговарајућег нивоа, сходно

Општим мерама имплементације Просторног плана општине Бојник, односно шематских приказа насељених подручја, у складу са овим Планом.

Посебним актом или одговарајућим урбанистичким планом, може се одредити прецизна локација новопланираних специфичних објеката јавних служби ван грађевинских реона насеља (нпр. У домену социјалне заштите: Центра за бригу о старим лицима, посебни видови здравствене заштите итд.), у складу са исказаним потребама и могућностима локалне заједнице – општине Косјерић. Дозвољено је да локација ових комплекса буде и ван насељског подручја, односно грађевинских реона дефинисаних урбанистичким планом. Препоручује се, међутим, да се локација ових комплекса пронађе у оквиру јавног грађевинског земљишта због предности које овакво решење, без сумње, има у фази имплементације.

2.1.2.2. Правила уређења услужних и пословно-привредних делатности

Комерцијалне централне функције које спадају и у домен јавног сектора, имају специфичну логику развоја и резултат су друштвених напора да се тржишна лoгика развоја контролише и усмерава у циљу остварења општедруштвених вредности, односно ка остварењу жељених ефеката у домену остварења минималног друштвеног стандарда (активности образовања и науке, културе, социјалне и здравствене заштите, спорта и рекреације, управе, одбране и заштите,...), односно на оне активности које су препознате као неопходан чинилац општедруштвеног социјалног развоја и које морају у одређеном обиму бити приступачне свим слојевима друштва, без обзира на њихов економски статус.

Са друге стране, у домену развоја комерцијалних централних функција и неких централних активности друштвеног стандарда (приватне школе, културни и рекреативни центри, здравствене установе, ...), основни генеративни фактор представља тржиште приватног капитала и његов крајњи комерцијални ефекат, односно, конгруенција интереса приватних предузетника и крајњих корисника. С обзиром на динамичност и променљивост и високу тржишну зависност ових активности, веома је тешко развој центара дефинисати само у односу на претпостављене економске параметре развоја, јер се у том случају изостављају његови суштински градивни елементи. Наиме, са развојем социјалног и економског статуса грађана и просторно-организациони облици централних активности се мењају, па сходно томе не значи да нужно, са порастом степена потрошње, линеарно расте и потреба за простором намењеним централним активностима.

У том смислу *тешко је на веома дугачке рокове предвиђати једнозначни правац развоја централних активности.* Планирање развоја централних активности могуће је релативно поуздано предвиђати онолико колико дозвољава већ развијена структура система центара, до свог максималног искоришћења. Оног тренутка када постојећа структура не може да задовољи потребе за даљим развојем централних активности, оне почињу да освајају нове просторе, што се може делимично планирати познавајући логику њихове дистрибуције, али никако детерминисано. У том моменту ове активности битно утичу и на развој општине у целини, што је прави тренутак за преиспитивање дугорочног планског документа и његову проверу и допуну.

Обим и динамика промена у оквиру сектора градских централних активности у нашем окружењу, указују на значајне промене у структури носилаца урбаног развоја, па сходно томе и процеса промена, које сада иду у прилог приватног сектора и његове краткорочне тржишне политике. Промене генеративних фактора развојних процеса градских централних активности, најбоље се огледају у појави њихове концентрације у већ формираним централним зонама, за разлику од некадашње лoгике дисперзије на секундарне центре. Потреба за концентрацијом производ је предоминантног интереса његових носилаца, а то је максимизација профита у најкраћем

могућем року са што је могуће мањим улагањима. Појава дисперзије у периферним зонама, последица је далеко мањег обима почетних улагања са извесним, али мањим профитним добитком, обзиром на честу потпуну поддимензионисаност централних активности у оквиру доминантно стамбених зона.

Приступ планирању и управљању развојем овог сектора требало да акцептира следеће принципе: 1) Отвореност и ефективност плана и 2) Ефикасност управљачких механизма имплементације.

Тржишна, комерцијална димензија централних активности, захтева спремност локалне управе да брзо и ефективно реагује на све приватне иницијативе, омогућавајући њихову ефикасну реализацију, у оквирима стратешки дефинисаних и јавно верификованих циљних ефеката развоја. У том смислу, локална управа мора увек имати у виду да свака иницијатива за градњом добро усмерена води развоју. *То имплицира да је неопходно развијање ефективне планске основе и палете управљачких механизма за имплементацију који ће омогућити њену ефикасну реализацију.* Ефективни плански основ је онај који има способност да одговори и прилагоди се процесима друштвеног и просторног развоја неке урбане средине.

Када се овакаво планирано решење градских централних функција посматра у односу на наше тренутно стање друштвено-економског развоја, онда се, заправо, може закључити да се ради о планирању у контексту са великим степеном неизвесности будућих исхода. У том смислу, приступ планирању развоја централних функција, мора бити отворен и оријентисан ка кратким временским хоризонтима у оквиру којих се могу формулисати основне развојне стратегије уско везане за кључне развојне факторе и на основу реалних процена могућности за њихову имплементацију.

У том смислу, за оба предложена модела стратешког развоја услуга и пословно-производних делатности на територији Општине Бојник, треба истаћи следећа правила просторног развоја:

- **Комерцијалне централне функције специјализованог типа** (специјализовани трговински, пословно-производни, спортско-рекреативни, забавни, културни,...центри), као веома битне полуге развоја, лоцирају се по принципу територијалне децентрализације. Ове активности су по правилу вишег ранга: регионалног, општинског, градског, насељског, и сходно томе, изазивају битне миграције становништва и периодичне велике концентрације корисника. Децентрализација пружа могућност максималног искоришћења ових активности за равномеран територијални развој.
- **Комерцијалне централне функције општег типа** (трговина, услуге, пословање, спорт, образовање, култура,...) **свакодневне периодике коришћења**, просторно се развијају по правилу територијалне мреже, што значи у насељеним местима што ближе грађанима корисницима. У оквиру мањих насељених места, малих и кратких дистанци, ове активности се концентришу у оквиру центра насеља, а у развијенијим урбаним срединама као што је насеље Бојник, у центру насеља и дуж главних путних праваца кроз град, односно у оквиру насељских центара или дисперзно у насељеном месту.
- **Комерцијалне централне функције општег типа** (трговина, услуге, пословање, спорт, образовање, култура,...) **повремене периодике коришћења**, просторно се развијају по правилу територијалне мреже, што значи, у насељеним местима вишег ранга што ближе већим концентрацијама корисника. У оквиру мањих насељених места најнижег ранга, ове активности се најчешће не јављају, већ су корисници усмерени на најближи насељски центар вишег ранга. У том смислу, пожељно је развој ових активности стимулирати на нивоу терцијарних насељских центара, како се не би нарушио принцип територијалне децентрализације. У оквиру насељених места, ове активности се концентришу у оквиру центра насеља, а у развијенијим урбаним срединама као што је насеље Бојник, у центру насеља и дуж главних путних праваца кроз град, односно у оквиру насељских центара.
- **Комерцијалне централне активности у функцији туризма** (угоститељство, трговина, услуге, забава, спорт, култура...), по правилу се концентришу на просторима изразитих

туристичких атракција вишег ранга и добре приступачности, са већим степеном периодичних концентрација корисника.

- **Пословно-производне активности у функцији примарног пољопривредног сектора или експлоатације природних ресурса**, по правилу се концентришу уз главне путне правце који повезују пољопривредне или шумске зоне, или уз речне коридоре. Ове активности имају улогу сабирно-дистрибутивних прерађивачких центара и захтевају добро развијене инфраструктурне и саобраћајне услове. Могу имати негативан утицај на животну средину и стога је њихово лоцирање могуће искључиво уколико је у складу са природним предиспозицијама за развој и правилима коришћења и уређења земљишта наведених у оквиру поглавља о заштити и унапређењу животне средине.

Детаљна програмско - просторна разрада система центара, у средини са неизвесним правцима развоја, заправо, постаје задатак градске управљачке функције која ће на основу мониторинга дејства тржишта у простору, контролисати процес имплементације основних стратегија и покушавати да својим деловањем максимално стимулише приватну иницијативу да делује у правцу укупних бенефита дате урбане средине.

2.1.2.3. Правила уређења у домену туризма

Изграђени простори за туризам обухватају затворене грађевине и отворене, грађевински уређене и опремљене просторе у грађевинском подручју. Они су често повезани за просторима за рекреацију и спорт и целокупно гледано чине повезан и заокружен склоп - туристичке центре.

Изградња затворених грађевина се врши на грађевинском земљишту које није под шумом. Треба тежити свођењу изграђених површина на што мању меру, користећи видове и начин градње који заузима најмање простора и најмање могуће утиче на промену карактера природне средине. Изграђивање простора може бити привремено и трајно. Омогућава се и изградња других простора и грађевина у приватном власништву при туристичким грађевинама: спортске грађевине и терени: фитнес клубови, сале, тениски терени, куглане, базени, здравствени простори: простори за негу тела и лепоте, рехабилитациони центри, трговински и други и услужни садржаји, итд.

Опремање простора остварује се у складу са Законом о спорту и пратећим правилницима. За значајне изграђене просторе за рекреацију и туризам у грађевинском подручју, предвиђа се израда урбанистичких пројеката и планова детаљне регулације.

Отворени простори за окупљање се уређују на планираним туристичким подручјима као простори који требају омогућити окупљање, дружење, забаву и социјализацију. На овим просторима непланска изградња није дозвољена. Постављање привремених грађевина у намени појединих догађаја (представљања, концерти, културна дешавања, представе) дозвољава се искључиво општинском одлуком.

Природна подручја и простори за рекреацију и туризам обухватају јавне природне просторно-функционалне целине, туристичко рекреативне пунктове - излетишта унутар туристичких насеља, парк-шуме. Правила уређења ових простора идентична су правилима за поједине туристичке просторе дефинисаним у поглављу о Туризму. Овде треба тежити што мањем утицају нове изградње како би се очувале природне вредности.

Правила уређења рекреативних путања - Планиране туристичко рекреативне путање се планирају интегрално са туристичко рекреативним пунктовима и адекватно уређују, опремају и обележавају у складу са Законом о туризму и Правилником о садржини и начину истицања туристичке сигнализације. Неопходна је израда Студије којом се утврђује врста, димензије и

начин уређивања и опремања рекреативних путања, диспозиција и врста туристичког пункта, излетишта, односно, позиције места са пратећим грађевинама за одмор.

ОПШТИ пожељни културно-забавни садржаји туристичких центара: биоскоп, вишенаменска сала, позорница на отвореном, омладински центар, културни центар, ботаничке баште, фестивали, изложбе, зоо врт-парк дивљачи, забавни парк.

ОПШТИ пожељни спортско-рекреативни садржаји туристичких центара: игралишта - ливаде (бадминтон, фризби, фудбал на трави,..), изграђени спортски терени (кошарка, одбојка, мали фудбал, тенис (отворени и затворени простор), базени (затворени и отворени), фитнес, сауна, масажа (500-2500м²), ресторани, спортске сале (цудо, гимнастика, јога...), јахање.

ОСТАЛИ могући туристичко-рекреативни садржаји туристичких центара: привремени тематски мини-камп, позорница на отвореном за едукативне и културно-забавне програме, едукативни центар (у отвореном и затвореном простору), едукативне путање (екосистемске, геолошке, хидролошке, фото-сафари, изложбени центар (у отвореном и затвореном простору), мини голф, стрелиште (лук и стрела), дечија игралишта различитог карактера, библиотека, музеј.

Преглед капацитета основних и пратећих туристичких садржаја(без смештајних капацитета)

- рекреација и култура 0,2-0,3 м²/лежају
- спортско-рекреативни садржаји у затвореном простору 0,4-0,5 м²/лежају
- трговина 0,6-0,7 м²/лежају
- централне функције и услуге 0.3 м²/лежају
- администрација и техника 0.3 м²/лежају
- спортско-рекреативни садржаји у отвореном простору унутар насеља 5-8м²/лежају

Густине коришћења простора по активностима

- пикник - 60-300 корисника/ха дневно
- игралишта-ливаде 100-200 корисника/ха дневно
- спортске, тимске игре 100-200 корисника/ха дневно
- шетња - 10 особа/км путање, дневно 20 особа/км путање
- возња бицикла 10-20 особа/км путање, дневно 20-50 особа/км путање
- јахање 6 -20 особа/км путање, дневно 25-80 особа/км путање

Садржаји туристичких центара

Смештајни садржаји туристичких центара: хотели, мотели, пансиони, одмаралишта (дечја и радничка), апартмани, простори за смештај уз сеоска домаћинства (сеоски туризам), места за камповање, смештај на води (сплавови-кућице, сојенице) и др.

Културно-забавни садржаји туристичких центара: биоскоп, вишенаменска сала, позорница на отвореном, омладински центар, културни центар, ноћни клубови, казино, ботаничке баште, фестивали, изложбе, зоо врт-парк дивљачи, забавни парк, привремени тематски мини-камп, позорница на отвореном за едукативне и културно-забавне програме, образовни центар (у отвореном и затвореном простору), образовне путање (екосистемске, геолошке, хидролошке, фото-сафари), изложбени центар (у отвореном и затвореном простору), астрономски центар - покретни планетаријум и др.

Спортско-рекреативни садржаји туристичких центара: игралишта - ливаде (бадминтон, фризби, фудбал на трави), изграђени спортски терени (кошарка, одбојка, мали фудбал, тенис (отворени и затворени простор), базени (затворени и мали отворени за планине), фитнес, сауна, вишенаменске спортске сале (цудо, гимнастика, јога...), јахање, мини голф, стрелиште, дечија игралишта различитог карактера, библиотека, музеј и др.

Угоститељски садржаји туристичких центара: ресторани, кафеи, „drive-in“ ресторани, експрес ресторани, кафане, бифеи, посластичарнице, брза храна (роштиљнице, пекаре) и др.

ОСТАЛИ могући садржаји туристичких центара: простори за туристичко обавештавање (инфо-службе и пунктови), простори за негу тела и лепоте (500-2500м²), рехабилитациони центри, амбуланта, паркиралишта, приступи и др.

Просторни услови за реализацију образовних програма:

За потребе реализације рекреативно-образовних програма потребно је уредити просторе унутар насеља као учионице-радионице на отвореном (евентуално и у затвореном простору) и уредити и опремити путање.

У том смислу потребно је:

- уредити учионице-радионице на отвореном (пожељно у природном амбијенту, заштићено од ветра и падавина);
- уредити стазе за обилазак и разгледање природе;
- поставити надстрешнице и опремљена стајалишта на путањама унутар и ван насеља;
- уредити пунктове мини-кампова;
- обновити табле и информативне пунктове и обезбедити инфо-пропагандни материјал.

Препоруке нових туристичких целина за које се раде посебни урбанистички планови

Приликом израде датих планова и пројеката, поред општих правила и одредби везаних за урбанистичко законодавство, потребно је планове прилагодити и особеностима саме Општине и целог бојничког краја:

- 1) У оквиру планских докумената укључити поље сеоског туризма (уколико планови обухватају подручја са сеоским домаћинствима) са посебним нагласком на његов плански развој;
- 2) Разрадити различите начине (саобраћајне, визуелне, привредне) повезивања датих подручја са околним вредним местима како би се допринело усаглашеном развоју целог краја и ширењу и богаћењу туристичке понуде;
- 3) Поштовати шумске и друге природне комплексе и водотоке. С тим у вези одредити начине њиховог укључења у туристичку понуду без њиховог уништавања или оштећивања - пасивна рекреација, стазе, образовање у природи, мини хидроелектране и сл.;
- 4) Користити погодности јужне експозиције тла (где је то могуће) као однос према традиционалном смештању грађевина и највећем могућем коришћењу сунчеве енергије.

2.1.2.4. Правила уређења садржаја и простора рекреације и спорта

Просторни услови за летње спортске и рекреативне садржаје

Општи услови организације простора: заветрина, орјентација север, северо-исток, раван тререн, у планинским условима пожељна је и осунчаност.

- тениски терен (20/40м, тј за појединачну игру 8.23/23.77, за игру парова 10.97/23.77, ограђивање жичаном оградом за један терен даје 36.6/18.3, бочно обезбедити слободну траку од 3.65м), обрада терена трава, бетон, асфалт, шљака
- игралиште за кошарку (26/14м, тј. потребно 480м²), обрада терена земља, шљака, асфалт
- игралиште за одбојку (18/9м, 242м²) обрада терена, земља, шљака, асфалт
- универзални терен - комплексно игралиште за мали фудбал, одбојку, кошарку и рукомет (40/20 или 25/50), обрада терена, земља, шљака, асфалт
- игралиште за фудбал (110/75м, 8250м², гледалиште још око 1000м²), обрада терена трава,
- групација игралишта за стони-тенис (сто 2.74/1.52м, за један сто потребно око 40 м²)

- игралиште за бадминтон (игра појединца 5.18/13.40м, игра парова 6.10/13.40м, око 120м²), обрада терена трава, бетон, асфалт, шљака
- боћање на отвореном простору (25-40/ 26.5м, око 110м²)обрада терена шљака
- билијар (столови 2-2.3/1-1.15м, околни простор 1.6, за један сто око 20 м²)
- игралиште за мини-гольф (различите величине, мин. 400м²)
- Пикник: 15-30 јединица/ха, свака јединица за 4-8 особа, опремљена паркингом заклоњеним визуелном баријером, (евентуално огњиштем + извором воде), простором за одлагање смећа.

2.1.2.5. Правила уређења саобраћајне инфраструктуре

Правила развоја и коришћења елемената саобраћајне инфраструктуре

Ширина појаса регулације саобраћајница

Појас регулације јесте простор дефинисан границом грађења јавног пута, унутар кога се изводе грађевински захвати приликом изградње, реконструкције и одржавања јавног пута. Просторним планом утврђује се оријентациона ширина пуног појаса регулације за:

- државни пут I реда ширине 25,0 м;
- државни пут II реда ширине 15,0 м;
- општински пут ширине 5,0 м;
- стамбене улице 5,0 м;
- колски пролаз 4,0 м; и
- пешачке стазе 1,5 м.

Препоручују се следећи обострани заштитни појасеви траса и објеката постојећих и планираних коридора саобраћајне инфраструктуре на подручју Просторног плана:

1) непосредни заштитни појас – простор заштитног појаса од ивице земљишног појаса пута ширине 20 м за државни пут I реда, 10 м за државни пут II реда, 5 м за јавни општински и некатегорисан пут; и

2) појас контролисане изградње – простор контролисане изградње се пружа од границе непосредног заштитног појаса ширине 20 м за државни пут I реда, 10 м за државни пут II реда и 5 м за јавни општински пут.

Сви путеви утврђени Просторним планом су јавни путеви и морају се пројектовати по прописима за јавне путеве и уз примену одговарајућих стандарда на основу Закона о јавним путевима. Процедуре израде и усвајања пројеката, као и само грађење саобраћајне инфраструктуре, мора се спроводити у свему према важећој законској регулативи. Процедуре и акције на пројектовању и грађењу саобраћајне инфраструктуре, инсталација техничке инфраструктуре и регулација водотокова, морају се обједињавати.

Изградња и реконструкција саобраћајне инфраструктуре вршиће се у складу са следећим правилима:

Друмски саобраћај

На основу Закона о јавним путевима мрежу путева неког простора чине јавни путеви и некатегорисани путеви. Јавни путеви чине категорисану путну мрежу и деле се на државне путеве I реда, државне путеве II реда, општинске путеве и улице.

Јавни путеви се морају градити тако да имају најмање две саобраћајне траке. Изузетно, уз уважавање постојећег стања, високе трошкове израде планске и пројектне документације за изградњу-проширење општинских путева, трошкова прибављања земљишта и саме изградње-проширења општинских путева, при чему се морају посебно уважавати правила струке у погледу минималне ширине коловоза, минималног растојања ниша за мимоилажење возила из супротних смерова и минималних полупречника хоризонталних и вертикалних кривин Улице се морају планирати са тротоаром, уз дозвољену фазну-одвојену изградњу коловоза и тротоара. Ширина и број коловозних трака дефинисане су категоријом пута.

Ширина коловоза на државним путевима I реда ван насеља је минимално 7,10 м (укључујући ивичне траке од 2х0,30 м), а на постојећим и планираним државним путевима II реда је минимално 6,6 м.

Општински путеви повезују поједине делове Општине са центрима и зонама активности или становања. То су саобраћајни потези намењени јавном и индивидуалном путничком саобраћају. Ширина коловоза на општинским путевима је минимално 5,0 м уз дозвољене изузетке под напред наведеним условима постојећег стања. Ширина коловоза на некатегорисаним путевима је минимално 4,0 м уз дозвољене изузетке под напред наведеним условима постојећег стања.

У зонама насеља се морају предвидети мере заштите које подразумевају изградњу „зелених зидова“, који би апсорбовали највећи део буке. У ту сврху предлаже се формирање дрвореда који би поред основне функције имали и афирмативан визуални ефекат. Ограде, дрвеће и засади поред јавних путева требало би подизати тако да не ометају прегледност јавног пута и не угрожавају безбедност одвијања саобраћаја.

Сходно члани 28. Закона о јавним путевима („Сл. Гласник РС“ бр. 101/05) у заштитном појасу поред јавног пута ван насеља забрањена је изградња грађевинских или других објеката, као и постављање постројења, уређаја и инсталација, осим изградње саобраћајних површина пратећих садржаја јавног пута, као и постројења, уређаја и инсталација који служе потребама јавног пута и саобраћаја на јавном путу.

Пратећи објекти морају да задовољавају хигијенско-техничке захтеве и др. Прикључивање прилазног на јавни пут врши се првенствено његовим повезивањем са другим прилазним или некатегорисаним путем који је већ прикључен на јавни пут, а на подручјима на којима ово није могуће прикључивање прилазног пута врши се непосредно на јавни пут и то првенствено на пут нижег реда.

За саобраћајни прикључак комерцијалних објеката (бензинске станице, пословног комплекса, итд.) на ДП I реда, предвидети траке за успорење/убрзање. Повезивање појединачних локација (стамбени, стамбено-пословни објекти и др.) на државне путеве условљава се изградњом паралелног једносмерног сервисног пута, са минимум 1,5 м широким разделним појасом од ДП I реда, који ће повезивати локације дуж путног правца. Уколико се сервисни пут предвиђа у залеђу локација, прикључење на државни пут предвидети на довољно великом растојању да се не омета одвијање саобраћаја на истом.

Земљани пут који се укршта или прикључује на јавни пут, мора се изградити са тврдом подлогом или са истим коловозним застором као и јавни пут са којим се укршта, односно на који се прикључује, у ширини од најмање 5 м и у дужини од најмање 40 м за ДП I реда, 20 м за ДП II реда и 10 м за општински пут, рачунајући од ивице коловоза јавног пута.

Ради заштите путева од спирања и одроњавања, потребно је, ако природа земљишта допушта, да косине усека, засека и насипа, као и друге косине у путном земљишту буду озелењене травом, шибљем и другим растињем које не угрожава прегледност пута.

Дуж свих путева потребно је обезбедити инфраструктуру за прикупљање и контролисано одвођење атмосферских вода, са уграђеним сепараторима нафтних деривата на државним путевима који залазе у заштитне зоне водоизворишта.

Рекламне табле и панои, ознаке којима се обележавају туристички објекти, натписи којима се обележавају културно-историјски споменици и спомен обележја и други слични објекти, могу се постављати поред државних путева, на удаљености од 7 m од ивице коловоза, односно поред општинског пута на удаљености од 5 m од ивице коловоза.

Делови примарне путне мреже који су истовремено и улице у насељу, могу се на захтев надлежног органа Општине, разрадом кроз одговарајућу урбанистичку и техничку документацију, изградити као улица са елементима који одговарају потребама насеља (ширим коловозом, тротоарима и сл.) као и са путним објектима који одговарају потребама насеља. Уколико постоји могућност потребно је предвидети шири регулациони појас саобраћајница, како би се обезбедиле ивичне разделне траке са зеленилом, бициклистичке стазе и сл.. Уколико то није могуће, бициклистичке стазе се могу водити у јединственом попречном профилу са саобраћајницом нижег ранга од аутопута.

Код интервенција које имају за циљ проширење саобраћајница неопходна је израда урбанистичког плана. Реконструкција делова путне мреже мора обухватити све елементе попречног профила.

На предлог Општине или превозника који обавља линијски превоз путника на државном путу може се изградити аутобуско стајалиште уз сагласност Јавног предузећа које управља државним путем. Саобраћајна површина аутобуског стајалишта на јавном путу, осим улице, мора се изградити ван коловоза.

Поред обавезних услова од надлежних институција, за све радове на изградњи и реконструкцији саобраћајне инфраструктуре на подручју Плана потребно је прибавити услове заштите природе и културних добара од надлежних институција, као и сагласност ресорног министарства на одговарајуће студије процене утицаја на животну средину.

Однос путне и комуналне инфраструктуре

Минимално растојање крајње тачке попречног профила државних путева (ножице усека или насипа или спољне ивице одводног канала) од инсталација водоводне, канализационе, електроенергетске, телекомуникационе и остале инфраструктуре је 3,0 m.

Укрштање свих врста водова комуналне инфраструктуре са државним путем изван насеља се изводи механичким подбушивањем. Кабл/цев комуналне инфраструктуре полаже се у бетонску или пластичну цев увучену у хоризонтално избушен отвор, тако да је могућа замена кабла без раскопавања пута. Заштитна цев мора бити постављена на целој дужини између крајњих тачака попречног профила пута, увећана за по 3,00 метара са сваке стране. Минимална дубина горње коте заштитне цеви испод путног канала за одводњавање (постојећег или планираног) од коте дна канала до горње коте заштитне цеви износи 1,00 метара. Вертикално растојање од најниже горње коте коловоза до горње коте заштитне цеви износи 1,35 – 1,50 m.

Саобраћајни објекти

Станице за снабдевање горивом се планирају у категорији малих објеката са 3-4 точиона места и до 3.000 t претовара годишње. Неопходно је омогућити претакање свих врста горива. На појединим објектима обезбедити услове за претакање ауто гаса.

Детаљније локације будућих станица за снабдевање горивом морају се планирати у складу са противпожарним прописима и условима које утврђују надлежни органи у области саобраћаја, животне средине, водопривреде и санитарне заштите. Свака конкретна локација мора бити обрађена елаборатом који обавезно садржи анализу утицаја на безбедност и функцију саобраћаја, загађење ваздуха, воде и земљишта, појаву буке и вибрација, као и мере које треба предузети за спречавање и смањење штетних утицаја.

Пратећи путни објекти као што су станице за снабдевање горивом, сервис за путничка возила и аутобусе и сл. морају да задовољавају хигијенско-техничке захтеве (неометан прилаз, противпожарна заштита) и др.

Стационарни саобраћај

Површине намењене за паркирање се организују пре свега у оквиру насељских групација и туристичких локалитета. Паркинг простори морају бити одвојени од коловозне површине и изграђени са тврдом подлогом. Паркинг простор уз туристичке локалитете обавезно мора садржати и уређен простор за задржавање људи који је опремљен клупама, столовима, кантама за отпатке и информационим таблама. Грађевински радови на терену морају се изводити тако да коначно уређена површина буде у складу са пејзажним карактеристикама и другим амбијенталним вредностима.

Туристички капацитети у приватним објектима (за тип сеоског туризма) и индивидуална домаћинства захтеве за паркирањем морају имати решен у посебно организованим јавним паркинг просторима.

Подлоге паркиралишта у конструктивном погледу могу бити макадамске, асфалтне, разне врсте попличања (камен, бехатон плоче, бетон-трава плоче, итд.) у складу са наменом простора где се граде. Као пратеће објекте јавних паркинга треба обезбедити у складу са могућностима јавну чесму и тоалет. Потребне капацитете паркинг простора одређивати према следећем оквирном нормативу :

НАМЕНА:	1 ПМ на:
Становање	1 стан
Пословање и администрација	100 m ² БРГП
Хотел	10 кревета
Тржни центри	60 m ² БРГП
Хотел - апартманског типа	2 апартмана
Ресторани и кафане	4-8 столица
Дом здравља, апотека	50 m ² БРГП
Спортски објекти	30 гледалаца
Школе	1 учионица
Биоскоп, дом културе	30 седишта
Банке, поште	50 m ² БРГП
Производно-прерађивачки објекти	8 запослених

Нормативи за димензионисање паркинга простора

Димензије паркинга места за паркирања дате су у следећој табели:

Тип возила	α°	А	В
Путнички аутомобил	0	5,50	2,0
	30	4,30	2,20
	45	5,00	2,30
	60	5,30	2,30
	90	4,80	2,30
Аутобус	0	16,0	3,00
	45	10,60	4,00
	60	12,00	4,00
	90	12,00	4,50

Димензије паркинга места

Димензије паркинг места за особе са инвалидитетом за случај управног паркирања износи 3,70x5,00 m, односно на ширину паркинг места од 2,2 m додаје се простор за инвалидска колица, ширине 1,5 m. Код два суседна паркинг места може се дозволити да користе исти простор за инвалидска колица, односно да ширина два суседна места за особе са инвалидитетом износи 5,90 m (2,20 + 1,50 + 2,20).

При изради пројекте документације за паркинг места и тротоаре морају се предвидети укошени ивичњаци нагиба највише 10% и ширине најмање 1,20 m за силазак колица са тротоара на коловоз. Истоветне рампе морају се предвидети и у раскрсницама, односно на свим местима где је неопходно да се прелази са тротоара на коловоз или обрнуто.

Пешачки и бициклички саобраћај

Површине намењене за кретање пешака (стазе и тротоари) су саставни елемент попречног профила свих градских саобраћајница. Оне се обавезно физички издвајају у посебне површине које су заштићене од осталих видова моторног саобраћаја, изузев код интегрисаних улица. Ширина тротоара зависи од намене и атрактивности околног простора и интензитета пешачких токова. Минимална ширина тротоара за кретање пешака је 1,5 m, а за кретање и инвалида са помагалима 3,0 m.

Новопланиране бицикличке трасе се могу водити заједно са моторним саобраћајем у улицама нижег ранга од аутопута, заједно са пешацима и издвојено од другог саобраћаја. Уколико је обим моторног и пешачког саобраћаја такав да може угрозити безбедност, потребно је бициклички саобраћај издвојити у посебне стазе. Основна правила трасирања бицикличких стаза су: користити мирне (стамбене) улице, избегавати улице са неповољним нагибима, трасе полагати кроз озелењене зоне, трасама повезивати стамбене зоне, зоне рекреације и централних активности и у зонама атракције планирати просторе за паркирање бицикла. Као посебне, бицикличке стазе се трасирају ободом пошумљених области, кроз пошумљене области и преко ливада. Подлога мора омогућити несметано коришћење стаза током већег дела године. Препоручује се асфалт, макадам, камена стаза. Минимална ширина једносмерне бицикличке стазе је 1,25 m, а двосмерне 2,5 m.

Пешачке и бицикличке стазе потребно је изградити са високим хладовитим зеленилом, надстрешницама, са уређеним ватриштима и одмориштима у чијој изградњи треба да се користе природни материјали (дрво, камен и сл.).

Пешачка кретања

Пешачка кретања су доминантна у локалним путовањима и нарочито су изражена на правцима рекреативног шетања.

Површине резервисане за кретање пешака планирана су уз све примарне саобраћајнице, тротоарима ширине 2,0 и делом у мрежи секундарних саобраћајница, тротоарима, обострано, ширине 1,5 m.

У колско - пешачким улицама, апсолутни приоритет у кретању имају пешаци у односу на моторна возила.

Услови за кретање инвалидних лица

При реализацији прелаза преко коловоза, за потребе савлађивања инвалидским колицима висинске разлике тротоара и коловоза, предвидети изградњу рампи пожељног нагиба до 5%, максимум до 8,5%, чија најмања дозвољена ширина износи 1,30 m.

При пројектовању и реализацији свих објеката применити решења која ће омогућити инвалидним лицима несметано кретање и приступ у све садржаје комплекса и објеката према важећим правилницима и прописима.

2.1.2.6. Услови уређења мреже и објеката комуналне инфраструктуре

Општи услови грађења инфраструктурних мрежа

Услови за изградњу инфраструктурних мрежа односе се на изградњу (1) водоводне и канализационе мреже, (2) електроенергетске мреже, (3) ТТ мреже, (4) гасоводне и топловодне мреже, и (5) регулацију водотокова.

Постављање нових инфраструктурних мрежа у оквиру нових траса треба да буде координирано у складу са условима Просторног плана. Постављање нових инфраструктурних мрежа у оквиру постојећих саобраћајних профила треба да буде координирано са постојећом изграђеном мрежом зависно од конкретних услова. Реконструкција инфраструктурних мрежа треба да буде координирана тако да се новим решењима обезбеди бољи и функционалнији распоред мреже.

Планирана решења комуналне инфраструктуре задовољиће планиране потребе обухваћеног подручја, на нивоу данашњег стандарда. Микролокације комуналне инфраструктурне мреже, одређене овим планом, утврђују се кроз поступак израде урбанистичких пројеката (или планова детаљне регулације), изузетно издавањем локацијске дозволе, у циљу утврђивања просторних, функционалних, обликовних и других елемената, у складу са законом и другим прописима, условима дефинисаним овим планом и друге документације, у вези са намеравањем захватом у простору. Приликом израде урбанистичких пројеката за инфраструктурне мреже и објекте, могућа су мања одступања, због усклађивања елемената техничког решења постојећих и планираних објеката инфраструктуре, конфигурације терена, носивости тла и решавања имовинско-правних односа. Урбанистички пројекти ће се радити са сву недостајућу инфраструктуру (а изузетно ће се издавати локацијска дозвола), уколико постоји сагласност власника земљишта, односно планови детаљне регулације, у случајевима утврђивања општег интереса.

Водоводна мрежа

Планиране главне интервенције на унапређењу водоводног система ће се односити на обезбеђење капацитета изворишта и резервоарског простора, на реконструкцију и допуну водоводне мреже, тако да се омогући потпуно задовољење потреба за квалитетном водом садашњих и будућих корисника.

Водоводна мрежа је конципирана као прстенаста, што ће повећати сигурност, уравнотежити притиске и олакшати одржавање. Биће постављена уз саобраћајнице, у зеленом појасу и тротоарима и биће снабдевена затварачима, хидрантима, испустима, прописним прикључцима са водомерима и свим осталим елементима потребним за њено правилно функционисање и лако одржавање. Најмањи пречник јавног цевовода је 80 mm.

Уколико радни притисак не може да задовољи потребе за водом виших делова планираних објеката, потребно је пројектовати постројење за повећање притиска. У случају потребе за баштенском хидрантском мрежом, исту прикључити на уличну водоводну цев преко водомера у водомерном окну.

Прикључење планираних комплекса на градски водовод потребно је извести преко водомера у

водомерном окну. Прикључак од уличне цеви до водомерног окна пројектовати у правој линији, односно управно на уличну цев, без икаквих хоризонталних и вертикалних прелома. Водомер поставити у водомерно окно на 1,5 м унутар регулационе линије, односно у посебан орман-нишу уколико је водомер у објекту. Водомер поставити на мин. 30 цм од дна шахта. Димензије водомерног окна за најмањи водомер су 1x1,2x1,7 м.

Димензионисање водомера извршити на основу хидрауличког прорачуна. Пројекте уличне мреже и прикључака радити према техничким прописима надлежне комуналне организације.

Канализациона мрежа

Без обзира што су у питању насеља у којима преовлађују индивидуална градња малих густина, што условљава сразмерно велику дужину канализационе мреже, која се одвија на неповољном терену, цевна канализација се мора изградити јер представља предуслов развоја.

Димензије канализационог прикључка одредити на основу хидрауличког прорачуна с тим да пречник цеви не може бити мањи од 200 мм, а њене трасе ће бити у коловозима, саобраћајницама. На свим преломима траса и нивелета, као и на правим деоницама на прописаним растојањима ће бити постављени ревизиони силази. Кућни прикључци ће бити везани за јавну канализацију преко каскадних прикључака, а предвиђа се и изградња постројења за прераду отпадних вода. Конфигурација терена обухваћеног овим планом је таква да се већина површинских вода природно слива ка околним потоцима и рекама.

Атмосферске воде дуж саобраћајница и шеталишта сакупити путем отворених канала, ригола и подземних канала до планираног ретензионог окна (насеља Бојник). Атмосферске воде са кровних површина системом олука и сливника усмерити ка зеленим површинама. Атмосферске воде са локација, које могу бити оптерећене мастима и уљима, пре упуштања у канализацију потребно је пречистити на сепараторима уља и масти.

Предвидети одводњавање свих слободних површина у комплексима и улицама унутар њих, водећи рачуна о квалитету вода које се прихватају канализационим системом.

Гранично ревизионо окно извести 1,5 м унутар регулационе линије и у истом извршити каскадирање (висинска разлика чија је минимална вредност 60 см, а максимална 300 см). Прикључак од ревизионог силаза па до канализационе мреже извести падом од 2% до 6% управно на улични канал, искључиво у правој линији без хоризонталних и вертикалних ломова. Квалитет вода које се прикључују на градску канализациону мрежу, мора задовољити захтевани ниво.

Да би се постигле неопходне условности за предметна подручја и то комплексно решење водоснабдевања и каналисања неопходна је израда генералних пројеката на основу адекватних подлога како би се пронашла економски и технички оправдана решења и дефинисали капацитети и реципијенти. Такође, неопходно је прибавити стандардне услове јавних комуналних и водопривредних предузећа.

Електроенергетска мрежа

За далековод се обезбеђује заштитна зона (коридор) чија ширина је зависна од напонског нивоа и техничког решења далековода.

Заштитне зоне далековода, зависно од напонског нивоа износе:

-за далековод напонског нивоа 400 (380) kV заштитна зона је ширине 42,0 м (2 x 21,0 м од осе далековода);

-за далековод напонског нивоа 220 kV заштитна зона је ширине 29,0 м (2 x 14,5 м од осе далековода);

-за далековод напонског нивоа 110 kV, за једноструки вод заштитна зона је ширине 22,0 м (2 x 11,0 м од осе далековода), а за двоструки вод заштитна зона је ширине 24,0 м (2 x 12,0 м од осе далековода),

- за далековод напонског нивоа 35 kV ; за једноструки вод заштитна зона је ширине 15,0 м (2 x 7,5 м од осе далековода), а за двоструки вод заштитна зона је ширине 16,0 м (2 x 8,0 м од осе далековода).

У складу са Правилником о техничким нормативима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 до 400kV („Службени лист СФРЈ“, бр. 65/88 и „Сл. Лист СРЈ“, бр. 18/92), изградња објеката (који нису намењени за трајни боравак људи) и друге инфраструктуре у коридору заштитног и извођачког појаса далековода је по правилу могућа. Обавеза инвеститора је да у фази планирања, пројектовања и изградње објекта или инфраструктуре прибави услове, сагласност и по потреби обезбеди надзор од стране електропривредног предузећа надлежног за изградњу/газдовање далеководом.

У коридору далековода забрањено је постављање засада високе вегетације.

Наведени услови примењују се за све постојеће и планиране далеководе.

За постојеће далеководе, за које се планом предвиђа измештање, до њиховог фактичког измештања, остају на снази све утврђене мере заштите.

Трасе нових, као и реконструкција постојећих далековода решиће се посебном урбанистичком и техничком документацијом.

Локација нових и реконструкција постојећих трафостаница решиће се посебном урбанистичком и техничком документацијом.

Планска решења за намену и коришћење простора у зони постојећих далековода, за које се планом предвиђа измештање, не могу се примењивати до обезбеђења њиховог измештања.

За постављање кабловских водова услови се утврђују посебном детаљном разрадом. Трасе постојећих кабловских водова се задржавају. Евентуално измештање кабловских водова, у случајевима када угрожавају планирану изградњу, врши се према условима конкретне детаљне разраде.

За изградњу трафостанице 35/10 kV ,непосредна локација и величина парцела утврђују се конкретном детаљном разрадом .Оквирна величина комплекса трафостанице 35/10 kV износи сса 25,0 x 35,0м-:

Локација нових и реконструкција постојећих трафостаница 10/0,4 kV решиће се посебном урбанистичком и техничком документацијом.Величина парцеле за трафостаницу 10/0,4 kV износи до 5,5 x 6,5 м. За изградњу трафостаница непосредне локације и величина парцела утврђују се конкретном разрадом, да буду испуњени следећи услови:

- да иста буде постављена што ближе тежишту оптерећења,
- да прикључни каблови буду што краћи ,
- да је расплет водова што једноставнији,
- да постоји могућност лаког приступа ради монтаже , замене и одржавања опреме
- о присуству подземних и надземних инсталација у окружењу трафостанице,
- о утицају ТС на животну средину .

Планска решења за намену и коришћење простора у зони постојећих далековода, за које се планом предвиђа измештање, не могу се примењивати до обезбеђења њиховог измештања.

Ваздушни водови 10 kV , кабловски водови 10 kV и трафостанице 10/0,4 kV спадају у објекте за које се не издаје грађевинска дозвола , те се исти могу градити на основу идејног пројекта и решене имовине, уз услов обезбеђења свих потребних техничких услова усаглашености са другим објектима и мрежама.

Изградњу ваздушних и кабловских водова 10 kV и 0,4 kV изводити према техничким прописима дефинисаним одговарајућим Правилницима.

Прикључивање објеката на електроенергетску мрежу изводити према условима надлежних електродистрибутивних предузећа и техничким прописима.

Телекомуникације

Примена принципа да величина претплатничке петље буде од 0,5 до 1,0 км у просторима са већим густинама становања и до 2,0 км у сеоским срединама, и могућност надоградње мултисервисних приступних чворова (МСАН) одређеним модулским елементима не омогућује да се утврде локације истих без конкретнијих прорачуна густине телефонских претплатника на појединим подручјима. Као норматив за прорачун потребног броја телефонских претплатника у наредном периоду користити : два телефонска прикључка по стамбеној јединици и телефонски прикључак на 15-50 м² пословног простора.

Истурене комутационе степене (**MSAN**) који се изводе као "outdoor" ормани постављати на бетонске темеље одговарајућих димензија (сагласно типу кабинета). У оквиру темеља за смештај кабинета изградити ревизионо окно димензија 80 x 80 x 90 цм због лакшег прихвата и каблова и њиховог увођења у "outdoor" кабинет. У кабинет се смешта комутациона опрема, систем преноса, исправљач, батерије и разделник. MSAN кабинет се напаја електричном енергијом са насељске мреже 0,4 kV. Комплекс MSAN-а оградити транспарентном оградом (бетонска сокла висине 0,5 м и металана ограда висине 1,2 м.)

С обзиром на преносне медијуме и архитектуру приступне мреже реализовати као :

1. Приступна мрежа са бакарним кабловима, код које се за везу од концентрације до претплатника користе бакарни DSL-каблови;
2. Оптичка приступна мрежа ;
3. Бежична приступна мрежа – подразумева коришћење CDMA технологију.

За полагање бакарних и оптичких каблова у приступној мрежи , уколико је могуће, вршити полагање каблова и цеви у тзв. мини/микро ровове у путном земљишту, тј.

Према условима садржаним у Упутству ЗЈПТТ (ПТТ Весник бр. 7-8/2003 и 13-14/2003)

За полагање оптичких каблова у ров полагати полиетиленске цеви пречника 40 мм, који ће послужити као заштита или резерва за касније "удувавање" оптичког кабла.

Полагање нових каблова и приступне мреже и оптичких каблова као делова транспортне мреже дозвољава се по трасама постојећих каблова. Како ови објекти спадају у објекте за које се не издаје грађевинска дозвола , то се исти могу градити на основу идејног пројекта и решене имовине, уз услов обезбеђења свих потребних техничких услова усаглашености са другим објектима и мрежама.

Све базне радиостанице сва три оператера пројектовати и градити са примопредајницима малих снага, због смањења електромагнетног зрачења и мањег утицаја на животну средину. Ово изазива већу густину објеката базних станица, и због малих снага примопредајника и могућности покривања одређених простора , избор оптималне локације је могућ тек после одређених мерења, те се локације истих не могу утврђивати просторним (урбанистичким) плановима. Базне радиостанице које се граде на отвореном простору обавезно оградити жичаном транспарентном оградом висине до 2,2 м.

Обновљиви извори енергије

Постојећи законски оквир који се непосредно односи на припрему документације и изградњу ОИЕ чине прописи из подручја енергетике, водопривреде, пољопривреде, уређења простора и изградње објеката, заштите животне средине, имовинско-правних односа.

За све пројекте везане за изградњу обновљивих извора енергије неопходно је, у складу са "Листом пројеката за које је обавезна процена утицаја и листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину" ("Службени гласник РС", бр. 114/2008) и другим

законима везаним за заштиту животне средине, утврдити да ли постоји потреба за израду Студије о процени утицаја на животну средину.

Поред наведених потенцијалних локација за изградњу малих хидроелектрана могуће су и друге локације на водотоцима у обухвату плана уколико задовољавају одређене услове на основу хидролошких мерења и прорачуна енергетских ефеката, у складу са смерницама Просторног плана Србије, Водопривредне основе Србије, одговарајућих стратегија и планова за изградњу МХЕ.

Дозвољава се издавање урбанистичких аката за изградњу малих хидроелектрана на основу техничке документације израђене од стране овлашћеног пројектанта (у складу са смерницама Просторног плана Републике Србије) уз прибављање свих неопходних услова из домена заштите природе, водопривреде, енергетике и свих других области прописаних законом.

Објекти малих хидроелектрана морају се градити тако да:

- после искоришћене енергије вода буде враћена истог квалитета у водоток,
- не умањује степен заштите и не отежава спровођење мера заштите од штетног дејства вода,
- не погоршава услове санитарне заштите
- не угрози биолошки минимум у водотоку.

У случају градње већег броја малих хидроелектрана на истом водотоку треба испитати њихов кумулативни утицај на животну средину.

Критеријуми енергетске ефикасности треба уважити код пројектовања и избора опреме постројења, а касније и приликом коришћења и одржавања објеката МХЕ.

За издавање локацијских и грађевинских дозвола, од стране органа локалне самоуправе, за изградњу малих хидроелектрана инвеститор је у обавези да обезбеди:

- водне услове од Дирекције за воде,
- услове Завода за заштиту природе,
- доказ о праву својине на земљишту, односно праву закупа на земљишту, у складу са Законом о планирању и изградњи,
- енергетску дозволу, у складу са Законом о енергетици,
- техничку документацију
- друге неопходне услове, у складу са законом.

Локације соларних електрана ће се одредити накнадно, након даљих истраживања, испитивања и утврђивања економске исплативости. Дозвољена је изградња соларних електрана на свим локацијама у захвату плана које испуњавају услове, у складу са законом.

Локације за објекте предвиђене за коришћење биомасе у захвату плана утврдиће се на основу техноекономских анализа, и могуће их је градити на свим локацијама које испуњавају услове за то, у складу са законом.

За издавање локацијских и грађевинских дозвола, од стране органа локалне самоуправе, за изградњу соларних електрана и постројења за сагоревање биомасе инвеститор је у обавези да обезбеди:

- услове Завода за заштиту природе,
- доказ о праву својине на земљишту, односно праву закупа на земљишту, у складу са Законом о планирању и изградњи,
- енергетску дозволу, у складу са Законом о енергетици.
- техничку документацију
- друге неопходне услове, у складу са законом.

Критеријуми енергетске ефикасности треба уважити код пројектовања и избора опреме постројења, а касније и приликом коришћења и одржавања свих објеката обновљивих извора енергије.

Приликом изградње стамбених и пословних објеката за боравак и рад људи примењивати све стандарде и прописе везане за термичку изолованост објеката, квалитет уграђених материјала и инсталација у објектима.

ГАСИФИКАЦИЈА

Дистрибутивним гасоводом сматра се гасовод од полиетиленских цеви за развод гаса радног притиска до 4 бара, који полази непосредно иза излазног запорног затварача на прикључном шахту или мернорегулационе станице, а завршава се запорним цевним затварачем потрошача.

Дистрибутивни гасовод се мора трасирати да не угрожава постојеће или планиране намене коришћења земљишта, да се поштују прописи који се односе на другу инфраструктуру, као и прописи о геолошким особинама тла.

Приликом извођења радова на изградњи гасоводне мреже, у исти ров ће се полагати и полиетиленске цеви за накнадно удубљавање оптичког кабла ради формирања вишенаменске телекомуникационе мреже (БХТКМ) за даљинску контролу и мерење трошења гаса сваког појединог потрошача.

По правилу гасовод полагати у оквиру регулационих зона саобраћајница и слободним зеленим површинама и тротоарима.

Да би се осигурало непрекидно и безбедно снабдевање потрошача природним гасом, уз могућност искључења појединих потрошача, а да се остали нормално снабдевају, мрежа је планирана у облику затворених међусобно повезаних прстенова око појединих група потрошача. Места цевних затварача за искључење морају бити постављени тако да омогућују и искључење појединих потрошача, смештених у ПП-шахтама.

Цевни затварач са продужним вретеном уградити у складу са техничким прописима, обезбедити од приступа неовлашћених лица, видно обележити са натписом «ГАС» уграђен на дистрибутивном гасном цевоводу.

Дистрибутивни гасовод полагати испод земље без обзира на његову намену и притисак.

У подручју где може да дође до померања тла које би угрозило безбедност гасовода применити прописане мере заштите. У изузетним случајевима, дистрибутивни гасовод се полаже дуж трупа пута, уз посебне мере заштите од механичких оштећења. Дистрибутивни гасовод не полагати испод зграда и других објеката.

Радна цев гасовода се полаже у земљани ров минималне ширине 60 cm, која се мења у зависности од пречника цевовода и прописаних општих техничких услова.

Дубина укопавања дистрибутивног гасовода износи од 0,60 m – 1,0 m, у зависности од услова терена а изузетно може износити 0,5 m, уз предузимање додатних мера заштите.

Минимална дубина укопавања при укрштању дистрибутивних гасовода са путевима и улицама износи 1,0 m.

Минимална светла растојања гасовода од других инсталација износе:

- при паралелном вођењу 40 cm
- при укрштању 20 cm
- поред темеља зграда и објеката 1,0 m.

При укрштању дистрибутивних гасовода са саобраћајницама, водотоковима и каналима, угао укрштања осе препреке и осе гасовода мора бити од 60° до 90°.

За снижење притиска и мерење потрошње гаса монтирају се на фасади објекта метални орман са мернорегулационим сетом, са главним запорним цевним затварачем, регулатором притиска и мерачом протока гаса.

За домаћинства излазни притисак за потрошача је 0,025 бара што је и излазни притисак из регулационог сета.

Дно ископаног профила рова за полагање дистрибутивног гасовода мора бити равно, засуто слојем песка испод и иза цеви, у складу са нормативима и техничким условима за полагање дистрибутивног цевовода од полиетиленских цеви за радне притиске до 4 бара.

Спајање елемената гасовода врши се сучеоним заваривањем, електроотпорним заваривањем, полухузионо заваривање.

Пре затрпавања цеви извршити испитивање на непропустивост и чврстоћу у складу са техничким прописима. На дубини од 30 cm у рову изнад цеви, поставити упозоравајућу траку са натписом «ГАС» жуте боје.

Траса гасовода обележити видно надземним укопавањем бетонских стубова са натписом на месинганој плочи ГАСОВОД на растојањима од 50 m од заштитног појаса. Положај секционог вентила обележити са натписом ГАС и бројем цевног индентичног броју из техничке документације затварача са поклопцем и уређајем за закључавање. Пре затрпавања гасовода извршити геодетско снимање по (x,y,z) оси.

Један примерак геодетског елабората мора да се достави надлежној јединици геодетске службе и ЈП Србијасгаса, Организационој јединици Београд. Пре израде техничке документације обратите се предузећу које је надлежно за транспорт, односно дистрибуцију природног гаса ради прибављања енергетских и техничких услова за израду техничке документације.

При изради инвестиционо-техничке документације за изградњу дистрибутивног гасовода радног притиска од 0-4 бара од ПЕ цеви, потребно је прибавити енергетско-техничке услове код овлашћеног дистрибутера.

Код израде техничке документације дистрибутивне гасоводне мреже, у свему се придржавати:

- Правилника о техничким нормативима за пројектовање и полагање дистрибутивног гасовода од полиетиленских цеви за радни притисак од 4 бара («Службени лист СРЈ», број 20/92),
- Правилника о техничким нормативима за кућни гасни прикључак за радни притисак од 4 бара («Службени лист СРЈ», број 20/92) и
- Правилника о техничким нормативима за унутрашње гасне инсталације («Службени лист СРЈ», број 20/92).

1.2.1.7. Правила уређења комуналних објеката

Уређење сточне пијаце и вашаришта

Величина простора на коме се одржавају сточне пијаце, вашари и сајмови (у даљем тексту: сточне пијаце) одређују се према обиму промета животиња, водећи рачуна о томе, да просечна површина по грлу крупних животиња износи 2 m², по телету 1,20 m²., по овци односно свињи, преко 50 kg, 1 m², и по јагњету односно прасету 0,50 m².,

Овако одређену просторну величину повећати још за 15% површине на име путева и за изградњу манипулативних и санитарних објеката. Сточна пијаца мора бити ограђена оградом од плетене жице, летава, дасака, камена, цигала, и другог материјала у висини од најмање 2 метра. Сточна пијаца може имати само један улаз довољно простран и са изграђеним вратима. Веће сточне пијаце могу имати и посебан излаз, који се налази у близини улаза. Сточна пијаца на улазу мора имати просторију са посебном канцеларијом за обављање послова ветеринарске инспекције.

На сточној пијаци се мора одредити, и видним знацима обележити, посебна места за смештај:

- коња, магараца, мазги и мула,
- оведа и бивола, и
- свиња, оваца, коза и других ситних животиња.

На сточној пијаци мора бити изграђен и:

- простор за привремено издвајање животиња, за које се приликом контроле утврди да су заражене или су сумњиве на заразну болест,
 - место са опремом за чишћење, прање и дезинфекцију превозних средстава, којима се животиње допремају односно отпремају, и
 - довољан број утоварних односно истоварних рампи.
- Уколико се на сточној пијаци изграђује заједничко појилиште, оно мора бити изграђено од материјала који се лако чисти, пере и дезинфикује.

Уређење хуманих гробља

- У односу на површину које заузима поједино гробље разликујемо: мала гробља (до 5 ха), средња гробља (од 5–20 ха) и велика гробља (изнад 20 ха).
- Простор намењен за гробља одређује се просторно планском документацијом одређеном посебним прописима.
- Према начину оснивања, односно начину смрти, гробља разликујемо на општа (јавна) и посебна.
- У посебна гробља убрајају се спомен гробља, војна гробља, гробља масовних катастрофа, свештеничка гробља, анонимна гробља и гробља одређених верских заједница.
- Потребне површине гробних места утврђују се на темељу броја сахрана, типа и броја гробних места и потребне површине за гробно место те површине за остале садржаје на начин да је потребно предвидети 2 м² по становнику.
- Код утврђивања површине за потребе гробља треба рачунати са бруто и нето површином гробља.
- Нето површина гроба је парцела гробног места (гроба).
- Бруто површина гроба је нето површина гробног места увећана за размак између гробних места.
- Гробља треба сместити на за то погодном и довољно великом простору које је амбијентално и по конфигурацији терена прикладно за гроб, у правилу изван или на рубу насеља те приступачно јавним путем са двосмерним коловозом и одвојеном пешачком стазом.

Простор за гробље треба да задовољава следеће критеријуме:

1. Природна погодност терена за гроб: састав тла (оцедитост, прозрачност, стабилност), ниво подземне воде која мора бити минимално 50 цм испод најниже коте гроба и погодност конфигурације (без превеликих нагиба терена и задржавања површинске воде).
2. Положај према природним условима: изван токова подземних и надземних вода, изван водозаштитних и поплавних подручја, те изван зона заштићених делова природе и подручја шума.
3. Нова гробља морају бити удаљена најмање 50 м од аутопута и железнице односно грађевинске парцеле на којој је изграђена или се може градити грађевина за стамбено пословну намену.
4. Код проширења постојећих гробља удаљеност може износити 10 м под условом да се на гробљу осигура појас зеленила минималне ширине 5 м мерено по целој дужини контактнoг простора.

- (1) Нето димензија гробног места представља величину саме гробне јаме која износи 80 x 200 цм, а дно гроба мора бити најмање 50 цм изнад највише тачке подземне воде.
- (2) Бруто димензија гробног места износи најмање 120–150 x 250–300 цм.
- (3) Дубина гробног места је у земљаним гробовима најмање 180 цм.
- (4) Код земљаних гробова треба осигурати најмање 0,80 метара земље изнад ковчега.

- (1) Бруто димензија гробнице повећава се за 15–30 цм на све четири стране од спољног руба зида.
- (2) Гробнице морају бити изграђене од водонепропусног бетона.
- (3) Нето димензија за једну урну износи 50 x 50 цм, а за четири урне 1 м².

- (1) Гробови се постављају у гробне редове не дуже од 60 м.
- (2) Гробна поља се састоје од гробних редова и међуразмака који служи као прилазна стаза.
- (3) Гробна поља су подељена главним стазама минималне ширине 3 м.
- (4) Стазе морају бити од тврдог материјала, без препрека у кретању не већег уздужног нагиба од 8% и не већег попречног нагиба од 1%.
- (1) Свако гробље мора имати зелене односно парковне површине које износе бар 10% површине гробља. Одморишта са клупама за седење треба поставити унутар гробног поља тако да појединачни гроб не буде удаљен више од 100 м.
- (2) Унутар гробног поља треба поставити корпу за отпатке, тако да покривају гробна места у радијусу до 50 м, затим контејнер у радијусу 100 м, који мора бити ограђен и скривен од осталих површина и лако доступан, као и вода-чесма, која покрива радијус од највише 100 м. На улазу у гробље мора бити табла с планом гробља.
- (3) Гробље мора бити ограђено, а по потреби и чувано. Ограда може бити жичана са зеленилом, обликована према традиционалним елементима локалне архитектуре.

Уређење сточних гробља

- Избор положаја сточног гробља – јаме-гробнице извршиће се на основу Правилника о начину нешкодљивог уклањања животињских лешева ("Сл. лист СФРЈ", бр. 53/89);
- У случају када се предложени положај налази уз постојећи путни правац, он мора задовољити одредбе Закона о путевима, чл. 36. ("Сл. гласник РС", бр. 46/91) – минимална удаљеност 40 м;
- Намена јаме-гробнице је убацивање животињских лешева и отпадака животињског порекла;
- Грађевину јаме извести од чврстог грађевинског водонепропусног материјала по важећим нормативима и техничким прописима за изградњу грађевина ове намене;
- Пројектовањем се морају задовољити сви функционални и санитарни услови за изградњу грађевина ове намене;
- Дубина јаме-гробнице мора да буде најмање 5 м, а дно јаме најмање 1 м изнад највишег нивоа подземних вода;
- Бочни зидови јаме-гробнице морају бити зидани тако да не пропуштају течност;
- Простор око јаме-гробнице у ширини најмање 50 см мора бити од чврстог материјала са падом према околном терену;
- Јама-гробница мора имати горњу плочу са поклопцем;
- Плоча јаме мора бити уздигнута од околног терена, а поклопац мора бити такве конструкције да онемогућава излажење непријатних мириса и да се може закључавати ("Правилник о начину нешкодљивог уклањања животињских лешева" - "Сл. лист СФРЈ", бр. 53/1989. чл. 43. чл. 44);
- Слободан простор мора се уредити као зелене површине;
- Око јаме-гробнице изградити ограду са надзираним улазом;
- Приступну саобраћајницу изградити од постојеће саобраћајнице;
- У циљу свођења могућих негативних утицаја гробља на околину на најмању могућу меру неопходно је преузети следеће: образовати планирано зеленило, забранити изградњу грађевина (салаша, пољопривредних објеката) у околини, обавезно одржавати јаму–гробницу од стране установе или лица коме се повери одржавање.

Уређење азила за псе

Минимална површина за изградњу азила за псе износи 0,5 ха. У склопу азила потребно је обезбедити приступан пут до уласка у азил, уз обезбеђивање паркинг места за запослене. Објекат са боксовима за псе је спратности П. Потребно је обезбедити амбуланту, и канцеларије за запослене. Отворени простор је потребно уредити и озеленити потребним зеленим површинама.

1.2.1.8. Правила уређења на пољу заштите културних добара

Рекогносцирањем планског подручја, стечен је увид у степен сачуваности градитељског наслеђа и стања у коме се он налази. Регистрован је већи број објеката различитих наменама приближно у периоду од средине 19. века до педесетих година двадесетог века.

Утврђена непокретна културна добра имају заштићену околину дефинисану самом Одлуком.

Издавање услова за предузимање мера техничке заштите је у функцији самог НКД;

- објекти не смеју габаритом и изгледом да конкуришу утврђеном НКД;
- не сме се дозволити градња нових објеката који би заклањали и угрожавали визуру утврђеног НКД;
- 1. На објектима у заштићеној околини за издавање услова за предузимање мера техничке заштите и других радова није основни критеријум задржавање аутентичности, мада је то и даље битан критеријум, али се мере техничке заштите издају кроз сагледавање целокупног простора, и свих објеката на њему.
- 1. За заштићени простор обавезно је урбанистичко и комунално решење у сарадњи са надлежним Заводом за заштиту споменика културе.
- 2. Тенде и рекламе се могу поставити уз дозволу и по условима надлежне Службе заштите.
- 3. У заштићеном простору не дозвољава се постављање надземних и ТТ водова.
- 4. Не дозвољава се постављање монтажних киоска.
- 5. Не дозвољава се постављање контејнера, као ни депоновање било каквог отпадног материјала.
- 6. Паркирање возила се може вршити уз дозволу и по условима надлежне Службе заштите.
- 7. У Просторним целинама постојање и режим саобраћаја се регулишу уз дозволу и по условима надлежне Службе заштите.
- 8. Рушење објеката у заштићеној околини може се вршити уз дозволу и по условима надлежне Службе заштите.

Основни циљеви заштите, осим очувања и интеграције (савремени живот) постојећих објеката градитељског наслеђа и амбијенталних целина, подразумевају и контролисану изградњу у њиховој непосредној, или заштићеној околини. Извесне архитектонске карактеристике, као што су каменом озидани подруми, дрвени тремови (кроз једну, или две етажеске), зидане капије (од опеке), привредни и помоћни објекти, морају се свакако сачувати, или рестаурисати, уколико су измењени или, чак, порушени, јер се само тако може повратити изгубљени индетитет и очувати дух места.

На објектима где се по процени стручњака надлежног Завода за заштиту споменика културе могу дозволити одступања од аутентичног габарита, као и изворног изгледа, мере техничке заштите су таквог карактера да имају за циљ да одступања не смеју битно нарушавати аутентични изглед, као и примену материјала, а не могу у погледу габарита и регулационе линије бити супростављени општој регулацији предвиђеној планском документацијом.

Евидентирани објекти се задржавају у непромењеним (хоризонталним и вертикалним) габаритима, са изузетком адаптације поткровља, где је то могуће без повећања садашње висине слемена.

Реконструкције, адаптације, рестаурације и ревитализације објеката и целина који имају споменички значај, као и других зграда у њиховој непосредној околини, могу се вршити искључиво на основу утврђених конзерваторских услова, одобрених пројеката и надзор надлежне службе заштите, тј. надлежног Завода за заштиту споменика културе.

2.1.3. Општа правила уређења за насеља за која се ради шематски приказ уређења и зоне за директну примену плана

Општа правила уређења дефинисана су у односу на основне карактеристике сваког насеља. Дефинисано је 2 типичне зоне за која важе иста правила уређења а њихова просторна дистрибуција је дата на графичким прилозима „Основна планирана намена простора насељеног места са зонама и целинама за које важе иста правила уређења и грађења“ за свако насеље понаособ. Поред тога, дефинисани су посебни услови за специфичне намене које су такође приказане на наведеним графичким прилозима.

2.1.3.1. Општа правила уређења за типичне целине и зоне

У границама грађевинског рејона насеља задржава се доминантно заступљено становање уз модификације у оквиру 2 типичне просторне целине:

2.1.3.2. Једнопородично становање

Планирана изградња у оквиру ове просторне целине подразумева становање уз укључивањем нестамбених садржаја, уз могућност задржавања постојећих нестамбених садржаја као и уз могућност организовања економског дела домаћинства. Целине се формирају са циљем очувања пољопривредних површина у склопу великих парцела намењених становању, одржавања руралног карактера насеља уз учешће терцијарних активности као елемената основне функционалне опремљености насеља. Планирана нето густина становања је 50-75ст./ха.

Намена површина је становање, уз увођење општинских саобраћајница типа насељска улица и увођење водоводне, канализационе, електро и ТТ мреже.

Структура заступљености становања и централних садржаја на нивоу зоне је: 80%-90% становање : 20%-10% централне функције. У оквиру јединичне целине/зоне могуће су следеће намене: трговина, угоститељство, услуге, интелектуалне услуге (агенције, бирои и сл.) и јавне службе (мобилни здравствени пункт, мобилна библиотека, мобилни вртић).

На јединичној парцели могући су следећи садржаји/објекти у стамбеном делу: летња кухиња, гаража, спремиште пољопривредних производа, односно у економском делу: млекара, амбар, кош, примарна прерада пољопривредних производа, сточне стаје и сл.

Није дозвољено лоцирање садржаја који угрожавају стање животне средине (депоније, сточна гробља и сл.) у склопу типичне целине.

Централна зона сваког насељеног подручја представља најатрактивнији простор за развој различитих функција и активности, а то се, последично, односи и на развој стамбених садржаја. Иако су у оквиру ових зона лоциране најважније управне, административне и друге нестамбене функције, она је ипак, у великој мери, задржава стамбени карактер, нарочито у његовој широј зони. У складу са уоченим карактеристикама, развој ових зона у великој мери прати развој централних функција на овом простору и од интензитета њиховог развоја зависиће и степен трансформације центра у целини па и када је у питању развој стамбених садржаја.

2.1.3.3. Становање руралног типа

Планирана изградња у оквиру ове просторне целине подразумева рурално становање уз укључивањем пословно-производних садржаја, уз могућност задржавања постојећих нестамбених садржаја као и уз могућност организовања економског дела домаћинства. Целине се формирају са циљем очувања пољопривредних површина уз оживљавање привредних активности, пре свега пратећих пољопривредној производњи, са малим и средњим производно-пословним капацитетима. Планирана нето густина становања и запослености је 50-100 становника и запослених/ха.

Намена површина је становање са пословањем и производњом, уз увођење општинских саобраћајница типа насељска улица и увођење водоводне, канализационе, електро и ТТ мреже.

Структура заступљености становања и садржаја у функцији производње и пословања на нивоу зоне је: 50%-90% становање : 50%-10% намене и садржаји у функцији производње и пословања. У оквиру јединичне целине/зоне могуће су следеће намене: трговина, угоститељство, услуге у максималном опсегу од 5-10%.

Поред производно-пословних садржаја на јединичној парцели могући су следећи садржаји/објекти у стамбеном делу: летња кухиња, гаража, спремиште пољопривредних производа, односно у економском делу: млекара, амбар, кош, примарна прерада пољопривредних производа, сточне стаје и сл.

У појединим деловима ових просторних целина планирана изградња подразумева становање без укључивања нестамбених садржаја, уз могућност задржавања постојећих нестамбених садржаја као и уз могућност организовања економског дела домаћинства. Целине се формирају са циљем очувања пољопривредних површина у склопу великих парцела намењених становању, одржавања руралног карактера насеља и очувања природних и предеоних вредности и могућности одвијања примарне активности пољопривреде уз увођење и развој производње здраве хране. Планирана нето густина становања је 25-50ст./ха.

Намена површина је становање, уз увођење општинских саобраћајница типа насељска улица и увођење водоводне, канализационе, електро и ТТ мреже. На јединичној парцели могући су следећи садржаји/објекти у стамбеном делу: летња кухиња, гаража, спремиште пољопривредних производа, односно у економском делу: млекара, амбар, кош, примарна прерада пољопривредних производа, сточне стаје и сл.

Није дозвољено лоцирање садржаја који угрожавају стање животне средине (депоније, сточна гробља и сл.) у склопу типичне целине.

2.1.3.4. Посебни услови уређења

2.1.3.4.1. Услови за уређење пословно – услужних зона и производно-пословних зона

У складу са концепцијом развоја мреже општинских и посебних центара који су предвиђени дуж државних путева 1. и 2. реда, плански се подржава формирање следећих типичних пословно – производних зона:

- **централне функције општег типа** (трговина, услуге, пословање, спорт, образовање, култура,...) **свакодневне периодике коришћења**, просторно се развијају по правилу територијалне мреже, што значи у насељеним местима што ближе грађанима корисницима. У оквиру мањих насељених места, малих и кратких дистанци, ове активности се концентришу у оквиру центра насеља, а у развијенијим урбаним срединама као што је насеље Бојник, у

центру насеља и дуж главних путних праваца кроз град, односно у оквиру насељских центара или дисперзно у насељеном месту.

- **Пословно-производне активности у функцији примарног пољопривредног сектора или експлоатације природних ресурса**, по правилу се концентришу уз главне путне правце који повезују пољопривредне или шумске зоне, или уз речне коридоре. Ове активности имају улогу сабирно-дистрибутивних прерађивачких центара и захтевају добро развијене инфраструктурне и саобраћајне услове. Могу имати негативан утицај на животну средину и стога је њихово лоцирање могуће искључиво уколико је у складу са природним предиспозицијама за развој и правилима коришћења и уређења земљишта наведених у оквиру поглавља о заштити и унапређењу животне средине. Заступљеност пословно - производних садржаја на нивоу зоне и јединичне парцеле је 85%-100%, док је заступљеност пратећих отворених, озелењених површина као и манипулативних и приступних саобраћајница максимално 15%.

Пољопривредно- производни комплекси, економска дворишта (фарме, млекаре и сл.) већег капацитета (површина преко 2000м²) морају бити одвојени од насеља, а у атару повезани саобраћајницама за потребе пољопривреде.

За нову изградњу већих капацитета (површина преко 2000м²) са пољопривредно-производном функцијом (типа: млекаре, фарме за узгој стоке, и сл.) обавезна је елабората процене утицаја на животну средину, због могућег ризика од загађења водотокова и земљишта.

За нове локације експлоатације минерала обавезна је израда елабората процене утицаја на животну средину.

2.1.3.4.2. Услови за уређење туристичких и рекреативно-спортских зона

У оквиру насеља планирани су смештајни садржаји туристичких центара типа: пансиони, апартмани, простори за смештај уз сеоска домаћинства (сеоски туризам) и места за камповање. Смештајни капацитети у склопу сеског еко -етно туризма и агро туризма дефинисани су у оквиру зоне становања. За остале типове смештајних капацитета предвиђено ангажовање простора је 70%-85%, док су пратећи садржаји намењени спорту, рекреацији, култури и комерцијалним садржајима (максимално 30%).

2.1.3.4.3. Услови за уређење и коришћење пољопривредног и шумског земљишта у границама шематског приказа насеља

Зоне у којима није дозвољена изградња су:

- пољопривредно земљиште на подручју ван граница грађевинског рејона насеља
- зоне активне експлоатације минералних сировина, осим у објекта у функцији експлоатације,
- заштитно зеленило, дефинисано у односу на производне капацитете
- изградња у заштитном појасу реке од 30м, у складу са Законом о водама
- шумска подручја на подручју ван граница грађевинског рејона насеља и ван туристичких зона.

2.2. Правила грађења

2.2.1. Општа правила грађења ван граница грађевинских подручја

Изградња ван граница грађевинских подручја могућа је у складу са Законом о пољопривредном земљишту (Сл. Гласник РС, 62/06, 65/08 и 41/09, члан 22 и 23) и Законом о шумама (Сл. Гласник РС, 30/10), а према дефинисаним општим правилима уређења.

Изградња нових објеката на одстојању мањем од 100м од противградних станица Сектора одбране од града могућа је само по обезбеђењу посебне сагласности и мишљења Републичког Хидрометеоролошког Завода Србије.

Врста и намена објеката који се могу градити:

- Појединачни економски објекти у функцији пољопривреде:
 - Максимална бруто површина ових објеката утврђује се према односу изградње 1:50; (1,0м² бруто површине објекта на 50,0м² парцеле);
 - Спратност објекта – П+1;
 - Индекс изграђености – максимално 0,7;
 - Индекс искоришћености – максимално 50%;
 - Минимална површина грађевинске парцеле 1000м².
- Пословни објекти у функцији пољопривреде и у склопу пољопривредне зоне, мах спратности П+1, уз препоруку израде урбанистичког пројекта;
- Објекти складиштења и прераде пољопривредних производа, мах спратности П+1.

ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА НА ПОЉОПРИВРЕДНОМ ЗЕМЉИШТУ

На основу Закона о пољопривреди, ради очувања расположивог пољопривредног земљишта, потребно је да се доноси **пољопривредне основе** заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта као плански документ. Пољопривредна основа се доноси у складу са просторним и урбанистичким плановима и морају бити међусобно усаглашене.

Обрадиво пољопривредно земљиште од I до IV катастарске класе се не може користити у непољопривредне сврхе осим IV и V катастарске класе, која се може користити за подизање шума, вештачких ливада и пашњака, по претходно прибављеној сагласности Министра.

Водећи рачуна о основним принципима заштите пољопривредног земљишта на пољопривредном земљишту се могу градити:

- објекти за потребе пољопривредног домаћинства;
- пољопривредни радни комплекси (са објектима за потребе примарне пољопривредне производње);
- објекти за експлоатацију минералних сировина;
- саобраћајни, водопривредни, комунални, енергетски, телекомуникациони објекти и инфраструктура у складу са Планом;
- објекти за потребе привреде, туризма, рекреације и др., у складу са Планом.

У циљу заштите пољопривредног земљишта од штетног дејства ерозија изазване ветром (еолска ерозија), примењују се противерозионе мере које обухватају сађење вишегодишњих дрвенастих биљака или подизање и гајење ваншумског зеленила у виду пољозащитних појасева.

Ваншумско зеленило у виду ветрозаштитних и пољозащитних појасева је потребно формирати у оквиру саобраћајне и водопривредне инфраструктуре и пољопривредног земљишта на око 2% површине територије Општине. Пројектном документацијом је потребно одредити оптималне ширине и типове заштитних појасева, међусобна растојања и конкретан избор врста, у складу са условима станишта. Препоручују се вишередни ажурни појасеви на најугроженијим деоницама. Потребно је оценити економску оправданост подизања појасева који би били на пољопривредном земљишту или ван линија путног појаса.

На пољопривредном земљишту које је у саставу ловишта могу се подизати и ловне ремизе ради заштите дивљачи. Ловне ремизе су једногодишњи или вишегодишњи засади на мањим површинама који пружају уточиште, заклон и исхрану дивљачи. Једногодишње ремизе се могу заснивати од различитих група једногодишњих биљака (легуминозе, влатасте траве, коренасто - кртоласте биљке), а вишегодишње од мешовитих вишеспратних дрвенастих врста, у зависности од услова средине.

Правила грађења за објекте за потребе пољопривредног домаћинства

Услови за изградњу нових домаћинстава (у функцији пољопривредне производње), као и за реконструкцију постојећих, односно услови за изградњу и реконструкцију објеката за потребе пољопривредног домаћинства, издаваће се на основу овог Плана и услова за заштиту животне средине. Просторних ограничења у смислу максималне величине површине парцеле за домаћинства нема. Код постојећих домаћинстава, ако задовољавају услове за уређење и изградњу из овог Плана, дозвољава се постојећа парцелација.

За потребе пољопривредног домаћинства, дозвољена је изградња:

- породичног стамбеног објекта, стамбено-пословног и пословно стамбеног објекта породичног типа,
 - помоћног објекта уз стамбени објекат (гаража за путничко возило, остава хране за сопствене потребе, сушница, пушница, подрум, ограда, водонепропусна септичка јама, трафостаница и сл.),
 - економског објекта (стакленик, сточна стаја, ђубриште, пољски ws и сл.),
 - помоћног објекта уз економски објекат (магацин хране за животиње, магацин пољопривредних производа, шупа за смештај пољопривредне механизације и сл.),
 - пословног објекта (објекат за храну, пиће и смештај за потребе организовања туристичке понуде на салашу, само ако постоји и пољопривредна производња на домаћинству),
 - објекта/површина за спорт и рекреацију (за сопствене потребе или за потребе организовања туристичке понуде, само ако постоји и пољопривредна производња на домаћинству),
 - складишног објекта (објекат за складиштење пољопривредних производа за сопствене потребе: поврћа, воћа, житарица, производа животињског порекла и сл.),
- уз обезбеђивање санитарно-ветеринарских, хигијенско-техничких, еколошких, противпожарних и других услова и уз неопходну инфраструктурну опремљеност парцеле. Изградња објеката за потребе пољопривредног домаћинства дозвољена је само ако постоји изграђен породични стамбени објекат или ако се траже услови за његову изградњу. Није дозвољена изградња стамбеног објекта без изградње објеката за потребе пољопривредне производње.

Минимална величина парцеле за изградњу новог домаћинства је 2500м². Домаћинство мора бити минимално комунално опремљен: приступни пут, санитарна вода из јавног водовода или сопственог бунара, водонепропусна септичка јама, обезбеђено снабдевање електричном енергијом.

Парцеле се могу оградити транспарентном оградом висине максимално 2,2m. Ограда и стубови ограде се постављају на удаљености од минимум 1,0m од међне линије, изузетно и мањој, уколико се прибави сагласност суседа. Није дозвољена изградња стамбеног објекта као ни помоћног објекта уз стамбени објекат без услова за изградњу економског објекта и помоћног објекта уз економски објекат (ако исти не постоје на парцели).

Правила грађења за породични стамбени објекат, стамбено-пословни и пословно стамбени објекат породичног типа

- Није дозвољена изградња породичног стамбеног објекта, стамбено-пословног и пословно-стамбеног објекта породичног типа без услова за изградњу економског објекта у функцији пољопривредне производње (ако исти не постоје на парцели).
- Дозвољена је изградња више стамбених, стамбено-пословних и пословно-стамбених објеката породичног типа.
- Максималан габарит стамбеног објекта у основи је 200m², максимална спратност објеката је П+Пк, са могућношћу изградње подрума, уколико то хидролошки услови дозвољавају, минимална удаљеност стамбеног објекта од суседне парцеле је 5,0m.

Правила грађења за помоћни објекат уз стамбени објекат

- Дозвољена је изградња следећих помоћних објеката уз стамбени објекат: гаража за путничко возило, остава хране за сопствене потребе, сушница, пушница, подруми, ограде, водонепропусне септичке јаме и сл.
- Није дозвољена изградња помоћног објекта уз стамбени објекат без услова за изградњу породичног стамбеног објекта (ако исти не постоје на парцели).
- Дозвољена је изградња више помоћних објеката уз стамбени објекат, у складу са потребама пољопривредног домаћинства.
- Габарит помоћног објекта уз стамбени објекат дефинише се урбанистичким условима у складу са његовом наменом.
- Максимална спратност помоћног објекта уз стамбени објекат је П.
- Дозвољена је изградња засебног објекта-подрума, који може бити укопан или полуукопан, уколико то хидролошки услови дозвољавају.
- Минимална удаљеност помоћног објекта од породичног стамбеног објекта и суседне парцеле је 5,0m.
- Парцеле се могу ограда транспарентном оградом висине максимално до 2,2m. Ограда и стубови оgrade се постављају на удаљености од минимум 1,0m од међне линије.
- Водонепропусна бетонска септичка јама гради се на минимално 3,0m од свих објеката и од границе суседне парцеле.
- Трафостанице 20/0,4kV могу бити стубне, зидане или монтажне- бетонске (МБТС), уз обезбеђивање мин. удаљеност 3,0 m од осталих објеката.

Правила грађења за економске објекте

- Дозвољена је изградња следећих економских објеката: стаје, ђубришта, пољски ws, стакленици, пластеници, објекти намењени ратарској, повртарској, воћарско-виноградској, рибањачкој, сточарској и осталим видовима пољопривредне производње, као што су гајење пужева, печурака и цвећа и сл.).
- Није дозвољена изградња економског објекта без услова за изградњу породичног стамбеног објекта (ако исти не постоје на парцели).
- Дозвољена је изградња више економских објеката, у складу са потребама пољопривредног домаћинства.
- Габарит економског објекта дефинише се урбанистичким условима у складу са његовом наменом.
- Максимална спратност економског објекта је П.
- Минимална удаљеност економског објекта од породичног стамбеног, односно пословног објекта је 20,0m а од суседне парцеле минимална удаљеност је 10,0m.
- Минимална удаљеност економског објекта: стаје, ђубришта, пољског ws, од бунара је 25,0m.

Правила грађења за помоћни објекат уз економски објекат

- Дозвољена је изградња следећих помоћних објеката уз економски објекат: магацин хране за животиње, магацин пољопривредних производа, шупа за смештај пољопривредне механизације и сл.

- Дозвољена је изградња више помоћних објеката, у складу са потребама пољопривредног домаћинства.
- Габарит помоћног објекта дефинише се урбанистичким условима у складу са његовом наменом.
- Максимална спратност помоћног објекта је П+Пк.
- Минимална удаљеност помоћног објекта од породичног стамбеног објекта је 6,0m а од суседне парцеле минимална удаљеност је 5,0m.
- Трафостанице 20/0,4kV могу бити стубне, зидане или монтажне- бетонске (МБТС), уз обезбеђивање мин. удаљеност 3,0 m од осталих објеката.

Правила грађења за пословни објекат

- Дозвољена је изградња следећих пословних објеката: објекти за храну, пиће и смештај, за потребе организовања туристичке понуде на салашу, само ако постоји и пољопривредна производња на салашу.
- Дозвољена је изградња само једног пословног објекта.
- Габарит пословног објекта дефинише се урбанистичким условима у складу са његовом наменом.
- Максимална спратност пословног објекта је П+1+Пк.
- Минимална удаљеност пословног објекта од породичног стамбеног објекта и од границе суседне парцеле је 5,0m а од економског објекта минимална удаљеност је 20,0m.

Правила грађења за објекте/површине за спорт и рекреацију

- Дозвољена је изградња објекта/површина за спорт и рекреацију за сопствене потребе или за потребе организовања туристичке понуде, само ако постоји и пољопривредна производња на домаћинству.
- Габарит објекта/површине дефинише се урбанистичким условима у складу са његовом наменом.
- Максимална спратност објекта је П.
- Минимална удаљеност објекта/површине од породичног стамбеног објекта и од границе суседне парцеле је 5,0m а од економског објекта минимална удаљеност је 20,0m.

Правила грађења за складишне објекте

- Дозвољена је изградња објекта за складиштење пољопривредних производа за сопствене потребе: поврћа, воћа, житарица, производа животињског порекла и сл.
- Габарит објекта дефинише се урбанистичким условима у складу са његовом наменом.
- Максимална спратност објекта је П+Пк, односно у зависности од усвојеног технолошког поступка складиштења.
- Минимална удаљеност објекта од породичног стамбеног објекта и од границе суседне парцеле је 5,0m.

Правила грађења за воћарско-виноградску кућицу

На парцели плодног земљишта која је према начину коришћења сврстана у културу воћњак, односно виноград, дозвољена је изградња воћарско-виноградске кућице, бунара, пољског ws и оставе за смештај воћа, уз обезбеђивање следећих услова:

- Дозвољена је изградња: воћарско-виноградске кућице, бунара, пољског ws и оставе за смештај воћа.
- Минимална површина парцеле је 1000,0m².
- Минимална ширина парцеле је 10,0m.
- Најмање 85% површине парцеле мора се користити као воћњак или виноград.

- Максимална површина за изградњу воћарско-виноградарске кућице је 25m².
- Минимална удаљеност објекта од границе суседне парцеле је 1,0m.
- Максимална спратност објекта је П, са подрумом (уколико то хидротехнички услови допуштају).
- Дозвољава се изградња надстрешница, тримова и пергола, које ако нису застакљене не рачунају се у основни габарит објекта.
- Уз воћарско-виноградарску кућицу дозвољена је изградња и оставе за смештај воћа, максималне површине 100,0m² и спратности П;
- Минимална удаљеност оставе за смештај воћа од границе суседне парцеле је 1,0m.
- Парцеле се могу оградити транспарентном или живом оградом, висине до 2,0m. Ограде и стубови оградe се постављају на удаљености од минимум 0,5m од међне линије или на међи, уз прибављену сагласност суседа.

Правила грађења за пољопривредне радне комплексе

Избор локације за изградњу пољопривредног радног комплекса (са објектима за потребе примарне пољопривредне производње, за потребе складиштења и прераде пољопривредних производа) треба извршити након потпуне анализе природних одлика (рељефа, педолошких, геолошких, метеоролошких и хидролошких карактеристика), као и других услова (близина и могућност прикључења на јавни пут и осталу инфраструктуру, утицај на окружење и животну средину и др). Такође, при избору локације за изградњу неопходно је водити рачуна о квалитету земљишта и где год је то могуће објекте лоцирати на земљиштима слабијих бонитетних карактеристика.

Парцеле се могу оградити транспарентном оградом, висине максимално до 2,2m. Ограда и стубови оградe се постављају на удаљености од минимум 1,0m од међне линије.

Пољопривредни радни комплекс мора бити комунално опремљен са минимално: приступним путем ширине минимално 3,5m, унутрашњим саобраћајницама, санитарном и водом за потребе производње, унутрашњом канализационом мрежом, електричном енергијом.

Услови за изградњу нових пољопривредних радних комплекса, као и за реконструкцију постојећих, односно услови за изградњу и реконструкцију објеката за потребе пољопривредне производње, издаваће се на основу овог Плана и услова за заштиту животне средине. Накнада за промену намене земљишта ће се плаћати у складу са Законом о пољопривредном земљишту.

За потребе пољопривредног радног комплекса дозвољена је изградња:

- стакленика и пластеника,
- објеката за гајење печурака,
- рибњаци,
- фарме - објекти за узгој животиња (живине, ситне и крупне стоке, пужева и др.),
- комплекси за примарну прераду и складиштење пољопривредних производа,
- машински паркови.

Индекс заузетости парцеле за све радне комплексе је максимално 70%. Индекс изграђености парцеле је максимално 0,8. У оквиру комплекса неопходно је обезбедити минимално 30% озелењене површине.

Стакленици и пластеници

У циљу побољшања пољопривредне производње на пољопривредном земљишту је дозвољена изградња или постављање стакленика и пластеника. Удаљеност оваквих објеката од међних линија је минимално 5,0m.

Комплекси за гајење печурака

Изградња ових комплекса и објеката је усмерена на мање квалитетном земљишту а у складу са нормама и правилницима који регулишу ову област. Минимална удаљеност свих објеката од суседних парцела је 10,0m. Максимална спратност објеката је П, са изградњом подрума, уколико то хидролошки услови дозвољавају.

Рибњаци

Избор локације за изградњу рибњака вршити након претходних анализа расположивих количина и квалитета воде, која ће се користити за пуњење рибњака. Границе рибњака морају бити обележене видљивим обележјима. Приликом изградње одвојити окна по категоријама у складу са технологијом производње: младичњаке, товилишта и зимовнике. У саставу рибњака морају да постоје уливно-изливни објекти, уставе, аератори, хранидбене платформе и насипи који спречавају продор спољних вода у комплекс рибњака. У оквиру техничког дела неопходно је обезбедити посебну просторију за ветеринарске прегледе и дневно праћење здравственог стања и прираста популације. Минимална удаљеност објеката од суседних парцела је 3,0m а максимална спратност је П+Пк.

Фарме – радни комплекси за узгој животиња

Фарме јесу радни комплекси са објектима и простором за држање и узгој животиња - копитара, папкара, живине и кунића, пужева и др. Удаљеност фарме од грађевинског рејона, спортско-рекреативних и других јавних комплекса, као и међусобна удаљеност фарми на којима се узгајају исте, односно различите врсте животиња, мора бити у складу са законима и правилницима који регулишу ову област. Ови објекти морају се лоцирати на компактном и добро оцедитом земљишту, по могућству слабије бонитетне класе. Величину парцеле дефинисати у складу са капацитетом и врстом производње, с тим да се мора обезбедити довољно простран круг фарме, који ће омогућити повезаност свих функционалних делова.

У оквиру фарме треба формирати два одвојена блока - технички и производни. Технички блок подразумева изградњу: објеката за смештај радника, складишта хране, карантинске просторије, машински део, просторије за ветеринарске прегледе, мини клинику за принудна клања и др. Неопходно је обезбедити посебан простор за уништавање или одлагање уинулих животиња. У производном делу налазе се објекти за узгој стоке, који морају бити подељени по категоријама стоке - за приплодне животиње, за узгој подмлатка и за тов.

Максимална спратност објеката је П+Пк, односно П за економске и помоћне објекте. Минимална удаљеност економских објеката од границе суседне парцеле је 10,0m. Сви објекти намењени држању и узгоју стоке морају бити пројектовани и грађени према нормативима и стандардима за изградњу ове врсте објеката и конкретне врсте животиња, уз примену санитарно-ветеринарских, хигијенско-техничких, еколошких, противпожарних и других услова. Простор за одлагање и збрињавање стајског ђубрива из објеката мора бити смештен, односно изграђен тако да се

спречи загађивање околине, насупрот правцу главних ветрова и мора да буде удаљен минимално 50,0m од објекта за животиње.

Унутрашње саобраћајнице треба градити тако да се обезбеди кружни ток саобраћаја (чисти и прљави путеви). Путеви који се користе за довоз животиња, хране за животиње, чистих простирки и опреме не смеју да се укрштају са путевима који се користе за одвоз стајског ђубрива, отпадних вода и лешева животиња. Повезивање фарми са мрежом јавних саобраћајница обезбедити приступним путем одговарајуће ширине и изграђеним од чврстог материјала. На уласку у комплекс изградити дезинфекциону баријеру минималне дужине 5,0m и ширине минимално 3,0m. Улаз у фарму мора бити под надзором на којем се обавезно води евиденција о уласку и изласку људи, животиња и возила из круга фарме. Круг фарме мора бити ограђен оградом, која спречава неконтролисани улазак људи и животиња.

Комплекси за примарну прераду и складиштење пољопривредних производа

У оквиру ових комплекса дозвољена је изградња објекта за примарну прераду и складиштење свих врста пољопривредних производа са пратећим објектима. Пољопривредни производи који се могу примарно прерађивати и складиштити су: житарице, индустријско биље, лековито биље, цвеће, поврће, воће, производи животињског порекла и др.

Објектима за складиштење пољопривредних производа и репроматеријала сматрају се све врсте складишта (полуотворене и затворене хале, надстрешнице, силоси, трапови, подна складишта, хладњаче и др). Објекти у којима се пољопривредни производи могу примарно прерађивати су сушнице, пушнице, кланице и сл. Минимална удаљеност ових објекта од границе суседне парцеле је 10,0m. Максимална спратност објекта је П, са изградњом подрума, уколико то хидролошки услови дозвољавају.

Машински паркови

У овим комплексима дозвољена је изградња објекта за смештај свих видова пољопривредне механизације, радионице за оправку возила сопственог возног парка, објекти за складиштење, сушење и чување пољопривредних производа биљног порекла, ђубрива и др. репроматеријала, евентуално станице за снабдевање горивом за сопствене потребе као и други слични објекти у функцији пољопривредне производње.

Објектима за смештај пољопривредне механизације сматрају се затворени простори и надстрешнице у којима се смешта механизација (возила, машине, прикључни уређаји и др), као и пољопривредни алати и опрема ради чувања и одржавања. Минимална удаљеност ових објекта од границе суседне парцеле је 10,0m. Минимална удаљеност станице за снабдевањем горивом за сопствене потребе од границе парцеле и од других објекта у складу са саобраћајним прописима и прописима из области заштите животне средине. Максимална спратност објекта је П, са изградњом подрума, уколико то хидролошки услови дозвољавају.

Правила грађења за противградне станице

У току сезоне одбране од града из противградних станица се испаљују противградне ракете, које спадају у 1. категорију експлозивних материја. Услови за изградњу нових противградних станица издаваће се на основу овог Плана. Изградња нових објекта на одстојању мањем од 100m од противградне станице могућа је само по обезбеђивању посебне сагласности и мишљења Републичког хидрометеоролошког Завода Србије.

Правила грађења за пратеће садржаје јавног пута

У појасу уз државне и остале путеве могуће је градити пратеће путне садржаје (бензинске и гасне станице, мотеле, угоститељске објекте и остало) уколико постоје инфраструктурни, комунални и остали услови. Микролокација пратећег садржаја утврђује се уз примену смерница за одабир микролокалитета.

За основни садржај (станица за снабдевање горивом - ССГ):

- 60 m ширина фронта парцеле,
- 30 m дубина парцела.

За основни и додатни садржаји (ССГ, сервис, праоница, мотел и др.):

- 1,5 – 3,0 ha површине за смештање свих потребних садржаја,
- придржавање прописаних удаљености од раскрсница и укрштаја са другим инфраструктурним системима.

У зависности од ранга државног или општинског пута објекти се граде на удаљености (ЗОЈП чл. 1 и чл. 29):

- 10 m од спољне ивице земљишног појаса државног пута II реда,
- 5 m од спољне ивице земљишног појаса општинског пута.

Уз јавне путеве се могу градити и пословни објекти, објекти за смештај пољопривредне механизације, складиштење и прераду пољопривредних производа. На државне путеве ове садржаје препоручљиво је координисано везивати преко сервисне саобраћајнице, са периодичношћу од мин. 400 m између прикључака.

Аутобуска стајалишта се могу градити уз све путеве у облику сепарисаних ниша и са елементима који обезбеђују безбедан трансфер путника и одвијање динамичког саобраћаја.

Индекс заузетости парцеле са саобраћајницама је макс. 70%. У оквиру комплекса неопходно је обезбедити мин. 30% озелењене површине.

Правила грађења на површинама за експлоатацију минералних сировина

Површине и простори који служе за експлоатацију минералних сировина (глине, шљунка, песка, термалних вода, нафте и гаса), планирају се, уређују и користе на основу решења надлежног Министарства рударства и енергетике (Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине), у складу са Законом о рударству. Уколико се експлоатационо поље налази на пољопривредном земљишту, одобрење за пренамену пољопривредног земљишта се мора прибавити од надлежног Министарства за пољопривреду, шумарство и водопривреду.

Објекти и садржаји који се односе на обраду и прераду минералних сировина, као и производњу базирану на минералним сировинама, третирају се као радни садржаји, у складу са Законом о планирању и изградњи, те се њихова изградња и уређење врши на основу урбанистичког пројекта, урађеног у складу са смерницама датим овим Планом за радне комплексе на грађевинском земљишту ван грађевинског подручја насеља, као и прописима који се односе на конкретну област.

Правила грађења инфраструктурних објеката

Антенски стубови

На пољопривредном земљишту могућа је изградња самостојећих појединачних стубова и постављање телекомуникационих уређаја за потребе телекомуникација, на основу услова грађења за телекомуникациону инфраструктуру из овог Плана.

Мерно-регулационе станице и бушотине нафте и гаса

На пољопривредном земљишту могућа је изградња мерно-регулационе станице и бушотине нафте и гаса на основу услова за енергетску инфраструктуру из овог Плана.

Линијска инфраструктурна мрежа

Грађење линијске инфраструктурне мреже енергетске (електроенергетске средњенапонске (20(35)kV), нафтоводне, гасоводне), телекомуникационе мреже, водоводне, на пољопривредном земљишту могуће је на основу овог Плана, а високонапонске (110kV, 400kV) на основу плана детаљне регулације.

ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА НА ВОДНОМ ЗЕМЉИШТУ

У складу са Законом о водама, воде се могу користити на начин којим се не угрожавају природна својства воде, не доводи у опасност живот и здравље људи, не угрожава биљни и животињски свет, природне вредности и непокретна културна добра.

У инундацији реке, од ножице насипа према реци у појасу ширине 10,0m не могу се градити никакви објекти, а даље према реци, само изузетно, могу се лоцирати објекти постављени на стубове са котом пода изнад 1% велике воде реке. Ови објекти у кориту реке могу имати само привремени карактер, до момента техничких и других разлога за њихово уклањање, без права на надокнаду штета инвеститору. Нове објекте у инундацији лоцирати тако да заштитна шума испред насипа остане у функцији, односно да се не сече.

ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА НА ШУМСКОМ ЗЕМЉИШТУ

Водећи рачуна о основним принципима заштите шума, на шумском земљишту се могу градити следећи садржаји:

- шумске саобраћајнице и објекти у функцији шумске привреде;
- објекти инфраструктуре у складу са просторним и урбанистичким планом;
- објекти за гајење и лов дивљчи.

Корисници шума су дужни да предузимају мере заштите од пожара и других елементарних непогода. Објекти са отвореном ватром (цигане, кречане) и постројења за механичку прераду дрвета се могу лоцирати у складу са Законом (200m од ивице шуме).

Ловачке куће и ловни објекти

Ловачке куће, ловно-производни и ловно-технички објекти се могу градити у складу са ловном основном ловишта, годишњим планом газдовања ловиштем и овим Планом.

Шумски путеви и објекти

Шумски путеви, шумарске куће и други објекти за потребе газдовања шумама, могу се градити у складу са посебном основном газдовања шумама, годишњим извођачким плановима газдовања и овим Планом.

Место објеката и дужину путева дефинисати посебним пројектима. Шумске објекте градити искључиво у функцији заштите и унапређења шума и шумског и ловног туризма.

2.2.2. Општа правила грађења за насеља за које је предвиђена обавезна израда урбанистичких планова

Правила за изградњу нових стамбених објеката

1. Минимална површина грађевинске парцеле:
 - за непољопривредна домаћинства – 400 м²;
 - за мешовита домаћинства – 600 м²;
 - за пољопривредна домаћинства – 800 м²;
2. Ширина фронта грађевинске парцеле за све врсте изградње (за нове објекте) – мин. 15,0 м;
3. Индекс изграђености – максимално 0,6;
4. Индекс искоришћености – максимално 30%;
5. Спратност објекта – максимално П+2+Пк.

Правила за изградњу нових пословних објеката

1. Минимална површина грађевинске парцеле је 400 м²;
2. Ширина фронта грађевинске парцеле је мин. 15 м;
3. Индекс изграђености је макс. 0,8;
4. Индекс искоришћености макс. 40%;
5. Спратност објекта – максимално П+3+Пк.

2.2.3. Посебна правила грађења – тематска

2.2.3.1. Посебна правила грађења за јавне службе

Правила грађења коришћења простора објеката јавних служби налажу примену следећих стандарда и норматива за изградњу садржаја јавних служби:

Дечје установе:	
Капацитет	Мах 270 деце
БРГП	6-8 м2/детету
Комплекс	20-25 м2/детету
Спратност	П+1
Паркинг место	1Пм /100м2 БРГП

Основне школе:	
(оптимални) капацитет	24 одељења (око 720 деце)
БРГП	6,5-7,5 м2/ученику
Комплекс	20-25 м2/ ученику

Спратност	П+2
Паркинг место	за 10% запослених

Средње школе:

БРГП	10-12м2/ ученику у смени
Комплекс	15-30м2/ ученику у смени
Спратност	П+3
Паркинг место	1Пм /100м2 БРГП
Више / високо образовање:	
БРГП	14-18м2/ студенту
Комплекс	35-40м2/ студенту

Примарна здравствена заштита:

БРГП	0,003-0,09 м2/кориснику
Комплекс	0.05-0,12 м2/кориснику
Спратност	П+2 (П+3)
Паркинг место	За 20-25% запослених

Домови социјалне заштите:

БРГП	20-25м2/кориснику
Комплекс	40-50 м2/кориснику
Спратност	П - П+3

Стационарна и специјализована здравствена заштита:

БРГП	25-40м2/бол.постељи
Комплекс	80-150 м2/ бол.постељи
Спратност	П - П+3
Паркинг место	За 4-6 бол. постеља
Зеленило у оквиру комплекса	Мин 60% укупне површине

2.2.3.2. Посебна правила грађења за туристичке објекте и центре

Највећи дозвољени Индекс искоришћености земљишта по зонама изградње у појединим туристичким центрима је:

1. туристичке зоне - бунгалови - 20,
2. етно-еко зоне - 25,
3. зоне кућа за одмор – викенд зоне - 20,
4. туристичке зоне - апартмани - 25,
5. сеоске зоне - 30,
6. зоне породичне градње и стационари - 30,
7. централне пословно-комерцијалне зоне - 40,
8. туристичке зоне – хотели - 50.

Преглед капацитета основних и пратећих туристичких садржаја (без смештајних капацитета):

- рекреација и култура - 0,2-0,3 м2/лежају;
- спортско-рекреативни садржаји у затвореном простору - 0,4-0,5 м2/лежају;
- трговина - 0,6-0,7 м2/лежају;
- централне функције и услуге - 0.3 м2/лежају;
- управа и техника - 0.3 м2/лежају;
- спортско-рекреативни садржаји у отвореном простору унутар насеља - 5-8м2/лежају;

Густине коришћења простора по активностима:

- излетишта - 60-300 корисника/ха дневно;
- игралишта-ливаде - 100-200 корисника/ха дневно;
- спортске, тимске игре - 100-200 корисника/ха дневно;
- шетња - 10 особа/км путање, дневно 20 особа/км путање;
- вожња бицикла 10-20 особа/км путање, дневно 20-50 особа/км путање;
- јахање 6 -20 особа/км путање, дневно 25-80 особа/км путање.

Просторни услови за летње спортске и рекреативне садржаје

Општи услови организације простора: заветрина, оријентација север, северо-исток, раван терен, у планинским условима пожељна је и осунчаност.

- тениски терен (20/40м, тј за појединачну игру 8.23/23.77, за игру парова 10.97/23.77, ограђивање жичаном оградом за један терен даје 36.6/18.3, бочно обезбедити слободну траку од 3.65м), обрада терена трава, бетон, асфалт, шљака
- игралиште за кошарку (26/14м, тј. потребно 480м2), обрада терена земља, шљака, асфалт
- игралиште за одбојку (18/9м, 242м2) обрада терена, земља, шљака, асфалт
- универзални терен - комплексно игралиште за мали фудбал, одбојку, кошарку и рукомет (40/20 или 25/50), обрада терена, земља, шљака, асфалт
- игралиште за фудбал (110/75м, 8250м2, гледалиште још око 1000м2), обрада терена трава,
- групација игралишта за стони-тенис (сто 2.74/1.52м, за један сто потребно око 40 м2)
- игралиште за бадминтон (игра појединца 5.18/13.40м, игра парова 6.10/13.40м, око 120м2), обрада терена трава, бетон, асфалт, шљака
- боћање на отвореном простору (25-40/ 26.5м, око 110м2)обрада терена шљака
- билијар (столови 2-2.3/1-1.15м, околни простор 1.6, за један сто око 20 м2)
- игралиште за мини-голф (различите величине, мин. 400м2)
- Пикник: 15-30 јединица/ха, свака јединица за 4-8 особа, опремљена паркингом заклоњеним визуелном баријером, (евентуално огњиштем + извором воде), простором за одлагање смећа.

2.2.3.3. Посебна правила грађења за комуналне објекте

Смернице за:

- 1) За насеља са једним гробљем Планом се предвиђа задржавање гробља у намени, као и опремање датог гробља, његово могуће проширење (у складу са потребама) и унапређење његовог приступа;
- 2) За насеља са више гробаља Планом се препоручује успостављање **средишњег насељског гробља**, његово могуће проширење (у складу са потребама) као и опремање датог гробља и унапраређење његовог приступа. Код осталих гробља у датом насељеном месту задржала би основна намена, али би се код истих примењивале само мере санитарног одржавања.

2.2.4. Општа правила грађења за насеља за која се ради шематски приказ уређења и зоне за директну примену плана

Правилима грађења за насеља за која се ради шематски приказ уређења подстицати умерено погушћавање изградње у (дефинисаним) границама грађевинског земљишта села, у централној и пратећој зони, с обзиром на релативну неискоришћеност земљишта и недефинисаност

блокова. Нова изградња и/или парцелација треба да доприноси заокруживању грађевинских целина.

Забрањује се изградња ван дефинисаног грађевинског подручја, односно ван изграђених подручја уз путеве, у циљу образовања и очувања компактне просторне структуре насеља и заштите пољопривредног земљишта.

Правилима грађења дефинишу се следећи елементи и појмови и они су обавезујући:

- дозвољени максимални индекси искоришћавања парцела (степен заузетости и индекс изграђености);
- највеће дозвољене надземне висине зграда, у спратовима или метрима;
- правила за минималне површине грађевинских парцела и минималну ширину фронта парцеле;
- прописана обавеза обезбеђења потребних паркинг места;
- растојање грађевинске линије објекта од регулационе линије парцеле
- растојање објекта од бочних граница парцеле
- растојање објекта од бочних суседних објеката
- међусобно растојање објекта на парцели
- растојање објекта од задње границе парцеле

Постојећи објекти, чији су параметри (индекс изграђености, степен заузетости парцеле, спратност) већи од параметара датих овим Планом, задржавају постојеће параметре без могућности увећавања (доградње, надградње и сл.).

У постојећем насељском ткиву максимална висина објекта износи 1,5 ширине улице, а у новопланираним деловима насеља висина нових објеката износи једну ширину улице. У случају када је грађевинска линија објекта повучена у односу на регулациону линију парцеле висина објекта може бити већа, али не виша од максималне дозвољене за одређени тип изградње и намену.

На постојећим објектима могуће је извршити следеће интервенције:

- надградњу нових етажа
- надградњу крова изнад равне терасе објекта
- реконструкцију крова са променом геометрије у циљу формирања новог корисног простора
- реконструкција фасаде објекта у циљу побољшања термо и звучне изолације
- реконструкција фасаде објекта у смислу затварања балкона и лођа
- доградња објекта
- доградња вертикалних комуникација
- претварање стамбених у пословни простор
- претварање помоћног простора (таван, вешернице, оставе и сл.) у стамбени простор
- претварање помоћног простора (таван, вешернице, оставе и сл.) у пословни простор
- поделу функционалних делова објекта
- спајање функционалних делова објекта
- санацију дотрајалих конструктивних делова објекта
- санацију и реконструкцију инсталација

Све интервенције на објекту могу се извести под следећим условима:

- надградње и доградња објекта може се извести до максималних урбанистичких параметара прописаних овим планом
- у случају када се у постојећем стању на парцели испуњени сви параметри не дозвољава се доградња или надградња објекта

- изузетно, ако је на парцели исуњен дозвољени индекс изграђености и БРГП, дозвољава се адаптација таванског простора у стамбени или пословни простор, уз услова да се формирање новог корисног простора изврши у постојећем тавану, без повећања висине објекта и промене геометрија крова
- за новоформирану корисни простор обезбедити паркинг простор према правилима из овог плана
- реконструкцију или доградњу крова извести са надзитком максималне висине 1,6 м мерено од коте пода до прелома косине крова
- у случају да геометрија крова то дозвољава могуће је у поткровљу формирати максимум два нивоа уз услов да припадају истој стамбеној или пословној јединици
- у циљу бољег функционисања новоформираног корисног простора (осветљење, излази на терасе или лође и сл.) могу се формирати кровне баце са максималном висином од 2,6 м мерено од коте пода до преломне линије баце.

Највећа дозвољена укупна површина основе кровних баца је 30% површине основе крова. Облик и ширина бадже морају бити усклађени са елементима фасаде и пратити ритам отвора на доњим етажама. Мансардни кров обавезно је решити у једној етажи, не сме имати препусте или на други начин изаћи ван основног габарита објекта. Вертикални мансардни прозори или излази на лођу се могу поставити само на стрмију раван мансардног крова. Максимална висина унутрашње преломне линије стрмије и блаже кровне равни мансардног крова, рачунајући од коте пода је 240цм.

Правила формирања грађевинских парцела:

- Грађевинска парцела (планирана и постојећа) има површину и облик који омогућава изградњу објекта у складу са решењима из плана, правилима о грађењу и техничким прописима.
- Све новоформиране парцеле морају имати приступ на јавни пут.
- При формирању грађевинских парцела максимално поштовати постојеће катастарске парцеле.
- Грађевинска парцела може се делити до минимума утврђеног овим планом. Поделом се не могу формирати парцеле испод дозвољених минималних урбанистичких параметара.
- Грађевинска парцела може се укрупнити према потреби која одговара планираној или постојећој намени грађевинске парцеле. За новоформирану грађевинску парцелу важе урбанистички показатељи дефинисани за одређени тип изградње и намену.
- На парцелама се могу осим основне намене реализовати и све компатибилне намене осим ако је правилима за зону изричито забрањено.

Грађевинска парцела дефинисана је регулационом линијом према јавном простору, међним линијама према суседним парцелама.

Грађевинска линија

Грађевинска линија је линија до које и на којој је могућа изградња објекта. Све грађевинске линије које одређују положај планираног објекта на парцели дефинишу се тако да не представљају сметњу функционисању објекта на парцели, да омогуће насметано постављање инфраструктурне мреже и да не угрозе функционисање и статичку стабилност објекта на суседним парцелама.

У односу на грађевинске линије објекта према границама суседних бочних парцела објекти могу бити постављени:

- - слободностојећи (објект не додирује ни једну границу грађевинске парцеле);
- - у непрекинутом низу (објект на парцели додирује обе бочне границе грађевинске парцеле); и

- - у прекинутом низу или једнострано узидани ("двојни") (објект на парцели додирује само једну бочну линију грађевинске парцеле).

Слободностојећи објекти су објекти чије грађевинске линије не додирују границе било које од суседних парцела. Минимално растојање од суседних бочних парцела износи 2,5 м.

Објекти постављени у непрекинутом низу додирују се својим бочним странама, што значи да растојање између објеката износи 0,0 м. У овом случају грађевинска линија према регулационој линије дефинише се у континуитету са суседним објектима.

У типу изградње у прекинутом на новопланираним објектима могу се формирати прозорски отвори стамбених просторија искључиво ако је растојање између објеката веће од 1/3 висине објекта. Ако је растојање мање дозвољава се формирање прозорских отвора помоћних нестамбених просторија.

Постојеће грађевинске линије објеката задржавају. У случају замене објекта или реконструкције већег обима, објект се мора градити у свему према правилима и условима за нове објекте. Постојећи објекти или делови објеката чије су грађевинске линије у деловима простора у статусу површина јавне намене морају се уклонити.

Грађевински елементи на нивоу првог спрата и виших спратова (еркери, дократи, балкони, терасе, надстрешнице и сл.) могу прећи регулациону линију максимално 1,20м, али само у случају када најмања ширина тротоара износи 3,00м и на висини изнад 3,00м. У том случају, укупна површина грађевинских елемената не може бити већа од 50% уличне фасаде изнад приземља.

Грађевински елементи објекта (еркери, дократи, балкони, терасе, улазне надстрешнице са и без стубова и сл.) могу да пређу дефинисану грађевинску линију (рачунајући од основног габарита објекта до хоризонталне пројекције испада), и то:

- 1,20м на делу објекта према предњем дворишту, с тим да укупна површина грађевинских елемената не може бити већа од 50% уличне фасаде изнад приземља;
- 0,60м (односно 0,90м) на делу објекта према бочном дворишту ако је растојање објекта од границе суседне парцеле минимум 1,50м (односно 2,50м); у оба случаја укупна површина грађевинских елемената не може бити већа од 30% бочне фасаде изнад приземља; и
- 1,20м на делу објекта према задњем дворишту ако је минимално растојање од линије суседне грађевинске парцеле 5,00м, с тим да укупна површина грађевинских елемената не може бити већа од 30% фасаде према задњем дворишту (изнад приземља).

Позиционирање отворених спољних степеница

Отворене спољне степенице могу се постављати на објект (предњи део) ако је грађевинска линија 3,00м увучена у односу на регулациону линију и ако савлађују висину до 0,90м. Ако се степенице постављају на бочни или задњи део објекта не смеју ометати пролаз и друге функције дворишта.

Изградња више објеката на парцели

На парцели се могу градити и више објеката уколико објекти представљају јединствену функционалну целину и заједнички користе парцелу. У случају изградње више објеката на парцели не смеју се прекорачити урбанистички показатељи међусобног удаљења објеката као код објеката на суседним парцелама и морају се поштовати сви други услови дефинисани посебним правилима за одређени тип изградње и намену парцеле.

Предвиђени параметри користе се за израчунавање капацитета и примењују се само на први ред парцела уз улицу. У случајевима када је парцела дубља од 50 м параметри се примењују за подручје дубине до 100 м од регулације саобраћајнице.

Општа правила грађења за типичне целине и зоне становања

У сеоским стамбеним зонама, дефинисаним правилима уређења, важе следећа правила:

- степен заузетости дефинише се за стамбени део минимум 0.25, максимум 0.40, а за економски део минимум 0.20 и 0.70.
- индекс изграђености у сеоским зонама је 0,3-1,0, односно дефинише се за стамбени део максимум 0.6, а за економски део 1.2.
- будућом изградњом очувати дистинкцију између будуће централне зоне и залеђа насеља кроз:
 - већи индекс изграђености у распону 0,8 - 1,2;
 - већи степен искоришћености у распону 30-50%;
 - највећу дозвољену спратност до П+2+Пк.
- највећа дозвољена спратност породичног стамбеног објекта у сеоским насељима је:
 - у стамбеним зонама ретких густина (руралног типа) до П+1+Пк
 - у стамбеним зонама и насељима средњих и већих густина мешовитог типа са учешћем централних функција или производно-пословних функција) до П+2+Пк, уз максималну висину објекта до венца од 12м.
 Изузетно, ако то технологија производње захтева, могућа је већа висина објекта у складу са производним процесом.
- најмања парцела у зависности од врсте сеоског домаћинства: за непољопривредно 400-600м², за мешовито 600-1200м² (оптимално 800м²) и пољопривредно 1200-2000м²;
- најмања ширина фронта грађевинске парцеле је 15–25м, за брдска сеоска насеља површина парцеле може бити мања и за 25% од наведених вредности;
- растојање грађевинске од регулационе линије за стамбени објект је од 5.0 до 10.0м у зависности од врсте сеоског насеља и начина изграђености: у зони нових објеката мин. 5м, а у зони са преко 50% постојећих објеката прилагођено постојећим грађевинским и регулационим линијама;
- минимално растојање стамбеног објекта од бочне границе парцеле износи 3.0м, односно:
 - међусобна удаљеност стамбених објеката на парцели фронта ужег од 15м минимално је 5м, а на парцели парцели фронта ширег од 15м минимална удаљеност је 6м;
 - међусобна удаљеност спратних стамбених објеката је минимално 10м.
 - на једној грађевинској парцели уз обавезно издвајање стамбеног дела од економског, могуће је градити помоћне и економске објекте:
 - у стамбеном делу (летња кухиња, спремишта, и сл.);
 - уз економском делу (сточне стаје, млекара, амбар, кош и сл.);
 - минимална удаљеност стамбеног од економског објекта (сточне стаје и сл.) је 15 метара;
 - минимална удаљеност стамбеног објекта, изворишта и бунара од ђубришта и пољских клозета и сл. износи 20-25м и то ако су ђубришта на нижој надморској висини од изворишта) до увођења насељске канализационе мреже).
 - минимална удаљеност новоизграђених суседних економских делова парцела не сме бити мања од 1м од бочне границе парцеле;
 - ако је нагиб терена парцеле према јавном путу могуће је поставити економски део парцеле на грађевинској линији удаљеној од регулационе линије пута за ширину обавезног заштитног зеленог појаса од мин. 3м;

- најмања ширина приступног стамбеног пута износи 2.5м и економског 3,0м;
- паркирање (гаражирање) за стамбене објекте решавати у оквиру сваке парцеле појединачно и обезбедити једно паркинг место по једном стану (домаћинству);
- паркирање (гаражирање) за нестамбене објекте решавати у оквиру сваке парцеле појединачно, уз услова да једно паркинг место одговара за 70м² корисне нестамбене површине.

Посебна правила грађења пословно – услужних и производно-пословних зона

Урбанистички параметри за изградњу објеката на комплексима пољопривреде:

- минимална површина парцеле је 3000 м²
- минимална ширина парцеле је 25 м.
- Максимални индекс изграђености "И" на парцели површине до 1 ха износи 0,3, од 1 ха до 3 ха износи 0,25 и преко 3 ха. износи 0,2.
- Степен заузатости "З" за парцелу до 1 ха износи 30%, од 1 - 3 ха износи 25% и преко 3 ха износи 20%.
- Максимална спратност објеката је П+1.
- Максимална висина објеката је 12,0м. Изузетно, максимална висина објеката може бити већа од 12 м искључиво у случају да је условљена технолошким процесом.
- спратност помоћних објеката је П.
- Максимална висина помоћних објеката је 5,0 м.
- Минимално растојање грађевинске линије објекта од регулационе линије парцеле је 15,0 м, а минимално растојање објекта од бочних граница парцеле је 6,0 м. Минимално растојање објекта од бочних суседних објеката је 12,0 м.
- Минимално растојање два објекта на парцели је 8,0 м.
- Минимално растојање објекта од задње границе парцеле је 12,0 м.

Урбанистички параметри за изградњу објеката на комплексима индустрије, грађевинарства, занатске производње, мануфактурне производње и складишта:

- минимална површина парцеле износи 1.500 м².
- минимална ширина парцеле износи 20 м.
- максимални индекс изграђености "И" на парцели површине до 0,5 ха износи 0,8, од 0,5 ха до 1 ха износи 0,7, од 1 ха до 3 ха износи 0,6, а преко 3 ха износи 0,5.
- Индекс заузетости "З" за парцеле до 0,5 ха износи 70%, од 0,5 ха до 1 ха износи 60%, од 1 ха до 3 ха износи 50%, а преко 3 ха износи 40%.
- Максимална спратност објеката је П+1, а максимална висина објеката износи 15,0 м.
- Спратност помоћних објеката је П, а максимална висина помоћних објеката износи 5,0 м.
- Минимално растојање грађевинске линије објекта од регулационе линије парцеле износи 15,0 м, а минимално растојање објекта од бочних граница парцеле је 5,0 м.
- Минимално растојање објекта од бочних суседних објеката износи 10,0 м
- Минимално растојање два објекта на парцели износи 8,0 м.
- Минимално растојање објекта од задње границе парцеле износи 15,0 м.
- Минимално растојање објекта од задње границе парцеле износи 10,0 м.

Урбанистички параметри за изградњу објеката на парцелама са терцијарним делатностима:

- Минимална површина парцеле износи 500 м², а минимална ширина парцеле је 12 м.
- Максимални индекс изграђености "И" на парцели површине до 600 м² је 0,8, а преко 600 м² је 1,2.
- Степен заузатости "З" за парцеле до 600 м² је 30%, а преко 600 м² је 40%.

- Максимална спратност објеката је П+3 (П+3+Пк за доградњу постојећих објеката).
- Максимална висина објеката је 15,0 м.
- Спратност помоћних објеката је П, а максимална висина помоћних објеката је 5,0 м.
- Минимално растојање грађевинске линије објекта од регулационе линије парцеле износи 0 -5,0 м.
- Минимално растојање објекта од бочних граница парцеле износи 4,0 м.
- Минимално растојање објекта од бочних суседних објеката износи 8,0 м.
- Минимално растојање два објекта на парцели износи 8,0 м.
- минимално растојање објекта од задње границе парцеле износи 6,0 м.

Могућа је организација „мини фарми,, у склопу дворишта /парцеле, ако имају довољну површину и удаљена су од суседа, уз поштовање санитарно-хигијенских прописа и према општим условима лоцирања економских објеката, и ако испуњавају следеће параметре:

- мање густине насељености (25-50 стан./ха);
- мањи степен искоришћености (30-50%);
- величина парцеле мин. 1200-2000м².

Услови за уређење туристичких и рекреативно-спортских зона

Садржаји туристичких центара

Могући су следећи садржаји туристичких центара:

Смештајни садржаји туристичких центара: хотели, мотели, пансиони, одмаралишта (дечја и радничка), апартмани, простори за смештај уз сеоска домаћинства (сеоски туризам), места за камповање, смештај на води (сплавови-кућице, сојенице), ...

Културно-забавни садржаји туристичких центара: биоскоп, вишенаменска сала, позорница на отвореном, омладински центар, културни центар, ноћни клубови, казино, ботаничке баште, фестивали, изложбе, зоо врт-парк дивљачи, забавни парк, привремени тематски мини-камп, позорница на отвореном за едукативне и културно-забавне програме, образовни центар (у отвореном и затвореном простору), образовне путање (екосистемске, геолошке, хидролошке, фото-сафари), изложбени центар (у отвореном и затвореном простору), астрономски центар - покретни планетаријум, ...

Спортско-рекреативни садржаји туристичких центара: игралишта - ливаде (бадминтон, фризби, фудбал на трави), изграђени спортски терени (кошарка, одбојка, мали фудбал, тенис (отворени и затворени простор), базени (затворени и мали отворени за планине), фитнес, сауна, вишенаменске спортске сале (џудо, гимнастика, јога...), јахање, мини голф, стрелиште, дечија игралишта различитог карактера, библиотека, музеј, ...

Угоститељски садржаји туристичких центара: ресторани, кафеи, „drive-in“ ресторани, експрес ресторани, кафане, бифеи, посластичарнице, брза храна (роштиљнице, пекаре), ...

ОСТАЛИ могући садржаји туристичких центара: простори за туристичко обавештавање (инфо-службе и пунктови), простори за негу тела и лепоте (500-2500м²), рехабилитациони центри, амбуланта, паркиралишта, приступи,...

Највећи дозвољени урбанистички параметри по зонама изградње је у појединим туристичким центрима:

1. туристичке зоне – бунгалови:

- препоручене површине грађевинских парцела су више од 200м²;
- највећи дозвољени степен заузетости је 40%, а највећи дозвољени индекс изграђености је 1,5

- обавезно обезбеђења потребних паркинг места на парцели је по нормативу 1 пм на 100м²
 - највеће дозвољене висине зграда су П+Пк
 - минимална удаљеност између суседних објеката је 4,0м
2. етно-еко зоне
- највећи дозвољени индекс заузетости је 35%, а највећи дозвољени индекс изграђености је 1,0
 - обавезно обезбеђења потребних паркинг места на парцели је по нормативу 1 паркинг на 100м² нето
 - највеће дозвољене висине зграда су П+1+Пк
 - пејзажним уређењем предвидети интерне комуникације и партерне површине са осталим пратећим садржајем.
3. зоне кућа за одмор – викенд зоне
- најмање дозвољене површине грађевинских парцела су 600м²;
 - највећи дозвољени индекс заузетости је 20%, а највећи дозвољени индекс изграђености је 0,6
 - највеће дозвољене висине зграда су П+1+Пк
 - обавезно обезбеђења потребних паркинг места на парцели.
4. туристичке зоне - апартмани
- највећи дозвољени индекс заузетости је 40%, а највећи дозвољени индекс изграђености је 1,0
 - обавезно обезбеђења потребних паркинг места на парцели је по нормативу 1 паркинг на 100м² нето површине.
 - највеће дозвољене висине зграда су П+Пк
 - пејзажним уређењем предвидети интерне комуникације и партерне површине са осталим пратећим садржајем
5. сеоске зоне
- најмање дозвољене површине грађевинских парцела су 600м²;
 - највећи дозвољени индекс заузетости је 35%
 - највећи дозвољени индекс изграђености је 1,0
 - обавезно обезбеђења потребних паркинг места на парцели
6. туристичке зоне – хотели
- највећи дозвољени индекс заузетости је 50%, а
 - највећи дозвољени индекс изграђености је 1,8
 - обавезно обезбеђења потребних паркинг места на парцели је по нормативу 1 паркинг на 100м² нето
 - највеће дозвољене висине зграда су П+2+Пк
 - минимална удаљеност објекта од границе парцеле је 2,5 м са северне и 1,5м са јужне стране
 - највећи дозвољени индекс заузетости за пратеће садржаје је 50%, а највећи дозвољени индекс изграђености је 1,0
 - највеће дозвољене висине зграда су П+2+Пк
 - обавезно очување и максимална искоришћеност природних потенцијала терена уз неопходне мере оплемењивања.

Преглед капацитета основних и пратећих туристичких садржаја (без смештајних капацитета):

- рекреација и култура - 0,2-0,3 м²/лежају;
- спортско-рекреативни садржаји у затвореном простору - 0,4-0,5 м²/лежају;
- трговина - 0,6-0,7 м²/лежају;
- централне функције и услуге - 0.3 м²/лежају;
- управа и техника - 0.3 м²/лежају;
- спортско-рекреативни садржаји у отвореном простору унутар насеља - 5-8м²/лежају;

Густине коришћења простора по активностима:

- излетишта - 60-300 корисника/ха дневно;
- игралишта-ливаде - 100-200 корисника/ха дневно;
- спортске, тимске игре - 100-200 корисника/ха дневно;
- шетња - 10 особа/км путање, дневно 20 особа/км путање;
- вожња бицикла 10-20 особа/км путање, дневно 20-50 особа/км путање;
- јахање 6 -20 особа/км путање, дневно 25-80 особа/км путање.

Просторни услови за летње спортске и рекреативне садржаје

Општи услови организације простора: заветрина, оријентација север, северо-исток, раван терен, у планинским условима пожељна је и осунчаност.

- тениски терен (20/40м, тј за појединачну игру 8.23/23.77, за игру парова 10.97/23.77, ограђивање жичаном оградом за један терен даје 36.6/18.3, бочно обезбедити слободну траку од 3.65м), обрада терена трава, бетон, асфалт, шљака
- игралиште за кошарку (26/14м, тј. потребно 480м²), обрада терена земља, шљака, асфалт
- игралиште за одбојку (18/9м, 242м²) обрада терена, земља, шљака, асфалт
- универзални терен - комплексно игралиште за мали фудбал, одбојку, кошарку и рукомет (40/20 или 25/50), обрада терена, земља, шљака, асфалт
- игралиште за фудбал (110/75м, 8250м², гледалиште још око 1000м²), обрада терена трава,
- групација игралишта за стони-тенис (сто 2.74/1.52м, за један сто потребно око 40 м²)
- игралиште за бадминтон (игра појединца 5.18/13.40м, игра парова 6.10/13.40м, око 120м²), обрада терена трава, бетон, асфалт, шљака
- боћање на отвореном простору (25-40/ 26.5м, око 110м²)обрада терена шљака
- билијар (столови 2-2.3/1-1.15м, околни простор 1.6, за један сто око 20 м²)
- игралиште за мини-голф (различите величине, мин. 400м²)
- Пикник: 15-30 јединица/ха, свака јединица за 4-8 особа, опремљена паркингом заклоњеним визуелном баријером, (евентуално огњиштем + извором воде), простором за одлагање смећа.

3.Шематски приказ уређења и грађења за делове територије за које није предвиђена израда урбанистичког плана

3.0. Општа правила уређења за насеља за која се ради шематски приказ уређења и зоне за директну примену плана

Општа правила уређења дефинисана су у односу на основне карактеристике сваког насеља. Дефинисано је 2 типичне зоне за која важе иста правила уређења а њихова просторна дистрибуција је дата на графичким прилозима „Основна планирана намена простора насељеног места са зонама и целинама за које важе иста правила уређења и грађења“ за свако насеље

понаособ. Поред тога, дефинисани су посебни услови за специфичне намене које су такође приказане на наведеним графичким прилозима.

3.1.1. Општа правила уређења за типичне целине и зоне

У границама грађевинског рејона насеља задржава се доминантно заступљено становање уз модификације у оквиру 2 типичне просторне целине:

3.1.1.1. Једнопородично становање зона I – 1

Планирана изградња у оквиру ове просторне целине подразумева становање уз укључивањем нестамбених садржаја, уз могућност задржавања постојећих нестамбених садржаја као и уз могућност организовања економског дела домаћинства. Целине се формирају са циљем очувања пољопривредних површина у склопу великих парцела намењених становању, одржавања руралног карактера насеља уз учешће терцијарних активности као елемената основне функционалне опремљености насеља. Планирана нето густина становања је 50-75ст./ха.

Намена површина је становање, уз увођење општинских саобраћајница типа насељска улица и увођење водоводне, канализационе, електро и ТТ мреже.

Структура заступљености становања и централних садржаја на нивоу зоне је: 80%-90% становање : 20%-10% централне функције. У оквиру јединичне целине/зоне могуће су следеће намене: трговина, угоститељство, услуге, интелектуалне услуге (агенције, бирои и сл.) и јавне службе (мобилни здравствени пункт, мобилна библиотека, мобилни вртић).

На јединичној парцели могући су следећи садржаји/објекти у стамбеном делу: летња кухиња, гаража, спремиште пољопривредних производа, односно у економском делу: млекара, амбар, кош, примарна прерада пољопривредних производа, сточне стаје и сл.

Није дозвољено лоцирање садржаја који угрожавају стање животне средине (депоније, сточна гробља и сл.) у склопу типичне целине.

Централна зона сваког насељеног подручја представља најатрактивнији простор за развој различитих функција и активности, а то се, последично, односи и на развој стамбених садржаја. Иако су у оквиру ових зона лоциране најважније управне, административне и друге нестамбене функције, она је ипак, у великој мери, задржава стамбени карактер, нарочито у његовој широј зони. У складу са уоченим карактеристикама, развој ових зона у великој мери прати развој централних функција на овом простору и од интензитета њиховог развоја зависиће и степен трансформације центра у целини па и када је у питању развој стамбених садржаја.

3.1.1.2. Становање руралног типа зона I – 2

Планирана изградња у оквиру ове просторне целине подразумева рурално становање уз укључивањем пословно-производних садржаја, уз могућност задржавања постојећих нестамбених садржаја као и уз могућност организовања економског дела домаћинства. Целине се формирају са циљем очувања пољопривредних површина уз оживљавање привредних активности, пре свега пратећих пољопривредној производњи, са малим и средњим производно-пословним капацитетима. Планирана нето густина становања и запослености је 50-100становника и запослених/ха.

Намена површина је становање са пословањем и производњом, уз увођење општинских саобраћајница типа насељска улица и увођење водоводне, канализационе, електро и ТТ мреже.

Структура заступљености становања и садржаја у функцији производње и пословања на нивоу зоне је: 50%-90% становање : 50%-10% намене и садржаји у функцији производње и пословања. У оквиру јединичне целине/зоне могуће су следеће намене: трговина, угоститељство, услуге у максималном опсегу од 5-10%.

Поред производно-пословних садржаја на јединичној парцели могући су следећи садржаји/објекти у стамбеном делу: летња кухиња, гаража, спремиште пољопривредних производа, односно у економском делу: млекара, амбар, кош, примарна прерада пољопривредних производа, сточне стаје и сл.

У појединим деловима ових просторних целина планирана изградња подразумева становање без укључивања нестамбених садржаја, уз могућност задржавања постојећих нестамбених садржаја као и уз могућност организовања економског дела домаћинства. Целине се формирају са циљем очувања пољопривредних површина у склопу великих парцела намењених становању, одржавања руралног карактера насеља и очувања природних и предеоних вредности и могућности одвијања примарне активности пољопривреде уз увођење и развој производње здраве хране. Планирана нето густина становања је 25-50ст./ха.

Намена површина је становање, уз увођење општинских саобраћајница типа насељска улица и увођење водоводне, канализационе, електро и ТТ мреже. На јединичној парцели могући су следећи садржаји/објекти у стамбеном делу: летња кухиња, гаража, спремиште пољопривредних производа, односно у економском делу: млекара, амбар, кош, примарна прерада пољопривредних производа, сточне стаје и сл.

Није дозвољено лоцирање садржаја који угрожавају стање животне средине (депоније, сточна гробља и сл.) у склопу типичне целине.

3.1.2. Посебни услови уређења

3.1.2.1. Услови за уређење пословно – услужних зона (II) и производно-пословних зона (III)

У складу са концепцијом развоја мреже општинских и посебних центара који су предвиђени дуж државних путева 1. и 2. реда, плански се подржава формирање следећих типичних пословно – производних зона:

- **централне функције општег типа** (трговина, услуге, пословање, спорт, образовање, култура,...) **свакодневне периодике коришћења**, просторно се развијају по правилу територијалне мреже, што значи у насељеним местима што ближе грађанима корисницима. У оквиру мањих насељених места, малих и кратких дистанци, ове активности се концентришу у оквиру центра насеља, а у развијенијим урбаним срединама као што је насеље Бојник, у центру насеља и дуж главних путних праваца кроз град, односно у оквиру насељских центара или дисперзно у насељеном месту.
- **Пословно-производне активности у функцији примарног пољопривредног сектора или експлоатације природних ресурса**, по правилу се концентришу уз главне путне правце који повезују пољопривредне или шумске зоне, или уз речне коридоре. Ове активности имају улогу сабирно-дистрибутивних прерађивачких центара и захтевају добро развијене инфраструктурне и саобраћајне услове. Могу имати негативан утицај на животну средину и стога је њихово лоцирање могуће искључиво уколико је у складу са природним предиспозицијама за развој и правилима коришћења и уређења земљишта наведених у оквиру поглавља о заштити и унапређењу животне средине. Заступљеност пословно - производних садржаја на нивоу зоне и јединичне парцеле је 85%-100%, док је заступљеност пратећих отворених, озелењених површина као и манипулативних и приступних саобраћајница максимално 15%.

Пољопривредно- производни комплекси, економска дворишта (фарме, млекаре и сл.) већег капацитета (површина преко 2000м²) морају бити одвојени од насеља, а у атару повезани саобраћајницама за потребе пољопривреде.

За нову изградњу већих капацитета (површина преко 2000м²) са пољопривредно-производном функцијом (типа: млекаре, фарме за узгој стоке, и сл.) обавезна је елабората процене утицаја на животну средину, због могућег ризика од загађења водотокова и земљишта.

За нове локације експлоатације минерала обавезна је израда елабората процене утицаја на животну средину.

3.1.2.2. Услови за уређење туристичких и рекреативно-спортских зона

У оквиру насеља планирани су смештајни садржаји туристичких центара типа: пансиони, апартмани, простори за смештај уз сеоска домаћинства (сеоски туризам) и места за камповање. Смештајни капацитети у склопу сеског еко -етно туризма и агро туризма дефинисани су у оквиру зоне становања. За остале типове смештајних капацитета предвиђено ангажовање простора је 70%-85%, док су пратећи садржаји намењени спорту, рекреацији, култури и комерцијалним садржајима (максимално 30%).

3.1.2.3. Услови за уређење и коришћење пољопривредног и шумског земљишта у границама шематског приказа насеља

Зоне у којима није дозвољена изградња су:

- пољопривредно земљиште на подручју ван граница грађевинског рејона насеља
- зоне активне експлоатације минералних сировина, осим у објекта у функцији експлоатације,
- заштитно зеленило, дефинисано у односу на производне капацитете
- изградња у заштитном појасу реке од 30м, у складу са Законом о водама
- шумска подручја на подручју ван граница грађевинског рејона насеља и ван туристичких зона.

3.1. Општа правила грађења за насеља за која се ради шематски приказ уређења и зоне за директну примену плана

Општа правила грађења за типичне целине и зоне становања

У сеоским стамбеним зонама, дефинисаним правилима уређења, важе следећа правила:

- степен заузетости дефинише се за стамбени део минимум 0.25, максимум 0.40, а за економски део минимум 0.20 и 0.70.
- индекс изграђености у сеоским зонама је 0,3-1,0, односно дефинише се за стамбени део максимум 0.6, а за економски део 1.2.
- будућом изградњом очувати дистинкцију између будуће централне зоне и залеђа насеља кроз:
 - већи индекс изграђености у распону 0,8 - 1,2;
 - већи степен искоришћености у распону 30-50%;
 - највећу дозвољену спратност до П+2+Пк.
- највећа дозвољена спратност породичног стамбеног објекта у сеоским насељима је:
 - у стамбеним зонама ретких густина (руралног типа) до П+1+Пк
 - у стамбеним зонама и насељима средњих и већих густина мешовитог типа са учешћем централних функција или производно-пословних функција) до П+2+Пк, уз максималну висину објекта до венца од 12м.

Изузетно, ако то технологија производње захтева, могућа је већа висина објекта у складу са производним процесом.

- најмања парцела у зависности од врсте сеоског домаћинства: за непољопривредно 400-600м², за мешовито 600-1200м² (оптимално 800м²) и пољопривредно 1200-2000м²;
- најмања ширина фронта грађевинске парцеле је 15–25м², за брдска сеоска насеља површина парцеле може бити мања и за 25% од наведених вредности;
- растојање грађевинске од регулационе линије за стамбени објекат је од 5.0 до 10.0м у зависности од врсте сеоског насеља и начина изграђености: у зони нових објекта мин. 5м, а у зони са преко 50% постојећих објекта прилагођено постојећим грађевинским и регулационим линијама;
- минимално растојање стамбеног објекта од бочне границе парцеле износи 3.0м, односно:
 - међусобна удаљеност стамбених објекта на парцели фронта ужег од 15м минимално је 5м, а на парцели парцели фронта ширег од 15м минимална удаљеност је 6м;
 - међусобна удаљеност спратних стамбених објекта је минимално 10м.
 - на једној грађевинској парцели уз обавезно издвајање стамбеног дела од економског, могуће је градити помоћне и економске објекте:
 - у стамбеном делу (летња кухиња, спремишта, и сл.);
 - уз економском делу (сточне стаје, млекара, амбар, кош и сл.);
 - минимална удаљеност стамбеног од економског објекта (сточне стаје и сл.) је 15 метара;
 - минимална удаљеност стамбеног објекта, изворишта и бунара од ђубришта и пољских клозета и сл. износи 20-25м и то ако су ђубришта на нижој надморској висини од изворишта) до увођења насељске канализационе мреже).
 - минимална удаљеност новоизграђених суседних економских делова парцела не сме бити мања од 1м од бочне границе парцеле;
 - ако је нагиб терена парцеле према јавном путу могуће је поставити економски део парцеле на грађевинској линији удаљеној од регулационе линије пута за ширину обавезног заштитног зеленог појаса од мин. 3м;
 - најмања ширина приступног стамбеног пута износи 2.5м и економског 3,0м;
 - паркирање (гаражирање) за стамбене објекте решавати у оквиру сваке парцеле појединачно и обезбедити једно паркинг место по једном стану (домаћинству);
 - паркирање (гаражирање) за нестамбене објекте решавати у оквиру сваке парцеле појединачно, уз услова да једно паркинг место одговара за 70м² корисне нестамбене површине.

Подручја викенд кућа заступљена су у ширем подручју насеља као и на доминантним путним правцима.

У зонама где је дозвољена изградња викенд кућа примењују се следећи параметри:

- индекс изграђености је максимално 0,3;
- степен искоришћености је 20-30%;
- величина парцела 400-1200м²;
- паркирање (гаражирање) решавати у оквиру сваке парцеле појединачно и ван јавних и приступних путева.

За сва подручја викенд кућа изван насеља потребно је задовољити санитарно-хигијенске мере одвођења отпадних вода и уклањања отпада изван подручја заштите водотокова, односно изван пољопривредних површина, према посебним условима.

3.1.3. Посебна правила грађења пословно – услужних и производно-пословних зона

Урбанистички параметри за изградњу објеката на комплексима пољопривреде:

- минимална површина парцеле је 3000 м²
- минимална ширина парцеле је 25 м.
- Максимални индекс изграђености "И" на парцели површине до 1 ха износи 0,3, од 1 ха до 3 ха износи 0,25 и преко 3 ха. износи 0,2.
- Степен заузатости "З" за парцелу до 1 ха износи 30%, од 1 - 3 ха износи 25% и преко 3 ха износи 20%.
- Максимална спратност објеката је П+1.
- Максимална висина објеката је 12,0м. Изузетно, максимална висина објеката може бити већа од 12 м искључиво у случају да је условљена технолошким процесом.
- спратност помоћних објеката је П.
- Максимална висина помоћних објеката је 5,0 м.
- Минимално растојање грађевинске линије објекта од регулационе линије парцеле је 15,0 м, а минимално растојање објекта од бочних граница парцеле је 6,0 м. Минимално растојање објекта од бочних суседних објеката је 12,0 м.
- Минимално растојање два објекта на парцели је 8,0 м.
- Минимално растојање објекта од задње границе парцеле је 12,0 м.

Урбанистички параметри за изградњу објеката на комплексима индустрије, грађевинарства, занатске производње, мануфактурне производње и складишта:

- минимална површина парцеле износи 1.500 м².
- минимална ширина парцеле износи 20 м.
- максимални индекс изграђености "И" на парцели површине до 0,5 ха износи 0,8, од 0,5 ха до 1 ха износи 0,7, од 1 ха до 3 ха износи 0,6, а преко 3 ха износи 0,5.
- Индекс заузетости "З" за парцеле до 0,5 ха износи 70%, од 0,5 ха до 1 ха износи 60%, од 1 ха до 3 ха износи 50%, а преко 3 ха износи 40%.
- Максимална спратност објеката је П+1, а максимална висина објеката износи 15,0 м.
- Спратност помоћних објеката је П, а максимална висина помоћних објеката износи 5,0 м.
- Минимално растојање грађевинске линије објекта од регулационе линије парцеле износи 15,0 м, а минимално растојање објекта од бочних граница парцеле је 5,0 м.
- Минимално растојање објекта од бочних суседних објеката износи 10,0 м
- Минимално растојање два објекта на парцели износи 8,0 м.
- Минимално растојање објекта од задње границе парцеле износи 15,0 м.
- Минимално растојање објекта од задње границе парцеле износи 10,0 м.

Урбанистички параметри за изградњу објеката на парцелама са терцијарним делатностима:

- Минимална површина парцеле износи 500 м², а минимална ширина парцеле је 12 м.
- Максимални индекс изграђености "И" на парцели површине до 600 м² је 0,8, а преко 600 м² је 1,2.
- Степен заузатости "З" за парцеле до 600 м² је 30%, а преко 600 м² је 40%.
- Максимална спратност објеката је П+3 (П+3+Пк за доградњу постојећих објеката).
- Максимална висина објеката је 15,0 м.
- Спратност помоћних објеката је П, а максимална висина помоћних објеката је 5,0 м.
- Минимално растојање грађевинске линије објекта од регулационе линије парцеле износи 0 -5,0 м.
- Минимално растојање објекта од бочних граница парцеле износи 4,0 м.
- Минимално растојање објекта од бочних суседних објеката износи 8,0 м.
- Минимално растојање два објекта на парцели износи 8,0 м.
- минимално растојање објекта од задње границе парцеле износи 6,0 м.

Могућа је организација „мини фарми“, у склопу дворишта /парцеле, ако имају довољну површину и удаљена су од суседа, уз поштовање санитарно-хигијенских прописа и према општим условима лоцирања економских објеката, и ако испуњавају следеће параметре:

- мање густине насељености (25-50 стан./ха);
- мањи степен искоришћености (30-50%);
- величина парцеле мин. 1200-2000м².

3.1.4. Услови за уређење туристичких и рекреативно-спортских зона

Садржаји туристичких центара

Могући су следећи садржаји туристичких центара:

Смештајни садржаји туристичких центара: хотели, мотели, пансиони, одмаралишта (дечја и радничка), апартмани, простори за смештај уз сеоска домаћинства (сеоски туризам), места за камповање, смештај на води (сплавови-кућице, сојенице), ...

Културно-забавни садржаји туристичких центара: биоскоп, вишенаменска сала, позорница на отвореном, омладински центар, културни центар, ноћни клубови, казино, ботаничке баште, фестивали, изложбе, зоо врт-парк дивљачи, забавни парк, привремени тематски мини-камп, позорница на отвореном за едукативне и културно-забавне програме, образовни центар (у отвореном и затвореном простору), образовне путање (екосистемске, геолошке, хидролошке, фото-сафари), изложбени центар (у отвореном и затвореном простору), астрономски центар - покретни планетаријум, ...

Спортско-рекреативни садржаји туристичких центара: игралишта - ливаде (бадминтон, фризби, фудбал на трави), изграђени спортски терени (кошарка, одбојка, мали фудбал, тенис (отворени и затворени простор), базени (затворени и мали отворени за планине), фитнес, сауна, вишенаменске спортске сале (џудо, гимнастика, јога...), јахање, мини голф, стрелиште, дечија игралишта различитог карактера, библиотека, музеј, ...

Угоститељски садржаји туристичких центара: ресторани, кафеи, „drive-in“ ресторани, експрес ресторани, кафане, бифеи, посластичарнице, брза храна (роштиљнице, пекаре), ...

ОСТАЛИ могући садржаји туристичких центара: простори за туристичко обавештавање (инфо-службе и пунктови), простори за негу тела и лепоте (500-2500м²), рехабилитациони центри, амбуланта, паркиралишта, приступи,...

Највећи дозвољени урбанистички параметри по зонама изградње је у појединим туристичким центрима:

7. туристичке зоне – бунгалови:

- препоручене површине грађевинских парцела су више од 200м²;
- највећи дозвољени степен заузетости је 40%, а највећи дозвољени индекс изграђености је 1,5
- обавезно обезбеђења потребних паркинг места на парцели је по нормативу 1 пм на 100м²
- највеће дозвољене висине зграда су П+Пк
- минимална удаљеност између суседних објеката је 4,0м

8. етно-еко зоне

- највећи дозвољени индекс заузетости је 35%, а највећи дозвољени индекс изграђености је 1,0
- обавезно обезбеђења потребних паркинг места на парцели је по нормативу 1 паркинг на 100м² нето
- највеће дозвољене висине зграда су П+1+Пк

- пејзажним уређењем предвидети интерне комуникације и партерне површине са осталим пратећим садржајем.
9. зоне кућа за одмор – викенд зоне
- најмање дозвољене површине грађевинских парцела су 600м²;
 - највећи дозвољени индекс заузетости је 20%, а највећи дозвољени индекс изграђености је 0,6
 - највеће дозвољене висине зграда су П+1+Пк
 - обавезно обезбеђења потребних паркинг места на парцели.
10. туристичке зоне - апартмани
- највећи дозвољени индекс заузетости је 40%, а највећи дозвољени индекс изграђености је 1,0
 - обавезно обезбеђења потребних паркинг места на парцели је по нормативу 1 паркинг на 100м² нето површине.
 - највеће дозвољене висине зграда су П+Пк
 - пејзажним уређењем предвидети интерне комуникације и партерне површине са осталим пратећим садржајем
11. сеоске зоне
- најмање дозвољене површине грађевинских парцела су 600м²;
 - највећи дозвољени индекс заузетости је 35%
 - највећи дозвољени индекс изграђености је 1,0
 - обавезно обезбеђења потребних паркинг места на парцели
12. туристичке зоне – хотели
- највећи дозвољени индекс заузетости је 50%, а
 - највећи дозвољени индекс изграђености је 1,8
 - обавезно обезбеђења потребних паркинг места на парцели је по нормативу 1 паркинг на 100м² нето
 - највеће дозвољене висине зграда су П+2+Пк
 - минимална удаљеност објекта од границе парцеле је 2,5 м са северне и 1,5м са јужне стране
 - највећи дозвољени индекс заузетости за пратеће садржаје је 50%, а највећи дозвољени индекс изграђености је 1,0
 - највеће дозвољене висине зграда су П+2+Пк
 - обавезно очување и максимална искоришћеност природних потенцијала терена уз неопходне мере оплемењивања.

Преглед капацитета основних и пратећих туристичких садржаја (без смештајних капацитета) ¹:

- рекреација и култура - 0,2-0,3 м²/лежају;
- спортско-рекреативни садржаји у затвореном простору - 0,4-0,5 м²/лежају;
- трговина - 0,6-0,7 м²/лежају;
- централне функције и услуге - 0.3 м²/лежају;
- управа и техника - 0.3 м²/лежају;
- спортско-рекреативни садржаји у отвореном простору унутар насеља - 5-8м²/лежају;

Густине коришћења простора по активностима:

- излетишта - 60-300 корисника/ха дневно;
- игралишта-ливаде - 100-200 корисника/ха дневно;

- спортске, тимске игре - 100-200 корисника/ха дневно;
- шетња - 10 особа/км путање, дневно 20 особа/км путање;
- возња бицикла 10-20 особа/км путање, дневно 20-50 особа/км путање;
- јахање 6 -20 особа/км путање, дневно 25-80 особа/км путање.

Просторни услови за летње спортске и рекреативне садржаје

Општи услови организације простора: заветрина, оријентација север, северо-исток, раван терен, у планинским условима пожељна је и осунчаност.

- тениски терен (20/40м, тј за појединачну игру 8.23/23.77, за игру парова 10.97/23.77, ограђивање жичаном оградом за један терен даје 36.6/18.3, бочно обезбедити слободну траку од 3.65м), обрада терена трава, бетон, асфалт, шљака
- игралиште за кошарку (26/14м, тј. потребно 480м²), обрада терена земља, шљака, асфалт
- игралиште за одбојку (18/9м, 242м²) обрада терена, земља, шљака, асфалт
- универзални терен - комплексно игралиште за мали фудбал, одбојку, кошарку и рукомет (40/20 или 25/50), обрада терена, земља, шљака, асфалт
- игралиште за фудбал (110/75м, 8250м², гледалиште још око 1000м²), обрада терена трава,
- групација игралишта за стони-тенис (сто 2.74/1.52м, за један сто потребно око 40 м²)
- игралиште за бадминтон (игра појединца 5.18/13.40м, игра парова 6.10/13.40м, око 120м²), обрада терена трава, бетон, асфалт, шљака
- боћање на отвореном простору (25-40/ 26.5м, око 110м²)обрада терена шљака
- билијар (столови 2-2.3/1-1.15м, околни простор 1.6, за један сто око 20 м²)
- игралиште за мини-голф (различите величине, мин. 400м²)
- Пикник: 15-30 јединица/ха, свака јединица за 4-8 особа, опремљена паркингом заклоњеним визуелном баријером, (евентуално огњиштем + извором воде), простором за одлагање смећа.

4.0. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

4.1. МЕРЕ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ РАВНОМЕРНОГ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА И КООПЕРАЦИЈЕ СА СУСЕДНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ.....

Приликом јачања позиције општине Бојник, као сегмента будућих полицентричних система, неопходно је деловати у правцу:

- равномерног развоја региона и регионалних веза,
- симултаног стварања мрежа којима се повезују урбана и рурална подручја региона и омогућава њихово функционисање и афирмисање као јединствене целине;
- формирања ефикаснијих производних мрежа заснованих на употреби нових технологија, механизмима тржишта и поштовању европских еколошких препорука/ограничења;
- развијања мрежа техничко-технолошке и саобраћајне инфраструктуре које представљају неопходну базу развоја региона и јачања његове конкурентности;
- потенцирања природних вредности и специфичности као једног од основа за шире повезивање и еколошко-економску одрживост;
- афирмисања културних потенцијала као тачака регионалне препознатљивости и изузетности, али и једног од битних економских покретача (посебно у формирању атрактивне туристичке понуде);
- формирања одрживих програма обнове мањих урбаних и руралних целина чиме би се такође подигла укупна атрактивност простора/региона;
- дефинисања нових управљачких механизма помоћу којих би се подстицала децентрализација виших нивоа власти, остварила активна партиципација грађанства и створила равнотежа између незаобилазних тржишних механизма и свести о значају јавног добра.

Имајући у виду релативно периферан положај општине у односу на целу Србију, као један од основних, мада недовољно искоришћених потенцијала треба посматрати конективност општине.

Пажњу плана треба усмерити и на интензивирање веза са овим чвориштима која би у будућности могла да функционишу као један ефикасан и атрактиван регион. Истовремено, неопходно је стимулисати јачање секундарних осовина развоја Србије пошто би се на тај начин и Бојник активно (саобраћајно и функционално) укључио у осовину интеграције Србије.

Условно гледано, земљишни фонд (посебно пољопривредно земљиште) представља један од значајнијих потенцијала општине, али је неопходно прихватити савремене трендове аграрног развоја како би дошло до неких видљивијих ефеката. Наиме, поред уважавања тржишних механизма, увођења нових технологија (инфраструктуре, механизације) и адекватног уређења пољопривредних површина, потребно је подстицати нове видове аграрног развоја који би укључивали шири спектар активности и потенцијале локалне заједнице. Ту се пре свега мисли на специфичне видове производње (занати, прерада и дистрибуција пољопривредних производа и лековитог биља, креативни сектор - народна радиност), туризам (еко и образовни), али и на формирање истраживачких и креативних кластера који би имали вишеструки значај за даљи, интегрални развој и промоцију општине Бојник.

Лежишта сировина (лигнит) такође представљају потенцијал републичког значаја, али и ограничење на локалном и на регионалном нивоу у смислу заштите окружења. Ова околност ће бити од суштинског значаја за позиционирање општине Бојник као дела макроцелине подручја посебне намене експлоатације енергента.

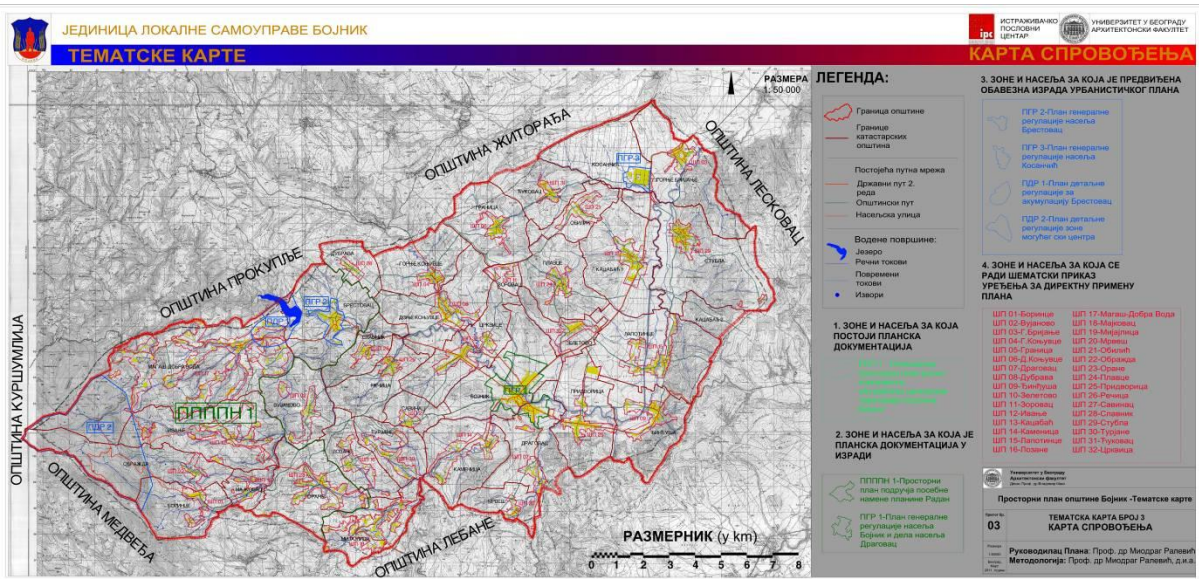
Као добре иницијативе могу се истаћи и :

- Активноконкурисање за пројекте које финансира ЕУ у оквиру програма : Exchange 3, RSEDP 2 i CBC Serbia-Bosnia and Herzegovina
- Стратегија социјалне заштите,
- пројекат регионално одрживог руралног туризма, који би подстакао неопходно међудржавно повезивање, трансрегионално деловање и усклађивање са ЕУ стандардима,
- Капацитети за смештај мањих и средњих индустријских погона, који би били оријентисани на прерађивачку делатност - превасходно у сферама енергетике, прехранбене индустрије и обраде неметала,
- Капацитети за смештај мањих и средњих индустријских погона, који би били оријентисани на прерађивачку делатност - превасходно у сферама енергетике, прехранбене индустрије и обраде неметала,
- формирање нових туристичких дестинација које би подстакле међуопштинску сарадњу и генерисале нови вид интер-регионалне повезаности и функционалне надоградње (спортски и верски туризам),
- повезивање значајних културних манифестација чиме би се привукао већи број посетилаца, обогатили програм/понуда и привукла већа медијска пажња,
- обликовање нових просторних целина/амбијената као корак ка формирању пожељног идентитета места,
- организовано и јасно структурирано евидентирање туристичке понуде и њена професионална промоција на локалном, регионалном и глобалном нивоу.

4.2 СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА И ДРУГЕ РАЗВОЈНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ПОДРУЧЈЕ ПЛАНА.....

Предлог начина спровођења плана

Смернице за израду урбанистичких планова и урбанистичких пројеката

Приказ подручја покривених планским и другим развојним документима на територији општине Бојник

Концептом израде Плана јединице локалне самоуправе Бојник предвиђене су зоне и насеља за које је обавезна израда следећих урбанистичких планова:

- 1. План генералне регулације насеља Бојник
- 2. План генералне регулације насеља Брестовац
- 3. План генералне регулације насеља Косанчић
- 4. План детаљне регулације за акумулацију Брестовац
- 5. План детаљне регулације зоне могућег ски центра

Насеља за које се ради шематски приказ уређења у оквиру просторног плана

ШП01	Боринце	ШП18	Мајковац
ШП02	Вујаново	ШП19	Мијајлица
ШП03	Г. Бријање	ШП20	Мрвеш
ШП04	Г. Коњувце	ШП21	Обилић
ШП05	Граница	ШП22	Ображда
ШП06	Д. Коњувце	ШП23	Оране
ШП07	Драговац	ШП24	Плавце
ШП08	Дубрава	ШП25	Придворица
ШП09	Ћинђуша	ШП26	Речица
ШП10	Зелетово	ШП27	Савинац

ШП11	Зоровац	ШП28	Славник
ШП12	Иване	ШП29	Стубла
ШП13	Кацабаћ	ШП30	Турјане
ШП14	Каменица	ШП31	Ђуковац
ШП15	Лапотинце	ШП32	Црквица
ШП16	Лозане		
ШП17	Магаш – Добра Вода		

4.3. ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА И ПРОЈЕКТИ.....

4.3.1. РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ

Од велике важности је и процес дефинисања и селекције стратешких пројеката. Дobar модел који може бити примењен и у овом концепту развоја представљен је у иницијативи "ProyectoCities" (FondacionMetropoli, 2002). Према њему, први корак у дефинисању стратешких пројеката везан је за идентификацију тзв. компонената изузетности - при чему је прва фаза везана за основна истраживања о сваком урбаном/руралном чворишту у региону, а у другој се врши њихова компаративна анализа и формирање заједничког каталога (базе података).

Након испитивања која се обављају према наведеном моделу, формирају се четири матрице:

- матрица Форума - у којој се налазе одговори стручњака на питања из упитника и која приказује ниво изузетности и степен приоритета појединих питања,
- матрица тачака/компонената изузетности - односи се на виши ниво и наглашава посебну вредност појединих тачака/чворишта за општину и регион,
- матрица основних приоритета,
- матрица критичног дефицита - у којој су приказани елементи сваког чворишта у којима је забележена разлика између степена приоритета и степена изузетности.

Урбани индикатори су везани за следеће категорије: популација и територија, економски развој, друштвени развој, квалитет живота, комуникације, транспорт, мобилност становања и управљање животном средином.

Захваљујући спроведеним истраживањима финансијска средства и друштвена иницијатива се усмеравају на пројекте који имају највећи потенцијал - како за чворишта, тако и за општину и регион. При томе, јасно се истичу специфичности, тј. компаративне предности, које директно утичу на јачање конкурентности центара, општине и полицентричних региона.+

Схема модела "ProyectoCities"

4.3.2. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Приоритетне активности за имплементацију су:

- 1) Формирање система заштите, коришћења и унапређења функције пољопривредног и шумског земљишта са еколошког, природног, културног и привредног аспекта на нивоу целе Општине.
- 2) Побољшање асортимана пољопривредних производа прилагођавањем производње по количини, квалитету и конкурентности захтевима модерног тржишта.
- 3) Развој система агро комплекса што већим степеном финализације производа.
- 4) Успостављање организационих, техничко-технолошких, еколошких и економских услова за интензивирање индивидуалне пољопривредне и шумске производње.
- 5) Потенцирање очувања природних вредности и специфичности, као основ за еколошко – економску одрживост подручја.
- 6) Анимирање јавности, односно укључивање свих субјеката, подстицањем грађана да активно учествују у процесу планирања, имплементације и оценое успешности планова и програма

4.3.3. СОЦИОДЕМОГРАФСKE И УРБОЕКОНОМСKE ОСНОВЕ

Социодемографске основе – приоритети

Циљ будућих демографских кретања у општини Бојник односи се на успоравање негативни трендова у кретању укупног броја становника и спречавање даљег погоршања виталних карактеристика популације, као и на стварање услова за повећање степена запослености у насељима.

- оживљавање природног прираштаја и регенерација становништва
- обучавање и виши ниво образовања – усклађивање образовања са актуелним потребама привреде, модернизовање система образовања, увођење кратких образовних семинара, посебно за водеће кадрове,
- реинтеграција и флексибилност – интеграција дела становништва без посла, посредовање у запошљавању младих људи, подршка за превођење сиве економије у легалне токове и сл.,
- побољшање услова за "маргиналне" групе, као што су хендикепирани, стари људи, недовољно образовани,
- подршка самозапошљавању - стварање повољних услова у руралним подручјима за самозапошљавање, преорјентацијом и преквалификацијом,
- стамбена изградња – за младе брачне парове и стручњаке.

Урбоекономске основе - мере и инструменти за имплементацију

Интегрални и одрживи развоја наведених развојних привредних делатности (пољопривреде, индустрије и туризма) треба подржати:

1. Инвестицијама у инфраструктуру.
2. Мерама и инструментима заштите животне средине (мониторинг стања животне средине, израда и усвајање ЛЕАП-а, обавезујућа примена комплетног програма заштите животне средине.
3. Развојем малих и средњих предузећа (локални центар за подршку МСП и предузетништву, општинска канцеларија за локални економски развој, пословни центри, оснивање пословних инкубатора)
4. Ревитализацијом постојећих индустријских капацитета - покретање нових производних програма у тренутно празним фабричким халама.
5. Повећањем општинских капацитета за подржавање оснивања малих и средњих предузећа, као и стварање повољне пословне средине (нпр. општински услужни центар), са могућностима претварања постојеће пословно-производне инфраструктуре коју није могуће ставити у функцију у пословне центре за МСП.

4.3.4. ОДНОС ГРАДСКИХ И СЕОСКИХ НАСЕЉА И ФУНКЦИОНАЛНО ПОВЕЗИВАЊЕ НАСЕЉА И ЦЕНТАРА

Приоритети - Како је планско решење у области мрежа насеља суштински везано за остварење што равномернијег и сврсисходнијег просторног развоја неопходно је нагласити приоритете у планираном развоју који су неопходан чинилац њиховог остварења:

Табела 1.: Мреже насеља - спровођење

Бр.	Приоритет	Циљ	Мере и инструменти
1.	Унапређење планираних центара заједница сеоских насеља, сеоских насеља Косанчић и Брестовац	Развој носилаца развоја ободних делова општине, као изразито неразвијених	- јачање постојећих јавних служби и развој нових, савремених видова; - развој привредних делатности; - јачање социјализације кроз мере уређења јавних простора, места окупљања и друштвених грађевина (домови културе, зграде МК и сл.)
2.	Развој данас недовољно развијене осовине од Бојника ка Радану, који ће плановима вишег реда одређен као будуће туристичко одредиште	Остварење обостране зависности и повезаности развоја Радана и општине Бојник, како би планирани развој планинског подручја допринео што значајнијем јачању општинске привреде	- Израда одговарајуће планске и друге документације - планови, пројекти, стратегије; - Развој инфраструктуре; - Мере обнове старих села и сеоских газдинстава у туристичке сврхе; - Јачање привлачне моћи села Орана (локалног центра) кроз мере развоја туризма и намене чворишта путева
3.	Рад на уочававању, заокружењу идентитета појединих насеља и предела општине (посебно неразвијених)	Проналажење јасно одређеног и лако уочљивог покретача развоја датих насеља, путем којег ће се свако насеље издвојити и лако привући пажњу „спољним чиниоцима развоја“ (развојни фондови, приватни улагачи)	- Развој посебних докумената везаних за развој идентитета и карактеризацији насеља и предела; - Промоција и представљање идентитета (развој бренда, оглашавање, ...); - Укључење у тела и организације које се баве међуопштинском и међунаордном сарадњом

Носиоци спровођења - Већина предложених мера тражи синергетско деловање, тј. планирани развој ће бити далеко повољнији уколико се примени упоредо и повезано деловање на више поља развоја. Са друге стране, на тај начин се очекују и повољни исходи у више области живота и рада, тј. по целокупан развој општине.

Управо стога неопходно је одређивање главног носиоца спровођења за усаглашено спровођење мера, које би требало бити везано за општинску самоуправу, где се могао одредити тим стручњака као засебно тело или служба. Оно би деловало са другим чиниоцима од значаја без обзира да ли су они са подручја општине или „споља“ (округ, регија, држава, наддржавна сарадња).

Као важни носиоци спровођења могу се одредити:

- Државне развојне службе и тела,
- Невладине организације везане за локални развој (посебно области - јачање општинске управе, равномерни развој, рурални развој, ...),
- Надлежна министарства, службе и тела у области јавних служби и инфраструктуре,
- Међународни развојни фондови (прекогранична сарадња, регионална сарадња, развој у области културе и заштите природних и културних добара),
- Независна удружења (удружења предузетника, удружења грађана, удружења општина).

4.3.5. ОРГАНИЗАЦИЈА ЈАВНИХ СЛУЖБИ И ВЕРСКИХ ОБЈЕКТА

Приоритети развоја јавних служби везани су пре свега за:

- концепцију развоја насељске мреже са циљем учвршћивања мреже и интегрисаности насеља и побољшања физичке и функционалне повезаности насеља; и
- развој путне мреже и јавног превоза као елементарне подршке квалитетном функционисању ових сервиса.

Такође, приоритети су везани и за развој **здравствених служби** које имају најнеразвијенију мрежу од свих јавних служби на територији општине и за које је предвиђена обимнија планска интервенција. Концепција развоја здравствених служби у општини Бојник се ослања на следеће:

- Ојачати мрежу здравствених установа на западним делу општине како би већи број насеља и становника био минимално/оптимално опслужен и имао равноправне услове коришћења овиг служби,
- Развити све форме рада, са нагласком на мобилним службама,
- Подстицати прстенасте везе између насеља у првом и другом кругу насеља на западу-северозападу општине,
- Обезбедити добру опслуженост насеља значајније удаљених од јужне групације насеља (правац север и запад), обзиром на њихову међусобну удаљеност и удаљеност од седишта општине,
- На овај начин утицати на стандард пружања здравствених услуга, односно побољшање параметра односа боја лекара и броја становника,
- Такође, развојем мреже здравствених установа утицати на побољшање укупног животног стандарда како би се задржало ионако малобројно становништво на територији општине,
- Ојачањем мреже здравствених установа допринети ојачању мреже насеља, позиције централних места и укупном развоју подручја.

Поред наведеног, препоручује се увођење мобилних здравствених служби и у постојећим и будућим туристичким центрима.

Приоритети у погледу **образовања** односе се на задржавање постојеће мреже школских објеката са циљем да се њихова намена употпуни и да се објекти користе вишенаменски, пре свега у оквиру деце заштите и организовања припремних одељења за узраст од 6-7 год. Могуће су и друге активности, у свему према Правилима уређења овог плана. У зависности од могућности локалне заједнице, пожељно је оснивање једне средње стручне школе у насељу Бојник. Иако је овакво решење супротно критеријумима рационализације образовних објеката, сматрамо да су негативни ефекти гашења истурених одељења школа у насељима секундарног ранга далекосежни по систем насеља на територији општине и по животни стандард становника, док су услови који би морали да буду испуњени како би концепт рационализације заживео (пре свега квалитетна локална путна мрежа и јавни међумесни саобраћај) са неизвесним исходом реализације.

Објекте образовања потребно је на сваки начин укључити у остале токове живота насеља, како би се истовремено рационалније користио тај простор и како би се функције на селу оживеле. Према многим истраживањима, школа и верски објекат су стуб развоја руралног подручја и руралних насеља, посебно у домену културе и социјалног живота, стога овај аспект треба на сваки начин подржати и охрабривати. У центрима сеоског туризма ове објекте је потребно укључити у програме развоја туризма увођењем културних садржаја и активности који ће бити интересантни посетиоцима.

Ради повољне просторне дистрибуције **дечјих установа**, предлаже се увођење мини-комбинованих дечјих установа у насељима у рангу секундарног центра као и 2 предшколска одељења, у свему према табели у прилогу овог поглавља. У сеоским насељима- центрима и евентуално примарним насељима треба обезбедити предшколску припрему за око 60 деце. Истовремено, искористити недовољно искоришћене капацитете подручних основних школа у овим насељима тако што ће се двојако користити.

У циљу подршке развоју **социјалне заштите** предлаже се оснивање Центра за социјални рад у Бојнику са дневном службом и са могућношћу оснивања мање капацитетног смештајног објекта за стара лица у насељу типа локалног центра, односно у ширем подручју насеља Бојник, према северу-западу општине. Процену тачне локације потребно је дефинисати у сарадњи надлежним са локалним и регионалним институцијама.

Мрежу објеката културе потребно је вишенаменски користити. Будући да нема значајних просторних капацитета у области културе, осим у седишту општине, неопходна је пуна активација и организација разноврсних културних активности. Истовремено, потребно је реконструисати и опремити постојеће објекте који могу да приме садржаје културе, односно да постану мултифункционални.

Апсолутни услов имплементације оваквих решења јесте развој и унапређење саобраћајне мреже, посебно локалне мреже која повезује центре заједнице села, локалне центре и примарна насеља у прстенасте токове. На овај начин ће се омогућити да се створи и ојача међузависност и веза између насеља међусобно, уместо до сада једино заступљене релације седиште општине- остала насеља.

Новопланирани садржаји:

Насеље	Бр.стан овника	ОШ	Здр.пункт	Деч.уста нова	МЗ	Црква
Бојник	3259	+8, СШ	+	+	+, ДК	+
Брестовац	276	+ 4	- повремена– мобилна здравствен а служба	-	+ вишенаменско коришћење-кул тура, предшколско одељење, повре мена– мобилна здравствена служба	+
Горње Бријање	509	+ 4	+	+	Дом култ.	+
Добра Вода	88	+ 4 мобилна здравствена служба	- мобилна здравстве на служба	-	-	-
Доње Коњувце	520	+ 4	+	-	+ вишенаменско кориш ћење-култура, пред школско одељење	+
Драговац	1005	-	* мобилна здравствен а служба	* мобилни вртић	*вишенаменски објекат	-
Ћинђуша	675	+ 4 вишенаменс ко кориш ћење- култура,	-	-	-	++

		предшколско одељење				
Ивање	88	+ 4	- мобилна здравстве на служба	-	-	+
Кацабаћ	668	+ 4	-	+	-	-
Косанчић	416	+ 8	+	+	+ вишенаменско коришћење-култура	
Лапотинце	221	+ 4 вишенаменс ко кориш ћење-кул тура, предшколско одељење	+	+	-	-
Магаш	204	+ 4 вишенаменс ко кориш ћење- култура, предшколско одељење	-	-	-	+
Плавце	296	+ 4	-	-	+ вишенаменско коришћење-култура, предшколско одељење	+
Придворица	951	+ 4 Вишенаменс ко кориш ћење- култура, предшколско одељење	-	-	-	+
Стубла	923	+ 4	-	-	+ вишенаменско коришћење-култура, предшколско одељење	-
Турјане	79	+ 4	- мобилна здравствен а служба	-	-	-
Црквице	643	+ 4вишенамен ско кориш ћење- култура, предшколско одељење	-	-	-	+

4.3.6. ПРОДУКЦИОНИ СИСТЕМИ

Листа приоритетних активности за имплементацију

а) Редослед активности за остварење планиране организације

У процесу имплементације планираног концепта будућег развоја продукционих делатности на територији Општине Бојник треба обратити пажњу на активности које се претходно морају спровести, а односе се на:

• **Евидентирање ппотенцијалних просторних целина за развој планираних производних делатности и њихово класификовање** зависно од препознатих одредница постојећег стања и с тим у вези могућих програма и акција развоја.

• **Прецизирање програма развоја** у чему општина Бојник треба да се консултује са релевантним институцијама у земљи, као и из Европске уније, а у смислу програма подршке развоју општина (социо-економски развој и различити облици улагања у привреду општине и насеља, развој инфраструктуре и реконструкција). У том случају треба дефинисати развојне пројекте ради конкурисања код европских фондова на трансрегионалној основи.

• **Успостављање трајне сарадње са суседним градовима и општинама**, посебно када су у питању:

- привредне зоне које се развијају дуж просторно-функционалних репера чији значај превазилази границе општине (главни путни правци),
- продукционе делатности, попут различитих облика индустријске производње, које имају сложене технолошке процесе и изискују лежишта сировина ван подручја општине, њихов транспорт као и дистрибуцију финалних производа на тржиште знатно шире од територије Општина Бојник или региона,
- саобраћајна и инфраструктурна мрежа чије трасирање може значајно да унапреди доступност и снабдевеност одређених привредних зона као и процес пласирања финалних производа,
- финансијска улагања у веће производне подухвате.

• **Израда планова** и то: генералних планова, регулационих и других планских аката.

• **Анимирати локално становништво**, односно све чиниоце локалних заједница (у свим фазама развоја) као најбоље познаваоце потенцијала дате локације и непосредног окружења и важне актере у активирању тих потенцијала.

б) Фазност имплементације

У процесу реализације новопланираног концепта дистрибуције и формирања производних зона, односно развоја продукционих делатности, фазност у простору није прецизно детерминисана и нема директних условљености међу њима. То је првенствено из разлога претпостављене доминације тржишта, односно развоја оних облика производње и на оним локацијама за које се, у одређеном моменту, јави интерес и финансијски капитал. Зато је неопходно поседовање такве базе података која ће обухватати све потенцијалне локације за развој производње на подручју насеља и Општине у целини, са јасно датим локационим условима које оне поседују као и препорукама о типу продукционе делатности путем које би се оне, на најбољи могући начин, активирале.

Међутим, могуће је дати редослед приоритетних фаза у активирању простора а условљено постављеним циљем искоришћења потенцијала Општине и њеног економског просперитета:

Фаза:	Активност:
1.	Активирање производних делатности у насељу Бојник, и његово јачање као примарног центра производње Општине, реконструкцијом, технолошким унапређењем и реактивирањем постојећих погона, отварањем нових производних погона и формирањем индустријског кластера.
2.	Активирање потеза уз саобраћајни правац Р-242 ка Лесковцу, ослањањем развоја производње на јак индустријски центар Лесковац, и центар у развоју-Бојник.
3.	Формирањем секундарног центра производње од насеља Косанчић, и развој производних кластера (индустријског и у функцији пољопривреде у њему), чиме би се јачала привреда источног дела Општине.
4.	Формирање секундарног и терцијарног потеза производних делатности уз саобраћајни правац Р-123, омогућавањем отварања производних погона.
5.	Активирање насеља Придворица и Ћинђуша као секундарних центара производње.
6.	Активирање насеља Ивање и Вујаново као секундарних центара производње, чиме се активира привредни развој западног дела Општине.
7.	Формирање терцијарног потеза производње уз путни правац Р-232.
8.	Формирање производних кластера у функцији пољопривреде у насељима Доње Коњувце и Лапотинце.
9.	Формирање производних кластера у функцији туризма у насељима Ивање, Вујаново и Брестовац.
10.	Формирање производних кластера у функцији туризма у насељима Добра Вода и Маковац.

Како би се остварили горе наведене фазе развоја производних делатности у општини Бојник, неопходно је обезбедити одређене услове, који индиректно утичу на могућност формирање и развоја производних центара, потеза и кластера:

1. Обнова постојеће саобраћајне инфраструктуре, пре свега државних путева II реда (прво пута Р-242, затим и путева Р-123 и Р-232), чиме се формирају неопходни услови за просторно јаче повезивање општине са окружењем и аутопутем.
2. Обнова локланих путева и изградња нових у деловима општине који нису адекватно покривени саобраћајном мрежом, како би се омогућио равномеран развој општине и дисперзан распоред производних центара и кластера.
3. Развој савремене ТТ инфраструктуре, како би се обезбедила повезаност привреде са регионом и светом, и подигла привлачност простора за отварање производних погона и развојних центара.
4. Развој комуналне инфраструктуре ради већа привлачности за привреду и заштите животне средине.
5. Очување људског капитала, подизањем привлачности општине за живот (понудом радних места и повећањем квалитета живота).

УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ

Државне институције:

- Министарство животне средине, рударства и просторног планирања;

- Министарство економије и регионалног развоја;
- Министарство финансија;
- Министарство инфраструктуре и енергетике;
- Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде;
- Туристички савез Србије;
- Привредна комора Србије;
- Дирекција за путеве Републике Србије.

Учешће државних институција првенствено је важно у домену дефинисања развојних програма на нивоу Републике, заузимања одређене политике по питању развоја привреде и економије, а у складу са тим, могућег усмеравања финансијских средстава и различитих облика улагања и донација. То је посебно важно у процесу реализације планираног концепта развоја радно-производних делатности (индустрија, грађевинарство) које захтевају висока почетна улагања у покретање одређеног технолошког процеса као и разгранату и добро опремљену инфраструктурну мрежу.

Општинска управа:

- Дирекција за путеве, грађевинско земљиште и изградњу општине Бојник;
- Туристичка организација општине Бојник;
- Фонд за развој пољопривреде;
- Урбанистичке и пројектне агенције и бирои.

Општинска управа требало би да има доминантну улогу у процесу формирања свеукупне и исцрпне базе података о потенцијалима општине, односно сваке појединачне локације за развој производних делатности са једне стране, као и потребама и интересима за одређене облике продукције, са друге стране. Такође би требало и да представља основну спону између јавног и приватног сектора. Обзиром на тренутни степен развијености производних делатности, свака појединачна активност и иницијатива приватног сектора за развојем и градњом треба да буде стимулисана и подржана без обзира да ли се ради о имплементацији нових садржаја у постојеће производне зоне или о формирању нових у деловима општине који су тренутно недовољно активирани и инфраструктурно лоше опремљени. Средства са којима општина располаже пре свега треба да буду усмерена ка инфраструктурном и саобраћајном опремању простора планираних за примарне и секундарне центре и потезе производње, и примарне кластере, како би се подстакло процес развоја и запошљавања становништва и тиме створили предуслови њиховог привредног односно економског просперитета. Улагања општине су у овом случају минимална, а више стимулативна кроз понуду посебних услова наплате накнада за коришћење земљишта и инфраструктуре.

Предузетници:

- Акционари у приватизованим индустријским комплексима;
- Мала и средња предузећа;
- Удружења привредника;
- Удружења пољопривредника;
- Компаније.

Предузетнике треба укључити у све фазе израде планских аката, како би се у што већој мери приближили ставови општинске управе и предузетничке иницијативе. Са друге стране у овој групи треба тражити партнера за евентуална улагања, јер општина може ући у одређене аранжмане са предузетницима и на тај начин постати активнији учесник у деловању тржишта. Такође, посебним законским одредбама треба створити прецизне услове финансирања и

улагања у различите економске програме и пројекте којима би се заштитио приватни капитал, али и потребе и интереси и јавног сектора.

Грађани

- разни видови удруживања на нивоу локалне заједнице, одређених просторних целина различите величине почев од већих насеља, скупине села, до засеока.

Грађани би могли да представљају један од водећих чиниоца, посебно у процесу активирања зона пољопривредне производње где се рачуна са учешћем сваке појединачне парцеле (кроз развој урбопољопривреде) и њеним укључивањем у мрежу производних кластера. У том домену иницијатива грађана, као познаваоца и корисника потенцијала одређене парцеле, изузетно је важна. Са друге стране, у сеоским насељима ткђ. је важно њихово учешће посебно у процесу активирања производних потенцијала парцела и слободних простора.

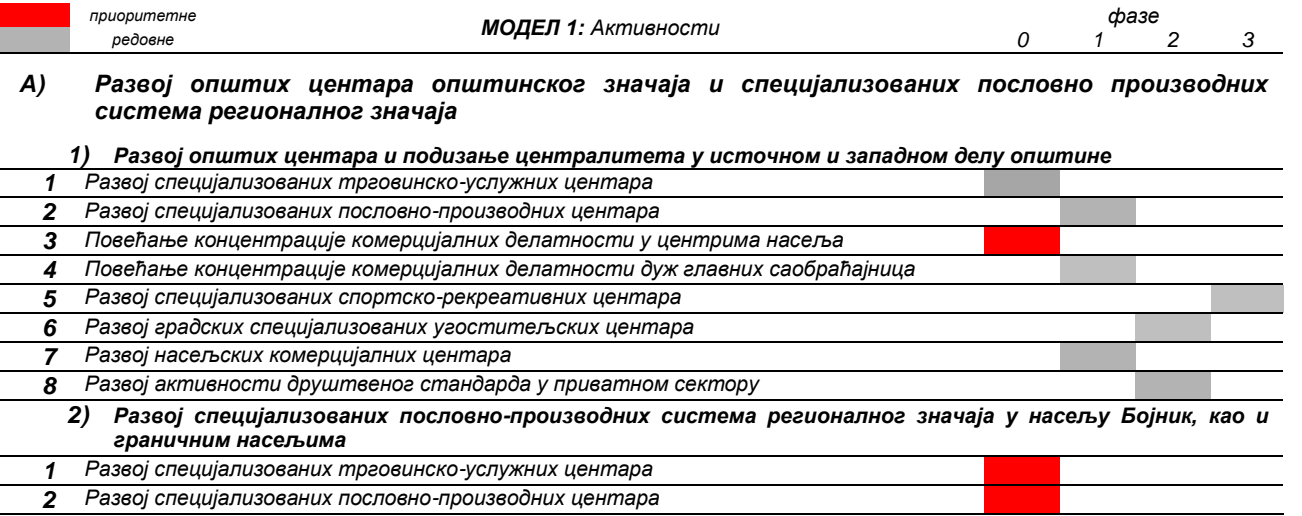
4.3.7. ЦЕНТРАЛНЕ ФУНКЦИЈЕ И УСЛУЖНИ И ПОСЛОВНО-ПРОИЗВОДНИ СИСТЕМИ

Приоритетне активности за имплементацију

Листа активности, редослед њиховог предузимања и очекивана фазност биће приказани за два модела стратешког развоја комерцијалних централних активности - услуга и пословно-производних делатности, а према развојним могућностима.

Модел 1: Унапређење и развој постојеће структуре центара

Развој насељских комерцијалних централних функција и интензивнијег развоја пословно-производних активности и то по основу повећања концентрације већ развијених централних функција и развоја активности које максимизирају коришћење привредних и природних ресурса који су тренутно у експлоатацији и/или имају огроман потенцијал – пољопривреда и експлоатација природних ресурса руда и минералних сировина. Управљачка функција усмерена је ка *стимулацији деловања општинског приватног сектора као једног од примарних развојних фактора*. Овај стратешки модел је **одржив у условима ограничених почетних инвестиционих улагања**, односно, мање развијених мера и инструмената имплементације плана (видети наредно поглавље). Имплементација стратешких праваца развоја, по структури и динамици реализације основних група активности, кроз 0-иницијалну, 1, 2 и 3 фазу, требало би да прати следећу динамику:

3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља		
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница		
5	Развој специјализованих спортско-рекреативних центара		
6	Развој градских специјализованих угоститељских центара		
7	Развој насељских комерцијалних центара		
8	Развој активности друштвеног стандарда у приватном сектору		
В) Развој кластера у функцији подстицања развоја основних делатности: пољопривреда, експлоатација руда и минералних сировина			
3) Ратарски кластер пословно-производних система и услуга у већем делу Општине, нарочито у источном делу			
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји пољопривреде)		
2	Развој специјализованих трговинско-услужних центара (пољопривредни производи)		
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља		
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница		
5	Развој активности здравствене заштите у приватном сектору		
6	Повећање концентрације комерцијалних културно-забавних делатности		
4) Сточарски кластери пословно-производних система и услуга као комбинација еко и стандардне производње у западном делу општине			
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји... сточарства)		
2	Развој специјализованих трговинско-услужних центара (сточарски производи)		
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља		
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница		
5	Развој активности здравствене заштите у приватном сектору		
5) Развој специјализованог дистрибутивног центра за територију целе општине			
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји пољопривреде,...)		
2	Развој специјализованих трговинско-услужних центара (у фји пољопривреде)		
3	Развој специјализованих угоститељских центара (у фји туризма)		
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља		
5	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница		
6	Развој активности здравствене заштите у приватном сектору		
С) Пословно-производни и услужни системи у функцији експлоатација руда и минералних сировина			
6) Развој кластера пословно-производних система и услуга везаних за експлоатацију руда у функцији грађевинарства у југо-источном делу општине			
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји прераде сировина)		
2	Развој специјализованих трговинско-услужних центара		
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља		
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница		
5	Развој активности здравствене заштите у приватном сектору		
7) Развој кластера пословно-производних система и услуга везаних за експлоатацију минералних сировина у јужном делу општине			
1	Развој специјализованих пословно-производних центара		
2	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља		
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница		
4	Развој активности здравствене заштите у приватном сектору		
Д) Пословно-производни и услужни системи у функцији туризма			
8) Развој специјализованог туристичког кластера за одмор, релаксацију и здравствену негу регионалног значаја			
1	Развој специјализованих смештајних капацитета за смештај туриста		
2	Развој специјализоване смештајне понуде у околним насељима		
3	Развој специјализованих забавно-угоститељских центара		
4	Повећање концентрације трговинско-услужних делатности у насељима		
5	Повећање концентрације културно уметничких делатности		
6	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница		
7	Развој насељских општинских центара		

8	Развој активности друштвеног стандарда у приватном сектору		
9) Развој и умрежавање туристички атрактивних пунктова у сврху развоја специјализованог центра за етно-туризам и одмор у природи			
1	Развој културно-едукативних центара		
2	Развој специјализоване смештајне понуде у околним насељима		
3	Развој специјализованих забавно-угоститељских центара		
4	Развој специјализованих рекреационо-релаксационих центара		
5	Повећање концентрације трговинско-услужних делатности у насељима		
6	Повећање концентрације забавно-пословних центара		
7	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница		
8	Развој насељских општинских центара		
9	Развој активности друштвеног стандарда у приватном сектору		

10) Развој насеља Магаш, Добре воде и Брестовац као специјализованог центра за лов и риболов			
1	Развој специјализованих смештајних капацитета за породични одмор		
2	Развој специјализоване смештајне понуде сеоског туризма у насељима		
3	Развој специјализованих забавно-угоститељских центара		
4	Повећање концентрације трговинско-услужних делатности у насељима		
5	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница		
6	Развој насељских општинских центара		
7	Развој активности друштвеног стандарда у приватном сектору		

У реализацији овог стратешког модела приоритетне активности у 0-иницијалној фази, а у складу са горњом табелом и основним стратешким правцима развоја су:

	приоритетне			
	редовне			
МОДЕЛ 1: Активности				
А) Развој општинских центара општинског значаја и специјализованих пословно производних система регионалног значаја				
1) Развој општинских центара и подизање централитета у источном и западном делу општине				
1	Развој специјализованих трговинско-услужних центара			
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља			
2) Развој специјализованих пословно-производних система регионалног значаја у насељу Бојник, као и граничним насељима				
1	Развој специјализованих трговинско-услужних центара			
2	Развој специјализованих пословно-производних центара			
7	Развој насељских комерцијалних центара			
В) Развој кластера у функцији подстицања развоја основних делатности: пољопривреда, експлоатација руда и минералних сировина				
3) Ратарски кластер пословно-производних система и услуга у већем делу Општине, нарочито у источном делу				
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји пољопривреде)			
2	Развој специјализованих трговинско-услужних центара (пољопривредни производи)			
4) Сточарски кластери пословно-производних система и услуга као комбинација еко и стандардне производње у западном делу општине				
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји... сточарства)			
2	Развој специјализованих трговинско-услужних центара (сточарски производи)			
5) Развој специјализованог дистрибутивног центра за територију целе општине				
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји пољопривреде,...)			
2	Развој специјализованих трговинско-услужних центара (у фји пољопривреде)			
С) Пословно-производни и услужни системи у функцији експлоатација руда и минералних сировина				

6) Развој кластера пословно-производних система и услуга везаних за експлоатацију руда у функцији грађевинарства у југо-источном делу општине	
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји прераде сировина)
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља
7) Развој кластера пословно-производних система и услуга везаних за експлоатацију минералних сировина у јужном делу општине	
1	Развој специјализованих пословно-производних центара
D) Пословно-производни и услужни системи у функцији туризма	
8) Развој специјализованог туристичког кластера за одмор, релаксацију и здравствену негу регионалног значаја	
1	Развој специјализованих смештајних капацитета за смештај туриста
2	Развој специјализоване смештајне понуде у околним насељима
4	Повећање концентрације трговинско-услугних делатности у насељима
7	Развој насељских општинских центара

9) Развој и умрежавање туристички атрактивних пунктова у сврху развоја специјализованог центра за етно-туризам и одмор у природи	
1	Развој културно-едукативних центара
2	Развој специјализоване смештајне понуде у околним насељима
5	Повећање концентрације трговинско-услугних делатности у насељима
10) Развој насеља Магаш, Добре воде и Брестовац као специјализованог центра за лов и риболов	
1	Развој специјализованих смештајних капацитета за породични одмор
2	Развој специјализоване смештајне понуде сеоског туризма у насељима
4	Повећање концентрације трговинско-услугних делатности у насељима

Реализацију горе наведених активности потребно је спровести применом различитих врста управљачких, економских, организационих, регулативних и управно-политичких инструмената, који ће бити приказани у наредном поглављу.

Модел 2 – развој Бојника као регионалног пословно-производног и услужног центра

Овом стратегијом предлаже се развој насељских центара и то посебно по основу интензивнијег развоја пословно-производних активности везаних за примарне привредне гране: пољопривреду, експлоатацију руда и грађевинску производњу и повећања концентрације већ развијених централних функција. Она подразумева управљачку функцију усмерену ка стимулацији развоја сектора основних привредних делатности ка проширењу активности на пословно-производни ниво и приходавање општине кроз јачање привредног раста. Овај стратешки модел је одржив у условима веома **добре финансијске конструкције инвестиционих улагања, односно јако ефикасних и ефективних мера и инструмената имплементације плана** (видети наредно поглавље), а ослоњена је на природне и производне потенцијале саме општине и економске потенцијале из регије, укључујући и Европску унију. Имплементација стратешких праваца развоја, по структури и динамици реализације основних група активности, кроз 0-иницијалну, 1,2 и 3 фазу, требало би да прати следећу динамику:

	приоритетне редовне	МОДЕЛ 2: Активности	0	1	2	3
A) Развој општинских центара општинског значаја и специјализованих пословно производних система регионалног значаја						
1) Развој општинских центара и подизање централитета у источном и западном делу општине						
1	Развој специјализованих трговинско-услугних центара					
2	Развој специјализованих пословно-производних центара					
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља					
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница					
5	Развој специјализованих спортско-рекреативних центара					

6	Развој градских специјализованих угоститељских центара					
7	Развој насељских комерцијалних центара					
8	Развој активности друштвеног стандарда у приватном сектору					
2) Развој специјализованих пословно-производних система регионалног значаја у насељу Бојник, као и граничним насељима						
1	Развој специјализованих трговинско-услугних центара					
2	Развој специјализованих пословно-производних центара					
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља					
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница					
5	Развој специјализованих спортско-рекреативних центара					
6	Развој градских специјализованих угоститељских центара					
7	Развој насељских комерцијалних центара					
8	Развој активности друштвеног стандарда у приватном сектору					

B) Развој кластера у функцији подстицања развоја основних делатности: пољопривреда, експлоатација руда и минералних сировина						
3) Ратарски кластер пословно-производних система и услуга у већем делу Општине, нарочито у источном делу						
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји пољопривреде)					
2	Развој специјализованих трговинско-услугних центара (пољопривредни производи)					
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља					
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница					
5	Развој активности здравствене заштите у приватном сектору					
6	Повећање концентрације комерцијалних културно-забавних делатности					
4) Сточарски кластери пословно-производних система и услуга као комбинација еко и стандардне производње у западном делу општине						
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји.. сточарства)					
2	Развој специјализованих трговинско-услугних центара (сточарски производи)					
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља					
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница					
5	Развој активности здравствене заштите у приватном сектору					
5) Развој специјализованог дистрибутивног центра за територију целе општине						
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји пољопривреде,...)					
2	Развој специјализованих трговинско-услугних центара (у фји пољопривреде)					
3	Развој специјализованих угоститељских центара (у фји туризма)					
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља					
5	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница					
6	Развој активности здравствене заштите у приватном сектору					

C) Пословно-производни и услужни системи у функцији експлоатација руда и минералних сировина						
6) Развој кластера пословно-производних система и услуга везаних за експлоатацију руда у функцији грађевинарства у југо-источном делу општине						
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји прераде сировина)					
2	Развој специјализованих трговинско-услугних центара					
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља					
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница					
5	Развој активности здравствене заштите у приватном сектору					
7) Развој кластера пословно-производних система и услуга везаних за експлоатацију минералних сировина у јужном делу општине						
1	Развој специјализованих пословно-производних центара					
2	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља					
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница					
4	Развој активности здравствене заштите у приватном сектору					
D) Пословно-производни и услужни системи у функцији туризма						

8) Развој специјализованог туристичког кластера за одмор, релаксацију и здравствену негу регионалног значаја		
1	Развој специјализованих смештајних капацитета за смештај туриста	
2	Развој специјализоване смештајне понуде у околним насељима	
3	Развој специјализованих забавно-угоститељских центара	
4	Повећање концентрације трговинско-услугних делатности у насељима	
5	Повећање концентрације културно уметничких делатности	
6	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница	
7	Развој насељских општинских центара	
8	Развој активности друштвеног стандарда у приватном сектору	

9) Развој и умрежавање туристички атрактивних пунктова у сврху развоја специјализованог центра за етно-туризам и одмор у природи		
1	Развој културно-едукативних центара	
2	Развој специјализоване смештајне понуде у околним насељима	
3	Развој специјализованих забавно-угоститељских центара	
4	Развој специјализованих рекреационо-релаксационих центара	
5	Повећање концентрације трговинско-услугних делатности у насељима	
6	Повећање концентрације забавно-пословних центара	
7	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница	
8	Развој насељских општинских центара	
9	Развој активности друштвеног стандарда у приватном сектору	
10) Развој насеља Магаш, Добре воде и Брестовац као специјализованог центра за лов и риболов		
1	Развој специјализованих смештајних капацитета за породични одмор	
2	Развој специјализоване смештајне понуде сеоског туризма у насељима	
3	Развој специјализованих забавно-угоститељских центара	
4	Повећање концентрације трговинско-услугних делатности у насељима	
5	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница	
6	Развој насељских општинских центара	
7	Развој активности друштвеног стандарда у приватном сектору	

У реализацији овог стратешког модела приоритетне активности у 0-иницијалној фази, а у складу са горњом табелом и основним стратешким правцима развоја су:

	приоритетне редовне	МОДЕЛ 2: Активности
--	---------------------	----------------------------

А) Развој општинских центара општинског значаја и специјализованих пословно производних система регионалног значаја		
1) Развој општинских центара и подизање централитета у источном и западном делу општине		
1	Развој специјализованих трговинско-услугних центара	
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља	
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница	
7	Развој насељских комерцијалних центара	
2) Развој специјализованих пословно-производних система регионалног значаја у насељу Бојник, као и граничним насељима		
1	Развој специјализованих трговинско-услугних центара	
2	Развој специјализованих пословно-производних центара	
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница	
6	Развој градских специјализованих угоститељских центара	
7	Развој насељских комерцијалних центара	
В) Развој кластера у функцији подстицања развоја основних делатности: пољопривреда, експлоатација руда и минералних сировина		
3) Ратарски кластер пословно-производних система и услуга у већем делу Општине, нарочито у		

источном делу		
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји пољопривреде)	
2	Развој специјализованих трговинско-услугних центара (пољопривредни производи)	
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља	
4) Сточарски кластери пословно-производних система и услуга као комбинација еко и стандардне производње у западном делу општине		
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји.. сточарства)	
2	Развој специјализованих трговинско-услугних центара (сточарски производи)	
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља	
5) Развој специјализованог дистрибутивног центра за територију целе општине		
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји пољопривреде,...)	
2	Развој специјализованих трговинско-услугних центара (у фји пољопривреде)	
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља	

С) Пословно-производни и услужни системи у функцији експлоатација руда и минералних сировина

6) Развој кластера пословно-производних система и услуга везаних за експлоатацију руда у функцији грађевинарства у југо-источном делу општине		
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји прераде сировина)	
2	Развој специјализованих трговинско-услугних центара	
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља	
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница	
7) Развој кластера пословно-производних система и услуга везаних за експлоатацију минералних сировина у јужном делу општине		
1	Развој специјализованих пословно-производних центара	
2	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља	

Д) Пословно-производни и услужни системи у функцији туризма

8) Развој специјализованог туристичког кластера за одмор, релаксацију и здравствену негу регионалног значаја		
1	Развој специјализованих смештајних капацитета за смештај туриста	
2	Развој специјализоване смештајне понуде у околним насељима	
3	Развој специјализованих забавно-угоститељских центара	
4	Повећање концентрације трговинско-услугних делатности у насељима	
7	Развој насељских општинских центара	
9) Развој и умрежавање туристички атрактивних пунктова у сврху развоја специјализованог центра за етно-туризам и одмор у природи		
1	Развој специјализованих смештајних капацитета за смештај туриста	
2	Развој специјализоване смештајне понуде у околним насељима	
4	Развој специјализованих рекреационо-релаксационих центара	
7	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница	
10) Развој насеља Магаш, Добре воде и Брестовац као специјализованог центра за лов и риболов		
1	Развој специјализованих смештајних капацитета за породични одмор	
2	Развој специјализоване смештајне понуде сеоског туризма у насељима	
4	Повећање концентрације трговинско-услугних делатности у насељима	

Из горе наведеног табеларног прегледа активности према оба стратешка модела, може се уочити иста структура активности, односно, задатака које је потребно остварити у циљу реализација постављених стратешких праваца развоја. Разлика између приказаних модела је у просторно-временској динамици имплементације и различитог избора приоритета. Ова врста дистинкције у имплементацији стратегија, нужно производи различите ефекте развијености после сваке фазе. На овом месту, веома је важно потцртати чињеницу да се приказани модели могу посматрати и као два различита сценарија развоја, са две различите управљачке функције. Оба модела, с обзиром да представљају разраду истих стратешких циљева, заправо, представљају добар основ за калибрисање управљачке функције у току имплементације. Они се могу имплементирати и комбиновањем обе стратегије, што ће зависити од темпа и степена имплементације планова и пројеката, као и стања развојних

фактора на почетку фаза. У том смислу, неопходно је континуално праћење реализације планираних стратешких праваца и калибрисање управљачке функције према достигнутом степену развијености.

Модел 1: Унапређење и развој постојеће структуре центара

А) Развој општинских центара општинског значаја и специјализованих пословно производних система регионалног значаја		
1) Развој општинских центара и подизање централитета у источном и западном делу општине		
1 Развој специјализованих трговинско-услужних центара		
3 Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља		
Економски	<div><div>✓</div>Приватни сектор</div> <div><div>✓</div>ППП - заједничка улагања</div> <div><div>✓</div>Јавни сектор - инфраструктура</div> <div><div>✓</div>Јавни сектор - путна мрежа</div> <div><div>✓</div>Јавни сектор - уређење насеља</div>	Мала и средња предузећа Пољопривредне задруге Општина Бојник
Плански	<div><div>✓</div>Генерални план</div> <div><div>✓</div>План општег уређења</div> <div><div>✓</div>План генералне регулације</div> <div><div>✓</div>План детаљне регулације</div> <div><div>✓</div>Урбанистичко-архитектонски конкурс</div> <div><div>✓</div>Урбанистички пројекат</div>	Општина Бојник Планерска агенција Комунална предузећа
Организациони	<div><div>✓</div>Стратешки програми и територијални менаџмент</div> <div><div>✓</div>Акциони планови</div> <div><div>✓</div>Управљачки маркетинг</div> <div><div>✓</div>Програми изградње</div> <div><div>✓</div>Банке локација</div> <div><div>✓</div>Аквизиција инвеститора</div> <div><div>✓</div>Сарадња са привредним удружењима и задругама</div> <div><div>✓</div>Сарадња са грађанским удружењима и невладиним организацијама</div> <div><div>✓</div>Конфликт менаџмент</div> <div><div>✓</div>Алокација управних функција</div> <div><div>✓</div>Оснивање агенција за развој</div> <div><div>✓</div>Припрема и додела локација</div>	Општинска управа Урбанистичке службе Месне заједнице Привредна удружења Грађанска удружења НВО Дирекција за изградњу
Регулативни	<div><div>✓</div>Степеновање накнада за коришћење и уређивање земљишта</div> <div><div>✓</div>Повољни услови плаћања надокнаде и закупа</div> <div><div>✓</div>Подизање локалних комуналних такси</div> <div><div>✓</div>Смањење накнада за коришћење и уређивање земљишта</div> <div><div>✓</div>Повољни услови закупа</div> <div><div>✓</div>Смањење локалних комуналних такси</div> <div><div>✓</div>Ослобађање неке од накнада</div> <div><div>✓</div>Ослобађање од локалних комуналних такси</div>	Општинска управа
Политички	<div><div>✓</div>Програми привредног удруживања</div> <div><div>✓</div>Програми грађанског удруживања</div> <div><div>✓</div>Програми културе и едукације</div> <div><div>✓</div>Програми пословне едукације</div> <div><div>✓</div>Програми обнове села</div>	Општинска управа НВО Привредна удружења Грађанска удружења
2) Развој специјализованих пословно-производних система регионалног значаја у насељу Бојник, као и граничним насељима		
1 Развој специјализованих трговинско-услужних центара		
2 Развој специјализованих пословно-производних центара		
7 Развој насељских комерцијалних центара		
Економски	<div><div>✓</div>Приватни сектор</div> <div><div>✓</div>ППП - заједничка улагања</div> <div><div>✓</div>Јавни сектор - инфраструктура</div> <div><div>✓</div>Јавни сектор - путна мрежа</div> <div><div>✓</div>Јавни сектор - уређење насеља</div>	Мала и средња предузећа Пољопривредне задруге Општина Бојник
Плански	<div><div>✓</div>Генерални план</div> <div><div>✓</div>План општег уређења</div> <div><div>✓</div>План генералне регулације</div> <div><div>✓</div>План детаљне регулације</div> <div><div>✓</div>Урбанистичко-архитектонски конкурс</div> <div><div>✓</div>Урбанистички пројекат</div>	Општина Бојник Планерска агенција Комунална предузећа
Организациони	<div><div>✓</div>Стратешки програми и територијални менаџмент</div> <div><div>✓</div>Акциони планови</div> <div><div>✓</div>Управљачки маркетинг</div> <div><div>✓</div>Програми изградње</div> <div><div>✓</div>Банке локација</div> <div><div>✓</div>Аквизиција инвеститора</div> <div><div>✓</div>Сарадња са привредним удружењима и задругама</div> <div><div>✓</div>Сарадња са грађанским удружењима и невладиним организацијама</div> <div><div>✓</div>Конфликт менаџмент</div> <div><div>✓</div>Алокација управних функција</div> <div><div>✓</div>Оснивање агенција за развој</div> <div><div>✓</div>Припрема и додела локација</div>	Општинска управа Урбанистичке службе Месне заједнице Привредна удружења Грађанска удружења НВО Дирекција за изградњу
Регулативни	<div><div>✓</div>Степеновање накнада за коришћење и уређивање земљишта</div>	Општинска управа

	<div><div>✓</div>Повољни услови плаћања надокнаде и закупа</div> <div><div>✓</div>Подизање локалних комуналних такси</div> <div><div>✓</div>Смањење накнада за коришћење и уређивање земљишта</div> <div><div>✓</div>Повољни услови закупа</div> <div><div>✓</div>Смањење локалних комуналних такси</div> <div><div>✓</div>Ослобађање неке од накнада</div> <div><div>✓</div>Ослобађање од локалних комуналних такси</div>	
Политички	<div><div>✓</div>Програми привредног удруживања</div> <div><div>✓</div>Програми грађанског удруживања</div> <div><div>✓</div>Програми културе и едукације</div> <div><div>✓</div>Програми пословне едукације</div> <div><div>✓</div>Програми обнове села</div>	Општинска управа НВО Привредна удружења Грађанска удружења

В) Развој кластера у функцији подстицања развоја основних делатности: пољопривреда, експлоатација руда и минералних сировина

3) Ратарски кластер пословно-производних система и услуга у већем делу Општине, нарочито у источном делу		
1 Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји пољопривреде)		
2 Развој специјализованих трговинско-услужних центара (пољопривредни производи)		
4) Сточарски кластери пословно-производних система и услуга као комбинација еко и стандардне производње у западном делу општине		
1 Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји.. сточарства)		
2 Развој специјализованих трговинско-услужних центара (сточарски производи)		
5) Развој специјализованог дистрибутивног центра за територију целе општине		
1 Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји пољопривреде,...)		
2 Развој специјализованих трговинско-услужних центара (у фји пољопривреде)		
Економски	<div><div>✓</div>Приватни сектор</div> <div><div>✓</div>ППП - заједничка улагања</div> <div><div>✓</div>Јавни сектор - инфраструктура</div> <div><div>✓</div>Јавни сектор - путна мрежа</div> <div><div>✓</div>Јавни сектор - уређење насеља</div>	Мала и средња предузећа Пољопривредне задруге Општина Бојник
Плански	<div><div>✓</div>Генерални план</div> <div><div>✓</div>План општег уређења</div> <div><div>✓</div>План генералне регулације</div> <div><div>✓</div>План детаљне регулације</div> <div><div>✓</div>Урбанистичко-архитектонски конкурс</div> <div><div>✓</div>Урбанистички пројекат</div>	Општина Бојник Планерска агенција Комунална предузећа
Организациони	<div><div>✓</div>Стратешки програми и територијални менаџмент</div> <div><div>✓</div>Акциони планови</div> <div><div>✓</div>Управљачки маркетинг</div> <div><div>✓</div>Програми изградње</div> <div><div>✓</div>Банке локација</div> <div><div>✓</div>Аквизиција инвеститора</div> <div><div>✓</div>Сарадња са привредним удружењима и задругама</div> <div><div>✓</div>Сарадња са грађанским удружењима и невладиним организацијама</div> <div><div>✓</div>Конфликт менаџмент</div> <div><div>✓</div>Алокација управних функција</div> <div><div>✓</div>Оснивање агенција за развој</div> <div><div>✓</div>Припрема и додела локација</div>	Општинска управа Урбанистичке службе Месне заједнице Привредна удружења Грађанска удружења НВО Дирекција за изградњу
Регулативни	<div><div>✓</div>Степеновање накнада за коришћење и уређивање земљишта</div> <div><div>✓</div>Повољни услови плаћања надокнаде и закупа</div> <div><div>✓</div>Подизање локалних комуналних такси</div> <div><div>✓</div>Смањење накнада за коришћење и уређивање земљишта</div> <div><div>✓</div>Повољни услови закупа</div> <div><div>✓</div>Смањење локалних комуналних такси</div> <div><div>✓</div>Ослобађање неке од накнада</div> <div><div>✓</div>Ослобађање од локалних комуналних такси</div>	Општинска управа
Политички	<div><div>✓</div>Програми привредног удруживања</div> <div><div>✓</div>Програми грађанског удруживања</div> <div><div>✓</div>Програми културе и едукације</div> <div><div>✓</div>Програми пословне едукације</div> <div><div>✓</div>Програми обнове села</div>	Општинска управа НВО Привредна удружења Грађанска удружења

С) Пословно-производни и услужни системи у функцији експлоатација руда и минералних сировина

6) *Развој кластера пословно-производних система и услуга везаних за експлоатацију руда у функцији грађевинарства у југо-источном делу општине*

1 *Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји прераде сировина)*

3 Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља

7) *Развој кластера пословно-производних система и услуга везаних за експлоатацију минералних сировина у јужном делу општине*

1 *Развој специјализованих пословно-производних центара*

Економски	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Приватни сектор ✓ ППП заједничка улагања ✓ Јавни сектор инфраструктура ✓ Јавни сектор путна мрежа ✓ Јавни сектор уређење насеља 	Мала и средња предузећа Општина Бојник
Плански	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Генерални план ✓ План општег уређења ✓ План генералне регулације ✓ План детаљне регулације ✓ Урбанистичко-архитектонски конкурси ✓ Урбанистички пројекат 	Општина Бојник Планерска агенција Комунална предузећа
Организациони	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Стратешки програми и територијални менаџмент ✓ Акциони планови ✓ Управљачки маркетинг ✓ Програми изградње ✓ Банке локација ✓ Аквизиција инвеститора ✓ Сарадња са привредним удружењима и задругама ✓ Сарадња са грађанским удружењима и невладиним организацијама ✓ Конфликт менаџмент ✓ Алокација управних функција ✓ Оснивање агенција за развој ✓ Припрема и додела локација 	Општинска управа Урбанистичке службе Месне заједнице Дирекција за изградњу
Регулативни	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Степеновање накнада за коришћење и уређивање земљишта ✓ Повољни услови плаћања надокнаде и закупа ✓ Подизање локалних комуналних такси ✓ Смањење накнада за коришћење и уређивање земљишта ✓ Повољни услови закупа ✓ Смањење локалних комуналних такси ✓ Ослобађање неке од накнада ✓ Ослобађање од локалних комуналних такси 	Општинска управа
Политички	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Програми привредног удруживања ✓ Програми грађанског удруживања ✓ Програми културе и едукације ✓ Програми пословне едукације ✓ Програми обнове села 	

D) Пословно-производни и услужни системи у функцији туризма

8) *Развој специјализованог туристичког кластера за одмор, релаксацију и здравствену негу регионалног значаја*

1 *Развој специјализованих смештајних капацитета за смештај туриста*

2	Развој специјализоване смештајне понуде у околним насељима
---	--

4	Повећање концентрације трговинско-услужних делатности у насељима
---	--

7	Развој насељских општих центара
---	---------------------------------

9) *Развој и умрежавање туристички атрактивних пунктова у сврху развоја специјализованог центра за етно-туризам и одмор у природи*

1	Развој културно-едукативних центара
---	-------------------------------------

2	Развој специјализоване смештајне понуде у околним насељима
---	--

5 *Повећање концентрације трговинско-услугних делатности у насељима*

10) *Развој насеља Магаш, Добре воде и Брестовац као специјализованог центра за лов и риболов*

1 Развој специјализованих смештајних капацитета за породични одмор

2	Развој специјализоване смештајне понуде сеоског туризма у насељима
---	--

4 Повећање концентрације трговинско-услужних делатности у насељима

Економски	☒ Приватни сектор ☒ ППП - заједничка улагања ☒ Јавни сектор - инфраструктура ☒ Јавни сектор - путна мрежа ☒ Јавни сектор - уређење насеља	Мала и средња предузећа Општина Бојник
Плански	☒ Генерални план ☒ План општег уређења ☒ План генералне регулације ☒ План детаљне регулације ☒ Урбанистичко-архитектонски конкурси ☒ Урбанистички пројекат	Општина Бојник Планерска агенција Комунална предузећа
Организациони	Стратешки програми и територијални менаџмент	Општинска управа

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Акциони планови ✓ Управљачки маркетинг ✓ Програми изградње ✓ Банке локација ✓ Аквизиција инвеститора ✓ Сарадња са привредним удружењима и задругама ✓ Сарадња са грађанским удружењима и невладиним организацијама ✓ Конфликт менаџмент ✓ Алокација управних функција ✓ Оснивање агенција за развој ✓ Припрема и додела локација 	Урбанистичке службе Месне заједнице Привредна удружења Дирекција за изградњу
Регулативни	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Степеновање накнада за коришћење и уређивање земљишта ✓ Повољни услови плаћања надокнаде и закупа ✓ Подизање локалних комуналних такси ✓ Смањење накнада за коришћење и уређивање земљишта ✓ Повољни услови закупа ✓ Смањење локалних комуналних такси ✓ Ослобађање неке од накнада ✓ Ослобађање од локалних комуналних такси 	Општинска управа
Политички	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Програми привредног удруживања ✓ Програми грађанског удруживања ✓ Програми културе и едукације ✓ Програми пословне едукације ✓ Програми обнове села 	Општинска управа НВО Привредна удружења

Модел 2 – развој Бојника као регионалног пословно-производног и услужног центра

A) *Развој општих центара општинског значаја и специјализованих пословно производних система регионалног значаја*

1) *Развој општинских центара и подизање централитета у источном и западном делу општине*

1 *Развој специјализованих трговинско-услужних центара*

3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља
---	---

4 Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница

7	Развој насељских комерцијалних центара
---	--

Економски	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Приватни сектор ✓ Концесије ✓ ППП (Public Private Partnership) модел финансирања - заједничка улагања ✓ Јавни сектор - инфраструктура ✓ Јавни сектор - путна мрежа ✓ Јавни сектор - уређење насеља 	<ul style="list-style-type: none"> Мала и средња предузећа Компаније Конзорцијуми Општина Бојник
Плански	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Генерални план ✓ План општег уређења ✓ План генералне регулације ✓ План детаљне регулације Урбанистичко-архитектонски конкурси Урбанистички пројекат 	<ul style="list-style-type: none"> Општина Бојник Планерска агенција Комунална предузећа
Организациони	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Стратешки програми и територијални менаџмент ✓ Процена утицаја на животну средину ✓ Акциони планови ✓ Управљачки маркетинг ✓ Програми изградње Банке локација Аквизиција инвеститора ✓ Сарадња са привредним удружењима и задругама ✓ Сарадња са грађанским удружењима и невладиним организацијама Конфликт менаџмент Давање концесија Алокација управних функција Оснивање агенција за развој Припрема и додела локација 	<ul style="list-style-type: none"> Општинска управа Урбанистичке службе Месне заједнице Привредна удружења Дирекција за изградњу
Регулативни	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Степеновање накнада за коришћење и уређивање земљишта ✓ Повољни услови плаћања надокнаде и закупа ✓ Подизање локалних комуналних такси ✓ Смањење накнада за коришћење и уређивање земљишта ✓ Повољни услови закупа ✓ Смањење локалних комуналних такси ✓ Ослобађање неке од накнада ✓ Ослобађање од локалних комуналних такси 	<ul style="list-style-type: none"> Општинска управа
Политички	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Програми развоја регионалног туризма ✓ Програми регионалне промоције ✓ Програми привредног удруживања ✓ Програми грађанског удруживања ✓ Програми културе и едукације ✓ Програми пословне едукације ✓ Програми обнове села 	<ul style="list-style-type: none"> Општинска управа Привредна удружења

2) *Развој специјализованих пословно-производних система регионалног значаја у насељу Бојник, као и граничним насељима*

1	Развој специјализованих трговинско-услугних центара
---	---

2	Развој специјализованих пословно-производних центара		
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница		
6	Развој градских специјализованих угоститељских центара		
7	Развој насељских комерцијалних центара		
Економски	<div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div></div>	Приватни сектор Концесије ППП (Public Private Partnership) модел финансирања - заједничка улагања Јавни сектор - инфраструктура Јавни сектор - путна мрежа Јавни сектор - уређење насеља	Мала и средња предузећа Компаније Конзорцијуми Општина Бојник
Плански	<div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div></div>	Генерални план План општег уређења План генералне регулације План детаљне регулације Урбанистичко-архитектонски конкурс Урбанистички пројекат	Општина Бојник Планерска агенција Комунална предузећа
Организациони	<div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div></div>	Стратешки програми и територијални менаџмент Процена утицаја на животну средину Акциони планови Управљачки маркетинг Програми изградње Банке локација Аквизиција инвеститора Сарадња са привредним удружењима и задругама Сарадња са грађанским удружењима и невладиним организацијама Конфликт менаџмент Давање концесија Алокација управних функција Оснивање агенција за развој Припрема и додела локација	Општинска управа Урбанистичке службе Месне заједнице Привредна удружења Дирекција за изградњу
Регулативни	<div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div></div>	Степеновање накнада за коришћење и уређивање земљишта Повољни услови плаћања надокнаде и закупа Подизање локалних комуналних такси Смањење накнада за коришћење и уређивање земљишта Повољни услови закупа Смањење локалних комуналних такси Ослобађање неке од накнада Ослобађање од локалних комуналних такси	Општинска управа
Политички	<div><div>✓</div><div>✓</div><div>✓</div></div>	Програми развоја регионалног туризма Програми регионалне промоције Програми привредног удруживања Програми грађанског удруживања Програми културе и едукације Програми пословне едукације Програми обнове села	Општинска управа Привредна удружења

✓

✓

✓

✓

В) Развој кластера у функцији подстицања развоја основних делатности: пољопривреда, експлоатација руда и минералних сировина

3) Ратарски кластер пословно-производних система и услуга у већем делу Општине, нарочито у источном делу

1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји пољопривреде)		
2	Развој специјализованих трговинско-услужних центара (пољопривредни производи)		
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља		
4	Сточарски кластери пословно-производних система и услуга као комбинација еко и стандардне производње у западном делу општине		
1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји.. сточарства)		
2	Развој специјализованих трговинско-услужних центара (сточарски производи)		
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља		

5) Развој специјализованог дистрибутивног центра за територију целе општине

1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји пољопривреде,...)		
2	Развој специјализованих трговинско-услужних центара (у фји пољопривреде)		
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља		

Економски	<div>✓</div> Приватни сектор
-----------	------------------------------

✓

✓

✓

✓

✓

	<div>✓</div> Аквизиција инвеститора
--	-------------------------------------

✓

✓

✓

✓

✓

✓

✓

С) Пословно-производни и услужни системи у функцији експлоатација руда и минералних сировина

6) Развој кластера пословно-производних система и услуга везаних за експлоатацију руда у функцији грађевинарства у југо-источном делу општине

1	Развој специјализованих пословно-производних центара (у фји прераде сировина)		
2	Развој специјализованих трговинско-услужних центара		
3	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља		
4	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница		

7) Развој кластера пословно-производних система и услуга везаних за експлоатацију минералних сировина у јужном делу општине

1	Развој специјализованих пословно-производних центара		
2	Повећање концентрације комерцијалних делатности у центрима насеља		

Економски	<div>✓</div> Приватни сектор
-----------	------------------------------

✓

✓

✓

✓

Д) Пословно-производни и услужни системи у функцији туризма

8) Развој специјализованог туристичког кластера за одмор, релаксацију и здравствену негу регионалног значаја

1	Развој специјализованих смештајних капацитета за смештај туриста		
---	--	--	--

2	Развој специјализоване смештајне понуде у околним насељима	
3	Развој специјализованих забавно-угоститељских центара	
4	Повећање концентрације трговинско-услугних делатности у насељима	
7	Развој насељских општинских центара	
9) Развој и умрежавање туристички атрактивних пунктова у сврху развоја специјализованог центра за етно-туризам и одмор у природи		
1	Развој специјализованих смештајних капацитета за смештај туриста	
2	Развој специјализоване смештајне понуде у околним насељима	
4	Развој специјализованих рекреационо-релаксационих центара	
6	Повећање концентрације комерцијалних делатности дуж главних саобраћајница	
10) Развој насеља Магаш, Добре воде и Брестовац као специјализованог центра за лов и риболов		
1	Развој специјализованих смештајних капацитета за породични одмор	
2	Развој специјализоване смештајне понуде сеоског туризма у насељима	
4	Повећање концентрације трговинско-услугних делатности у насељима	
Економски	<div><div>✓</div>Приватни сектор</div> <div><div>✓</div>Концесије</div> <div><div>✓</div>ППП (Public Private Partnership) модел финансирања - заједничка улагања</div> <div><div>✓</div>Јавни сектор - инфраструктура</div> <div><div>✓</div>Јавни сектор - путна мрежа</div> <div><div>✓</div>Јавни сектор - уређење насеља</div>	Мала и средња предузећа Општина Бојник
Плански	<div><div>✓</div>Генерални план</div> <div><div>✓</div>План општег уређења</div> <div><div>✓</div>План генералне регулације</div> <div><div>✓</div>План детаљне регулације</div> <div><div>✓</div>Урбанистичко-архитектонски конкурс</div> <div><div>✓</div>Урбанистички пројекат</div>	Општина Бојник Планерска агенција Комунална предузећа
Организациони	<div><div>✓</div>Стратешки програми и територијални менаџмент</div> <div><div>✓</div>Процена утицаја на животну средину</div> <div><div>✓</div>Акциони планови</div> <div><div>✓</div>Управљачки маркетинг</div> <div><div>✓</div>Програми изградње</div> <div><div>✓</div>Банке локација</div> <div><div>✓</div>Аквизиција инвеститора</div> <div><div>✓</div>Сарадња са привредним удружењима и задругама</div> <div><div>✓</div>Сарадња са грађанским удружењима и невладиним организацијама</div> <div><div>✓</div>Конфликт менаџмент</div> <div><div>✓</div>Давање концесија</div> <div><div>✓</div>Алокација управних функција</div> <div><div>✓</div>Оснивање агенција за развој</div> <div><div>✓</div>Припрема и додела локација</div>	Општинска управа Урбанистичке службе Месне заједнице Привредна удружења Грађанска удружења НВО Дирекција за изградњу Туристичке организације
Регулативни	<div><div>✓</div>Степеновање накнада за коришћење и уређивање земљишта</div> <div><div>✓</div>Повољни услови плаћања надокнаде и закупа</div> <div><div>✓</div>Подизање локалних комуналних такси</div> <div><div>✓</div>Смањење накнада за коришћење и уређивање земљишта</div> <div><div>✓</div>Повољни услови закупа</div> <div><div>✓</div>Смањење локалних комуналних такси</div> <div><div>✓</div>Ослобађање неке од накнада</div> <div><div>✓</div>Ослобађање од локалних комуналних такси</div>	Општинска управа
Политички	<div><div>✓</div>Програми развоја регионалног туризма</div> <div><div>✓</div>Програми регионалне промоције</div> <div><div>✓</div>Програми привредног удруживања</div> <div><div>✓</div>Програми грађанског удруживања</div> <div><div>✓</div>Програми културе и едукације</div> <div><div>✓</div>Програми пословне едукације</div> <div><div>✓</div>Програми обнове села</div>	Општинска управа Привредна удружења НВО Грађанска удружења Туристичке организације

4.3.9. ПЛАНСКО РЕШЕЊЕ РАЗВОЈА ТУРИЗМА

Туризам – приоритети

Сагласно приоритетима дефинисаним у Просторном плану Републике Србије, узимајући додатно и чињеницу да простор Општине карактерише врло оскудна постојећа материјална туристичка база - приоритети развоја треба да буду усмерени пре свега ка:

- унапређењу саобраћаја и инфраструктуре.
- унапређење постојећих објеката и простора
- унапређење различитих аспеката туристичке понуде: реконструкција постојећих, изградња нових објеката, спортских објеката.

- изградња и уређење пратећих садржаја туризма који истовремено представљају и бенефит за локално становништво: пошта, културни и забавни садржаји, снабдевање, итд.
- афирмацији пројеката који доприносе продужетку трајања туристичке сезоне
- афирмацији пројеката који подстичу развој локалне привреде и запошљавање локалног становништва

Ови приоритети се успостављају у територијалном смислу у зависности од одређеног концепта развоја.

Приоритет - Туристичко обавештавање

Развој стратегија деловања према трећим лицима:

- Израда Карте туристичких вредности општине Бојник;
- Постављање дате карте у виду паноа на кључним местима на подручју Општине;
- Организовање промоција туристичких могућности општине Бојник у земљи и свету - сајмови, конгреси, учешће на догађањима у дгуим местима и општинама,
- Стварање туристичких летака и другог промотивног материјала.

Приоритет - Побољшање смештајних капацитета

Побољшања понуда смештајних капацитета на подручју општине, која обухвата:

- категоризацију смештаја - одредити карактер етно-смештаја, савременог смештаја итд.;
- стручну подршку домаћинима укљученим у сеоски туризам;

Приоритет - Већа доступност туристичких садржаја

Планским мерама предвидети већу доступност туристичких подручја, посебно домаћинстава укључњених у сеоски туризам - саобраћајнице, комунална инфраструктура, обавештавање, веб презентације.

4.3.10. САОБРАЋАЈ

I Приоритетне активности за имплементацију:

У погледу имплементације планираних решења путне мреже, посебно треба обратити пажњу на следеће активности које се претходно морају спровести, а односе се на:

- Формирање базе података о постојећојпутној мрежи у смислу: функционалности, бонитета, опремљености, могућности да се постојеће саобраћајнице инплементирају у нову саобраћајну мрежу. Посебну пажњу треба обратити на саобраћајнице коју су настале као последица непланске градње, које се најчешће могу третирати само као приступне, јер не задовољавају потребне геометријске и експлоатационе карактеристике. Ову фазу било би нужно да прати евидентирање ових података у ГИС систему, у облику " базе података ".
- Обезбеђивање неопходних услова за опремање и функционисање инфраструктурних система у коридору саобраћајница у складу са законским прописима, уз санацију до сада насталих штета од постојећих инфраструктурних система и будуће спречавање свих негативних утицаја.
- Дефинисање програма развоја у чему општина Бојник треба да потражи помоћ свих релевантних фактора у земљи, као и из Европске уније, а у смислу програма подршке општинама, развоју инфраструктуре, општинско унапређење и оживљавање, социо-економски развој и сл. У том случају треба дефинисати развојне пројекте ради конкурисања код европских фондова на трансрегионалној основи.

- Успостављање трајне сарадње са суседним општинама у смислу што функционалније повезаности нове саобраћајне мреже са окружењем, у функционалном, економском и сваком другом погледу.
- Израда урбанистичко-планске документације
- Анимирање локалног становништва, како би се што активније укључило у сам процес израде планова и саму имплементацију, нарочито у погледу изградње нових саобраћајница у целовитупутну мрежу у подручјима где су неплански грађени нови објекти и трасирани саобраћајни правци.

II Фазност просторне имплементације:

Већи део планиране путне мреже треба да се ослони на постојећу мрежу, у том смислу што би се већ постојећи путни правци унапредили на начин да им се побољшају геометријске и експлоатационе карактеристике. Тако би се добила путна мрежа која је у могућности да добро опслужи читаво подручје општине.

Тако би се као прва фаза могло сматрати реконструкција и рехабилитација постојећих регионалних путева и општинских путева, односно, оних делова који би се задржали на својим постојећим трасама.

Следећа фаза би била прекатегоризација саобраћајница, које би прешле у виши ранг, побољшањем геометријских и експлоатационих карактеристика.

Трасирање нових саобраћајница или њихових делова који треба да употпуне постојећу путну мрежу, што би био најзахтевнији и најобимнији подухват.

Резултат свих наведених активности је целовита, тј. хомогена мрежа која опслужује целокупну површину општине УБ и уз помоћ које је свако насеље лако доступно.

У последњој, четвртој, фази требало би планирати санирање осталих делова путне мреже, као што је санација постојећих и изградња нових мостова, реконструкција хоризонталне и вертикалне сигнализације, уређење обала и др.

III Фазност функционалне имплементације:

Функционална реализација планског решења саобраћаја односи се на неколико битних мера које треба задовољити, у циљу постизања максималне имплементације предложеног решења:

- Реконструкција постојеће саобраћајне мреже, односно постизање услова да се постојећа мрежа имплементира у планирану на начин да се подигне ранг одређених саобраћајница, побољшају експлоатационе карактеристике и на тај начин искористе постојеће трасе ради функционалнијег, економичнијег и бржег формирања нове путне мреже.
- Доградња и изградња општинских путева
- Подизање нивоа услуге уличне мреже у Бојнику реконструкцијом и доградњом делова уличне мреже побољшањем геометријских и експлоатационих карактеристика, уређењем пешачких и бициклистичких стаза, регулисањем паркирања, изградњом паркиралишта, итд.
- Изградња аутобуских стајалишта на нивоу насеља у зависности од ранга насеља у циљу постизања што боље повезаности.
- Развој и модернизација јавног градског и међунасељског превоза путника.

4.3.11. ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Водопривредна инфраструктура - приоритети

Мере против ерозије - У наредном периоду планиране су следеће активности на заштити од ерозије и регулисању водотокова:

- Извршити неопходне регулације речних корита (Пуста река, Вујановачка река, Ивањска река, Оранска река, Каменичка река, Златска река),
- Израдити техничку документацију којом би се дефинисале врсте и обими неопходних водопривредних радова, како би се на основу закона о водама прецизније дефинисали појасеви и зоне водног земљишта,
- У водотоцима Пуста река, Вујановачка река, Ивањска река, Оранска река, Каменичка река, Златска река, дефинисати и резервисати део слива за акумулације, каскаде и мање бране у горњим деловима слива како би се спровеле активне мере заштите од поплава и како би се користиле за водоснабдевање, наводњавање, привредне и туристичке активности,
- Зоне могућег наводњавања сачувати и строго наменски користити.

Водоснабдевање - У домену снабдевања насеља водом за пиће потребно је консолидовати водоводни систем града Бојник и сагледати проблем водоснабдевања осталих насеља у општини. То подразумева следеће:

1. Утврђивање и верификовање санитарних/заштитних зона свих изворишта:
 - Приоритет имају постојећа и перспективна значајнија изворишта: акумулација "Брестовац", изворишта "Граница", "Боринце" и "Добра вода",
 - Сеоске каптаже и извори такође требају имати верификоване начине заштите и валидне санитарне контроле, јер снабдевају водом 10.000 потрошача, и
 - Увођење службе која ће континуирано пратити квалитет свих вода за пиће.

Заштита, уређење и унапређење природних добара – приоритети

Приоритет - Заштита водотока

Планом предвидети мере заштите горњих делова водотока, који суданас чисти и у очуваном стању. Дате мере односе се на даље спречавање могуће градње и неусаглашеног коришћења земљишта у приобалном подручју и зони водоизворишта.

Заштита животне средине, предела, природних и културних добара – приоритети

Обавезне мере заштите водотокова:

- забрана испуштања отпадних вода (комуналних, технолошких, потенцијално зауљених) у водотокове;
- постављање централног колектора за комуналне воде у градском насељу;
- обавезан је предтретман потенцијално зауљених атмосферских вода са свих манипулативних и осталих површина, преко сепаратора-таложника до захтеваног нивоа пре упуштања у реципијент;

- обавезан третман (пречишћавање) отпадних вода до захтеваног нивоа, пре упуштања у реципијент;
- до успостављања система управљања отпадним водама обавезан је третман отпадних вода из постојећих и планираних објеката;
- сви планирани објекти морају обезбедити уређај за третман отпадних вода (преорука је биолошки третман);
- изградња канализационе мреже и постројења за третман фекалних отпадних вода;
- пошумљавање и озелењавање свих еродибилних површина.

4.3.13. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКИ СИСТЕМИ, ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ И АЛТЕРНАТИВНИ ОБЛИЦИ ЕНЕРГИЈЕ

Смернице за израду планске документације за подручје плана, приоритетна планска решења и пројекти

Приоритетна планска решења

- Реконструкција далековаода 35 kV од ТС110/35/10 kV "Јабланица" до ТС 35/10 kV "Бојник 1" и реконструкција одговарајућих деоница мреже 10 kV из програма „Електродистрибуције Лесковац“.

-Приоритет у делу развоја (изградње) фиксне телефоније је да се у што краћем временском периоду изврши замена постојећих комутационих система (дигиталне централе) и изградње нових комутација типа -истурених комутационих степенса (MSAN) са одговарајућом приступном и транспортном мрежом и то: MSAN"Бојник", MSAN "Косанчић", MSAN "Лапотинце" и MSAN "Кацабаћ", и изградња нових приступних чворова (MSAN) са приступним мрежама.

Приоритети у делу мобилне телефоније је првенствено увођење трећег оператера „VIP Mobile“,и изградња базних радиостаница у непосредној близини насеља која немају или имају слабе сигнале (постојећих и потенцијалних оператера).

Смернице за израду планске документације

- Израда Плана детаљне регулације трафостанице 35/10 kV "Бојник 3" са прикључним двоструким водом на далековод 35 kV ТС 110/35 kV "Јабланица" - ТС35/10 kV "Бојник 1"

- Израда студија просторног размештаја, потенцијалних локација и могућности коришћења енергије сунца и интеграције у енергетски систем

-Израда студија о могућности коришћења биомасе и других капацитета ОИЕ локалног карактера.

-Доношење законске регулативе, техничких прописа и стандарда везаних за економску ефикасност на регионалном и општинском нивоу, као и подстицајних мера на свим нивоима

Учесници у имплементацији

Учесници у имплементацији развоја електроенергетике су : министарства надлежна за енергетику , заштиту животне средине, органи управљања општине, ЈП "Електромережа Србије", ЈП "Електропривреда Србије", ПД "Југоисток" и ЈП "Електродистрибуција Лесковац" и могући остали инвеститори..

Учесници у имплементацији развоја ОИЕ и енергетске ефикасности су министарства надлежна за енергетику, водопривреду, заштиту животне средине, Агенција за енергетску

ефикасност, органи локалне самоуправе (надлежни за урбанизам и заштиту животне средине), ЈП за управљање водама, приватни сектор.

Учесници у имплементацији развоја телекомуникационих мрежа су : Министарство за телекомуникације и информационо друштво, органи управе општине, постојећи оператери у делу фиксне телефоније ("ТелекомСрбија") , постојећи оператери у мобилној телефонији (:"ТелекомСрбија" - (МТС), "Теленор" и "ВИПМобиле")и потенцијални оператери у фиксној и мобилној телефонији.

4.3.14. ГАСИФИКАЦИЈА

Урадити пројектн у документацију за изградњу магистралног гасовода и ГМРС.

4.3.15. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРЕДЕЛА

Приоритетне активности и пројекти из области животне средине

- доношење (усвајање) Локалног еколошког акционог плана;
- израда Локалног интегралног катастра загађивача;
- доношење Програма за заштиту животне средине;
- доношење локалне нормативе за животну средину, у складу са надлежностима;

Учесници у имплементацији

Влада Републике Србије:

- доноси програм мониторинга животне средине за период од две године;
- дефинише критеријуме за утврђивање мерних места, методологију, индикаторе, рокове;
- утврђује врсте емисија;
- прописује вођење информационог система о животној средини;

Ресорно Министарство:

- прописује услове за вођење информационог система о животној средини;
- прописује методологију за израду интегралног катастра загађивача;
- прописује услове за овлашћене организације и предузећа;

Агенција за заштиту животне средине:

- води евиденцију, чува податке мониторинга животне средине;
- води информациони систем;

Општина Бојник:

- доноси програм мониторинга животне средине, који мора бити сагласан програму који доноси Влада;
- доноси Локални еколошки акциони план;
- доноси локална еколошка нормативна акта;

Надлежни орган за животну средину:

- једанпут у две године подноси Скупштини општине извештај о стању животне средине;
- успоставља хијерархијску сарадњу органа, у складу са надлежностима;
- обезбеђује одлучивање о потреби израде Стратешке процене утицаја на животну средину за Планове и Програме;

- обезбеђује одлучивање и спроводи поступак процене утицаја на животну средину за планиране пројекте (објекте, постројења, технологије, радове, инфраструктурне коридоре, комуналне системе, објекте и површине);
- израђује и доноси Локални регистар извора загађивања животне средине (према методологији за израду локалног регистра извора загађивања и методологији за врсте, начине и рокове прикупљања података) а који води надлежни орган јединице локалне самоуправе у циљу праћења квалитативних и квантитативних промена у животној средини и предузимања мера заштите у животној средини;
- израђује Интегрални катастар загађивача - потребан документ који садржи податке о изворима, врстама, количинама, начину и месту испуштања загађујућих материја у ваздух и воде, као и о количинама, врсти, саставу и начину третмана и одлагања отпада је обавезан документ за сва правна и физичка лица која својом активношћу загађују животну средину, у складу са важећом регулативом;
- у оквиру своје надлежности обезбеђује мониторинг животне средине - континуирану контролу и праћење стања животне средине у складу са свим посебним Законима и успоставља сарадњу са надлежним органима ресорних Републичких институција.

4.3.16. ЗАШТИТА , УРЕЂЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Смернице за припрему и спровођење услова и мера заштите

1. Услове и мере заштите треба оперативно користити и применити у процесу обраде плана а нарочито при решавању саобраћаја, изградње, намене површина и сл.
2. Услове и мере заштите, поред текста садрже и графичке прилоге који илуструју изложене податке и ставове и чине саставни део аката о условима и мерама заштите.
3. Акт о условима и мерама заштите, поред непосредне примене у обради плана, обавезно чини и саставни део документације основе плана.

Код свих објеката, поготову оних атрактивних, као и оних са одређеним просторним и градитељским обележјима значајним за један амбијент, мере заштите се морају спроводити до краја. Оне се свде на:

1. Интервенције без потреба за већим и значајним конзерваторским захватима.
2. Заштита кроз очување површина (фасаде, детаљи и др.) без потребе за већим реконструкцијама и уз мање сложене конзерваторске захвате
3. Реконструкција са циљем уклапања екстеријера одређеног објекта у урбани простор
4. Реконструкција уз сложеније конзерваторске захвате без већих интервенција
5. Веће реконструкције са сложенијим статичким интервенцијама – представљају један од сложенијих видова реконструкције не само када је стабилност објекта у питању већ и онда када објекту са многобројним преправкама на његовим појединим деловима, у току времена, треба повратити аутентичан изглед
6. Ревитализација и обнова амбијената непосредно је условљена начином истацања и презентацијом одређеног објекта са својом ближом околином у смислу задовољења адекватних потреба трајног карактера.
7. Веза са новопројектованим објектима.

4.3.17. КОРИШЋЕЊЕ ЗЕМЉИШТА И ТЕРИТОРИЈАЛНИ РАЗВОЈА

Намена простора - мере и инструменти за имплементацију

Да би простор био у функцији процеса формирања здраве, конкурентне привреде и могућности да се задовољи нова тражња за простором, али и обезбеди функционалан развој,

како урбаног подручја Бојника, тако и нових центара развоја, неопходно је проћи кроз фазу тржишног вредновања свих просторних потенцијала (природних, технолошких, људских), а нарочито утврђивањем вредности грађевинског земљишта као основног "капитала" са чијим активирањем би се обезбедио свеукупни урбани развој на свим просторним нивоима.

Да би грађевинско земљиште прерасло у капиталну вредност:

- Евидентирати свеукупне ресурсе земљишта и извршити њихово мапирање у план.
- Предвидети улагање у земљиште кроз стално инфраструктурно опремање.

У циљу институционалног организовања система управљањем земљиштем у тржишним условима евидентирани су земљишни ресурси и унети у план кроз:

- Обележавањем земљишта - природних ресурса (реке, шуме, природни предели) кроз евидентирање: појасева заштите (забране грађења); зоне специфичних видова уређења, опремања и грађења;
- Успостављена је јасна регулација код свих врста и нивоа путне мреже; заштите путног појаса; путног коридора у оквиру којег је могуће спровести потребну инфраструктуру; евидентирати зоне активирања и грађења сервисних садржаја (пумпе, услужни садржаји), пословне зоне и специфичне облике туристичких садржаја;
- Евидентирано је грађевинско земљиште за сва насељена подручја (града, урбана насеља, села).

Комунално опремање грађевинског земљишта захтева више различитих приступних корака:

- Обезбеђење финансијских средстава за улагање, које се може вршити преко расписаног тендера за познатог инвеститора или кроз формирање фонда за инфраструктурно опремање на локалном и/или државном нивоу;
- Поступно опремање или кроз фазно активирање делова или кроз увођење инфраструктуре "систем по систем";
- Активирање простора одређеним планираним садржајем и убирањем профита.

Институционално организовање у циљу управљања "капиталом" изводи грађевинског земљишта, захтева организовања више "паралелних" облика са кључним задатком:

- Формирање мреже институција која ће се бавити евидентирањем "капиталног" земљишта свих категорија;
- Развијање мреже институција за израду полазних студија евалуације тржишне вредности капитала;
- Омогућавање формирања маркетиншких "агенција" које ће радити на планирању земљишта, и која могу бити државног, локалног или приватног карактера;
- Формирање "фонда" за улагање у грађевинско земљиште.

Капитализација тржишне вредности грађевинског земљишта захтева евалуацију укупне вредности на више нивоа:

- Први ниво цене: формира се према значају позиције у односу на ранг коме припада (међународни, државни, регионални, општински, градско-насељски ...);
- Други ниво цене је одређен степеном и нивоом инфраструктурне опремљености и комуналне уређености;
- Трећи ниво цене је у функцији доступности (саобраћајне, институционалне...) и комуникацијске опслуженост просторног тржишта;
- Четврти ниво цене је у функцији профитабилности коју доноси комерцијална вредност садржаја који ће се остварити;

- Пети ниво цене треба да чини остварена добит (профит) у процесу експлоатације одређеног простора и остварене тржишне вредности пословања.

Израда атласа земљишних ресурса и потенцијала, у циљу обезбеђења прегледа свих евалуираних локација грађевинског земљишта на нивоу државе као целине, и обухвата следеће фазе:

- Обележавање свих "локација" (пунктова, зона, токова), "вредног" земљишта које треба трансформисати у грађевинско;
- Приказ могућности, за сваку локацију понаособ, да се лоцирају различити садржаји, видови уређења и обликовања простора (у виду варијанти ради омогућавања избора инвеститорима);
- Евидентирање "капиталне" вредности свих локација грађевинског земљишта, у смислу очекиваних улагања и очекиване добити;
- Формирање "банке локација" са циљем успостављања инвестиционих циклуса, а уз учешће свих заинтересованих страна;
- Праћење правца и тока активирања локације.

Листа приоритетних активности за имплементацију

- Потребно је формирати систем заштите, коришћења и унапређења функције земљишта са еколошког, природног, културног и привредног аспекта на нивоу општине.
- Побољшање асортимана пољопривредних производа прилагођавањем производње по количини, квалитету и конкурентности захтевима светског тржишта.
- Развој система агрокомплекса са што већим степеном финализације производа.
- Успостављање организационих, техничко-технолошких, еколошких и економских услова за интензивирање индивидуалне пољопривредне производње за коју је заинтересована шира друштвена заједница.
- Потребно је потенцирање на очување природних вредности и специфичности, као основ за еколошко-економску одрживост подручја.
- Утврђивање локације и опремање простора за кванташку пијаци и сточно гробље.
- Анимирање јавности, односно учешће свих субјеката, подстицањем грађана да активно учествују у процесу планирања, имплементације и оценое успешности планова и програма.
- Израдити одговорајуће урбанистичке планове - регулационе планове.
- Преиспитивати и ревидовати Програме уз анализу и објављивање оствареног и неоствареног.

4.4. УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ.....

Управа - Општинска управа приоритетно треба да учествује у формирању општинске стратегије и јасне развојне политике. Такође треба да учествује у процесима инвестирања и кредитирања, самостално или у спрези са другим учесницима, где би се фондовима који би тако настали располагала као са приватном својином, што подразумева рентирање, отуђивање и слично. На тај начин управа би могла активно да учествује у формирању фондова и тако постане директан учесник, што би значајно променило садашње становиште по питању развоја општине. Тачније, располагање овим капацитетима и улажење у проблеме тржишта, од општинске управе би створило равноправног учесника у свим фазама од планске, преко инвеститорске до самог корисника просторних капацитета.

Грађани - Учешће грађанства присутно је од тренутка успостављања тржишних закона понуде и потражње. У том смислу грађанство представља најактивнију групу чије потребе треба директно задовољити. Наравно, на грађанству је велика обавеза и одговорност за оне зоне у оквиру грађевинског земљишта које су настале неплански и недовољног су нивоа опремљености. Са друге стране, грађанство представља основну циљну групу којој ће бити пласирани нови садржаји. Битну чињеницу представља обавеза грађанства да финансира трошкове опремања постојећих зона становања, пословања, индустрију и остале намене, где опремљеност није на потребном нивоу. У том смислу ради заштите њихових интереса, потребно је постићи што већу партиципацију грађана и иницирати њихово учествовање још у фази израде и доношења планске, односно урбанистичке документације. Ради тога, потребно је организовати изложбе, трибине на ову тему, саветовања на тему партиципације, како би се она што више приближила становништву и како би процес имплементације Плана текао што успешније.

Предузетници - Ово је група чији се утицај тренутно највише осећа у свим структурама функционисања на нивоу општине, од доношења планова, до саме реализације. Предузетнике треба укључити од почетка израде планских докумената, како би се у што већој мери приближили ставови управе, релевантних служби по питању становања, пословања, индустрије и предузетничке иницијативе, који се данас налазе у приметном раскорак. Са друге стране, у овој групи треба тражити партнера за евентуална улагања, јер општина може ући у одређене аранжмане са предузетницима и на тај начин постати релевантнији фактор у креирању стамбених, привредних и других фондова и тржишта некретнина. Такође, посебним законским одредбама, треба створити услове да се предузетници укључе у процесе планирања и изградње инфраструктуре, уличне мреже и других видова опремања, јер они и овде, преко посебних аранжмана са градском управом, могу остварити одређену добит. На тај начин одређена средства би се усмерила и на директно повећање опремљености и стандарда ових зона, финансијски моменат самих предузетника не би био угрожен, градска управа би се директније укључила у сва питања изградње, а само грађанство добило би боље услове за повећање стандарда и бонитета стамбених структура.

Држава - Држава своје место може да нађе у процесу формирања националне стамбене политике, као и иницирању посебних програма развоја осталих намена, чији би капацитети били предвиђени и за социјално угрожене категорије становништва. У том погледу, држава би евентуално могла да се нађе као медијатор и посредник између општине Бојник и међународних организација, које би по питању становања, привреде, пословања и др. могле да помогну општини. Та помоћ огледала би се у преношењу искустава из других земаља путем семинара и сличних манифестација, или чак у директној помоћи путем кредитирања.

Међународне организације - Искуства из других земаља често могу бити од помоћи како би се предупредили евентуални пропусти који могу да настану у процесу доношења планова и програма развоја или њихове имплементације. Са друге стране, међународна заједница, преко својих организација, може да нађе интерес и у кредитирању стамбених и привредних капацитета, инфраструктуре и саобраћајне мреже. На тај начин непосредно се утиче на повећање стандарда и приближавање наше земље Европској заједници. Такође, у процесу имплементације, значајна би била помоћ одређених организација у процесу координирања и остваривања планова и њихових смерница.

4.5. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ.....

Урбоекономске основе - мере и инструменти за имплементацију

Интегрални и одрживи развоја наведених развојних привредних делатности (пољопривреде, индустрије и туризма) треба подржати:

- Инвестицијама у инфраструктуру (Нова пословна зона, зонирање туристичких подручја и туристичких дестинација, путеви, дигиталне телефонске централе, водоводи и канализација).
- Мерама и инструментима заштите животне средине (мониторинг стања животне средине, израда и усвајање ЛЕАП-а, обавезујућа примена комплетног програма заштите животне средине у фабрици цемента, системи за филтрирање отпадних вода, затварање дивљих депонија, санација постојеће санитарне депоније и изградња нове санитарне депоније).
- Развојем малих и средњих предузећа (локални центар за подршку МСП и предузетништву, општинска канцеларија за локални економски развој, пословни центри, оснивање пословних инкубатора)
- Ревитализацијом постојећих индустријских капацитета - покретање нових производних програма у тренутно празним фабричким халама
- Повећањем општинских капацитета за подржавање оснивања малих и средњих предузећа, као и стварање повољне пословне средине (нпр. општински услужни центар), са могућностима претварања постојеће пословно-производне инфраструктуре коју није могуће ставити у функцију у пословне центре за МСП.

Јавне службе и верски објекти - мере и инструменти за имплементацију

Инструменти развоја јавних служби везани су за мере имплементације у овом домену кроз усклађивање елемената планирања, управљања и финансирања развоја јавних служби на локалном нивоу, односно нивоу општине и града Бојника, уз континуални процес праћења потреба корисника.

Инструменти имплементације планских решења у домену јавних служби испољавају се кроз координацију и праћење активности:

- Израда и доношење урбанистичких планова на локалном нивоу;
- Контрола изградње објеката јавних служби;
- Програми развоја локалне заједнице / општине;
- Израда програма развоја регионалног значаја;
- Општи програмски елементи дефинисани на локалном нивоу;
- Финансирање изградње објеката;
- Финансирање зарада и других трошкова;
- Финансирање инвестиционог одржавања и др.;
- Управљање / организација служби сходно актуелним локалним потребама;
- Уређивање и обезбеђивање коришћења грађевинског земљишта;
- Брига о изградњи, одржавању и коришћењу општинских путева и јавних објеката од општинског значаја;
- Брига о изградњи, одржавању и коришћењу путева и других јавних објеката од регионалног значаја;
- Брига о јавном градском / приградском /међумесном превозу;
- Брига о посебном превозу ученика.
- Брига о посебном смештају ученика.

Инструменти у домену локалних политика развоја и регулативе треба да се максимално ослоне на могућности и компетенције локалне самоуправе, односно на релацији:

Посебно се инсистира на кохерентности сектора јавних служби (од којих свака у овом тренутку има другачију организациону структуру, легислативу и начин планирања развоја), са циљем заједничког, једновременог (позитивног) деловања на просторни и укупни развој општине Бојник и гравитационог подручја.

Ефикасност примене инструмената имплементације и исправност избора зависи од: (а)могућности усклађивања акција на истом просторном, односно управно-административном нивоу, уз укључивање одговарајућих мера локалне регулативе и локалне фискалне и пореске политике, и (б)усклађивања између територијално-административне организације, подручја урбанистичког плана и подручја планова јавних служби.

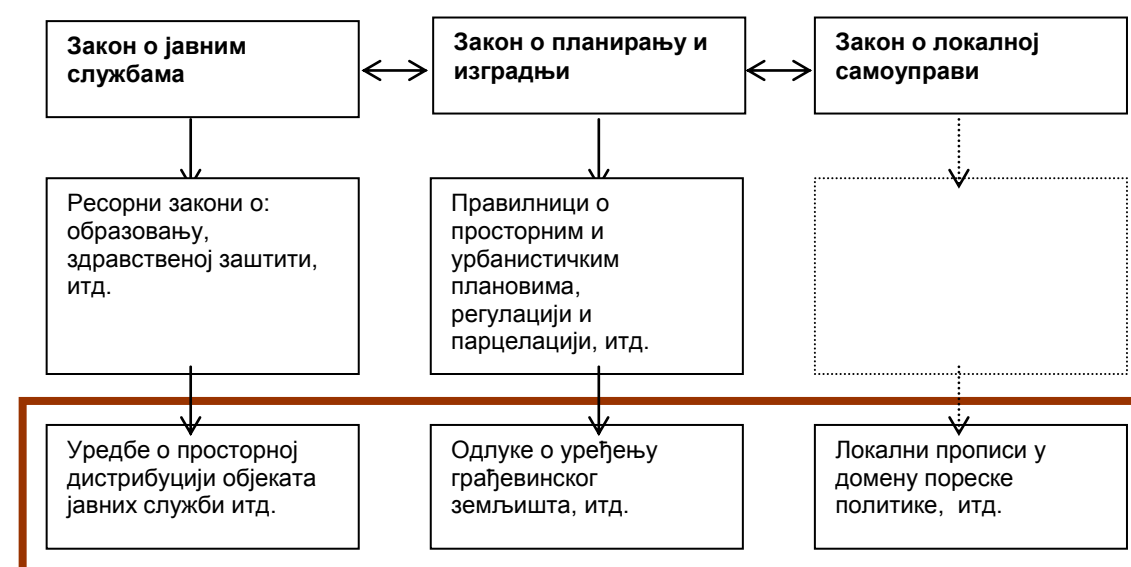

Схема мера и инструмената за домен јавних служби и верских објеката

Продукциони системи

Као најосновније мере и инструменте треба сматрати дефинисање јасне политике привредног развоја Општине а у складу са програмом развоја општине и ширег окружења. У оквиру те политике потребно је донети уговор о имплементацији који ће дефинисати носиоце одговорности као и све фазе реализације и мониторинга.

а) Планска документација

У циљу што боље имплементације плана треба предвидети:

1. Доношење планова нижег реда кроз које би се прецизније дефинисала структура и капацитет продукционих делатности унутар одређених просторних целина;
2. Спровођење постојеће урбанистичке документације (генералних планова, регулационох планова, урбанистички пројекти) који нису у супротности са правилима овог Просторног плана јединице локалне самоуправе.

Урбанистичка документација, донета на основу ранијих просторних планова и других планова и одлука, а која не може да се усклади са овим Просторним планом, сматра се неспроводивом и проглашава се неважећом или се врши измена у одређеном року.

Такође, за поједина подручја од општег јавног интереса, пре свега примарне производне кластере, као и за специфичне програме, пожељно је спровођење конкурса, како би се благовремено и на прави начин сагледале могућности њиховог развоја.

б) Инструменти

Обзиром на низак ниво развијености привреде и економије општине Бојник и немогућности интензивнијег укључивања јавног сектора у његово унапређење, а условљено друштвено - економском ситуацијом не само општине већ и ширег окружења, односно недостатком потребних финансијских средстава, од кључног је значаја подстицање приватне иницијативе. У том домену, општина може битно да допринесе имплементацији плана кроз осмишљавање одговарајуће *пореске и кредитне политике* са јасно датим условима примереног тржишног привређивања. То је посебно важно када се узме у обзир карактер улагања у продукционе делатности односно потреба за високим почетним капиталом и дугорочност инвестиција. Општинска а управа треба да понуди што оптималније услове опорезивања и кредитирања и да обезбеди сигурност инвестиција. Истовремено, у оваквој структури улагања и општина може тражити своју шансу кроз инфраструктурно опремање подручја, које је предуслов започињања развоја било ког облика производне делатности.

Намена простора - мере и инструменти за имплементацију

Да би простор био у функцији процеса формирања здраве, конкурентне привреде и могућности да се задовољи нова тражња за простором, али и обезбеди функционалан развој, како урбаног подручја Бојника, тако и нових центара развоја, неопходно је проћи кроз фазу тржишног вредновања свих просторних потенцијала (природних, технолошких, људских), а нарочито утврђивањем вредности грађевинског земљишта као основног "капитала" са чијим активирањем би се обезбедио свеукупни урбани развој на свим просторним нивоима.

Да би грађевинско земљиште прерасло у капиталну вредност:

- Евидентирати свеукупне ресурсе земљишта и извршити њихово мапирање у план.
- Предвидети улагање у земљиште кроз стално инфраструктурно опремање.

У циљу институционалног организовања система управљањем земљиштем у тржишним условима евидентирани су земљишни ресурси и унети у план кроз:

- Обележавањем земљишта - природних ресурса (реке, шуме, природни предели) кроз евидентирање: појасева заштите (забране грађења); зоне специфичних видова уређења, опремања и грађења;
- Успостављена је јасна регулација код свих врста и нивоа путне мреже; заштите путног појаса; путног коридора у оквиру којег је могуће спровести потребну инфраструктуру; евидентирати зоне активирања и грађења сервисних садржаја (пумпе, услужни садржаји), пословне зоне и специфичне облике туристичких садржаја;
- Евидентирано је грађевинско земљиште за сва насељена подручја (града, урбана насеља, села).

Комунално опремање грађевинског земљишта захтева више различитих приступних корака:

- Обезбеђење финансијских средстава за улагање, које се може вршити преко расписаног тендера за познатог инвеститора или кроз формирање фонда за инфраструктурно опремање на локалном и/или државном нивоу;
- Поступно опремање или кроз фазно активирање делова или кроз увођење инфраструктуре "систем по систем";
- Активирање простора одређеним планираним садржајем и убирањем профита.

Институционално организовање у циљу управљања "капиталом" изводи грађевинског земљишта, захтева организовања више "паралелних" облика са кључним задатком:

- Формирање мреже институција која ће се бавити евидентирањем "капиталног" земљишта свих категорија;
- Развијање мреже институција за израду полазних студија евалуације тржишне вредности капитала;
- Омогућавање формирања маркетиншких "агенција" које ће радити на планирању земљишта, и која могу бити државног, локалног или приватног карактера;
- Формирање "фонда" за улагање у грађевинско земљиште.

Капитализација тржишне вредности грађевинског земљишта захтева евалуацију укупне вредности на више нивоа:

- Први ниво цене: формира се према значају позиције у односу на ранг коме припада (међународни, државни, регионални, општински, градско-насељски ...);
- Други ниво цене је одређен степеном и нивоом инфраструктурне опремљености и комуналне уређености;
- Трећи ниво цене је у функцији доступности (саобраћајне, институционалне...) и комуникацијске опслуженост просторног тржишта;
- Четврти ниво цене је у функцији профитабилности коју доноси комерцијална вредност садржаја који ће се остварити;
- Пети ниво цене треба да чини остварена добит (профит) у процесу експлоатације одређеног простора и остварене тржишне вредности пословања.

Израда атласа земљишних ресурса и потенцијала, у циљу обезбеђења прегледа свих евалуираних локација грађевинског земљишта на нивоу државе као целине, и обухвата следеће фазе:

- Обележавање свих "локација" (пунктова, зона, токова), "вредног" земљишта које треба трансформисати у грађевинско;
- Приказ могућности, за сваку локацију понаособ, да се лоцирају различити садржаји, видови уређења и обликовања простора (у виду варијанти ради омогућавања избора инвеститорима);
- Евидентирање "капиталне" вредности свих локација грађевинског земљишта, у смислу очекиваних улагања и очекиване добити;
- Формирање "банке локација" са циљем успостављања инвестиционих циклуса, а уз учешће свих заинтересованих страна;
- Праћење правца и тока активирања локације.

Листа приоритетних активности за имплементацију

- Потребно је формирати систем заштите, коришћења и унапређења функције земљишта са еколошког, природног, културног и привредног аспекта на нивоу општине.
- Побољшање асортимана пољопривредних производа прилагођавањем производње по количини, квалитету и конкурентности захтевима светског тржишта.
- Развој система агрокомплекса са што већим степеном финализације производа.

- Успостављање организационих, техничко-технолошких, еколошких и економских услова за интензивирање индивидуалне пољопривредне производње за коју је заинтересована шира друштвена заједница.
- Потребно је потенцирање на очување природних вредности и специфичности, као основ за еколошко-економску одрживост подручја.
- Утврђивање локације и опремање простора за кванташку пијацу и сточно гробље.
- Анимирање јавности, односно учешће свих субјеката, подстицањем грађана да активно учествују у процесу планирања, имплементације и оцене успешности планова и програма.
- Израдити одговарајуће урбанистичке планове - регулационе планове.
- Преиспитивати и ревидовати Програме уз анализу и објављивање оствареног и неоствареног.

МЕРЕ, ИНСТРУМЕНТИ И УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА УСЛУЖНИХ И ПОСЛОВНО-ПРОИЗВОДНИХ ДЕЛАТНОСТИ

Политика општинских органа би требало да буде усмерена на стварање повољне и стабилне пословне климе која привлачи инвестиције, чиме ће се омогућити отварање нових радних места, одржавање и повећање постојеће пословне активности и охрабривање предузетништва. Основни циљ политике општинске управе мора бити ослушкивање развојних сигнала које шаље тржиште и усмеравање развоја у складу са тим на такав начин да ресурси буду употребљени на најефикаснији начин. Наравно, у складу са захтевима и критеријумима заштите природних и створених вредности.

Стратегијом су идентификовани сектори који имају перспективу, а који се услед различитих неповољних фактора и проблема не развијају. Поред сектора који имају перспективу, идентификовани су и они чије је подржавање од стратешког значаја за цео регион. Развој МСП треба подржати на креативан начин у оквирима и домену локалних управа. Мере могу бити пореске, директном финансијском, организационом, институционалном и техничком помоћи, подршком за конкурисање и добијање кредита под повољним условима и предузимањем промотивних активности на домаћем и страним тржиштима, поједностављењем административних и других процеса око пословања фирме. Посебно је потребно скренути пажњу на значај предузимања активности за успостављање конкурентности локалних производа, чиме се повећава могућност извоза, а тиме и већи обим производње, те и запослености. За ту сврху је неопходно обезбедити службе подршке локалним МСП у процесима конкурисања за добијање сертификата о квалитету производа, да би што лакше савладали процедуре и у што краћем року и уз минималне трошкове прихватили и ускладили пословање и производњу са европским стандардима, нарочито у сектору услуга, пољопривреде, сточарства и експлоатације природних сировина.

У односу на тренутни степен развијености насељских центара, свака појединачна активност и иницијатива приватног сектора за развојем и градњом комерцијалних делатности у центрима насеља треба да буде стимулисана и подржана без обзира да ли се ради о комбиновању комерцијалних активности са становањем или чисто услужно-пословним садржајима. Средства са којима општина располаже пре свега треба да буду усмерена ка развоју путне мреже и инфраструктуре и подизање степена опремљености јавних простора у насељским центрима. У том смислу потребно је подићи ниво услова у најнеразвијенијим подручјима како би се подигао степен привлачности и приступачности простора и покушала неутрализација негативне стопе наталитета и драстичног пада броја становника у овим насељима. Није реално очекивати у овом тренутку да општина располаже средствима за улагање у објекте друштвеног стандарда, па у том смислу треба стимулисати партнерство општине и приватног капитала за реализацију ових пројеката.

Генерално посматрано основна стратегија општине у погледу стимулисања развоја мреже насељских комерцијалних централних функција је стварање услова и отварање могућности за развој специјализованих центара у партнерском односу са приватним капиталом или са доминантно приватним капиталом. Улагања општине су у овом случају минимална, а више стимулативна кроз понуду посебних услова наплате накнада за коришћење земљишта и инфраструктуре. Са друге стране у неразвијенијим деловима општине, не може се очекивати приватна иницијатива за улагањем, па ће задатак општине бити да обимнијим улагањем у инфраструктурно и обликовно уређење простора створи услове за приватна улагања. Ову врсту улагања, општина неће моћи да реализује без подизања нивоа продуктивности у већ развијеним насељима. У том смислу, стратешко деловање, са једне стране, усмерено је ка подизању нивоа квалитета и разноврсности понуде у већ развијеним насељима, како би се приходи остварени по том основу, преусмерили у основна улагања у неразвијенијим деловима општине. У том смислу, свака иницијатива за реализацијом инвестиционих пројеката у неразвијенијим деловима општине, треба да буде стимулисана и подржана. Осим чисто економских и регулативних инструмената које је свака локална самоуправа мање или више успешно користила и до сада, биће неопходно развијање нових управљачких функција у општини Бојник, односно активности локалне самоуправе и свих осталих учесника у развоју и то у домену организације и контроле процеса имплементације плана. Услов за реализацију неке од горе наведених стратегија је изузетан ангажман локалне самоуправе на организацији и реализацији низа друштвених акција и процеса који ће обезбедити учешће свих актера у процесу развоја.

У даљем тексту биће приказан преглед мера и инструмената по приоритетним акцијама за оба приказана стратешка модела развоја:

Заштита животне средине, предела, природних и културних добара - приоритети

Обавезне мере заштите водотокова:

- забрана испуштања отпадних вода (комуналних, технолошких, потенцијално зауљених) у водотокове;
- постављање централног колектора за комуналне воде у градском насељу;
- обавезан је предtretман потенцијално зауљених атмосферских вода са свих манипулативних и осталих површина, преко сепаратора-таложника до захтеваног нивоа пре упуштања у реципијент;
- обавезан третман (пречишћавање) отпадних вода до захтеваног нивоа, пре упуштања у реципијент;
- до успостављања система управљања отпадним водама обавезан је третман отпадних вода из постојећих и планираних објеката;
- сви планирани објекти морају обезбедити уређај за третман отпадних вода (преорука је биолошки третман);
- изградња канализационе мреже и постројења за третман фекалних отпадних вода;
- шумљавање и озелењавање свих еродибилних површина.

Обавезне мере заштите ваздуха :

- обавезујуће и стимулативне мере за коришћење обновљивих извора енергије при реализацији Пројеката - објеката већих капацитета,
- обавезне мере биолошке заштите (озелењавање, пејзажно уређење)
- усвајање Програма израде катастра загађивача ваздуха по јединственој методологији,
- увођење обавезе инсталирања уређаја за пречишћавање ваздуха (ефикасних филтерских система) за објекте (технологије) изворе аерозагађења,

- максимално прикључивање на централизован начин снабдевања топлотном енергијом или/и гасификацијом у циљу смањења емисије неспецифичних полутаната атмосфере из индивидуалних ложишта,
- успостављање контроле квалитета ваздуха утврђивањем просторне мониторингске мреже (утврђивање мерних места за праћење стања аерозагађености специфичних и неспецифичних полутаната атмосфере),
- укључивање у јединствену стратегију и концепт локалног и регионалног мониторинга за праћење стања загађености ваздуха и утицаја на људско здравље,
- обавезна процена утицаја на животну средину за постојеће и планиране Пројекте (објекте и садржаје) потенцијалне изворе аерозагађивања и угрожавања квалитета ваздуха (емисија и имисија), применом мера превенције, спречавања и отклањања могућих извора загађивања и мера мониторинга стања и квалитета ваздуха.

Обавезне мере заштите земљишта:

- извршити зонирање високопродуктивног и осталог пољопривредног земљишта са предлогом за производњу биолошки вредне хране (екопољопривреда),
- утврдити мере и услове за заштиту од загађивања, забраном депоновања свих врста отпада и испуштања отпадних вода,
- дефинисањем услова изградње пољопривредних објеката на пољопривредном земљишту,
- урадити програме санације, ревитализације и рекултивације деградираних локација, зона и целина,
- урадити програме коришћења пољопривредног земљишта за производњу здравствено безбедне хране,
- урадити програм за контролу квалитета (бонитета, плодности) пољопривредног земљишта, избор гајених култура, формирање пољозаштитних појасева (еколошке нише, ветробрани појасеви). обавезно је увођење контроле употребе хемијских препарата на пољопривредним површинама,
- обавезна је заштита земљишта од ерозионих процеса забраном чисте сече, неконтролисаних прореда и отварања вегетацијског склопа на теренима већих нагиба,
- обавезно пошумљавање еродибилних терена, уз избор врста сагласно условима еколошко-биолошке подлоге,
- обавезна процена утицаја на животну средину за Пројекте (објекте и садржаје) потенцијалне изворе загађивања и угрожавања квалитета земљишта, применом мера превенције, спречавања и отклањања могућих извора загађивања и деградације, као и мера мониторинга стања и квалитета земљишта;

Обавезне мере заштите од буке:

- формирање заштитног зеленила око индустријског погона „Цементаре Титан Косјерић”
- формирање пејзажно уређеног, линеарног, заштитног зеленила (обостраног/једностраног) дуж саобраћајница,
- избор зеленила прилагодити локацијским условима у складу са пејзажним и еколошко-биолошким захтевима,
- обавезно озелењавање паркинг-простора,
- увођење посебних саобраћајних режима у зонама.

Обавезне мере заштите флоре и фауне :

- валоризација постојећих шумских површина са аспекта вишенаменског функционалног коришћења и уређивања,

- примена мера пошумљавања, ревитализације, обнове и обавезне неге,
 - пејзажно уређење комплекса у грађевинском реону и повезивање са суседним зонама,
 - заштита и унапређење посебних природних вредности, уз наменско-еколошки одрживо и прихватљиво коришћење, а у складу са еколошким потенцијалом и обезбеђеном стабилношћу екосистема,
 - обавезно је очување аутохтоности биљних и животињских врста, заједница, станишта и ареала на подручју Плана и непосредном окружењу,
 - заштита биодиверзитета и биолошких ресурса просторно-еколошке целине и валоризованих зона,
- очување природне геометрије површина шумских екосистема без фрагментације аутохтоних комплекса у залеђу грађевинског реона.

Мере заштите животне средине обухватају примену посебних правила у управљању отпадом од настанка до одлагања:

- сакупљање, разврставање, промет, превоз, рециклажа, третман отпада, његово коначно безбедно одлагање на регионалној депонији,
- санација, рекултивација и безбедно затварање свих локација неконтролисаног одлагања отпада,
- усвајање опције регионализације као најбоље понуђеног решења и укључивање у систем поузданог одлагања отпада на регионалној депонији.

Основни услов за организовано и контролисано сакупљање отпада је поверавање послова (надлежном комуналном предузећу и/или на други начин, у складу са важећом законском регулативом).